

Ömer Seyfettin'e bugün de muhtacız

Mehmed Niyazi 2008.03.03

Yetkili birisi olsam, ilk ve ortaokullarda Türkçe derslerini Ömer Seyfettin ağırlıklı okuturum. Gıdasını ondan alan çocuğumuz milli ve ferdi sorumluluklarının insanı olur; kısa zamanda milletimiz değişir, beynelmilel platformda ecdadına layık yerini alır.

Bu fani âlemde nisan güneşi gibi kısacık yaşamasına rağmen ardında birbirinden güzel hikâyeler, fikri ve edebi makalelerden oluşan bir külliyyat bıraktı. Yılın bugünlerinde (6 Mart 1920) hayata gözlerini yuman Ömer Seyfettin'in babası Yüzbaşı Ömer Şevki Efendi, yazarın yakın arkadaşı Ali Canip'in yazdığına göre Kafkasya Türklerindendi. Kimilerine göre Dağıstanlı, biyografik romanını yazan Tahir Alangu'ya göre ise Çerkes'ti. Annesi Fatma Hanım İstanbul'un tanınmış ailelerinden birine mensuptu. Ömer Seyfettin ister Kafkasyalı Türklerden, ister Dağıstanlı, isterse Çerkes olsun, hiç önemli değildir. Yazdıklarına bakınca o su katılmamış bir Türk'tür ve aynı şekilde Müslüman'dır. Kültürümüzde etnisiye yok, kabul vardır. Bir kimse kendisini ne hissediyorsa odur.

İlk çocukluk yılları doğduğu Gönen'de geçer. Her büyük sanatkâr gibi duygusal olduğu için hayatından pek kurtulamaz. "And", "Kaşağı", "İlk Namaz" adındaki hikâyeleri Gönen'e aittir. And ve Kaşağı dünyanın en ünlü hümanist hikâyeleri arasına girecek kıratıdır. Ömer Seyfettin politik ve ideolojik gayretlerle abartılmış bir yazar değildir; bu tip yazarlar diğerlerinin aksine severek okundukları için geniş kitlelere mal olurlar. "Ben Gönen'de doğdum. Yirmi yıldan beri görmediğim bu kasaba, hayalimde artık seraplaştı. Birçok yerleri unutilan, eski, uzak bir rüya gibi oldu... tozlu, taşsız yollar, yosunlu, siyah kiremitli çatılar, yıkılacakmış gibi duran büyük duvarlar, küçük ahşap köprüler, nihayetsiz tarlalar, alçak çitler hep bu dumanın içinde erir..." Bu satırları ülkemizin bayındırlık bakımından nereden nereye geldiğini bize göstermektedir. Düştüğü bir not da sağlık hizmetlerimizin aldığı mesafeyi anlatmaktadır. "Ertesi sene annem, yazın gene İstanbul'a gitti. Hasan'a ahır hâlâ yasaktı. Bir gün birdenbire hastalandı. Kasabaya at gönderildi. Doktor geldi. 'Kuşpalazı' dedi. Çiftlikteki köylü kadınlar eve üşüştiler." O zamanlar kuşpalazı ve benzeri çocuk hastalıkları yaygındı. Çocuklarımızın küçümsenemeyecek bir oranını alıp götürüyorlardı. "... 'Büyük Hoca' dediğimiz kınalı, az saçlı, kambur, uzun boylu, ihtiyar, bunak bir kadındı. Mavi gözleri pek sert parlar, gaga gibi iğri, sarı burnuyla tüyleri dökülmüş, hain, hasta bir çaylağa benzerdi."

Çocukluk ve ilkokul çağını anlatan "Falaka" adlı hikâyesinin ise ayrı bir ortamda, babasının Gönen'den sonra şube reisliği yaptığı Ayancık ilçesinde geçtiği anlaşılmaktadır. Çünkü tasvir ettiği ortam farklılaşmaktadır. "Her sabah Çarşı Camii'nin arkasındaki harap zaptiye ahırının önünden, bir serçe sürüsü gibi cıvıldaşarak geçerdik. Mektep biraz daha ilerde, alçak duvarlı oldukça geniş bir avlunun ortasında idi. Bir katlı, etrafında yükselen büyük kestane ağaçlarının birbirine karışmış koyu gölgeleri bütün çatısını kaplardı." Sadece ortam, mektep değil öğretmeni de değişmişti. "Hocaefendi ak sakallı, uzun boylu bağırkan bir ihtiyardı. Yaz, kış daima cübbesiz, abdest almağa hazırlanmış gibi, kolları, paçaları çıplak, sıvalı yerinde otururdu. Gönen'den geldiğimiz günden beri bu mektebe devam ediyordum."

Her büyük sanatkâr gibi Ömer Seyfettin de sanatına gerekli olan ana unsuru keşfetmekte gecikmedi. Yazıyla iştiğal ettiği için ona ilk gerekli olan lisandı. "İşkodra'dan Bağdat'a kadar bu kıtayı, bu Osmanlı memleketini işgal eden Turani ailesi, Türkler, ancak kuvvetli ve ciddi bir terakki ile hakimiyetlerini, varlıklarını koruyabilirler. Terakki ise ilmin, fennin, edebiyatın bütün halka yayılmasına bağlıdır ve bunları yaymak için lazım olan, milli ve umumi bir lisandır."

Ali Canip'e yazdığı mektupta bu konudaki görüşünü şöyle belirtmekte idi: "Arapça, Farsça terkiplerin hiç lüzumu yoktur. Bunlar ancak süs içindir. Kimin gösterecek, teşhir edecek bir fikri yoksa onları çok kullanmıştır..." Ah! Günümüzde yaşayıp Batılı kelimeleri yerli yersiz kullananların ağızlarının payını verseydi ne güzel olurdu.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bekamız ve Milliyetçi Hareket

Mehmed Niyazi 2008.03.10

Milliyetin iki esası vardır; birisi psikolojik, diğeri sosyolojiktir. Napolyon, Korsikalıdır. Gençliğinde Fransa'ya karşı ayrılıkçı hareketlere katılmış; hatta onu ordusuna alması için Osmanlı'ya başvurmuştur.

Kesinlikle Fransız değildir; büyük bir ihtimalle Arap yahut İtalyan'dır. Sonradan kendisini Fransız kabul etmiştir; kimsenin ona "Sen Fransız değilsin" demeye hakkı yoktur. Stalin, Hristiyan Gürcülerdendir; fakat kızına "Svetlana" adını koyacak kadar Rusluğu benimsemiştir. Oğuz Han'ın torunu "Ben Türk değilim" diyorsa, hiç kimse "Sen Türksün" diye onu zorlayamaz. Ama genellikle psikolojik boyut, aidiyet şuuruna temel oluşturan sosyolojik boyuta bağlıdır.

Batı'da amaç itibarıyla iki türlü bilim vardır; birine saf veya katıksız bilim (rein wissenschaft), diğesine politik gayeli bilimler (politische wissenschaft) denir. Sosyal bilimler söz konusu olduğunda farklı amaçlı bu temayüllerin sınırlarını çizmek hemen hemen imkânsızdır. Saf bilimler bir art niyet taşımadan yapılır; hasbidir; merak saikine dayanır. Politik amaçlı bilimlerin ise doğru olmaları gerekmez; üretenin menfaatine hizmet etmesi asıldır. Son dönemimize bu açıdan bakınca çok ilginç hususlarla karşılaşyoruz. Mesela 1990'lı yıllara kadar Avrupa'nın çeşitli üniversitelerinde Kürtlerin tarihi, sosyal yapısı, dili hakkında dokuz yüz civarında doktora tezi yapılmıştır. Bu tezlerin yüzde 93'ten fazlasının Rus ve Ermeniler tarafından yapılması bizleri düşündürmelidir. Akdeniz'e inmek isteyen Rusya, önünde duvar misali duran Türkiye'yi parçalamak için her yolu deniyordu. Ermenilerin Doğu Anadolu'ya dair iddiaları da herkesin malumudur. Sovyet Rusya'nın çatırdamasıyla rahat bir nefes alan Avrupa ülkeleri, Ortadoğu'ya yerleşme hesapları yapmaya başladılar. Onların önündeki en büyük engel de Türkiye idi. Tehir edilmiş mesele kabul ettikleri hesaplarını bir kez daha öne çıkardılar. Dünyanın meşhur ansiklopedileri kabul edilen Larousse, Britannica ve Brochaus'a bakınca ülkemiz hakkındaki niyetlerini açıkça görüyoruz. Bu ansiklopedilerin 1950'li yıllara kadar olan baskılarında Kürtlerin ya Turanî bir kavim yahut da Türklerin bir boyu olduğu yazılıdır. Fakat daha sonraki baskılarda Kürtlerden ayrı bir millet olarak söz edilmeye başlanmıştır.

Ülkemizde hiçbir parti netameli hale gelmiş konulara bulaşmak istemez; süper devletlerin gücünü, kaybedecekleri oyu hesap ederler. Sıradan bir Kürt vatandaşı haklı olarak tarihini bilmek ister. Terör örgütü söylendiği gibi bir kurtuluş savaşı veriyorsa yanında yer almamakla yanlış yolda mıyım, sorusunu kendisine sorar. Bu karmaşıklığı gidermek için Kürtlerin tarihine dair ana kaynakları yorum yapmadan ortaya koymak gerekir ki okuyup kararlarını kendileri versinler.

Balkanlarda araştırmalar yapan kıymetli bir doçent, yakınlarda izlediğim bir söyleşisinde "Gora Türkleri" hakkında kitap yazdığını; Goralıların köken olarak Peçeneklere dayandığını söyledi. Herhalde eski tarihimize pek fazla meşgul olmamış. Gorlar, Hunların en büyük boyudur. İbn-i Haldun Mukaddime'sinde uzun uzun Gorlardan bahseder. 1590 yılında yazılan Şerefname'de Gorların Kürt oldukları belirtilir. Fatih'in müderrislerinden Molla Gürani (Goranî)'ye bu lakap Kürtlerin en büyük kolu olan Gorlara mensup olmasından

dolayı verilmiştir. Kürtlerin menşeiini ele alan ve kendisi Kürtlerin meşhur müderrislerinden olan İdris-i Bitlisî Hazretleri de "Heşt Bihişt" adlı eserinde Kürtlerin Turanî olduğunu belirtir.

Kimsenin kimseye milliyet tayin etmeye hakkı yoktur. Herkes kendi kararını kendisi vermelidir. Ancak kararın verilmesi için gerekli zemini araştırmacılar hazırlar. Bunun için, Kürtlerin tarihine dair ana kaynaklar tercüme edilip ortaya konmalıdır. Şerefname, Heşt Bihişt, Yenisey Abidelerindeki "Ben Kürt beyi Alp Urunga" diye başlayan bölüm tercüme edilmelidir. Eski tarihimizin ana kaynağı olan De Groot'un "Die Hunnen" kitabını, Lui Matsui'nin, Rasonyi'nin, Fritz'in eserlerini dilimize kazandıralım. Nasıl ki Batı Türklerinde Kayıhan, Oğuzhan adları kullanılıyorsa Doğu Türklerinde Kürt kelimesinin çocuklara ad olarak verildiğini bilelim. Bunları yapmak bir insanın gücünü aşar; ekip gerektirir.

Genellikle partiler için iktidar amaçtır; fakat Milliyetçi Hareket bakımından araçtır; asıl olan vatan ve millettir. Maliyeti ne olursa olsun emperyalizme göğüs germek onun görevidir; varlık sebebidir. Kimsenin kimseye güveninin kalmadığı bir ortamda yaşıyoruz. Bunun için yapılacak çalışmalarda karşılıklı sayfalarda orijinal ve tercüme birlikte yer almalıdır. Buna inanmıyorum denemez. Bu gerçeklere rağmen de bir kimse "Ben Türk değilim" derse, ona bir şey yapılamaz; sadece saygı gösterilir. Fakat sözünü ettiğimiz yolla büyük kitlelerin aldatılmasının önüne geçilecektir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kürt kimliği

Mehmed Niyazi 2008.03.17

Bir televizyon kanalında sözüm ona bir bilim adamı ulusalcılık adına "Kürtlerin kimliği yoktur" dedi. "Etnos" kelimesinden yola çıkarak etnisitesinin farkında bulunanın kimliğe ulaşamayacağını söyledi. Sözlerinin mefhumu muhalifi ile kimliğin ancak kültürle söz konusu olabileceğini belirtti.

Sırf Kürtlerden oluşan köyler, Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı ilçeler, kentler yok mu? İnkarı kabil olmadığına göre bu insanların bir arada yaşamayı becerdiklerinde şüphe yoktur. Kültür "hayat tarzı" olarak da tarif edildiğine göre bir toplumun hatta topluluğun kültürsüz olmasına imkan yoktur. Kültürün olduğu yerde de kimliğin bulunması gayet tabiidir. Ayrıca bir delil aramak cahilliktir.

Kimliği belirleyen üç ana unsur vardır: din, coğrafya, tarih. Din bir milletin vicdanını dokumakta, ona şahsiyet üniforması giydirmekte en büyük etkidir. Hayatın düzenlenmesinde de birinci faktördür. Coğrafi özellikler, şartlarını bütün yaratıklara olduğu gibi insanlara da dikte ettirir; kutuplarda yaşayan insanla ekvatorda yaşayan insan farklı bir hayat üslubu kurmak zorunda kalır. Tarih toplumların hafızasıdır; zaman içinde edinilen tecrübe en önemli rehberdir.

Zannedildiği gibi dünyada kök itibarıyla çok fazla millet yoktur. Fakat her canlı organizma gibi milletler de zaman içerisinde değişirler. Kürtlerle aynı kökten geldiğimize inanıyorum; inanıyorum değil, bunu biliyorum. Fakat tarihi akışta dilimiz farklılaşmıştır. Keza Bulgarlarla da aynı kökten geldiğimize şüphe yoktur. Onlarla da dilimiz farklılaşmıştır. Bir de Bulgarlar Hristiyanlığı kabul ettiklerinden aramızda kimlik ayrılığı husule gelmiştir. İşte, bilim bu dillerin niçin farklılaştığını izah etmelidir; ediyor da... Fakat kim okuyor, kim dinliyor. Yeryüzünde İngilizce konuşan pek çok millet var; dil belirleyici olsaydı hepsini aynı milletten sayardık. Dil kimliği oluşturan bir unsur değildir; ancak kimliği ifade aracıdır. Dil değişik kimlikleri ortadan kaldırmaya yetmez; yetseydi, tarihin karanlık zamanlarından beri Arapça konuşan halkları bütünleştirdi. Bütünleştirmede; çok değişik coğrafi şartlar aralarına dillerinin gideremeyeceği ayrılıklar koydu. Türkler ve Kürtler ayrı kökten gelmiş olsalardı dahi

bin yıldan beri aynı dini, aynı coğrafyayı, aynı tarihi paylaşıyorlar. Dolayısıyla birinin kimliği ne ise diğerininki de odur.

Kimlikler üç yerde müşahade edilir: mabetlerde, mezarlıklarda, muhataralı evliliklerde. Şam'daki Emeviye Camii ile Süleymaniye'yi karşılaştırdınca aralarındaki farklılıklar barizdir; zira bunları yapan milletlerin kimlikleri farklıdır. Oysa Pötürge'nin sırf Türklerin yaşadığı köyündeki bir camii ile Edirne'nin bir tane Kürt'ün bile yaşamadığı bir köyündeki camii mukayese edersek, hiçbir farklılık bulamayız. Kimlikler sadece mabedin mimarisini etkilemekle kalmaz; mabetler karşısındaki tavırları da belirler. Bayezid Camii'nde yazları Arapların uyuduğuna rastlarız; fakat ne bir Türk ne de bir Kürt onların yaptığı gibi camide uyur. Mezarlıklara ve türbelere bakarsak, Arap mezarlığı ile türbelerinin bizimkilerden farklı olduğunu görürüz. Fakat bizim mezarlık ve türbelerimizi Türk-Kürt olarak ayırt etmek mümkün değildir.

İki ayrı millete mensup kişilerin evliliklerine muhataralı evlilik diyoruz. Jivkov döneminde Bulgaristan'daki Türklerin ad değiştirmeleri gündeme geldiğinde üç yüz bin civarında Türk'le Bulgar evliydi. Bunların yüzde doksan altısı boşandılar. Toplumda estirilen farklılık rüzgarları değişik kimlikli insanları birbirinden kopardı. Kırk yıldan beri politikacılarımız, sözde bilim adamlarımız ve aydınlarımız "Kürt kimliği", "Türk kimliği" diye bağırıyorlar. Elimizde istatistikî bilgi yok; fakat en azından iki milyonun üzerinde Türk ve Kürt evlidir. Bu kadar tahrike rağmen "sen Kürt'sün" yahut da "sen Türk'sün, seninle durmam" isnadıyla açılmış bir dava adliyeye intikal etmemiştir. Neden? Türk'le Kürt'ün kimliği aynıdır da ondan.

Sahip olduğumuz coğrafyada yaşamak istiyorsak, en azından son dönem tarihimizi birazcık bilmeliyiz. Lozan'da biz de İngilizler de Musul ve Kerkük'ten vazgeçmek istemedik. Biz halk oylaması yapılmasını talep ettik. Çünkü biliyorduk ki o bölgede yaşayan Türkler ve Kürtler kendilerini bir hissetmektedirler ve bizi tercih edeceklerdir. Bunu İngilizler de bildiklerinden Milletler Cemiyeti'ni devreye sokmaya çalışıyorlardı. Nihayet şartlar izin vermediği için İngilizler isteklerini gerçekleştirdiler. Bu yıllarda Lawrence'in, hükûmetine verdiği bir rapor var: Onda "Türk'ü ve Kürt'ü ayırmak için yüz yıl çalışmamız gerekir" diyor. Aradan doksan yıl geçti ve bakın ne hale geldik. Tarihi bilirsek, birbirimizin boğazını sıkın ellerimizin nereden idare edildiğini idrak ederiz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Demokrasimizin güçlükleri

Mehmed Niyazi 2008.03.24

Milletlerin hayatında devlet adamlarının önemi çok büyüktür. Bazen yüzyılda bir veya iki devlet adamı yetiştirmek, devamlı milyonluk ordular beslemekten daha faydalıdır. Ne yazık ki son dönemlerimizde pek iyi yetişmiş devlet adamları göremiyoruz.

Aslında bu sıkıntı uzun zamandan beri devam ettiği için ecdat buna "kaht-ı rical" yani "adam kıtlığı" demiştir. Demokrasilerde devlet adamlığı vasfı sadece iktidarda bulunanlarda aranmaz. Rejimin selameti en az iktidardakiler kadar muhalefettekilere de bağlıdır. Bu açıdan olayları değerlendirince Sayın Baykal'ın söz ve eylemleriyle ne kadar karamsarlığa kapılıyorsak, bilhassa seçimden sonraki tutumuyla Sayın Bahçeli geleceğimize güvenle bakmamıza sebep oluyor.

"Demokrasi en az kötü olan idaredir" sözünü Churchill'in söylediği rivayet edilir. Kim söylerse söylesin bu cümle gerçeği ifade etmiyor. Şartları mevcut değilse bazen demokrasi en kötü idaredir. Rejimleri putlaştırmak da son derece yanlıştır. Hangi rejim olursa olsun, eğer bir ülkede halkın kültür seviyesi düşükse, aydınında milli

şuur, sorumluluk duygusu, hak kavramı yerleşmemişse orada devlet hamam tasına benzer; bir kirlinin elinden diğer kirlinin eline geçer.

Demokrasi ile insan haklarını, adaleti ve hukukun üstünlüğünü bir görmek doğru değildir. Bunlar, insana saygının, hak duygusunun ürünleridir. Bir ülkede vatandaşın oylarıyla yönetim değişmeyebilir; ama orada insana verilen değer, hakim olan zihniyet ve dünya görüşünden dolayı bu insani kavramlar dört başı mamur olarak yürürlükte bulunabilir. Demokrasi bunlara kontrol mekanizması getirir; bir anlamda emniyet subabıdır. Bunlara riayet etmeyen idareyi vatandaş hür iradesiyle kansız bir şekilde yönetimden uzaklaştırır. Ama bu ulvi kurumları yok etmek için demokrasi bir buldozere de dönüştürülebilir; bu niyet ve zihniyet meselesidir.

Her rejim gibi demokrasi de bazı şartları gerektirir. İlk önce rejimi yürütenler, yani aydın zümre demokrasiye inanmalıdır. "Benim partim seçilirse" zihniyeti aydınlara musallat olmuşsa, o ülkede diktatörlüğe gizli bir heves yatmaktadır. Maalesef uzun zamandan beri emekleyen demokrasimizi kesintiye uğratan, bu hevestir. Seçimi kaybedenler, demokratik rejimi zedeleyip zedelemeyeceğine bakmaksızın her türlü tahriki mubah saydılar, sayıyorlar.

Demokrasinin bir şartı da hür ve dürüst basındır. Basın, doğru haberlerle milletin sağlıklı düşünmesine yardımcı olmalıdır. Yalan haberlerle kamuoyu etkilenir, cemiyet kargaşalığa sürüklenirse, demokrasi anarşiye dönüşür. Her anarşi demir yumruklu bir kurtarıcıya davetiye çıkarmaktır. Bunun örneklerini de son dönem tarihimizde çok sık yaşadık. Ayrıca basınımız, hiçbir zaman samimi olmamış, devamlı çifte standartlar uygulayarak milletin güvenini yitirmiştir. Mesela hürriyet, anayasa havarisi kesilen basınımız, bunları rafa kaldıran askerî darbeleri "selam sana generalim" sloganlarıyla karşılamıştır.

Yüksek tirajlı basınımıza idealler değil sermaye hakimdir. Ya patronları işadamıdır yahut da işadamlarının ilanlarına muhtaçtırlar. Her iki halde de basında olması lazım gelen değerlerin yerine menfaat oturmaktadır. O da sürekli daha fazlasının peşinde olduğundan hiçbir mukaddes tanımamaktadır. Mukaddesleri yıkılan cemiyetlere sadece güçle uygulanabilen yönetimler hakim olur; onlar da demokrasi değildir.

Bize demokrasi halk hareketiyle değil de, dünyanın şartlarından dolayı tepeden geldi. Öncülerinin pek çoğu da gençliklerini komitacılıkla geçirmişlerdi. İnsan istese de gömlek değiştirir gibi alışkanlıklarını değiştiremeyeceğinden bu vasıfları devam etmiştir. Mazinin değişik kılıklara girerek yaşadıklarını sosyal bilimlerle tespit edebiliyoruz. Yargıtay Başsavcısı'nın iktidardaki partinin kapatılması için hakkında dava açılmasına dair talepte bulunmasını değerlendiren Baykal ve ekibine azıcık dikkat edince, bu sosyal realitenin devam ettiğini açıkça görürüz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İlmin iki düşmanı

Mehmed Niyazi 2008.03.31

İlmî seviye ve buna bağlı olarak teknik gelişme milletlerarası mücadelede önemli rol oynar. İlim ve teknikte üstün olan milletler dünyanın yönetiminde söz sahibidirler; diğer milletler de onların gölgesinde hayat hakkı ararlar.

İngilizlerin ünlü tarihçisi Wels, "izni olmadan kuşların kanat çırpamadığı Müslüman hakanları" diye nitelendirdiği haşmetli dönemimizi haklı olarak ilmimize ve tefekkürümüze bağlar. Gerçekten de yıldızımızın parladığı anlarda manevî ve ahlakî bakımdan çok büyük alimler, veliler yetiştirmiştik. Diğer taraftan bakınca da bunları yetiştirme yeteneğine sahip bulunduğumuzdan o göz kamaştırıcı güce eriştiğimizi teslim ederiz. Bu

dönemlerimizde silah bakımından ve başka her türlü teknik hususlarda başka milletlerden üstündük. Ne zaman ilmî seviyemizi kaybetmeye başladık, buhranlar hayatımızın cüzü haline geldi.

İlimlerin kaderi adeta birbirine bağımlı olmaktır. Müspet bilimlerle sosyal bilimlerin ne derece birbiriyle ilgili olduklarını, tarihimizdeki şu olay da önümüze sermektedir. Müspet bilimlerde geri olduğumuz dönemde, 1889 yılında, Japon İmparatoru İstanbul'a değerli hediyeler ve özel kaydıyla bir mektup gönderir. Mektubunda İslam dininin bilhassa tefekkür, gaye, felsefe ve manevi terkibi üzerine şahsen kendisine bilgi vermesi için varsa Japonca bilen yoksa İngilizce, Fransızca ya da Almancası yeterli din alimleri ister. Mektupta Hristiyan ve Musevi dinlerine göre ayrı hususiyet taşıyan İslamiyet'in dinî uygulamasına dair misaller ve bu arada sosyal dayanışma kurumları, vakıflar gibi hayır hasenat kurumları hakkında da malumat ve tafsilat rica eder.

Medreselerimizin, ilim adamlarımızın durumlarını yakinen bilen Sultan Abdülhamit Han, ümitsizdir; ama bu fırsatı da değerlendirmek ister. Konuyu Şeyhülislam Cemaleddin Efendi'ye açıp fikrini sorar. Tahmininde yanılmamıştır; o da böyle bir ilim adamına sahip olmadığımızı söyler. Bu kapıyı tamamen kapamamak için Abdülhamit Han, Japon İmparatoru'na memnuniyetini bildiren cevapla, çok güzel tezhip edilmiş, el yazması, ceylan derisi, ciltli bir Kur'an-ı Kerim ve dini kitaplar göndererek zaman ister.

Zannediyorum ki müspet bilimlerde ileri, küçücük bir Batılı ülke için böyle bir imkan doğsaydı, yüzlerce papaz, misyoner gönderirdi. Aramızdaki bu farkı kapatmak azmiyle Abdülhamit Han eğitim ve öğretime olağanüstü önem verdi. Çok mesafeler almasına rağmen iç ve dış gaileler dolayısıyla Batı ile aramızdaki uçurum kapanmadı; ecdadımızın kahramanca direnmelerine rağmen bu uçurum devletimizi alıp götürdü.

Cumhuriyetimiz farklı heyecanların üzerine kuruldu. İlimde hafif bir kıpırdama başladı; ne yazık ki bu kıpırdayı çok geçmeden inkılap heyecanının gölgesinde kaldı. İnkılap yapmak kolaydı; Batı'da görüyor ve alıyorduk; fakat ilim araştırma isterdi, geceyi gündüze katmak gerekirdi. Bizim gibi ülkelerde sahibine getireceği bir şey de yoktu; çünkü geniş çevrelerde ilmin önemini bilen, hatta sezen çok az kimse vardı. Elini yumruk yapıp nutuk atarak yetkililerin hoşuna gitmek daha kolaydı. Bu sayede mevkiler kapılabiliyor, öğretim ve eğitim yuvalarımız inkılapları yerleştirmek için kurulmuş mahfillere dönüşüyordu. Kürsüleri işgal eden öğretim üyelerinde araştırma, sentezlere varma şevki kalmadı; ilmin soğukkanlılığı yerine siyasetçilerin hırçınlığını mizaç edindiler.

İlmin iki düşmanı vardır: biri içimizdeki ihtiraslar, diğeri dışımızdaki otoritedir. İhtiras birtakım menfaat beklentileriyle ilim insanlarını otoritenin emrine sokar. Sonra da ilim adına hakikat yerine siyasetlerin arzuları üretilir ve desteklenir. Yakın dönemimiz böyle hezeyanlarla, ilim insanı kılığına girmiş aktörlerle doludur. 27 Mayıs gibi buhranlı günlerde bu aktörlerin fetvaları nice acılara, nice maskaralıklara sebep olmuş, aziz milletimize neler çektirmişti. Maalesef içinde bulunduğumuz günlerde de aynı maskaralıkların emareleri görülmeye başladı. Gerçek ilim insanları yetiştirinceye kadar kim bilir neler çekeceğiz?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Örtülü diktatörlük

Mehmed Niyazi 2008.04.07

Demokratik rejim her şeyden önce vatandaşın hürriyet terbiyesine ihtiyaç duyar. Bu terbiye, her vatandaşın kendisinin düşünmeye, seçmeye hakkı olduğuna inanması gibi diğer vatandaşların da aynı haklara sahip olduğunu kabul etmesiyle başlar. Vatandaşları bu terbiyeden mahrum cemiyetler, demokrasiyi uygulamaya kalkarlarsa sık sık kaosla karşılaşır. Kaosların aşılması her zaman kolay olmayabilir.

Demokratik rejimin hayat bulması ancak elverişli ortamla mümkün olur. Tabuların hakim olduğu, bazı düşüncelerin resmî görüş haline geldiği toplumlarda demokrasiden söz etmek mümkün değildir. Böyle ortamlarda kurulan demokratik rejimler, sahneye konulmuş oyunlar gibidir; her şey suflörlere bağlıdır.

Kamuoyu açık hale getirilmeli; her fikir tartışılmalıdır. Zararlı, faydasız ve uygun olmayanları ayıklamak kamuoyunun hakkı ve görevidir. Bir iktidar veya zümre kendisini kamuoyu yerine koyup "ancak şunlar düşünülebilir, tartışılabilir" derse, orada kılık değiştirmiş diktatörlük hakimdir. Diktatörün her zaman başında taç, elinde kılıç yoktur. O bazen kilisede papaz, mabette yol göstericidir; bazen büyük bir kurtarıcı, bazen de hayat veren bir fikirdir. Onun biricik özelliği dokunulmazlığıdır.

Demokratik sistem, vicdanlı, iyi yetişmiş, aydın zümrelerle hayat hakkı bulur. Hakimiyetin sahibi ve kaynağı halktır ama bu hakimiyeti aydın evlatları vasıtasıyla kullanır. Nasıl ki Batı'nın tarihinde asiller, ruhban sınıfı, merkantilistler hakim olmuşlarsa, günümüzün bütün rejimlerinde de aydın zümre hakimdir. Rejime rengini veren, iktidarın kaynağı olan halkın değil aydın kadroların özelliğidir. Aydınların seviyeleri, ciddiyetleri o rejim için hayatî önem taşır.

İktidarın her kesimine yayılan aydınların maruz kalacakları en önemli tehlikelerden biri de bürokratlaşmaktır. Bürokratlaşma, devlet düzenini durgunlaştıran, görevin kutsallığını kaybettiren bir hastalıktır. Sorumlu mevkilerdeki aydın zümrenin manevî gıdası eksikse, hizmetten zevk almıyorsa, büyük heyecanlarla sarınılan millet hakimiyeti de bunların elinde ufalanıp yok olur.

Çağımızın demokrasilerinde sermayedarlar, sendikalar gibi baskı grupları iktidara halkla birlikte ortak olma arzusunu taşımaktadırlar. Baskı gruplarının iktidarda ağırlığı olursa, rejim halktan kopar, en çok ağırlığı bulunan grubun menfaat oyuncağı haline gelir. Çağımızda devletin en önemli özelliğinin hukuk devleti olması, devletin menfaat gruplarının oyuncağı haline gelmesini önlemeye yetmez. Zira üstün hukuk kuralları da sabit değildir; menfaat dengesine göre şekil alırlar. Bir başka dönemde menfaat ilişkileri değişeceğinden üstün hukuk kuralları da değişir. Halbuki demokratik rejimin sağlıklı olması ancak halkın vicdanında oturmasıyla mümkündür.

Demokratik düzen, güvenin hakim olduğu ortamda kurulabilir. Fikrini söyleyen, oyunu kullanan felaketle karşılaşacağı kuşkusuna kapılırsa; ne fikrini söyleyebilir ne de istediği gibi oyunu kullanabilir. O ancak kendisinden isteneni yapmak zorundadır.

Anayasaya "Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir" ilkesini yazmak demokrasi için yeterli değildir. Demokrasi; halkın sağduyusuna inanmak, milyonlarca insanın tecrübesini yönetime katmanın önemini idrak etmekle başlar. Bunlar da ancak özgürlük zemininde yeşerir. Devlete hakim bazı zümreler seçilmiş iktidarlara "benim istediğim şekilde" veya "sadece benim istediğim konularda" egemenliği kullanabilirsin diyorlarsa, orada demokrasi ya da millet hakimiyeti yoktur, örtülü bir diktatörlük vardır. Örtülü diktatörlük açık diktatörlükten daha zalimdir. Açık diktatörlükte zalim belli olduğundan bir gün kendilerinden hesap sorulabileceği endişesiyle zulümde daha dikkatli olurlar. Örtülü diktatörlükte ise zalim belli değildir; zulmün önüne geçecek hiçbir engel yoktur.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Halka sahip çıkmak

Geçen haftaki yazımıza demokratik rejimin her şeyden evvel vatandaşların hürriyet terbiyesine ihtiyaç duyduğunu söyleyerek başlamıştık. Demokrasisi belli bir seviyenin üzerinde olan memleketlerin tarihlerine baktığımızda şunu görürüz:

Demokrasi, aydınlar öncülüğünde olsa da halkın devreye girmesi sayesinde başarılmış ve yerleşmiştir. Bizim tarihimize baktığımızda ise demokrasinin farklı sebeplerle ve ciddi bir mücadeleye konu olmadan geldiğini görürüz. Bize demokrasi, Necip Fazıl'ın ifadesiyle "San Francisco Talimatnamesi" sebebiyle Balkan komitacıları tarafından getirilmiştir. Demokrasiyi getirenler bunu gerektiğinde son verilebilecek bir oyun olarak görmüş, onun insani ve milli yönlerini önemsememişlerdir.

Demokrasi ile diğer rejimler çok eski zamanlardan beri mukayese edilmektedir. Kanaatimizce demokrasiyi diğer rejimlere üstün kılan, halkın tecrübesini hayata ve yönetime katmaya daha elverişli olmasıdır. Demokrasi memleketin bir kişinin, bir zümrenin ya da bir kurumun değil bütün halkın tecrübesiyle idare edilmesini gerektirir. Bu sistemde bir kişi ya da zümreye nazaran milletin daha az yanılabilceği kabul edilir ve demokrasinin olmazsa olmazlarından biri halka güvenmektir. Demokrasinin vazgeçilmez unsurlarından biri olan seçilmişlere hürmet, sadece seçilenin şahsına değil bütün bir millete hürmettir.

Değişik hatıratlarda İsmet Paşa'nın "halkımız bana sahip çıkmadı" diyerek yakındığını okuyoruz. Demokrasinin getirilmesi kararını veren idarenin başında olan, milli mücadeleye katılmış bir devlet adamının böyle yakınması çok acıklıdır. İsmet Paşa'nın bu yakınmalarının sebebini araştıralım. Yassıada'da kurulan olağanüstü mahkeme halkın oylarıyla iktidara gelmiş olan Menderes'i idama mahkum ettiğinde İsmet İnönü o yaşlı haliyle titreyen ellerinde bastonunu sallayarak "demokratik rejimlerde kararı sadece millet verir; onu asamazsınız, beraat ettirmeye mecbursunuz" deme cesaret ve vicdanlılığını gösterseydi acaba bu halk İsmet İnönü'ye sahip çıkmaz mıydı? Halkın bir kimseye sahip çıkabilmesi için önce o kimsenin kendisine saygı duyduğunu ve sahip çıktığını görmesi gerekir.

İsmet İnönü, Allah rahmet eylesin, eskilerin tabiriyle irtihal-i dâr-ı bekâ eyledi. Fakat onun miras bıraktığı anlayışın daha da acımasızlaşarak ve ilkelleşerek sürdüğünü görüyoruz. Şimdi de anamuhalefet partisi aynı bilinen, yanlış yolda yürümektedir. Memleketin önemli meseleleriyle alakalı tavırları tezatlarla doludur. Bir taraftan yargıya müdahale edilmemesi gerektiğini savunurlar, diğer taraftan "davanın siyasi değil hukuki olduğunu" iddia edip dururlar. Sanki gayretlerinin yargıyı telkin altına almak üzerine kurulu olduğunu millet görmüyormuş gibi.

Son dönemde en büyük yaygaranın laiklik kavramı çerçevesinde koparıldığını görüyoruz. Laiklik bir muamma değildir. En azından bütün anayasa hukuku kitaplarında iki özelliği bariz bir şekilde belirtilir. Birincisi; kanun koyucunun kanun yaparken kutsal kitaplara bakmamasıdır. Kanun koyucu vaki olan ihtiyacı hukuk nosyonuna dayanarak tetkik eder ve kanunu bu çerçevede şekillendirir. İkincisi, devletin farklı din mensuplarına aynı mesafede durmasıdır. Ancak bu iki özellikten birinin ya da ikisinin birden ihlal edilmesi halinde laikliğin zedelendiği iddia edilebilir. Aksi takdirde iş niyet okumaya kalır. Hürriyet ve haklarla yasakların sınırları birbirine karışır, ölçüler şaşar.

Bu çarpıklığın bizi çağlar öncesine götürmesi tehlikesine karşı dikkatli olmalıyız. Hariciler, Hazreti Ali hakkında kötü niyetler besleyip ağza alınmayacak galiz sözler de içeren ifadeler yaymaktadırlar. Hazreti Ali onlara haber gönderip şöyle der: "Benim için her şey düşünebilir hatta düşüncenizi ifade de edebilirsiniz. Ancak bu kötü niyetlerinizi fiiliyata dökmeye kalkışırsanız cezaya müstahak olursunuz." Meramımız anlaşılmadı ise bir misal daha verelim. Baccariye, "Bir suçsuzun hapiste yatmasındansa binlerce suçlunun serbest kalmasını tercih ederim." der.

Bir suçtan söz edilebilmesi için o suçun unsurlarının oluşması şarttır. Eğer laikliğin ihlali unsurları yerine gelmiş bir suç olarak oluşmamışsa herhangi bir müeyyideye sebep olması vicdanlarda hiçbir zaman kabul görmeyecektir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir neslin timsali

Mehmed Niyazi 2008.04.21

On dokuzuncu yüzyıl ile yirminci yüzyılın ilk çeyreği milletimizin en dramatik, en elemli dönemi idi. Emperyalistlerin körüklediği alevler dünyayı sarmış; esas kıyamet İslam âleminin, özellikle bizim başımızda kopmuştu.

Televizyon ekranlarında Filistin ve Irak'ta meydana gelen olayların görüntülerini izleyen hangi vicdanlı insanın yüreği sızlamaz? Ne yazık ki bugünkü acıların yaşanacağı da o günlerden belliydi; bunları anlatamadık veya sözde önderleri uyduruk bir koltuk uğruna anlamak istemediler. Keşke bu acılar bir an önce son bulsa, fakat öyle görünmüyor.

Ortadoğu dünyanın önde gelen devletlerinin gündemine girmişti bir kez. Petrolün önem kazanmaya başlaması ve bölgede önemli petrol rezervlerinin bulunması emperyalistlerin iştihalarını kamçılıdı. Bu zenginliklere ulaşmalarına engel olan Devlet-i Âliyye'nin tarih sahnesinden çıkması gerekiyordu. Batılılar o zaman da her kılığa girmeyi becerirlerdi. Bazen hürriyet, bazen insan hakları, bazen de ezilenler oluverirlerdi. Boğazımızı sıkamak için uzattıkları ellerine çocuklarımızın ellerini de kattılar.

Abdülhamid Han, imkânsızlıklara rağmen bütün problemlerin altından kalkabilmek için iyi yetişmiş insanlara ihtiyaç duyduğumuzun bilincindeydi. Eğitim ve öğretime özel önem verdi. Günümüzün eğitimcileri gibi "yetişsin, adamım olsun" demedi, "yetişsin, adam olsun" dedi. Yıkıntılar arasında şahsiyetini tekamül ettiren o nesil diri bir ruhla mücadeleye atıldı. Hareket edenin yanılması her zaman mümkündür ama canlarını vererek samimi olduklarını ispat ettiler. Gerçekten talihsiz bir nesildiler; hem öldüler hem de yanlış tanındılar. Hangi nesilden mi söz ediyoruz?

Toprağımız vefalıdır; Nevzat Kösoğlu gibi evlatlar yetiştirmekte mahirdir. Nevzat Kösoğlu, Enver Paşa'yı olayların mihverine alarak o neslin hikâyesini anlatmış. Kitabının adı: Şehit Enver Paşa... Olaylara tarih biliminin penceresinden sağlam ölçülerle bakan Sayın Kösoğlu, Abdülhamid Han'ın hakkını teslim ettikten sonra o nesli şöyle tarif ediyor: "Bu insanları değerlendirmek kolay değildir. Bunlar çöküşün kahramanıydılar; yürekleri dağ gibi idi, hayalleri de öyle. Asla küçük düşünmüyorlardı."

Sayın Kösoğlu kitabında bu insanların nasıl birer idealist olduklarını yerinde tespitlerle anlatıyor; hayatlarını niçin cömertçe harcadıklarını adeta onların içinden bakarak gözler önüne seriyor: "Yüce devleti kurtarmak için her biri imparatorluğun uzak bir köşesinde can teslim ederken hayalleri sadece Turan'ı kurmak değil bütün bir İslam âlemini Batı'ya karşı ayağa kaldırmaktı. Yani ülkesi ve devletiyle kendisini kurtarabilmek için ateşlere atılırken bütün Müslüman dünyayı düşünüyor ve bunun heyecanıyla sarsılıyorlardı."

Bu idealist neslin içinde Enver Paşa çok önemli bir simadır. Kahramanlığı, yüksek ahlaklılığı ile örnek bir şahsiyettir. Onun kişiliğinde bir milleti, bir medeniyeti ayağa kaldırmanın sadece idealizmle gerçekleşmeyeceğini de görüyoruz. Bu yüksek meziyetle birlikte ilim ve irfan da gereklidir; hali analiz ve dertlerin çaresini tespit etmek ancak bunlarla mümkündür. Hal böyleyken, aradan bunca zaman geçmişken, bu

elim dramları yaşamışken bugün de ilmin ve irfanın değerini idrak etmemiş olmamız üzücüdür. Halen ideolojinin her kapıyı açacağına, her derde çare olacağına inanıyoruz.

Enver Paşa'yı ve neslinin ülkücülüğünü anlamak, dramlarını anlatabilmek için Kösoğlu gibi bir idrake, soylu duygulara sahip olmak gerekir. "Tarih bire bir olayların bütünü değildir; tarihi/hayatı bütünüyle ve tek tek insanıyla sadece Allah bilir ve değerlendirir. Biz geçmişe kırk yönden bakabiliriz ve nasıl bakarsak öyle görebiliriz. Ancak bu tarihî akışın ilkeleri olmadığı anlamına gelmez; tarih felsefesi yapanlar boşuna uğraşmamışlardır." Bu satırlar Kösoğlu'nun gerçek bir düşünce ve bilim adamı olduğunu göstermektedir. Kitabında düşünce ve bilimin kazandırdıklarını çarpıcı imajlarla dikkatimize sunmakta, merak uyandıran üslubuyla bizi sayfalar boyunca peşinden sürüklemektedir. Siz değerli okuyucularımıza bu eseri tavsiye ederken yazarına milletimize daha nice eserler kazandırması ve yetişen nesillere yol göstermesi için sağlıklı, uzun ömürler diliyorum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kitap böyle yazılır

Mehmed Niyazi 2008.05.05

Sayın Nevzat Kösoğlu'nun geçtiğimiz ay neşredilen 'Şehit Enver Paşa' adındaki eseri sadece yakın tarihimizin bazı önemli olaylarını aksettirmesi, günümüzün değer yargılarıyla geçmişi anlamanın mümkün olmadığını göstermesi itibarıyla değil, tarihçilikte kaynağın ne anlama geldiğini, mantığın kaynak olarak ele alınan belgelerden daha değerli olduğunu göstermesi bakımından değerlidir.

Bir hocamız, biz Türklerin ne kadar medeni olduğumuzu belirtmek amacıyla Cengiz yasalarının yürürlüğe girmesi için hakanın yanında hatunun da imzasının gerektiğini yazıyordu. Şahsen, buna dair bir belgeyi değil, Cengiz'in yanında oturan hatunun tekemmül ettirmek maksadıyla yasayı imzaladığını görsem dahi inanmam. Hayata mizacın ve zihniyetin yön verdiğini bilen bir insan Cengiz'in yaptıklarını hayal ederse böyle bir şeye nasıl ihtimal verir? Kaç hanımı olduğu belli olmayan, feryat figana aldırmadan girdiği her yerde taş üstünde taş bırakmayan bir hakanın bugünkü manada kadına değer verdiğini söylemek hayatı anlamamaktır. Maksadımız Cengiz'i kötüleyip, onunla hesaplaşmak değil; tarihe bakışın nasıl olduğu konusunda bir ipucu vermek istedik.

Bir başka profesör, çıktığı televizyon programında konuşurken günlük bir gazetede yayınlanmış kendi yazısını elinde sallayarak; "Bak! İşte belge!" diyor. Önce yazıyor, sonra da belge olarak gösteriyor. Gazetede makale veya haberin değil, resmi evrakın dahi bazen belge olamayacağını bilmek için Sayın Kösoğlu seviyesinde bir bilim adamı olmak gerekir. Aksi halde şu gerçeği dile getiremezdi: "Milli Mücadele boyunca yurtdışında bulunmuş olan Hacı Sami Bey'in, ilişkileri ve özellikle Enver Paşa ile olan yakınlığı sebebiyle olsa gerek, yüz ellilikler listesine alınmış olduğu bilinmektedir. Ağabeyi Eşref Bey de bu listeye dahil edilmişti. Hacı Sami Bey'in yeni Cumhuriyet'in yönetimine dost olmayacağı açıktır. Ancak niyet ve faaliyetleri hakkında o günün duyumlarına ve İstiklal Mahkemesi tutanaklarına da güvenmek zordur." Sayın Kösoğlu'nun yaptığı gibi ciddi, vicdanlı bir bilim adamı 'işte belge' deyip geçmez; kılı kırk yarar. Tarihi saptırmak için nice belgelerin bırakılması olduğunu bilir.

Binlerce yıl hakanlıkla yönetilen bir millet yeni bir rejime giriyor, baş döndürücü inkılaplar yaşanıyor. Olup bitenlerin herkes tarafından aynı şekilde değerlendirilmesi mümkün değildir. Her kafadan bir ses çıkacak, olağanüstü bir dönem yaşanacaktı. O dönemi, o günün şartlarında değerlendirmek gerektiğini Kösoğlu, Adil Hikmet Bey'in eseri hakkında verdiği şu dipnotta ne güzel anlatıyor: "Hatıraların ilk tefrika edildiği dönemde (1928 yılı) nasıl bir hava esiyor olmalıydı ki Adil Hikmet Bey, altı yüz sayfalık kitap içinde Hacı Sami'nin adını bir

kerecik olsun anmaz; çok zorunlu olduğu zaman 'beşinci arkadaşımız' ibaresini kullanır." Kitapta Enver Paşa hakkında değişik kişilerin değerlendirmelerini buluyoruz. Bunlardan ikisi gerçekten dikkat çekicidir. Birincisi, "Enver bir güneş gibi doğmuş, bir gurub ihtişamıyla batmıştır; arasını tarihe bırakalım" diyen Mustafa Kemal Paşa'nındır. Diğerisi ise Emir Şekip Arslan'ın şu nitelendirmesidir: "İnsanlık Enver Paşa'nın şahsiyetinde bir güvercinin sakın ve sevimli haliyle, hırçın bir arslanda görülen heybetten doğmuş bir örnek veriyordu."

Bizde bir kişi sevdiği birini anlatırken çevresindeki herkesi önemsizleştirip kahramanını ön plana çıkarır. Sevmediği birini anlatırken de onu adeta günah keçisi haline getirir. Sayın Kösoğlu böyle yapmamış. Ele aldığı dönemde milletimize hizmet eden hiç kimsenin hakkını yememek gayretiyle ölçülerini vicdanlı ve donanımlı bir hakimin titizliğiyle sarf etmiş. Bilhassa sosyal bilimler sahasını meslek edinmiş genç akademisyenlerin bu eserden 'bir kitap nasıl yazılır' konusunda öğrenecekleri çok husus var.

Bu muhteşem kitabın son sayfalarını okurken televizyonlardaki haberlerden dostumuz Ayvaz Gökdemir'in fani âlemimize veda ettiğini dinledim. Bu haber bütün tanıyanları gibi bizi de üzüntüye boğdu. Aslında fazla üzülmememiz gerekirdi; çünkü Gökdemir'in yüzünde görevini yapmış olmanın huzuru vardı. Genç yaşta yüksek mevkilere geldi; ne oldum delisi olmadı. Kendisine karşı olanların hücumlarını umursamadı, dostlarının alkışı onu şımartmadı. Vakur bir tavırla doğru bildiği yolda yürüdü. Gün geldi, "hizmet edebilirim" düşüncesiyle fikirdaşlarının yoğun olmadığı bir partiye girdi. Fakat başkaları gibi girdiği kabın şekline bürünmedi; şahsiyetini devam ettirerek gerçek bir inanç adamı olduğunu gösterdi. Yakınları, dostları onun eksikliğini hep duyacak; onu nemli gözlerle ve rahmetle anacaklardır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Muhalefetin önemi

Mehmed Niyazi 2008.05.12

AK Parti, Anayasa Mahkemesi'ne savunmasını verirken, ileri gelenleri "tarihe not düştüklerini" söylemişler. Zahmet etmişler. Yetkililerden biri olsaydım, "Gerek yok" der, karşı çıkardım.

Demokratik ülkelerde rejimi o milletin aydın, demokrat evlatları getirmiş, halk da eğer gerekiyorsa faturasını ödemiştir. Ülkemizdeki demokrasi ise dünya şartlarının ürünüdür. İşin talihsiz taraflarından biri de yürürlüğe konulmasında demokratlar değil, komitacılar rol oynamıştır. Herhalde devletimizin yetkili makamlarına gelen diplomalılarımız da onları takip ediyorlar. İşlerine gelince demokrat oluyorlar, işlerine gelmeyince demokrasiyi rafa kaldırıyorlar.

Yarı aydınlarımız demokrasinin ancak laiklikle beraber olabileceğini söyler dururlar. Fransız sistemini esas alırsak doğrudur. Fakat Almanya ve İngiltere'de bizdeki manada bir laiklik yoktur. Anayasasında Hristiyan devlet olduğu yazılan Almanya'da Hristiyan partiler vardır. İngiltere'nin kral veya kraliçesi aynı zamanda Anglikan Kilisesi'nin başıdır. Bal gibi teokratik yapıya sahiptirler ama demokrasileri sağlıklı işler. Biz Fransız sistemini benimsedik; laikliği rejimimizin parçası kabul ettik.

Laiklik, sırrı keşfedilmemiş bir bomba değildir; ne olduğu her yerde bellidir. Laikliğin iki özelliği bulunmaktadır. Birincisi: Kanun koyucu, kanunları yaparken kutsal metinleri ele alıp değerlendirmez. İhtiyaçları akla dayanarak karşılar. İkincisi: Devletin, vatandaşları arasındaki değişik din ve mezhep gruplarına eşit davranmasıdır. "Laikliğe karşı hareketlerin odağı haline gelmiş" veya benzeri sözler muğlak ifadelerdir. Bir iktidarın laikliğe karşı tavır alması, ya kanunu yürürlüğe koyarken kendisini kutsal metinlerle bağımlı sayması ya da değişik din ve mezheplere mensup vatandaşlarından birinin yanında yer alarak diğerinin üzerine gitmesiyle mümkündür.

Ancak bu durumlarda laiklikten sapmanın unsurları teşekkül eder. Aksi halde hukukun siyasileşmesiyle veya herhangi bir sebeple çarpıtılmasıyla karşı karşıya geliriz.

Bir ülke için en büyük felaket, halkının hukuka inanmamasıdır. Vatandaşlar durup dururken hukuka kuşku ile bakmazlar. Zerre kadar düşünce ve sezgi yeteneği bulunan, emniyet içinde yaşamamızın kaynağının hukuka inanmakta olduğunu bilir. İnsanları hukuka şüpheyle bakar hale yargıçlar getirir. Daha sonraki turlarda 184 oyun yeterli olacağı bir konuda toplantı nisabı olarak 367 tespit edilirse vatandaşın hukuka inanmasını beklemek abesle iştigaldir. Hal böyle olunca suçlu vatandaşlar mıdır yoksa hukuku saptıran yargıçlar mıdır? Unutmamak gerekir ki, hiç kimse sebepsiz yere başkasına saygı duymaz, saygı hak edilmesi gereken bir şeydir. Suçu kendisine saygı duyuramayanda değil de saygı duymayanda ararsak hukuku bir kez daha çarpıtmış oluruz.

Bir zamanlar ülkemiz hukuk bakımından göz kamaştırıcıydı. Adaletin, hayatın esası olduğunu, ardından medeniyetin bütün nimetlerinin geleceğini bilen Campanella'nın hapisneden Cardinal Berul'e yazdığı mektupta da okuruz: "Güneş ülkeyi yeryüzünde bulmak mümkün mü? Fikir hürriyetine, vicdan hürriyetine, lisan hürriyetine ilismeyen Osmanlı Türklerinin varlığı bana, hiç olmazsa yarın, böyle bir ülkenin var olabileceğini zannettiriyor." İngiltere Kralı VIII. Henry'nin de ülkemize bir heyet göndererek adalet kurumumuzu incelediği; bu heyetin raporuna dayanarak adliyesinde ileride cihana örnek olabilecek ıslahatlar yaptığı bilinmektedir. Ne zaman adaletimize "karakuşu" hükümler girdi; gün dönümümüz başladı.

Demokrasilerin emniyet supabı muhalefettir. Dış veya iç güçler ülkenin kalkınmasından ya da bir başka sebepten rahatsızlık duyabilirler. Önünü kesmek için devletin değişik birimlerini farklı gerekçelerle harekete geçirebilirler. Fakat bu birimlerin bir aksiyona kalkışması ancak içeriden bazı dayanak noktaları bulmalarıyla mümkündür. 1960 darbesiyle diğer darbelere dikkat edersek yapılanları gayet iyi görürüz. İsmet Paşa "Hayır" dese o dramatik darbe gerçekleşmez, demokrasimiz âdet haline gelen kesintilere uğramaz, milletimiz daha ileri bir seviyede olurdu. Her ne kadar, demokrasi büyük adamların değil sıradan insanların rejimidir, denilse de yeri geldiğinde büyük adamlara ihtiyaç duyuluyor. Dağ başındaki çoban bile bir yakınına sahip çıkar. Büyük adam düşmanını ipten alandır; onu ipe doğru iten değil. Dün bu tarz büyük adamları muhalefette göremedik; bugün de görememenin acısını duyuyoruz. Bu seviyeli insanlar siyasi platformumuzda görününceye kadar da geleceğimize güvenle bakamayacağız.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mehmed Genç

Mehmed Niyazi 2008.05.19

8 Mayıs Perşembe akşamı Altunizade Kültür Merkezi'nde idik. Doç. Dr. Mustafa Küçükaşçı ve Dr. Coşkun Yılmaz'ın gayretleri, Üsküdar Belediyesi'nin katkıları ile değerli bilim adamımız Mehmed Genç'e şükran gecesi düzenlendi. Ülkemizin kültür ve bilim sahalarında yeri olan sanatçı ve akademisyenler Mehmed Genç'i anlattılar.

Stefan Zweig'ımız olan Sayın Beşir Ayvazoğlu, 'Defterimde Kırk Suret' kitabında anlattıklarını lirik bir şekilde hülasa etti. Toplantı için Eskişehir'den gelen gencecik öğretim üyesi Mesut Küçükkalay, Genç'in bilime katkılarını anlattı. Rahmetli Barkan'ın yanında beraber çalıştıkları Prof. Dr. Murat Çizakça, Mehmed Bey'in diğergamlığını, kendi doktorasına yaptığı katkıları vurguladıktan sonra birlikte yaşadıkları birkaç olayı naklederek salondakileri kırıp geçirdi. Anlattığı konulardan birisi özellikle dikkat çekiciydi: Hollandalı bir hanım öğretim üyesi, Genç'i orijinalinden okuyabilmek için Türkçe öğrenmiş. Birinin, Dante'yi, Shakespeare'i,

Goethe'yi kendi dillerinde okumak için lisan öğrendiğini duyunca, "Bir kişiyi okumak için yıllarca süren zahmete değer mi" diye hayret ediyordum fakat bu defa iftihar ettim. Bilahare kürsüye her zamanki mütevaziliğiyle Sayın Mehmed İpşirli hocamız geldi. Genç hakkında bilgiler verirken onu yakından tanıyanları bile şaşırtan espriler yaptı. Prof. Dr. Korkut Tuna, sosyoloji bakımından Genç'in çalışmalarının önemine değindi. Collingwood'dan yaptığı tercümelere dikkat çeken Erol Özvar'ı hem bir meslektaşı hem de yakın bir dostu olarak zevkle dinledik.

Her şey çok güzeldi; katılım hariç. Katılımın az olması anladığım kadarıyla tertip komitesinin suçu değil. Dünya çapında bir bilim adamımıza şükran gecesi yapılıyor; teknolojinin bütün imkânları kullanılarak duyurulmasına rağmen katılım istenilen seviyede gerçekleşmiyor. Böyle gecelere bir de şarkıcı davet edilse izleyicilerin sayısı kaç katına çıkar diye insan kahrolarak düşünüyor. Gerçi böyle konularda keyfiyet, kemiyetten önemlidir. Bu toplantıyı, bilimi ciddiye alan, kalbi tecessüsle çarpan bir kişi dahi izlemiş olsaydı emekler zayi olmazdı. Bir aydının zihnindeki ufak bir değişikliğin nelere mal olacağını kimse tahmin edemez. Prof. Dr. Umur Dağbelge, Sayın İhsan Fazlıoğlu, Nuri Sağlam ve ülkemizin yüz akı daha pek çok akademisyen salondaki yerlerini almışlardı.

Mehmed Genç'e yönelen sitemlerin başında onun yazmak konusundaki isteksizliği geliyor. Matbu hale gelmiş en önemli eseri olan 'Devlet ve Ekonomi' Ötüken Yayınevi tarafından defalarca basıldı. Sosyal bilimleri meslek edinmiş herkesin, hatta bütün üniversite öğrencilerinin okuması gereken bu eser, yılların emeği harcanmadan, tabular yıkılmadan büyük eserlerin gün ışığına çıkamayacağını ispatıdır. Akademisyenliğe adım attığı yıllarda aydınlarımıza hakim olan genel havayı Sayın Genç şöyle anlatıyor: "Osmanlılar Doğu Akdeniz'de ve Avrupa'nın güneydoğusunda kaba kuvvetle hakim oldular. İlk on padişah enerjik adamlardı; onların önderliğinde bu kaba kuvvet erbabı Viyana kapılarına kadar dayandı. Ama daha sonra tahta geçen padişahlar zayıf, iradesiz adamlardı. Zevk ü sefa, rüşvet ve saray entrikalarının içine gömülerek fetihten koptular. Dış âlemde meydana gelen değişme ve yeniliklerden habersiz kaldıkları için kaba kuvveti de koruyamadılar ve bir gerileme başladı."

O zamanki hatta bugünkü diplomalılarımızın birçoğunun bilim adına sürdürdükleri sefaleti şu çarpıcı cümlelerle ifade ediyor: "Saf bir şekilde 'bu camileri yapacaklarına bize birkaç fabrika bıraksalardı çok daha iyi olurdu' diyen pek çok muteber zevata rastladığımı hatırlıyorum. Bu safdilâne temennilerin miras kalan koskoca bir vatanla, bu mitosa rağmen hayat dolu bir varlığı tarihin cehennemi fırınından salimen çıkararak 20. yüzyıla erıştirenin de Osmanlı sistemi olduğunun hiç hatırlanmamasındaki körlük açıldı."

Doktora ve doçentlik çalışmalarını Osmanlı tarihi hakkında yapan Hutlerroht'a yıllarca önce sormuştum: "Osmanlı hangi hatası ya da hataları sebebiyle battı?" Mahzun mahzun bakıp şu cevabı vermişti: "Filistin'in XVII. yüzyıldaki sosyal yapısını incelerken üç yıl sonra buradaki bir köyden geçecek sipahi birliğinin yemekten sonra yiyeceği üzümün nasıl tedarik edileceğini tespit eden vesikalarla karşılaştım." Osmanlı bizim için bir muamma; fakat ilmî idrake sahip olanlarımız huzurunda saygıyla eğiliyorlar. Mehmed Genç ağabeyimiz 'hac yolundaki karınca' misali, konuya bir kenarından eğildi. Umarım ki onun gibiler çoğalsın, tarihimizi öğrenir, durumumuzu değerlendirir, geleceğe güvenle bakabilmemiz için neler yapmamız gerektiğini tespit ederiz. Kendilerine hayırlı ömürler diliyor; geceye emeği geçenlere şükranlarımı sunuyorum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Necip Fazıl'ın şiiri

Mehmed Niyazi 2008.05.26

Yılın bugünlerinde kaybettiğimiz rahmetli Necip Fazıl'ın pek çok yeteneği vardı; tiyatro eserleri, romanlar yazdı; sayısız makaleye, fıkraya imza attı, mütefekkir ve kalabalıkları coşturan bir hatipti; ama bütün bunların arasında en belirgin özelliği şair olmasıydı.

Nerede ciddi bir sanat ürünü ile karşılaşılsa, onun derinliklerinde mutlaka metafizik kaygılar, metafizik ürpertiler, en azından metafizik renk ve motif bulunmaktadır. 'Nazım Hikmet'in yazdıklarını nasıl değerlendireceğiz?' sorusu hemen insanın aklına gelebilir. Evet, Nazım olgunluk çağında materyalistti; fakat kalabalığı etkileyen şiirlerine bakınca, materyalizme ters düştüğü noktalarda gün ışığına çıktıklarını görürüz. Aksi halde "Karıma Mektup", "Bahr-i Hazer" gibi şiirlerini izah edemeyiz.

Metafiziksiz bir hayat, derinliklerinden arınarak satıhlaşır; bu satıh da mutfak, tuvalet, yatak odası arasında sıkışır. Buradan biyolojik ihtiyaçları aşabilecek, insanların ruhlarını okşayacak, damaklarında lezzet bırakacak bir eser çıkmaz. Sözü edilen husus şiir olunca, metafizik daha da önem kazanır. Duyularımızla algılayabildiğimiz alanda kalan, kökünü somutlukta bulan konulara dair yazan şair, ihtiras kumkuması halinde bulunan bedenî varlığımıza hitap edebilir. Böyle bir şiirin uzun süre etkili olabilmesi mümkün değildir; çünkü biyolojik zevklerimiz doyuma ulaştı mı, şiirden aldığımız coşkunluk da sona erer. Ayrıca güzelliğini somutta bulan bir sanat ürünü, kendini kolay ele vereceği, çerçevesi rahatça çizilebileceği için etkisi uzun süre devam etmez, hakim olunan bir şeyden bıkkınlık duyulması insanî bir haslettir. Bunun için güzellik, derinlik sezdirilmeli, boyutları muhayyilelere bırakılmalıdır. Kaldı ki hiçbir somut varlık, kendisini zamanın pençesinden kurtaramaz, ilham ettikleri de zaman değirmeninde öğütülmeye mahkûmdur.

Zaman ve coğrafya somutluğu doğurur; izlerini eserlere nakşeder. Sadece o zamanın havasını teneffüs edenler, o coğrafyanın çocuğu olanlar bu tip eserlerden lezzet alırlar. Zamanın ve coğrafyanın üstüne çıkabilmek, herkese hitap edebilmek ancak soyut, bütün insanlığın paylaştığı konularla mümkündür.

Şüphe, kaygı, korku, aşk gibi insanî fenomenlerin hayat için önemini Necip Fazıl, çok genç yaşlarda kavramıştı; zira o sanatkâr doğmuştu; çok yükseklerle uzanan antenleri esrarlı dalgaları seziyordu. Zaten bunun için, "Kurtarıcım" dediği Abdülhakim Arvasi'yle tanışmasından önce, daha gençliğinde ona "Mistik Şair" denmiyor muydu?

Metafizik âleme adımını atabilen kendi beninin nasıl bir dert olduğunu fark eder. Bu âlemin farkında olmayan, benini putlaştırır; adeta nefsi mabuduna dönüşür. Kof bir doymuşun bir başkasına söyleyebileceği ne olabilir? Oysa metafizik âlemde benini fark eden, ondan kurtulmanın ızdırabını çeker; işte bu ızdırıp sanatın itici gücüdür.

Şair olarak doğması iç, yalınlılık "İslam" demesi dış sarsıntılarına sebep oluyordu. İçeriden ve dışarıdan sarsılan bu insanın yetmiş dokuz yıl ayakta kalması olağanüstü bir durumdur. Bu ayakta kalışını, inandıklarına ölümüne sarılmasında aramak gerekir. Bir insan ne kadar inanırsa inansın nihayet et ve kemikten ibarettir, onların da dayanma gücü sınırlıdır. Ömrünün son yıllarında artık o, kükreyen Necip Fazıl değildi; yönünü tamamen ahirete çevirmiş, hayatına mana veren, bütün sevgilerinin ve buğzlarının kaynağı olan Rabb'ine ve Peygamber'ine "Artık geliyorum" diyordu.

Şiirden, sanattan nasiplenmiş herkes onun zirve oluşunun farkındadır. Siyasî ve ideolojik sebeplerden dolayı onun büyüklüğü ancak mecbur kalınca teslim edilmiş, o da en fazla kulaktan kulağa fısıldanmıştır.

Kim ne derse desin, onun kadar etkili bir şairi, bir mütefekkiri son dönemlerde bu topraklar görmedi. Onun sanatı ve düşüncesindeki derinlik, sevenlerinin ve düşmanlarının ruhlarına sinmiştir. Kılıcı savrulan her çığlıkta onun damgası mutlaka sezilmektedir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkçe şöleni

Mehmed Niyazi 2008.06.02

Çeşitli ülkelere serpilmiş Türk kolejleri, Türkçe Olimpiyatları'nın altıncısını tertip ettiler. Anadil Türkçe yarışmasına 110 ülkeden öğrenci katıldı. Milli kıyafetleri içindeki çocuklar birbirleriyle yarıştılar. Akşamları en büyük keyfim televizyonun karşısına geçip onları seyretmektir. Bir zenci çocuğunun, çekik gözlü Moğol'un akıcı bir Türkçeyle konuşmasına şahit oldukça, bazen gözlerim yaşıyor bazen sevinç çığlığı atıyordum. Hepsi birbirinden başarılıydı.

Bu okulları kurmayı kim düşündüyse ona sonsuz şükranlarımı sunuyor, iki cihanda da bahtiyarlıkları için dua ediyorum. Bir şeyi düşünmek bir buluştur; fakat bunu gerçekleştirecek insanlar yoksa o buluş kâğıt üstünde kalır. Tacikistan'a, Yakutistan'a genç bir öğretmen olarak gitmek, yıllarını orada tüketmek kolay mı? Hangimizin oğlu Doğu Anadolu'ya tayin edilince bir adamını bulup yakına getirtmeye çalışmıyoruz? Bu idealist öğretmenlerin haklarını milletçe ne ile ödeyebiliriz? Aynı zamanda Anadolu'nun değişik il ve ilçelerinde kuruş kuruş kazandığı parayla, o okulları finanse edenler için söz bulup söyleyemiyorum. O paracıkların hangi emeklerle kazanıldığı, nelere kıyılıp oralara yatırıldığını düşünürsek, bu kişilerin adsız kahraman olduklarını teslim ederiz.

İnsanın cevherinde idealizm, fedakârlık bulunabilir; ama o kanalize edilmezse, toprak altında kalmış maden gibi kaybolup gider. Elbette ki bu genç öğretmenlere, esnaf ve işadamlarına muhterem Fethullah Gülen Hocaefendi moral kaynağı olmakta, onları teşvik etmektedir. Niçin bir başkası değil de, Fethullah Gülen Hocaefendi bu fonksiyonu ifa edebilmektedir? Hiç kimse durup dururken bir kimseye güvenmez; saygı duymaz. Herkes kendine güven ve saygı duyurtur. Bu noktada Hocaefendi'nin kişiliği, hayatını cömertçe ortaya koyması karşımıza çıkmaktadır. Hayatını öne sürmeyenin, bir başkasından hayatını istemesi beyhudedir.

Rahibe Theresa ile Hocaefendi'yi hangi vicdan sahibi mukayese edebilir? Theresa dinini yaymak için mahrumiyet bölgesinde hayatını geçirdi. Hocaefendi ise ona inananlarla beraber adeta insanlığın kaderini kucakladı. Dinimizde misyonerlik gibi bir misyon yoktur. Sadece 21. yüzyılın dejenerasyon seline değişik ırk ve dinden nesillerin kapılmamaları, ailelerine, milletine hayırlı evlatlar olmaları için bu gayreti gösteriyor. Theresa dini adına bir şey ummakta, Hocaefendi ise "Ey Rabb'im, gövde mi o kadar büyük yaratsaydın ki, cehennemimde bir başka kuluna yer kalmasaydı" diye dua eden Hz. Ebubekir'in izinden gitmektedir. Bu, şahsı adına hiçbir şey ummadan, başkasının mutluluğu için hayatını vermektir. Bu diğerkâm tavrın değeri biçilebilir mi?

Elbette bu konuda milletçe menfaatimiz vardır. Acizane biraz Almanca biliyorum, uluslararası ticaret yapmak durumunda olsam, elbette Almanca konuşulan memleketi tercih ederim. Zira dilini bildiğim millete, diğerlerine göre daha güvenle yaklaşabilirim. Niçin aydınlarımız "Fransa" deyip yatıp kalkıyorlardı? Çünkü az da olsa dillerini biliyorlardı. Türkiye yalnız bir ülkedir, en haklı davalarında destek bulamamıştır. Türk cumhuriyetlerinin günışığına çıkmalarıyla yalnızlığı azalır gibi oldu; fakat kesinlikle yeterli değildir. Hocaefendi'nin döşediği rayların nimetini gelecek nesillerimiz görecektir. Kamboçya'nın dışişleri bakanı Türkçe konuşursa, Tacikistanlı bir işadamı bizimle ticaret yapmayı tercih ederse bunların anlamını o zaman daha iyi anlarız.

Batıcı aydınlarımızın bu işten rahatsızlıklarını anlıyorum; zira alternatifleri çoğalan Türkiye Batı'ya ram olmaktan kurtulacaktır. Robert Koleji'nin, Alman Lisesi'nin, St. Joseph'in memleketlerine hizmetlerini kim inkar edebilir? Bu efendiler, oralarda okuyorlar, Türk kolejlerine karşı çıkıyorlar. Bunun mantığı var mı? Ayrıca onlar Türkiye hangi adımı attı da rahatsız olmadılar? Zira fakire, cahile hakim olmak kolaydır. Ayaklarının üzerinde durabilen, şahsiyetini idrak etmeye başlar. Bu da onların işine gelmez. Fakat milliyetçi, muhafazakâr aydınların

rahatsızlıklarını anlamıyorum. "Hocaefendi İngilizce eğitim yaptırıyor." diyorlar. Bir ülke yabancı bir okula İngilizceyi şart koşuyorsa, Türk kolejleri ne yapabilir? Elbette İngilizce okutacaklardır. Fakat Türkçeyi ek ders olarak koyuyorlar. İngilizce şartı yoksa direkt Türkçe öğretiyorlar. Kıskanmayalım, vatan ve milletimiz için her hayırlı işi avuçlarımızı patlatırcasına alkışlayalım.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dilaver Cebeci'nin ardından

Mehmed Niyazi 2008.06.09

"Onlar bu dünyaya niye geldiler/ Li ya'budun diye diye geldiler/ Konaklı, sofralı, tuğralıydılar/ Bir dilim ekmekle doya geldiler/ Eline, diline, beline sahip/ Kalplerini nûrla yuya geldiler/ Ünlü şehirlerde ünsüz gezdiler/ Bazen de bir sessiz köye geldiler."

Aziz dostum Dilaver Cebeci'nin vefatını büyük bir teessürle öğrendim. Onun vefatıyla göğümüzdeki yıldızlardan biri daha kaydı. Kâmil bir insan, büyük bir şair, kişiliği ve eserleriyle insanları çevresinde toplayan lider bir edipti. Dosttu. Hakperest bir dava adamı idi. İlk kısmını girişte verdiğimiz şiirinin devamında: "Din-ü devlet ile mülk-ü millete/ Asi olmadılar uya geldiler/ Hem yüzleri hem sözleri güzeldi/ En güzel sözleri duya geldiler" diye anlattığı insanların en seçkinlerindendi. Duyageldiği, ortak şuurumuzun kulaklarında çınlayan seslerini belki bir duyan olur ümidiyle haykırıp durdu. "Yedi nesil göbekleri helaldi/ Helal rızıkları yiye geldi(ler)" ve öylece göçüp gitti öbür dünyaya. Arkasında kalplerimizdeki yeri asla boşalmayacak ve hayatımızdaki yeri doldurulamayacak bir boşluk bırakarak. Mekânı cennet olsun.

Millî ve tarihî motiflerle bezeli lirik şiirleriyle tanınan; bestelenen, dillerden düşmeyen, sloganlaşan şiirler yazan Dilaver Cebeci 1943 yılında Gümüşhane'ye bağlı Kelkit ilçesinin Dayısı köyünde doğdu. Ailesinin Kırıkkale'ye taşınması üzerine ilkokulu orada tamamladı. Ortaokulu Merzifon ve Mersin askerî okullarında okudu. Çağları aşıp gelen seslerin toplandığı ve "Nereden çıktın böyle karşıma Sitare/ Efsaneler dökülüyor gülüşlerinden" diye başlayan Sitâre şiirinin şu mısraları ne kadar içli ve manidardır: "Çok utanıyordum Sitâre/ Sen doğduğun zaman/ Ben bir askerî mektepte talebeymişim/ Sen bilmezsin Sitâre/ Burada gündüzler çekip durduğumuz bir mercan tesbih/ Geceler içinde uyuduğumuz birer siyah buluttu/ Her akşam dokuzda yat borusu çalardı/ Yat borusu baştan aşağı hüzün çalardı."

Kırıkkale'de başladığı lise öğrenimini Erzincan'da tamamladıktan sonra Ankara İlahiyat Fakültesi'nden 1970 yılında mezun oldu. Uzun yıllar eğitim camiasında bulundu; çevresindeki öğrencilerin takdirleriyle oluşan bir sevgi halesinde yıkanıp durdu. Bitmek bilmeyen bir okuma ve öğrenme azmine sahipti. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde iktisat tarihi yüksek lisansı ve sosyoloji doktorası yaptı. İlerleyen yaşlarında üniversite öğrencileriyle de buluşarak Marmara Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak derslere girdi. İktisat tarihi ve sosyoloji sahalarında makaleler neşretti. Bu neviden bir eser olan 'Tanzimat ve Türk Ailesi' Türk okuyucusuyla 1993 yılında buluştu.

İlk şiiri 1965 yılında Defne dergisinde çıkan, şiirleri, hikâyeleri, measureleri ve mizah yazıları Devlet, Töre, Bozkurt, Türk Edebiyatı, Türk Yurdu, Güney Su, Ortadoğu, Hergün, Yeni Düşünce, Ayrıntılı Haber, Türkiye dergi ve gazetelerinde yayınlanan Cebeci edebiyatımızda gelenekle geleceğin nasıl harmanlanması gerektiğini gösteren yenilikler getirdi. Onun yazılarıyla hayat bulan 'Seyyah-ı Fakir Evliya Çelebi' çağımızın önemli anlatım özelliklerinden biri olan ironinin en güzel örneklerini verdi. Mizahın ille de basitlik ve saçmalık olarak anlaşılması gerektiğini ispat etti. Cebeci, Türk tarihini bir bütün olarak kendi benliğinde duyduğunu ve onu adeta bir insan gibi kişileştirdiğini 'Yıldız Sarayında Fesler ve Şamdanlar' şiirinde nasıl da sergiler: "Sakalların

ağarmış Osmanoğlu/ Kolların yana düşmüş.../ Üşümüş çürük saçaklarda hürriyetin kuşları/ Kuşlar ulu çınarların düşüne dalmış/ Senin de bir İstanbul kemeri gibi cesur ve diri/ O kartal gagası burnun kalmış."

Cebeci'nin tüm şiirleri bu neviden güçlü sembollerle örülüdür. Tecrübi edebiyatımıza uzun ve hikâyemsi mensure türüyle katkıda bulunmuş, millî romantizmi en güzel imgelerle aksettirmiştir. Cenaze namazında imam nasıl bilirdiniz diye sorduğunda keşke onun yayımladığı kaset sayesinde kendi sesinden dinleme şerefine eriştiğimiz "Kandehar Dağlarında Sabah Namazı" şiirinin şu kıtasını hep birlikte okusaydık: "Durdum divana, uydum Kur'an'a/ Yıldız böceklerinden yıldıza dek/ Uymuşken ona her varlık/ Veyl o kitaba uymayan insana./ Durdum divana uydum Kur'an'a." Dilaver Cebeci divana durdu. Prof. Dr. İsmail Yakıt dostumuz da onun vefatıyla alakalı şiirinde şöyle tarih düşürdü:

'Seyyah-i fakir' adıyla olmuştu bilgi çerağı

Salih amelleri onun ukbada olsun buracı

Dostu Yakut işitince söyledi fevtine tarih:

'Cenneti oldu bu yıl seyyahın son durağı' (2008)

Akif'in deyimiyle vefa: İstanbul'da bir semtin adı... Akif'in yakındığı günlere göre bugün daha vefasız olduk. Ama Hayrettin Nuhoğlu vefatına kadar bir an bile merhumun yanından ayrılmayarak bütün camiamızın biganeliğini, vefasızlığını bertaraf eden dostluğun yakınlığını göstermekle dünyamızda hâlâ değerler bulunduğunu ispat etmiştir. Kendisine teşekkür borç bilirim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Koloni tipi aydınlar

Mehmed Niyazi 2008.06.16

Bütün devlet sistemleri gibi demokrasiler de diplomalıların kalitesiyle yakından ilgilidir. Hakimiyetin sahibi halktır; ama onu aydın evlatları vasıtasıyla kullanır.

Nasıl ki Batı'nın tarihinde asiller, ruhban sınıfı, merkantilistler hakim olmuşlarsa, günümüzün bütün rejimlerinde de resmi aydınlar hakimdir. Rejime rengini veren, iktidarın kaynağı halkın değil diplomalıların özelliğidir. Siyاسiler ve bürokratlar onların aralarından çıkar. Aynı zamanda bu zümre devlet hayatının yanı sıra cemiyet hayatında da önemli rol oynar.

Fertleri ve cemiyetleri ayakta tutan, zorluklar karşısında onlara direnç veren, onları akıl almaz hamlelere zorlayan kendine güven duygusudur. Kendine güven duygusu dünün, bugünün ürünüdür; yarınlar da bunda gizlidir. İlmi düşünceye sahip milletler bu gerçeği yakaladıklarından geçmişlerinde büyük tarihî olaylar aradıkları gibi topraklarının yeşermesi, milletlerinin maddeye hakim olması için de hiçbir emeği esirgememektedirler. Ayrıca milletlerinin özellikleri ve kültür kaynakları üzerinde titizlikle durup yetişen nesillerin ruhlarını milli fikirlerle dokur, onları milli şuur sahibi yaparlar. En karanlık dönemlerini ancak bu şuurla atlabileceklerini bilirler.

Milli şuurun hakim olmadığı cemiyetlere, temelini aşağılık duygusunda bulan taklit hakim olur. Taklit o cemiyetin bütün kaynaklarını kurutur; değerlerini, özelliklerini yer bitirir, kendilerine has değerler, özellikler gözlerine bütün günahları taşıyan paslı örgüler gibi görünür. Onlardan kurtulmanın ihtirasıyla yanıp tutuşurlar. Taklide ilk önce geniş halk kitleleri başlamaz; genellikle yarı aydınlar ve yöneticiler halkı buna zorlar. Yara alan

toplum, gerekli tedbirleri ihtiva eden kültür seferberliği ile tedavi edilmezse hastalık toplum içinde giderek yaygınlaşır ve toplumun bütün tabakalarına sirayet eder. Bilhassa bu taklit hastalığı, diplomalılar arasında çoğunluğu teşkil eden yarı aydın tipini kısıkvrak bağlar ve onda koloni ruhunu uyandırır.

Yarı aydınlar arasında bu koloni tipinin en belirgin örneğini Gandi'ye kadar Hint aydını vermiştir. İngiltere için hemen dizinin dibindeki küçücük, kendisinin onda biri kadar nüfuslu İrlanda ile bütünleşmek, güvenliği ve geleceği bakımından çok önemli idi. İngiliz milleti ile İrlandalılar arasında ayrılık da fazla değildi. Dinleri birdi, dilleri de bir sayılırdı. Fakat İrlanda aydını koloni ruhlu olmadığından İngiltere bütün çabalarına rağmen İrlanda'yı kolonileştiremedi. Ama sekiz on bin kilometre uzaktaki yüzlerce milyonluk Hindistan'ı dininin, dilinin ve tarihî gelişmesinin farklılığına rağmen koloni haline getirmeyi başardı ve ayrılırken ortak anlaşma unsuru olarak dilini orada bıraktı. Çünkü Hint milletin aydını buna elverişli idi.

Bir milletin madde ve ruhta hamle yapması, o milletin halkında bulunan dinamizm ile okumuş çocuklarının bilgisinin mezcolmasıyla mümkündür; zira bir milletin okumuş çocukları o milletin beyni mesabesindedir. Bir hamlenin, hatta küçük bir hareketin asgari şartı vücuttaki dinamizm ile beynin birleşmesi sayesinde mümkündür. Bilginin kanalize etmediği dinamizm boşa akan ırmağa benzer; hiçbir işe yaramadan, hiçbir birikime sebep olmadan akıp gider.

Bir halkın dinamizmi ile okumuş evlatlarının bilgisinin imtizaç edebilmesinin gerekli şartı, aynı hayatı paylaşmalarıdır. Kendi hayatını paylaşmayanlara halk yabancılaşır; yabancılaşması çocuklarına karşı olduğu için herhangi bir reaksiyonda bulunmayabilir fakat iç güdüsüyle kendi kabuğuna çekilir. Aradaki bu kopukluk devam ettiği sürece herhangi bir hamle yapmak söz konusu değildir. Buhranlara sebep olan sürtüşmeler de bu noktadan kaynaklanır.

Bizi ancak milletiyle bütünleşen, sorumluluğunun şuurundaki aydınlar kurtarır. Anayasa kurumlarının görevi devletin sistemini yürütmektir. İdeolojik veyahut bir başka sebeple yetkilerini istismar ederlerse ki bugünlerde örneklerine sıkça şahit oluyoruz, veyl halimize...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Medeniyetin transferi mümkün mü?

Mehmed Niyazi 2008.06.23

Kültür ve medeniyetler dinamiktirler; çağın bilimlerinden koparlarsa, içlerine kapanır, bir süre sonra fosilleşir, hayatın dışına atılırlar. Ancak çağın bilimleriyle beslenmekle kendilerini geliştirir, formasyonlarına kavuşurlar.

İlk tohumları insanın içinde bulunduğundan, çağın ihtiyaçlarına cevap veren kültür ve medeniyetler sahiplerine heyecan verirler.

Kültür ve medeniyetine şevkle sarılan toplumlar, üretken olur, canlı milletlerin saflarında yerlerini alırlar. Kültür ve medeniyetlerini çağın bilimleriyle besleyen Japonlar ve bazı Uzakdoğulu milletler bugün gıpta edilecek seviyelere geldiler. Sosyal bilimlere, tarihî olaylara gözlerini kapayarak transferlerle meselelerini halledeceklerini zannedenler hiçbir varlık gösteremedikleri gibi özlerindeki değerleri de yitirdiler.

Yüksek kabul edilen kültür ve medeniyetin başka ülkelere aktarılmaya çalışıldığına; ama hiçbirinin başarılı olamadığına dair tarihte pek çok örnek vardır. Mesela eski Yunan, kültür ve medeniyetini Doğulu milletlere yaymak için değişik metotlar uygulamış, Büyük İskender bile seferlerini bu amaçla düzenlemiştir. İşgal ettiği İran'a kültür ve medeniyetini yerleştirmek için İskender, zora da başvurdu. Fakat imparatorluğu ile beraber,

İran'daki Helen medeniyeti de çözüldü; o bölgenin kültür ve medeniyeti tekrar gün yüzüne çıktı. Mısır'daki Helen medeniyetini de Yunan kolonisi yaşattı; yerli halkı hiç ilgilendirmede. İngilizler, Hindistan'a ortak anlaşma vasıtası olarak dillerini empoze etmelerine rağmen, aktarmaya çalıştıkları Batılı kurumlara kök saldırtamadılar. Dilleri de orada emperyalizmin göstergesi olarak mütalaa edilmektedir.

Bir kültür ve medeniyeti, bir başka halkın benimsemesi için, o kültür ve medeniyetin bütün unsurlarının, transfer edildiği topluma kabul ettirilmesi gerekmektedir. Geçmişte Fenikeliler Kartaca'ya, günümüzde İngilizler Kuzey Amerika ile Avustralya'ya medeniyetlerini yaydılar. Ama bu yayış yerli halkları etkilemedi; oralara yerleştirilen kolonilerin yaygınlaştırılmasından ibaret kaldı. Ancak o kolonilerde eriyenler, o medeniyet dairesine katıldılar. Çünkü bir kültür ve medeniyeti, bir halkın benimsemesi için, o kültür ve medeniyeti ortaya çıkaran dinî, siyasî, içtimâî, estetik, ahlakî, gelenek ve görenek gibi bütün unsurlarını benimsemesi gerekir.

Bunlar benimsenince de eskisinden bir şey kalmaz; eski modernize edilmez; sökülüp atılır; yerine bir başkası dikilir, kolonyal bir kültür ve medeniyet meydana gelir. Bugün Kuzey Amerika ve Avustralya'da gördüklerimiz, bunun tipik örnekleridir. Oralarda yerli halklar her şeye biganedirler, gelişen kültür ve medeniyet kök itibarıyla Batılı olanların veya onların içinde eriyenlerin malıdır, her şeyiyle de Batı'ya aittir.

Bazıları Yunan kültür ve medeniyetinin Roma'ya aktarılmasını misal göstermektedirler. Fakat Roma kültür ve medeniyetine dikkat edince, bunun yanlış bir değerlendirme olduğunu anlıyoruz. Roma'nın Helenleştirilmiş zannedilmesine rağmen, Romalılar, Romalı kaldıkları hususlarda büyük olmuşlardır. Yunanlılar site devletleri, Romalılar ise imparatorluk kurdular. Yunanlıların hukukta ciddi başarıları olmamasına karşı, Romalılar hukukta ustadırlar. Zaten hukuk ve devlet birbirinden ayrılamaz. Yunanlıların üstün oldukları felsefe, güzel sanatların bazı dalları, drama, epos gibi konularda peşlerine takılan Romalıların dehaları ölmüş, üçüncü sınıf taklitçi durumunda kalmışlardır. Umut verici Etrüsk kültürünü de bu alanlarda etkisi altına alan Yunan kültürü zehirleyerek öldürmüştür.

Roma da işgal ettiği halklara medeniyetini kabul ettirmek maksadıyla zora başvurmuşsa da bir netice elde edememiştir. Yıkıldıktan sonra o bölgelerde birkaç su kemerinden başka bir şey kalmamıştır.

Bütün bunlar bize, medeniyet aktarma çabasının boşuna gayret olduğunu göstermektedir. Çünkü eşyanın tabiatına zıttır. Aşılama, aşıladığımız bitkiyi, yalnızca aşı dalı için bir araç haline getiririz. Aşı dalı için kök, besinini aldığı, parazitçe sömürdüğü bir materyaldir, aşı dalı kökte yabancı cisim gibi kalır, kökü hiç yaralandırmaz. Helenik İskenderiye, Mısır ağacında böyle bir kültür aşı dalıydı.

Amerika'da, Avustralya'da yapılanlar da farklı değildir. Zorla yapılan bu işlem yerli kültürü bastırır; onu ve onun halkını aşılamanın kültür için sadece bir araç haline getirir. Böyle ortamlarda idraki dokunarlarda mazi şuuru bulunamayacağından dejenere olmaları kaçınılmazdır. İnsan bilerek veya bilmeyerek maziden moral değerleri, metafizik fenomenleri, hayata derinlik veren gelenek ve görenekleri, kısaca biyolojik varlığa şahsiyet üniforması giydiren değerleri alır; zira mazi bunların muhasalasıdır. Bunlardan yoksun olan cemiyetin sanatkarları soytarı, ilim adamları şarlatan, politikacıları bezirgan, büyüğü merhametsiz, küçüğü saygısız, zengini mirasyedi, fakiri isyankâr olur.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Milletin geleceği tarihindedir

Tarih, milletin hafızasıdır; sağlıklı hafızaya sahip millet sağlıklı olmaya adaydır, zira o milletin sağlıklı olabilmesi için başka unsurlara da ihtiyacı vardır. Ama hafıza sağlık bakımından diğerlerinden çok önemlidir; adeta nirengi noktasıdır.

Bir milletin hafızası doğru oluşmamışsa, o millet, hafızası yanlış teşekkül etmiş bir insanı andırır. Hafızası realiteyi ihtiva etmeyen bir kişi hastadır; yapmadığı şeyleri yaptığını zannedip, aslı astarı olmayan olaylarla mazisinin dolu olduğuna inanır; ömründe tavuk kesmediği halde, kendisini pek çok kişinin katili zannederek polisten köşe bucak gizlenir. Yanlış toplumsal hafıza da milli felaketlere sebep olur.

Resmî tarih zaman ırmağında akan milletler için bazen zaruret haline gelebilir. Milletlerin muhataralı dönemleri olabilir, böyle durumlarda paniğe meydan vermemek için yönetimi elinde bulunduranlar bazı konuları gizlemenin haklı olarak zarureti duyarlar. Fakat bu uzun bir süre devam ederse, tarihin ray değiştirmesi sonucunu doğurabileceğinden ciddi devlet adamları ipi gevşetebilirler. Milleti ürkütmeden, yumuşak bir tarzda gerçeklerin bilinmesini sağlarlar.

Resmî tarihi, gece baskını şeklinde yaptıkları darbelerle işbaşına gelen diktatörler istismar etmişlerdir. İdareye el koymalarını, hatta diktatörlüklerini haklı göstermek için resmî tarihin sayfalarında öyle hayali olaylar yer alır ki, okuyanın dudağına bir tebessüm bırakırlar. Fakat körpe dimağlar o dönemleri bilmedikleri için inanabilirler. Bu diktatörlerin en büyük didişmeleri kendilerinden öncekilerledir. Onları milletin kaderine tasallut etmiş kişiler olarak gösterirlerken, kendilerine methiyeler yazdırırlar. Kendilerinden önceki devirler ebedi bir karanlığa itileceğinden bir milat ortaya çıkar. Bu da milleti hafızasından koparır. Millet günün birinde bir felaketin içinde gözlerini açar, eksiklerini hisseder, ama neler olduklarını bir türlü teşhis edemez; çünkü idrakinden silinmişlerdir. Yeteneklerinin çoğunu kaybetmiş sosyal şahsiyet olarak milletler camiasında varlığını sürdüremez. İnsanlık medeniyetinin zenginleşmesine katkıda bulunmayan milleti zaman geçtikçe kurutur; bir gün dilini ve dinini elinden alır; onu milletler mezarlığına sürükler.

Milletin hafızasının karşılaştığı en ciddi tehlike herhalde ideolojik tarihtir. Guizot'a göre Fransa'yı genişliğine çıkaran burjuvadır; dolayısıyla Fransa'nın kaderine hükmetmek sadece onun hakkıdır. Marksistler de tarih yapıcılar olarak emekçileri putlaştırırlar. Gerçek demokrasinin işçi diktatörlüğü olduğunu savunurlar. Bu tip anlayışlar milletin büyük çoğunluğunu yönetimden uzaklaştırır, sadece demokrasiyi değil, toplum huzurunu da yok ederler. Kişiliğini idrak eden fertler sürü misali güdülmeyi onursuzluk saymazlar mı?

Maddeciler ise tarihi, ideolojik açıdan çok farklı yorumlarlar. Ona determinist bir karakter yüklerler. Komün hayatından gelen insanoğlu değişik cemiyetlerde belli aşamalardan geçmek zorundadır. Olayları da hep sınıf açısından ele alırlar. Aslında tarih ne determinist bir karakter taşır ne de sınıflar sosyal bünyenin değişmez bir vakıalarıdır. Gerçekle hiç ilgisi olmayan tarih anlayışıyla Ruslar mazilerini ele alınca, işte o zaman Ekim İhtilali'nden daha büyük devrim yaptılar. Kiliselerine, resmî binalarına hatta evlerine bakan, Rusların üslup sahibi olduklarını göürdü. Üsluplarıyla beraber büyük adam yetiştiren potansiyellerini de kaybettiler. Komünist ihtilalinden sonra ne bir Dostoyevski'leri ne de bir Gogol'leri doğdu. Daha bu telakkinin bütün acı sonuçları derlenmedi; zira sosyal olaylar meyvelerini geç verirler. Tarihle oynamanın bir millete ne büyük felaketler getireceğini insanlık, Rusların önüne kaderin koyacağı faturada görecektir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Devletin kutsallığı meselesi

Devletin kutsallığı konusu siyasi tarihimizde mütemadiyen tartışma konusu olmuştur. Çeşitli olaylar vesilesiyle "Devletin kutsallığı mı kayboldu" diye endişelenenlere rastladığımız gibi, "Devlet kutsal mı olurmuş", "her şey insan içindir" gibi görüşlerle devletin kutsallığı meselesini hafife alanlara da rastlıyoruz.

Bugünkü bilgilerimiz devletin ne zaman ortaya çıktığını tam olarak tespit etmek için yeterli değildir. Belki de nizam, ilk insan Hazreti Adem'le başlamıştır. Sosyal bir varlık olan insan tek başına yaşayamaz, ihtiyaçlarını karşılayamaz. Bir arada yaşayan insanların hareketlerini belirleyen kuralları gereklidir. Bhusus bu kuralları koyacak ve insanların riayetini temin edecek bir yapıya ihtiyaç vardır.

İnsanlar için zoraki bir fenomen olan devlet, milletler için zaruri değildir. Tarihte hiç devlet kurmamış; böyle bir ihtiyacı hissetmemiş milletler mevcuttur. Keza Yahudiler iki bin yıl devletsiz yaşamışlardır. Varlıklarını devam ettirmelerinde, bir gün muhakkak kurmayı hayal ettikleri devletin rolünün ne ehemmiyetinde olduğu ciddi bir araştırmanın konusudur.

Sosyal konular hem cihanşümul hem de milli hususiyetler arz ederler. Devlet kurmuş milletlerin devlete bakışı değişik şartlardan dolayı farklılaşır. Tarihî tekamülünü bir adada gerçekleştiren İngiliz Devleti ile Kara Avrupası'nın ortasında temayüz eden Alman devleti, elbette ki milletlerinin nezdinde farklı algılanacaktır. Adaların imkânları kıtaların imkânlarına göre daha nisbidir. Devletlerinin sömürgeciliğe dayalı, kapitalist bir yapıya sahip olması İngiliz milletinin yaşadığı şartlarla yakından ilgilidir. Keza farklı milletler ve devletlerle çevrili olması dolayısıyla Alman devletinin militer özellikler taşıması gayet tabiidir.

Nehir boylarında, verimli ovalarda kurulmuş devletler zaman zaman istilaya uğramışlardır. Buralarda yaşayan kavimlerin çoğu toprağın nimetlerinden istifadeye devam edebilmek için istilayı kabullenmek durumunda kalmışlardır. Ya istila edenler zamanla mahalli kültürün içerisinde erimişler, yahut da istila edilenler gelenlerin yaydığı kültürün gölgesinde kaybolmuşlardır. Bu tip toplumlarda vatan asıl, devlet talidir. Dillerine "baba vatan" kavramının kolayca yerleşmiş olması da bununla ilgilidir.

Oysa kader bizi insan denizi Çin'in dizi dibinde tarih sahnesine çıkardı. Aradaki nüfus dengesizliğine rağmen devamlı Çinlilerle boğuşuyor, zorlandığımızda da bozkıra geri çekiliyorduk. Topraklarımız verimsizdi. Halkımızın çoğu hayvancılıkla geçiniyordu. Savaş ve iktisadi şartlar dolayısıyla göçerliğimiz bizde devleti ön plana çıkardı. Vatanımızı çok sık terk ediyorduk ama kimi zaman yüz binleri bulan geniş kitlelerin bir yerden koparak dağılıp kaybolmadan başka bir yere yerleşebilmesi ancak ciddi ve disiplinli bir devlet organizasyonu sayesinde mümkün olabilirdi. Kültürümüzde devletin "baba" sıfatına layık görülmesinde bu durumun tesiri büyüktür. Devlet Baba'nın koruyuculuğundaki ülkemize de "ana vatan" deriz.

Batı'ya göç edip İslamiyet'le şereflendikten sonra da bizden çok kalabalık Hristiyan topluluklarıyla yüzleşmek zorunda kaldık. Hristiyanlar girdikleri memleketlerde kendilerinden başka bir ümmet bırakmıyorlardı. Milletimiz varlığını devletin varlığıyla birleştirdi. Dualarımız "Allah devlete ve millete zeval vermesin" cümlesiyle zenginleşti.

Yaramazlık yapan çocuğuna annemiz "ele güne karşı ayıp olur" der. El dediği il, yani devlet... Gün dediği kün yani millet... Annemiz, "devlete ve millete karşı ayıp yapmaktan kaçın" derken kültürümüzün devlet ve millet birlikteliğiyle yoğrulduğu ortaya çıkıyor. Kültürümüzdeki devlet fikri milletimiz için de önemlidir. Onu zedelersek yaralarımız dikiş tutmaz hale gelir.

Sıkça ifade edildiği üzere devlet ile fert arasında korkunç bir uçurum, kaçınılmaz bir çelişki yoktur. Devlet hükmi şahıstır; değerini varlık cevherinde bulunan insandan alır. İnsan ne kadar değerliyse onun için var olan devlet de o kadar değerlidir.

Şunu da unutmamak lazımdır ki devlet kurmamış birçok topluluğun halen yaşamaya devam etmesine rağmen bizim devletimiz nerede sükut etmişse milletimiz de en geç iki yüz yıl içerisinde oradan silinmiştir. Bundan dolaydır ki devlet bizim için yeri geldiğinde hava ve su gibi bir varlık kaynağına dönüşmektedir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sanki yaprak dökümü

Mehmed Niyazi 2008.07.14

Bestelenen "Türkiyem" şiiri ile bir nesle heyecan aşıl原因an, diğer şiir ve yazılarıyla da hayatın anlam ve derinliklerini aşıkaran Dilaver Cebeci yüreğimize saplanmış bir hançer gibi Hakk'ın rahmetine yürüdü. Ardından, milletçe iftihar ettiğimiz Cengiz Aytmatov'u uğurladık.

Kader onu eli öpülesi milletimizin yükünü üstlenmek zorunda bırakmıştı. Kırgız'dı. Sovyet vatandaşı olarak dünyaya gelmişti ama cümle alem onun Türk olduğunu biliyordu. Aksi takdirde "Toprak Ana", "Beyaz Gemi", "Kopar Zincirlerini Gülsarı" gibi bugün insanlığın ortak birikimi haline gelmiş, tarihin akışını etkileyecek eserler veren bir sanatçıyı yere göğe sığdırmaları mıydı? Zayıf dönemlerinde milletlerinin yükünü çekmek her babayığının harcı değildir. Fakat o altın beyinli adam buna kendini mecbur hissetmişti. Kısa bir süre geçmişti ki Ahmet Yüksel Özdemir Hocamızın vefat haberiyle sarsıldık. Ciddi bir bilim insanı idi; metafizik âlemlerle temellendirilmeyen ilmin anlamsızlığının farkında idi. Hem ehl-i dîl, hem de ehli dildi. Çevresindekilere sürekli güzellikleri tavsiye eder, insan yetiştirmenin ve yetmişmiş insanın kıymetini bilirdi.

Ve nihayet can dostlarımızdan biri daha bu ulu kervana katıldı: Erdem Bayazıt. Kendisini hukuk fakültesine başladığım yıl tanımıştım. O zamanlar Necip Fazıl'ın eserleri liselerde okutulmaz ve adı ürkütücü bir tavırla kulaktan kulağa fısıldanırdı. Gençliğin büyük çoğunluğu için meçhul olan bu adam kimdi? Ne iş yapardı? Maksudı neydi? Fakültenin kantininde oturduğumuz sırada Nuri Pakdil ağabey üstadın "Sakarya" şiirini okudu ve o şiiri dinlemekten aldığım tad uzun süre dimağımdan silinmedi. Bilahare Erdem Bayazıt'tan "Geçen Dakikalarım" şiirini dinledim. Necip Fazıl'la kurduğum ünsiyette onlar mühim bir rol oynadılar.

Nuri Pakdil, Erdem Bayazıt, Rasim Özdenören, Cahit Zarifoğlu, Alaaddin Özdenören... Fikir ve sanat tutkunu bir grup Maraşlı... Malayani konulardan hoşlanmazlar. Siyaset gibi ucuz uğraşları da konu edinmezler. Sohbetleri ağırlıklı olarak sanata, düşünce hayatımıza ve estetiğe dairdir. Sanki bu farklılıkta Maraş'ın toprağının bir tesiri vardı. Sanki "Maraşlı Şeyhoğlu"nda olduğu gibi acılarla yoğrularak kavuştuğu derin terkiplerle bize ölümsüz idrakler sunan mümbit bir ova idi Maraş. Bu gelen kafile de o verimkârlığın son halkası...

Bilahare bu grubun İstanbul'dan dağılarak Ankara'da toplanmaya başladığını gördük. Bu defa halkalarına Ersin Nazif Gürdoğan, Akif İnan gibi Maraşlı olmayan bilim ve sanat erbabı da katılmış, meclisleri genişlemişti. Ankara'nın bürokratik havasına tam anlamıyla bir başkaldırı niteliğinde olan "Mavera" isimli bir dergi çıkarmaya başladılar. Siyasi yönü bulunmayan, değişik mahfillerden beslenmeyen bir dergiyi çıkarmanın ne kadar güç olduğunu konuya aşına olanlar bilirler. Bir avuç idealist genç bu zoru yıllarca başardılar. Bu dergi hem bir okula dönüştü hem de çok geniş çevrelerde yankı buldu. Dikkat sahibi bütün araştırmacılar bu derginin fikir ve kültür hayatımızdaki izlerini bugün de yarın da takip edebilirler.

Erdem Bayazıt'ın fikri estetikle yoğurup gün ışığına çıkardığı Mavera'daki şiirleri kısa zamanda dikkatleri üzerinde topladı. Yapmacık olmayan, süsten arı, saf şiiri yakalamak gayretiyle gürül gürül akan coşkun ırmaklara benzeyen şiirler söyledi.

"Bir gün öleceğim biliyorum

Bunu her an ölür gibi biliyorum

Anamın yüreğinde bir kor

Ölene dek sönmeyecek bir ateş

Kımıldanıp duracak hep.

Karım bomboş bulacak Dünyayı

Ne olur birlikte ölseydik deyip duracak

Oysa insan yalnız ölür

Ama o olmayacak dualarla teselli arayacak."

Bir hastane köşesinde titreyen ellerle bir dostun ardından yazmanın ne kadar acı ve tahammül edilmesi güç bir hal olduğunu ancak yaşayan bilir. Yüce Allah'tan milletimizin bu güzel evladının sevdikleriyle haşrolmasını dilerken, Ahmet Bayazıt kardeşime, ailesine, yakınlarına, sevenlerine sabırlar niyaz ederim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Zaptiye Ahmet

Mehmed Niyazi 2008.07.21

Değil mi ki ölüm karşısında bütün insanlar müsavidir. Canımızdan aziz bildiğimiz dostlarımız son haftalarda birbirlerinin ayak izlerini takip ederek huzura çıktılar.

Türkmen kocası Dilaver Cebeci'nin vefatıyla sarsıldık. Cengiz Aytmatov'un fani bedeni ölümsüzlük âlemine göç etti, fakat çağları aşıp gelen sesiyle söylediği sevda türküleri dünya bozkırında tarih durdukça yankılanacak. Kıymetli arkadaşımız Erdem Bayazıt'ın eli 'ak bir kağıdın üzerinde dolaşır gibi' Asya'nın, Afrika'nın üzerinde dolaşıp duracak. Kimilerinin ardından sadece şahsi yakınlığımız dolayısıyla üzülmüz. Kimilerinin ardındansa mensubu olduğu milletin bir ferdi olmamız dolayısıyla ve insanlık adına da üzülmek zorundayızdır. Onlar birer ses, birer renk, birer semboldürler. Tıpkı bundan otuz dokuz yıl önce kaybettiğimiz Ahmet Ersin Yücel gibi. Biz onu 'Zaptiye Ahmet' diye tanımış ve çok sevmiştik.

Ahmet Ersin Yücel, Haydarpaşa Lisesi'nden arkadaşımды. Bir süre İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne devam ettik. Tarih ve edebiyata merakı sebebiyle bir yıl sonra Hukuk Fakültesi'nden ayrılıp Edebiyat Fakültesi'nin Şarkiyat Bölümü'ne kaydoldu. Beyazıt'taki kültür ve sanat muhitlerine devam etti; tertemiz bir insan olarak kısa zamanda bu muhitlerin sevilen bir siması oldu.

Ahmet hiçbir milli meseleye kayıtsız kalmaz, karşılaştığı her hadisede hakkı teslim etmeye özen gösterir, düşüncelerini her platformda cesaretle savunurdu. Heyecanlıydı, mertti, biraz da sert tabiatlıydı. Bu özellikleri kendisine 'zaptiye' lakabının takılmasına sebep olmuştu. Türkiye'yi ziyaret eden Rusya Başbakanı Kosigin'i protesto ederek kamuoyunun dikkatini çekmişti. En mümeyyiz vasfı, bunca yıl aradan sonra bile onunla anılan 'mesele geçmek'ti. Onu bir uzun yol otobüsünde, İstanbul'un herhangi bir yerindeki bir kahvehanede hatta sokakta yürürken tanıdığı ya da tanımadığı kişilere mesele geçerken görebilirdiniz. Çünkü Zaptiye Ahmet, meselesi olan bir insandı.

İflah olmaz bir Osmanlı âşığıydı. Çok iyi derecede Osmanlıca bilirdi. Osmanlı tarihinin bütün safhalarına vâkıftı. Osmanlı sevgisi onda adeta hayat tarzı haline gelmişti. Fatih'te mütevazı bir otelde kalıyorduk. Sabahları kalkıp Beyazıt'a doğru yola çıkınca, "Şurada Sultan Abdülaziz Han'ın turşucubaşısının torununun dükkânı var" der, girer turşu yerdik. Biraz ilerlerdik ki bu sefer "Şurada Sultan Abdülhamid Han'ın şerbetçibaşısının dükkânı var" derdi, şerbet içerdik. Haftanın belirli akşamları meclisimiz olurdu. Neyzen arkadaşlarımız neyelerine davranınca rahmetli aşka gelip elini kulağına atar; "Alişimin kaşları kara" diye söylemeye başlardı. Bir avuç gençtik; ne çare ki rüyalarımız ufuk tanımazdı; biz Tuna'yı çok severdik. Ceddimizin kılıç sesleri Ahmet'in kulaklarından eksik olmazdı. Yine yüzyıllar ötesinden gelen bir nağme mırıldanırdı; "Kırım'dan gelirim, adım Sinan'dır". Hey gidi günler hey; rüyalarımız bakımından her şeyden mahrumduk; fakat gençlik idealiyle ne kadar mutlu ve ümitliydik.

Vakurdu, mütevekkildi. Bütün dava adamları gibi ticaretten anlamaz ve haz etmezdi. Bir ağabeyimizle ortak olarak deri ticaretine girmişti. Kısa zamanda dükkânı elinden çıkarmak zorunda kaldı. Ne olduğunu sorduğumda ise, "Ne olacak! Koskoca Estergon Kalesi elden çıktıktan sonra Estergon bayisi de elden çıkmış, mesele mi?" demişti.

Vefat haberini gurbette öğrendim ve dünyadaki yalnızlığım bir kat daha arttı. Beni Almanya'ya uğurlayan Ahmet, önemli bulduğu gazete haberlerini ayda bir defa postayla gönderirdi. Mide kanamasından hastalanınca başında bekleyen Vehbi Erdemir isimli delikanlıdan hastalandığına fakat sağlık durumunun iyiye gittiğine dair bir mektup aldım. O mektuptan birkaç gün sonra yine Vehbi Erdemir'in gönderdiği gazeteler geçti elime. Üniversitenin arkasındaki bahçede oturup gazeteleri açtım. Bir de ne göreyim: "Zaptiye Ahmet hakkın rahmetine kavuştu." O gece ne havanın karardığını fark edebildim ne de etrafımdaki insanların kaybolduğunu. Kendimden geçmiş halde gece yarısına kadar oturup kaldım. Adliyelerde, nezarethanelerde çok beraber bulunmuştuk. Okullarda beraber okumuş; ekmeğimizi bölüşüp yemiştik.

Ahmet mide kanaması geçirince arkadaşlarımız tam altmış şişe kan vermişler fakat bu çabalar fayda vermemiş. Komadan çıktığı zamanlarda dudaklarından şu cümleler duyulur: "Şeyhülislam geldi, daha ne duruyorsunuz, kaldırın şu cenazeyi!.." Zaptiye Ahmet, 16 Temmuz 1969 Çarşamba günü ruhunu teslim eder. Beyazıt Camii'nde kılınan cenaze namazını çok sevdiği Abdurrahman Gürses Hoca kıldırır. Naaşı Mahmut Celalettin Ökten hocanın yanına defnedilir. Yüce Allah mekânını cennet etsin, Zaptiye Ahmet gibi kullarını milletimizden eksik etmesin.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İlim ve siyaset

Mehmed Niyazi 2008.07.28

Bazı milletlerin niçin geliştiğine, bazılarının niçin geri kaldığına dair incelemeler yapıldığında pek çok sebep bulunur. Bu sebepler birer birer ele alınıp tahlil edildiğinde meselenin o milletin "kabul alanı"yla yakından alakalı olduğu fark edilir.

Milletleri "kabul alanı geniş" ve "kabul alanı dar" milletler olarak tasnif etmek mümkündür. Kabul alanı geniş olan milletlerin yaşadığı ülkeler gelişmiş, kabul alanı dar olan milletlerin yaşadığı ülkeler gelişmemiştir. Almanlar, İngilizler, Fransızlar, Amerikalılar "kabul alanı geniş" milletlerdir. Japonlar da on sekizinci yüzyıldan itibaren kabul alanlarını genişletmeye başlamışlardır. Biz Türkler on yedinci yüzyılın ortalarına kadar kabul alanı geniş milletlerin başında geliyorduk; sonradan giderek kabul alanı dar milletlerin safına dahil olduk.

"Kabul alanı geniş" milletler bir mesele ile karşılaşınca büyük çoğunluğu susar; ancak o konuda uzman olanlar konuşur. Uzmanların vardığı sonucu millet benimser ve gereğini yapar. "Kabul alanı dar" milletler bir olayla karşılaştıklarında ise her kafadan bir ses çıkar. Cemiyet yerli yersiz en ufak sebepten çalkantılara sürüklenir. Karşılaşılan kaotik ortamda herkes karşısındakini alt etmenin peşine düşer. Toz duman olan efkâr-ı umumi kan davası güden cahillerin güdümünde kalır. Böylece cemiyete siyaset hakim olur; ilim de onun emrine girer. Cemiyet tepetaklak olmuş bir piramide döner. Uygulayıcı mevkide olması gereken siyasetçiler, yol gösterici mevkisine geçerler; yol gösterici olması gereken ilim adamları ise politikacıların avenesi konumuna düşerler. Gözlerimizi yakın geçmişimize çevirirsek, bunun tipik örneklerini görürüz.

Günün birinde İsmet İnönü "CHP ortanın solundadır" deyiverdi. Ertesi gün CHP'ye gönül vermiş sözde ilim adamları "Ortanın Solunda Kalkınma", "Ortanın Solu, Özgürlük Yolu" tarzında kitaplar, makaleler yazmaya başladılar. Siyasetçi yön göstermiş, onu doğrulamak, haklılığına gerekçeler bulmak da ilim adamlarına düşmüştü. İlim adamlığının bu kadar ucuz olduğu bir cemiyette böyle siyasi bir manevra sonucu ortaya çıkan tavırların zaman içerisinde şaşmaz, değişmez prensiplere dönüştüğünü görünce şaşırmamak gerekir.

Sosyal olaylar habis bir kanser gibidir; bütün organlara yayılır. Bu hastalık özellikle eğitim kurumlarına sirayet ederse o cemiyetin geleceğinden endişe etmek gerekir; çünkü eğitim kurumları bir milletin geleceğini şekillendirmede en önemli role sahiptirler; kendi öğretmenlerini olduğu kadar hakimleri, savcılar, idarecileri, doktorları, teknisyenleri ve sanatçıları yetiştirirler. Eğitim kurumlarını siyasetin dışında tutabilmiş cemiyetlerde işler çığırından çıkar gibi olsa bile kurtuluş umudu hep bulunur. Kanaatimce cemiyeti hastalıklardan arındırmak isteyenler ihtiyaç duydukları kadrolara birkaç yıl zarfında kavuşabilirler.

Son aylarda ülke gündemini belirleyen konulara bakıldığında, ilmin siyasetin emrine girmesinin nasıl feci sonuçlar doğurabileceği görülmeye başlamıştır. Anayasa Mahkemesi'nin önümüzdeki günlerde alacağı kararı da sonuç ne olursa olsun bu zaviyeden değerlendirmek gerekir. Oysa ilim sebep, siyaset sonuç olmalıdır. Normal şartlar altında sonuç her zaman sebebe bağlıdır. Sebebi sonuca uydurmak ortaçağ papazlarına mahsustur. Onlara göre üstad Aristo her şeyi kitaplarında açıklamıştı. Tabiatla olup biten her şey onu doğrulamak içindi. Mesela Üstad atın sekiz dişi olduğunu belirtmişti. Atın sekiz dişi yoksa, üstad yanılmayacağına göre attan bir kusur vardı. İlim ve medeniyet meşaleleriyle dünyayı aydınlattığımız zamanlarda bizde durum bunun tam aksiydi. Müşahede ve benzeri metotlarla elde edilen neticelere göre amel edilirdi. Şu kısra bile bunun veciz bir ifadesidir: İmam-ı Azam atla giderken çocuğun biri bağırır: "Hey hoca atının kaç ayağı var?" Büyük imam attan iner ve atının ayaklarını saydıktan sonra cevap verir: "Dört, evladım."

Kurtuluşumuz için yapmamız gereken şeyler çok karmaşık ve anlaşılmasa da değildir. Bize, ortaçağ papazlarının yolunu bırakmak, İmam-ı Azam'ın yolunu tutmak yeterlidir. Avrupa ondan haberli ya da habersiz ama onun metotlarını tatbik ederek gün ışığına çıkmayı ve ilmi siyasete hakim kılmayı başardı. Bizde de ne zaman ilim siyasete hakim olmaya başlarsa geleceğimize güvenle bakabiliriz. Aksi takdirde uzayıp, derinleşip, duygusuzlaşan bu girdapta can çekişmeye devam etmemiz mukadderdir. En kötüsü itişip kakışarak kanına girdiğimiz nesillere bir halka daha eklemiş oluruz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ayıptır, ayıp

Mehmed Niyazi 2008.08.04

İki hafta kadar önce gazetelerden birinde gözümüze şöyle bir haber ilişti: Çanakkale Savaşları'nın cereyan ettiği bölgeye gezmeye giden Sayın Vehbi Vakkasoğlu yanında bulunan kişilere harbin safahatini anlatırken orada

bulunan bir rehberin müdahalesine uğramış.

Çeşitli tartışmalar sonucunda rehber, Sayın Vakkasoğlu'nu bilgilerini çevresindekilerle paylaşmaktan men etmiş, hatta kolluk kuvvetleri marifetiyle 62 TL ceza kesilmesini sağlamış.

Gazete haberinden bu olayın yakın zamanlarda yapılan bazı düzenlemelerden kaynaklandığını anlıyoruz. Buna göre resmî makamlar güya Çanakkale Savaşı hakkında yanlış bilgilerin ve hurafelerin anlatılmasını önlemek maksadıyla bazı tedbirler almışlar. Çanakkale Savaşları hakkında ortak bir anlatım tarzı oluşturarak, bu tarzı kısa bir kurs vasıtasıyla bazı rehberlere aktarmışlar. Bu rehberleri de Çanakkale'ye gelip savaşın cereyan ettiği yerleri tanımak, savaş sırasında yaşanan olayları anlamak, atalarının mezarı başında dua etmek isteyen millet evlatlarının aydınlatılmasında tek yetkili kılmışlar. Bu düzenlemede "Çanakkale, Anıtkabir'in yerini mi alıyor?" tarzındaki bağnaz feveranların ne kadar etkisinin olduğunu bilmiyoruz. Keza Çanakkale'de savaşmış tarihî şahsiyetlere hak ettikleri kadar değer verilip verilmediğinden de emin değiliz. Fakat emin olduğumuz hususlar da var.

Doksanlı yılların ortalarına kadar Çanakkale Harbi neredeyse Akif'in şiiri sayesinde hatırlanıyordu. Yıldönümlerinde ya da normal zamanlarda harbin hatırasını yâd etmek için Çanakkale'ye gelenlerin sayısı, kıtalar ötesinden yılmak yorulmak bilmeden geleneklerine sahip çıkan Anzaklar kadar bile değildi.

Doksan yıl önce Türk milleti, beş kıtanın Çanakkale Boğazı'nın iki yakasına sıkışan kaderini yorgun omuzlarından beklenmeyen bir metanetle taşıdı. En iyi komutan ve askerlerini savaşı bir an önce kazanmak amacıyla Çanakkale'ye gönderen mağrur müttetikler, karşılarında iman ve cesaretin sarsılmaz kalelerini buldular. Dünya tarihinin muhtemeldir ki en zorlu çarpışmaları, en kanlı boğuşmaları yaşandı. İki yakada saf tutan kahraman askerlerimiz, göğüslerini mermilere siper etmek pahasına da olsa hem içinde bulundukları savaşlar zincirinin hem de halen tamamlanmamış olan bir zaman diliminde dünya haritasının alacağı şekli belirlediler.

Bu kadar önemli bir savaşa dair bütün hatıralar Çanakkale'nin boz kayaları tarafından emilirken ve yerleri bile tam olarak tespit edilememiş siperlerde boylu boyunca uzanırken Vehbi Vakkasoğlu gibi kıymetli yazarlarımız konuyu ele alan araştırmalar yapmaya, kitaplar yazmaya, konferanslar vermeye başladılar. Vehbi Vakkasoğlu gibi değerlerimizin sayesinde ki Çanakkale Harplerinin üzerindeki ilgisizlik perdesi aralanmaya başladı. Mücadelenin destansı niteliği fark edildi ve milletimizin alakasına mazhar oldu.

Bu olayda bir tuhaflık olduğu çok açık... Çanakkale sahillerinde kimsecikler yokken oralara gidip araştırmalar yapan, yakın tarihimiz hakkındaki alakayı uyandırıp canlı tutan Vehbi Vakkasoğlu, onun kitaplarını okuyarak gözleri yaşarıp Çanakkale'ye koşan insanlara kitaplarında yazdıklarını anlatamıyor. Kısa süre kurs gören bir rehber ona kolaylıkla mani oluyor ve belki de yaptığıının bir marifet olduğunu düşünüyor. Memleketimizde Çanakkale hakkında kitap yazmış, makale yayınlamış çok sayıda ilim adamımız ve sanatçımız vardır. Çanakkale'nin gündeme gelmesini sağlayan bu insanların yasaklanmasını anlamak nasıl mümkün olabilir? Eğer orada Vehbi Vakkasoğlu'nun yerinde Halil İnalcık, İlber Ortaylı, Kemal Karpat gibi değerli akademisyenlerimiz olsaydı aynı olay muhtemelen onların da başlarına gelecekti. Zira rehberlerin bu büyük ilim adamlarını tanımaları zordur.

Bu soruna acilen bir çözüm bulunması gerekmektedir. Eğer Çanakkale'de doğrunun anlatılması isteniyorsa anlatabileceklerin önü açılmalı, hatta rehberlerin de onları dinleyerek kendilerini geliştirmeleri sağlanmalıdır. Öncelikle tarih fakültelerinden mezun olanlar, tarih öğretim üyeleri, tarihle alakalı ciddi araştırmalar yapanlar, Çanakkale Savaşları'na dair dikkate değer eser verenler ve benzerleri yetkililer tarafından tabii rehber olarak kabul edilmeli ve onlara hususi kartlar tahsis edilmelidir.

Medeniyet ölçü demektir. Biz ne Çanakkale Savaşları'nın anlatılmasında ne de bir başka hususta bu ölçüyü orta yere koyamıyoruz. Ya ifrat ya tefrit... Yani iki uç arasında bocalayıp duruyor, her şeyi, hepimizin saygı göstermesi gereken hususları bile ele alınmaz hale getiriyoruz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tarihle oynamak

Mehmed Niyazi 2008.08.11

Bütün milletlerin gelecekleri mazilerinde saklıdır. Tarih, milletlerin imkan ve karakterlerini sakladıkları bir hazine odası gibidir.

Bir milletin tarihi o milletin hafızasıdır. Sağlıklı bir hafızaya sahip olan milletler sağlıklı olmaya namzettir. Şüphesiz bir milletin bünyesinde türlü zayıflıklar ve arızalar olabilir. Bu nakisalardan kurtulmak için tarih tek başına yeterli de olmayabilir. İyileşmek ve güçlenmek için başka unsurlara da ihtiyaç duyulur. Fakat milletlerin sağlıklı bir yapıya kavuşmaları için en önemli etken, nirengi noktası milli hafızadır. Bu bakımdan milletlerle insanlar arasında benzerlik vardır. Hafızası gerçeklere istinad etmeyen milletler, psikiyatrinin sahasına giren insanları andırırlar.

Hafızası realiteyi ihtiva etmeyen bir kişi hastadır; yapmadığı şeyleri yaptığını, yaptığı şeyleri yapmadığını zannedebilir. Mazisinin aslı astarı olmayan olaylarla dolu olduğuna inanabilir. Ömründe tavuk dahi kesmediği halde, kendisini pek çok kişinin katili zannederek polisten köşe bucak gizlenebilir. Aynen bunun gibi yanlış toplumsal hafıza da milli felaketlere sebep olabilir.

Resmi tarih zaman ırmağında akan milletler için bazen zaruret haline gelebilir. Milletlerin muhataralı dönemleri olur. Böyle durumlarda yönetimi ellerinde bulunduranlar paniğe meydan vermemek için bazı konuları gizlemeyi zaruret addedebilirler. Fakat bu kesintinin uzun sürmesi, tarih algılamasının ve dolayısıyla tarihin ray değiştirmesi sonucunu doğurabileceğinden ciddi devlet adamları tedbirler alırlar. Milleti ürkütmeden, yumuşak bir tarzda gerçeklerin araştırılmasına ve bilinmesine imkan tanırırlar.

Gece baskını şeklinde yaptıkları darbelerle işbaşına gelen diktatörler resmi tarihi istismar etmişlerdir. Onların idareye el koymalarını, hatta diktatörlüklerini haklı göstermek için resmi tarihin sayfalarında öyle hayali olaylar yer alır ki, okuyanın sadece dudaklarında bir tebessüm kalır. Üzücü olan şudur ki; o dönemleri yaşamamış olan körpe dimağlar yazılanların ve anlatılanların tesirinde kalabilirler. Bu diktatörlerin en büyük didişmeleri kendilerinden öncekilerledir. Onları milletin kaderine tasallut etmiş kişiler olarak gösterirlerken, kendilerine methiyeler yazdırırlar. Kendilerinden önceki devirler ebedi bir karanlığa itilerek onlarla başlayan bir milat ortaya çıkar. Bu da milleti hafızasından koparır. Millet günün birinde gözlerini bir felaketin içinde açar, eksiklerini hisseder, ama neler olduğunu bir türlü teşhis edemez; çünkü idraki silinmiş yahut yanlış yönlendirilmiştir. Böyle olduğunda yeteneklerinin çoğunu kaybetmiş bir sosyal şahsiyet olarak milletler camiasında varlığını da sürdüremez. Zaman, insanlık medeniyetinin zenginleşmesine katkıda bulunmayan milletin toprağını çoraklaştırır; onu bir girdaba sürükler. Böyle milletler için tarihin mezarlığına giden süreç başlamıştır.

Milli hafızanın karşılaştığı en ciddi tehlike zannederim ideolojik tarihtir. Guizot'a göre Fransa'yı gün ışığına çıkaran burjuvadır; dolayısıyla Fransa'nın kaderine hükmetmek sadece onun hakkıdır. Marksistler de tarih yapımcıları olarak emekçileri putlaştırırlar. Gerçek demokrasinin işçi diktatörlüğü olduğunu savunurlar. Bu tip

anlayışlar milletin büyük bir çoğunluğunu yönetimden uzaklaştırır. Sadece demokrasiyi değil, toplum huzurunu da yok eder. Kişiliğini idrak eden fertler sürü misali güdülmeyi onursuzluk saymazlar mı?

Tarihi maddeciler ise tarihi ideolojik açıdan çok farklı yorumlarlar. Ona determinist bir karakter yüklerler. Komün hayatından gelen insanoğlu değişik cemiyetlerde belli aşamalardan geçmek zorundadır. Olayları da hep sınıf açısından ele alırlar. Aslında tarih ne determinist karakter taşır ne de sınıflar sosyal bünyenin değişmez vakıalarıdır. Gerçekle hiç ilgisi olmayan tarih anlayışıyla Ruslar mazilerini ele alınca, işte o zaman Ekim ihtilalinden daha büyük devrim yaptılar. Kiliselerine, resmi binalarına hatta evlerine bakan, Rusların üslup sahibi olduklarını göürdü. Üsluplarıyla beraber büyük adam yetiştiren potansiyellerini de kaybettiler. Komünist ihtilalinden sonra ne bir Dostoyevski'leri ne de bir Gogol'ları doğdu. Daha bu telakkinin bütün acı sonuçları derlenmedi; zira sosyal olaylar meyvelerini geç verirler. Tarih bir yaz-boz tahtası değildir. Tarihle oynamanın bir millete ne büyük felaketler getireceğini insanlık, kaderin Rusların ve benzeri milletlerin önüne koyacağı hesapta görecektir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tarih hakkında

Mehmed Niyazi 2008.08.18

Geçen haftaki yazımızda tarihin toplumlar için nasıl hafıza yerine geçtiğini anlatmıştık. Tarihsiz toplumlar, hafızasız toplumlardır; onları istenilen tarafa sürüklemek mümkündür. Çünkü her söyleneni, her yazılanı doğru kabul ederler.

Zevahiri kurtarmak, bazı olayları savuşturmak için yapılan gelişigüzel açıklamalar bir gün gelir ortaya bir hurafe yığını çıkarır. Hiçbir hurafe yığını kendi içinde mantıklı tutarlılık sağlayamaz. Bu durum resmî tarih anlayışını, o da beraberinde sınırlamaları getirir. Bazı zeki insanlar çelişkileri yakalayarak şüphe duymaya başlarlar. Cemiyeti bir tarafta hurafeye inananlar, diğer tarafta şüphe edenler oluştururlar. Değişik pencerelerden baktıkları için şüphe edenlerin arasında da birlik oluşmaz. Hafızalardaki karışıklık idraklere de yansıyacağı için böyle bir cemiyette hiçbir şey yerli yerine oturmaz. Herkes olayları birbirinden farklı değerlendirir; kişiler birbirine şüpheyile bakarlar; huzursuzluk cemiyetin temeli olur. Nasıl rutubetli yerler mantar üretmeye müsaitse, böyle ortamlar da kurtarıcı üretirler. Onlar da olayları daha içinden çıkılmaz hale dönüştürürler.

Üç türlü tarih yazılır; Heredot, Thukydides ve benzerleri gibi tarihçiler yaşadıklarını, gördüklerini, duyduklarını yazarlar. İkinci tip tarihçiler olayları vesikalar çerçevesinde ele alırlar. Üçüncü tip tarihçiler ise yazılmış kitapları kaynak olarak kullanırlar. Birinci ve ikinci tip tarihçilerde sempatiler ve antipatiler birinci dereceden belirleyici hale gelebilir. Mesela Adnan Menderes'i ve dönemini yazmak isteyen bunlarla karşılaşması kesindir. Sevgi ve nefret hükmünü icra etmiş, beğenenler onu göklere çıkaran kitaplar, makaleler yazmışlar, beğenmeyenler ise yerin dibine batırmışlardır. Tarihçi bunları nasıl ayıklayacak? Tarihçi de insan; onun da duygusal yanı var, okuduklarının etkisinde kalarak, o da Menderes'i tarafgir ele alacaktır. Dolayısıyla kitaplardan yazılmış tarihlerde olduğu üzere ikinci kere sübjektiflikle karşı karşıya gelinecektir.

Aslında yaşadıklarını, gördüklerini, duyduklarını yazanlar tarihçiden ziyade vakanüvistirler; çünkü yaşadıkları zamanda devam eden bir olgu tarih bakımından henüz tam anlamıyla şekillenmemiştir. Teşekkül halindeki olgunun sonucu hakkında ancak tahminde bulunulabilir; her tahmin de yanılgı taşır. Bunun için "Sadece

geçmişin tarihi yazılır" sözü doğrudur. Hatta yazılmak istenen olayın etkisi bitmiş olmalıdır; çünkü o olaydan nemalananlar veya gadre uğrayanlar hayattan çekilmeliler ki objektif bir atmosfer oluşabilsin.

Tarih, tabiatın, dünyanın, kâinatın geçmişiyle değil, insanın geçmişiyle ilgilenir. Her insani fiille de ilgilenmez; fiilin sosyal bir değeri olmalıdır. İlim dilinde buna "Tarihî Olgular" denmektedir. Yalnız buradaki sınırı çizmek kolay değildir. Genç bir hanımın yaptığı günlük bir iş veya bir kimseyle konuşması tarihi ilgilendirmez. Ama genç hanımın işlediği fiilin diğer ucunda herhangi bir sebeple Napoleon varsa veya konuşmayı onunla yapmışsa, işin rengi değişir; çünkü Napoleon toplumun kaderinde etkilidir. Yaptığı işte, verdiği kararda bu hanımın etkisi bulunabilir.

Tarihî bir olgu hakkında yargıya varılınca, o olgu sonsuza dek öyle kabul edilecek diye bir kural yoktur. Herhangi bir şekilde olgu yalanlanabilir. Mesela Fransız Kraliçesi'nin "Ekmek bulamıyorlarsa, pasta yesinler" sözü o dönem yöneticilerinin halktan ne kadar kopuk olduklarını anlatmak için çok sık kullanılırdı. Sonradan bu sözü Mara'nın uydurduğu ortaya çıktı. Tarihte her şey belge olabilir; yeter ki belgelik vasfına sahip olsun. Diğer ilimlere, sözelimi sosyolojiye, filolojiye dair çalışmalar da tarih için çok önemlidir.

Bazıları tarihi ilim değil, sadece geçmişi araştıran bir disiplin kabul ederler. Denenemeyeceği, matematikte olduğu gibi soyut ispatlara başvurulamayacağı, önceden görmeye imkân sağlayan kanunlarla da hakkında hüküm verilemeyeceği için ilim değildir, derler. Ama bunların yanında tarihin kanunlarını keşfettiklerini iddia edenler de az değildir. Mesela medeniyetin güneşin hareketini takip ettiği, Doğu'dan Batı'ya gittiği tezi ileri sürülmüştür. Milletlerin irsî rekabeti tarihin kanunlarından biridir, denmiştir. Fakat bu türlü iddialar rahatlıkla reddedilebilir, hatta zıtları da söylenebilir. Bazıları da tarihin kanunları olduğunu, ama henüz keşfedilmediklerini farz etmektedirler.

Bütün bunlara rağmen bize göre tarih metoduyla, bünyesinde bulundurduğu tenkit mekanizması sayesinde ve yardımcı ilimlerin de müdahalesiyle ilmîdir. Herhalde bu hususta "Konusu kanunlar keşfetmek olmayan, fakat bize anlama imkânı sağlayan ilimdir" demekle en yerinde hükmü Lucien Febure vermiştir; ama resmî tarihten söz edilince bunun da önemi kalmaz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Romandaki Işık

Mehmed Niyazi 2008.08.25

Değerli dostlarım Ali Bayram ve Harun Tokak beyler, rahmetli Cengiz Aytmatov'la tanışmamı, bir gün birlikte olmamı sağlamışlardı. Roman dünyamızın kutup yıldızı olan yazarımızın Fatih Koleji'nde konferansı vardı.

Oraya giderken epey üzgündü. Paris'te yaşayan bir Çinli, Nobel Ödülü almıştı. Arada bir arkasına dönerek bana hitaben: "Halk arasında araştırılsa bakalım, onu kaç insan tanıyor." diyordu. Belli ki Nobel Ödülü'nü almayı beklerken hüsrana uğramıştı. Gerçekten de hakkıydı; fakat neyleyelim ki adalet, pavyonda çalışan hanımın adıydı.

Sohbetimiz sırasında kendisine önceki yıllarda bizim Nobel adayımızın nasıl Mahmut Basmil'in azizliğine uğrayıp yıllarca hayaliyle yaşadığı Nobel'i kıl payı kaçırdığını, Nobel'in hiçbir zaman objektif bir değerlendirmeyi ifade etmediğini, verilisinde siyasi fırlıdıkların ve her türlü değişik çıkar dalaverelerinin döndüğünü takatim ölçüsünde anlatmaya çalıştım. Dinlerken söylediklerimi "Nobel'i biliyorsun" cümlesiyle sık tasdik etti. Sonunda dayanamayıp, "Mademki Nobel'in böyle olduğunu biliyorsunuz, niçin üzülmüyorsunuz?" diye sordum. Gözlerinde iki iri damla derinleşti: "Ben de insanım; herkes gibi zaaflarla malulüm".

Fatih Koleji müdürü, idarecileri, öğretmenleri ve idarecileri bizi çok dostane karşıladılar. Bir okulun imkanlarının elverebileceği en üst seviyede ağırlandık. Kolay değil; kitapları tam yüz elli beş dile çevrilmiş, adı gelmiş geçmiş sanatçılar içerisinde müstesna bir yere yazılmış büyük bir yazarın ziyaretiydi bu. Kaç okul böyle bir şerefe nail olmuş? Son derece temiz ve düzenli olduğu hemen dikkatimizi çeken Fatih Koleji, sınıflarıyla, kütüphanesiyle, laboratuvarlarıyla özlemini çektiğimiz, muhteşem bir okul. Aytmatov'un hayranlığı da gözlerinden okunuyordu. Sorular sorup merakını gidermeye çalıştı. Sonra hep birlikte konferans salonuna çıktık. Aytmatov, konferans salonundaki raflarda gözlerini gezdirirken otuza yakın kitabını bir arada gördü. Yüzüne, uzun süre silinmeyen bir gülümseme yerleşti.

Modern edebiyat hakkındaki bir saat süren konferansı enfesti. Ne çok basitti ne de sıkıcıydı. Onu dinleyen öğretmen ve öğrencilerin gözleri ışı ışıldı. Soru-cevap kısmında bir öğrencinin, "En beğendiğiniz romancı kim?" sorusuna biraz düşündükten sonra şöyle cevap verdi: "Bu konuda ne düşündüğümü söyleyebilmek benim için çok güç. Bu soruyu yirmi yıl önce sorsaydınız cevaplamakta güçlük çekmezdim." Bu soruya cevap vermekten, biraz da polemiklere konu olmamak için imtina ettiğini hissettim.

"Da Yayınevi" mensupları da yazara büyük bir jest yaptılar. Aytmatov'un en önemli eserlerinden olan Beyaz Gemi'yi Sayın Mehmed Özgül'e Rusça aslından çevirttirerek çok orijinal bir şekilde basmışlar. Bu baskıyı öğretmenlere ve orada bulunan misafirlere hediye ettiler.

Daha sonra Aytmatov'la bir araya geldiğimizde, "Hayatınızın çok dramatik olduğunu biliyoruz. Bir romanınızda bunu işlemeyi düşünmüyor musunuz?" diye sormuştum. Bana nemli gözlerle bakıp, "Bütün eserlerimde hayatımı anlatıyorum." demişti. Bu cevabı üzerine bütün eserlerini tekrar okumak ihtiyacı hissettim. Beyaz Gemi, gerçekten de yoksul çocukluğunu anlatıyordu. Yetim kalmış bir çocuğun acılarını, dedenin torunu ve kısır kızı için çırpınışlarını, her fırsatta eşini döven Örazkul gibi gaddar insanların hayatımızdan eksik olmayışını ne güzel resmetmişti. Olayı kişisellikten alıp genelleştirmiş; bir başka söyleyişle insanlığa mal etmişti. Beyaz Gemi'nin bu güzel tercümesini göz kapaklarımın altından sıcaklık eksik olmadan okudum. Kitabı kapatırken, "Ah merhamet! Sen biz acizler için ne kadar lüzumlusun" cümlesinin dudaklarımdan döküldüğünü hatırlıyorum. Burada Aytmatov'un eserlerini ilk olarak neşrederek milletimizin bu büyük değerle tanışmasına vesile olan Ötüken Neşriyat'ı da minnetle anıyorum.

Vefat haberini aldığımnda Beyaz Gemi'yi tekrar açtım. Aytmatov, imzasını attığı 17 Ocak 2004 tarihini sanki kalbime kazımış. Nur içinde yatması en büyük dileğimdir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dişi Kurdun Rüyaları

Mehmed Niyazi 2008.09.01

Ferdin ve milletin ruhunda coğrafyanın damgası mevcuttur. Bu bakımdan ele alınca bozkırın ve Önasya'nın, Balkanların yoğurduğu milletimizin ruhundaki farklılıkları müşahade ederiz. Ruhların fotoğrafını eşya çeker.

Bunun için bir Bişkek'e bir de İstanbul'a bakan temelde bir olan ruhumuzun farklılıklarını görür. Hiç şüphe yok ki bozkırda şekillenen ruhumuzu hiçbir sanatkar ya da düşünür Cengiz Aytmatov kadar güzel keşfedip işleyememiştir. Ata yurdumuzda kalan kardeşlerimizi daha yakından tanımak, onlarla kurduğumuz bağları tazelemek istiyorsak Aytmatov'un romanlarını döne döne okumalıyız.

Aytmatov'un milli ve ferdi acıları en güzel mezcettiği eseri kanaatimce Dişi Kurdun Rüyaları'dır. İnsanın şahsiyetinin oluşmasında mensubu olduğu milletin payı büyüktür. Ferdin tekamülünü ele alan ciddi kalem

erbabının milletin durumunu göz ardı etmediğini görürüz. Aytmatov'un eserlerinin tamamına da bu gerçek hakimdir.

Sanat ancak hürriyet ortamında göverir. Ne yazık ki Aytmatov eserleri için ihtiyaç duyduğu havayı ömrünün verimli dönemlerinde teneffüs edememiştir. Sanat yeteneği onu zorladığı için imkansızlıklar içerisindeki imkanları keşfetmek zorunda kalmış, semboller kullanmıştır. Akbar adındaki dişi kurt bu sembollerden biridir.

"Akbar yabancı sürüler arasında onlara boyun eğerek yaşayacak bir yaratılıştadır değil. Hür ve bağımsız olmayı her şeyden üstün tutardı. Ama, zamana karşı gelemezdi. Ve zaman, yöreye yeni gelen bozkurtlara, güçlerini, üstünlüklerini gösterme fırsatı verdi. Birçok amansız dövüşten sonra Isık Göl dolaylarında zapt ettikleri toprakların kendilerine ait olduğunu kabul ettirdiler. Artık bu davetsiz konuklar bölgenin hakimi idiler ve diğer kurtlar onların av sahasına girmeye cesaret edemiyorlardı." Bu noktada Aytmatov'un hümaniter milliyetçiliği karşımıza çıkmaktadır. Kendi milletini, tarihî motifi olan bozkurtla sembolize ederken, onları istila edenleri kötü çağrışımlar yapan bir imajla canlandırsaydı etnik milliyetçilik yapmış olurdu. Diğer milletleri de kendi milleti gibi saygın görüyor, fakat topraklarını işgal ettiklerini unutmuyor. Bu, kuru bir vatanseverlik değildir; aksi takdirde milletin özelliklerine sık sık vurgu yapmazdı.

Rus milletin diğer milletleri yok etmek için demir bir pençe olarak kullandığı sosyalizmin hışmından kendisini kurtarmak için Akbar'ı şöyle anlatıyor: "Eğer hayvanlarda geçmiş zamanı hatırlama hassası olsa, bunu en iyi Akbar hatırlardı. Hafızası kuvvetli ve bütün duyu organları bilenmiş olan Akbar, zaman zaman geçmişini hatırlayarak o acı olayları yeniden yaşıyor gibiydi. Ara sıra, durup dururken homurdanıp inlemesi belki bundandı."

Aytmatov da her önemli aydın gibi insanlığa ait meselelere yabancı kalıp milli konulara saplanıp kalmadı. O, aynı zamanda bir çevreci idi. İnsanların refah içinde yaşamaları arzu edilen bir şeydir ama unutmamak gerekir ki her şeyden önce yaşanabilir bir ortam gereklidir. Günümüz dünyası Batı medeniyetinin arazlarını taşımaktadır. Avrupa'nın getirdiklerini çevre kirliliği ve küresel ısınma alıp götüreceği benzerdir; ırmaklar cıvılaşmakta, göller kurumakta, yeşillikler azalmaktadır. Ne olurdu yalnız o kör olasıca hırsımızı tatmin etmenin peşine düşmeseydik de Mevlânâ'nın tabiriyle tabiatla beraber yaşamaya razı olsaydık. Belki biraz daha az zengin olurduk, ama muhtaç olduğumuz imkan ve güzellikleri kendi elimizle yok etmezdik.

Sovyetler Birliği döneminde Kırgız Bölgesel Yönetimi halkın et ihtiyacının kafi derecede karşılanmadığının farkındaydı. Üstelik bölgedeki et üretimi de planlarda belirtilen seviyelere ulaşmıyordu. Merkezi yönetim bu hususa dikkat edip, ikaz edebilirdi. Bu sorunu zevahirde çözmek, merkezi yönetimin gözüne girmek için bir fırsat olabilirdi. Bozkırdaki antilopların avlanması bölgesel yönetimce bir çözüm yolu olarak sunuldu. "Tıpkı kurtlar gibi antilopları yorgunluktan düşüp bayılıncaya kadar kovalıyor, sonra vuruyorlardı. Şu son zamanda ise helikopter kullanmaya başladılar. Önce havadan sürünün yerini tespit ediyor, sonra nişancıları tespit edilen bölgeye yönlendiriyorlardı. Saatte yüz kilometreden fazla hız yaparak saygaların kaçmasını engelliyorlardı. Arabalar, helikopterler ve hızlı ateş eden filintalar Mujunkum Bozkırındaki denge ve düzeni altüst etmişti."

Gözlerimizi o kadar hırs bürümüş ki girdiği bu çıkmaz sokaktan dünyayı çevirmek hemen hemen imkansızdır. Çevre sorunları arttıkça insanlık da Aytmatov'un yokluğunun acısını duyacaktır; demek ki onu sadece biz aramayacağız, bütün insanlık arayacak.

Niçin roman okuruz?

Mehmed Niyazi 2008.09.08

Estetik kurallarına riayet edilerek yazılmış güzel bir roman, portakalı andırır. Hiç kimse muhtaç olduğu şekeri almak için portakal yemez ama portakal yediği için vücudun şeker ihtiyacı tamamlanır.

Bilgi edinmek gayesiyle roman okunmaz; mesleklere ya da belli bilimlere dair kitaplar tercih edilir. Oysa romanların pek çoğunda, özellikle tarihî ve psikolojik romanlarda çeşitli bilgiler eritilmiş bir halde mevcuttur. İlmî kitaplar mahiyetleri gereği kurudurlar; okumak için fazladan çaba göstermek gerekir. Roman ise olaylarla örülmüştür; merak unsuru okuyucuyu alıp götürür. Bu sürüklenme sırasında okuyucu, romanın konusuyla alakalı bilgileri de farkında olmadan edinir. Bir şehri, söz gelimi Paris'i gezmek isteyen kişi, Paris'te geçen romanlar okursa, romanlarda geçen yerleri dolaşırken hatıralarıyla karşılaştığı intibasına kapılabilir. Keza Gogol, Dostoyevski gibi Rus yazarlarının Petersburg anlatımları da konumuza güzel bir örnektir.

Aydın bir insan, adını sık sık duyduğu Don Kişot'un semboller dünyamızdaki yerini anlamak, gerektiği takdirde konuşma ve yazılarında bu figürden istifade etmek ister. Don Kişot'luğu anlamamanın en sağlıklı yolu Don Kişot'u tanımaktır; bu da kitabın okunmasını zorunlu kılar. Aslında mesleği ne olursa olsun her insan meramını doğru ve eksiksiz anlatmak ister; zira hayattaki başarısının sırrı bu beceride gizlidir. Okullarda öğrendiklerimiz bizi bu konuda diğer insanlardan daha farklı kılmaya yeterli değildir. Mütemadiyen kelime hazinemizi zenginleştirmek ve ifade yeteneğimizi artırmak ihtiyacı duyarız. Bu da bilhassa roman okumakla kazanılır.

Kendisine saygı duyan bir öğretmen, derslerinde adı geçen Balzac'ın kitaplarından birini dahi okumamışsa içerisinde büyük bir boşluk oluşur. Balzac'ı işlerken kendi sığılğından sıkılır. Kişiliğini tamamlayabilmesi için bir gün eli muhakkak Balzac'ın bir kitabına uzanacaktır. Sorumluluğunun şuurunda olan bir öğretmen, roman okumanın kendisine kazandıracağı hayat tecrübesiyle öğrencilerine daha faydalı olmanın yollarını bulacak, onları daha kolay etkileyip şekillendirecektir.

İyi bir romanın gün ışığına çıkabilmesi için üç unsurun birbirini tamamlaması gerekir. Öncelikle merakı tahrik edecek bir konu gereklidir. "Sonra ne oldu" sorusuna gerek kalmayınca konu bütünlüğüne kavuşmuştur. İkinci önemli unsur anlatış şeklidir. Üslup, plan dediğimiz bu unsurun ayrılmaz ve en önemli parçasıdır. Aynı konuyu anlatmanın sayısız yolu vardır. Aynı hikâyeyi dinlediğimiz kişilerden biri konuyu öyle sıkıcı hale getirir ki bir an önce susmasını ya da konunun bitmesini isteriz. Oysa bir diğerinin sözlerinin hiç bitmemesi için dua etmemiz de mümkündür. İşte bu fark, anlatış tarzından, üslup özelliklerinden kaynaklanır. Yazarın amacı konuyu anlatma sebebinde gizlidir. Okuyucu yazarın maksadını idrak edince de roman tamamlanmış olur.

İlmî kitapları okumak belli bir altyapı gerektirir. Hiç kimse sadece zevk almak maksadıyla Einstein'ın bir kitabını eline almaz. Fakat roman, hikâye ve şiir kitapları belli bir seviyeden sonra zevk almak için okunur. Bu zevk zamanla alışkanlığa dönüşür. Şiir umumiyetle kısadır; karanlıkta çakan bir şimşek gibidir çoğu zaman. İnsana birçok şey kazandırabilir fakat okuma alışkanlığı elde etmesine yeterince katkı yapmaz. Bu zaviyeden baktığımızda hikâyeye bir basamaktır; romana geçişimizi sağlar. Bizi uzun soluklu eserleri okumaya hazırlar. Okuma alışkanlığının kazanılmasında en büyük pay romana aittir. Girişte de belirttiğimiz gibi roman, aynı zamanda bize ilmin ve irfanın kapılarını açacak anahtarları verir.

Ne kadar inişli çıkışlı olsa da normal bir insan için hayat zamanla monotonlaşır. Sabahleyin kalkar; güne hazırlanır ve çalışmaya başlar. Bekledikleri gelmeyebilir, gecikebilir. İşler durgun ya da canlı olabilir. Az sayıda ya da çok sayıda insanla karşılaşabilir. Bütün bunlar artık onun hayatındaki monotonluğun bir parçası

olmuştur. Bu monotonluktan kurtulmanın yolu başka dünyalar bulmaktır ve kanaatimce roman, bunun için en uygun yollardan biridir.

Kitabın günümüzdeki en güçlü rakibi televizyondur. Üstelik sizden herhangi bir gayret beklememesi sebebiyle çok avantajlı görünür. Fakat televizyonda karşılaştıklarımız ne kadar güzel yapılmış olursa olsun, yazarın kurduğu dünyayı tam olarak aksettirmekten acizdir. Hal böyle olmasaydı Tolstoy'un Anna Karenina'sı birçok defalar ve farklı kişiler tarafından filme çekilir miydi?

Herhangi bir konudaki tepkileri anlaşılmayan; nerede ne yapacağı belli olmayan insan ebedî bir meçhuldür. Hayatta başarılı olmak için daha çok insan hakkında bilgi sahibi olmamız iyi olacaktır. Bir gün Karamazov kardeşlerden biriyle karşılaşmayacağımızı kim iddia edebilir? Hayatta tecrübeden daha lezzetli ve faydalı hangi azık olabilir? İşte roman, bu tecrübelerin kaynağıdır. Yeraltından Notlar'ı okuyanlar onun sokaklarımızda dolaşan kahramanını kolayca tespit edebilirler. Madam Bovary'yi tanımak için birçok fedakârlıklara katlanmamız ve talihli olmamız gerekirdi. Oysa Flaubert onu bizlere ne güzel anlatmış.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Madam Bovary

Mehmed Niyazi 2008.09.15

Eser, yazarının damgasını taşır; onun özelliklerini aksettirir. Bu yüzden, pek çok eleştirmen tarafından roman tekniği bakımından en mükemmel eser kabul edilen Madam Bovary'yi tahlil edebilmek için Gustave Flaubert'i tanımamız şarttır. Rouen'de doğan Flaubert'in babası ilçenin ünlü doktorlarından biridir. Küçük Gustave'ın çocukluğu hastanenin bahçesinde geçer. Roman kahramanlarından Emma'nın ölümünü yazarken muhakkak burada gördüklerinden yararlanmışır.

On sekiz yaşındayken hukuk tahsil etmek maksadıyla Paris'e gider. Ne çare ki hukuk ona uygun bir uğraş değildir; kuru ve ağırdır. Geri döner. Ailesiyle birlikte Rouen civarındaki Croisset adındaki bir çiftliğe yerleşir. Burada günlerini yalnızlık içerisinde geçirir. Dehanın yalnızlığın çocuğu olduğunu Flaubert'in hayatında da görüyoruz. Yazmaya meraklıdır. Bir süre sonra yazım tarzı ve üslubu onu tatmin etmemeye başlar. Yazdıklarının her cümlesinin anlamlı ve ahenkli olmasını ister. Mademki hayatını sanatına adamaya karar vermiştir, eserleri de bu bağlanış seviyesinde muhteşem olmalıdır. Zaman zaman aynı sayfanın üzerinde günlerce çalışır, aynı sayfayı defalarca yazar. Bu sıralarda yakalandığı ruhi hastalık onu daha bunaltıcı bir yalnızlığa doğru iter. Seyrek olarak Paris'e gitmekte, edebiyatçı arkadaşlarını ziyaret etmektedir. Yalnızca iki kez Fransa dışına çıkar. İlkinde bir arkadaşı ile birlikte eski kültürlerin yaşamakta olduğunu düşündükleri Mısır, Suriye, Türkiye ve Yunanistan'ı dolaşırlar. İkincisinde, yazacağı bir eser için malzeme toplamak üzere eski Kartaca şehrinin bulunduğu yere gider.

Flaubert hiç evlenmez. Louise adındaki sıradan bir şairle aralarında hissi bir ilişki doğar. Fakat Madam Bovary'yi yazdığı sırada Louise'i aniden terk eder. Çünkü titiz Flaubert gayet iyi bilmektedir ki bütün dikkat ve gücünü eserine vermezse yazdıkları amatörce olmaktan kurtulamayacaktır.

Nihayet başarır. Madam Bovary çok beğenilir. Flaubert ülke çapında üne kavuşur. Fakat hayatı daha dramatik bir hal almaktadır. Oturdıkları malikane Fransa-Prusya savaşı sırasında Alman askerleri tarafından işgal edilir. İşgal uzun sürmese de ailesinin maddi durumu bozulmuştur bir kere. Gittikçe de kötüleşir. Sağlık durumunun ve mali şartların ağırlaşması onu çalışmaktan alıkoyamaz. 1880 yılında felç geçirir ve ölür.

Flaubert melankolik bir ruh yapısına sahip olduğu halde şaheseri olan Madam Bovary realist roman tarzının en belirgin özelliklerini taşır. Olay Normandiya'da geçer. Kır bahçesinde yalnız büyüyen Charles Bovary, okula gitmek üzere Rouen'e gelir. Öğrenimi boyunca ona annesi yardımcı olur. Hekimlik mesleğini seçer, yine annesinin gayretiyle evlenir. Evlendiği kadın yaşlıdır, ihtiraslıdır ve onun üzerinde hakimiyet kurar.

Charles, Rovanult adındaki zengin bir çiftçi ile dostluk kurar. Bu çiftçinin Emma isimli güzel bir kızı vardır. Kıskanç karısı olacakları sezer fakat müdahale etmeye ömrü vefa etmez. Bir süre sonra ölür. Mütevazı ve sakin bir hayatı tercih eden Charles, Emma ile evlenebilecek durumdadır. Çok geçmeden evlenirler de. Ne yazık ki Emma okuduğu roman ve şiirlerin etkisinde kalan bir romantiktir. Evlilikte, kitaplarda okuduğu gibi derin bir bağlılık, renkli bir hayat, sonsuz bir mutluluk bulacağını zannetmektedir. Otoriter, ama aynı zamanda müşfik, onu iliklerine kadar seven bir eş arar. Oysa Charles yumuşak bir insandır. Küçük bir kasabanın imkânlarıyla mutlu olmaya çalışmaktadır. Oysa moda dergilerini takip eden Emma, Paris'te yaşama hayalleri kurmaktadır. Oradaki balolar, sosyetenin hayatına dair ritüeller gözlerinin önünden gitmemektedir. Kasabadaki evlerine hayalini kurduğu hayatın havasını katmaya çalışmaktadır. Charles evliliğinin sarsıldığını görür ve devam ettirebilmek için elinden geleni yapar. Emma'nın kasabadan sıkıldığı bellidir fakat çekingen bir mizaca sahip olan Charles yeni bir hayatı göze alamamaktadır. Emma'nın can sıkıntısı ciddi bir hastalığın arazlarını göstermeye başlayınca Rouen'den daha büyük bir yer olan Yanville'e taşınırlar.

Burada Monsieur Homais adındaki eczacı ve Homais'in kiracısı Leon Dupais adında bir avukat katibi ile dostluk kurarlar. Leon, Emma'nın hayallerini paylaşmış gibi yaparak aralarında hissi bir münasebetin doğmasını sağlar. Emma, Leon'a âşık olduğunu zanneder; kendini hayallerine bırakır. Ne yazık ki bu hayattan çabucak sıkılan Leon, Paris'e gitmek üzere Yanville'den ayrılır.

Kendisini boşlukta bulan Emma, modern bir hayat yaşayan Rudolphe Boulanger isimli bekar çapkının dikkatini çeker. Emma bu defa da aradığı aşkın onda olduğunu zanneder; oysa bu ilişki Boulanger için hoşça vakit geçirmekten başka bir şey değildir. Emma, Boulanger'in gözüne girmek amacıyla kasabada dükkânı bulunan Monsier Lheereux'a haddinden fazla borçlanır. Ruhi sıkıntıları olan, tatminsizlikler içerisinde kıvranan Emma'ya bu borçlar ayrı bir dert getirir ve hayatı gittikçe batağa saplanır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Don Kişot

Mehmed Niyazi 2008.09.29

Don Kişot adlı eseri kendisinden meşhur olan Cervantes'in hayatı efsanelerle doludur. Genç yaşta Don Carlos ve Kraliçe İsabelle'in ölümleri dolayısıyla yazdığı şiirler ona az da olsa ün kazandırmıştır. Henüz yirmi yaşındayken İspanya'nın Papalıktaki temsilcisi ile İtalya'ya gider.

Daha sonraki yıllarda sevdiği kızı elde etmek ümidiyle şiirler yazar; fakat bu şiirler ona arzu ettiği şöhreti kazandırmaz. İspanyol ordusuna er olarak girer. Yola, savaşta göstereceği kahramanlıklar sayesinde kralın onu Madrid'in kapısında karşılayacağını, böylece ününün sevdiği kıza da ulaşacağını hayalini görerek çıktığına dair bir kanaat mevcuttur. İspanya'ya giderken gemisi Türklerin eline geçer ve esir olarak Cezayir'e götürülür. Cebinden Avusturyalı General Don Juan'ın onun subay olmasını isteyen bir mektubunun çıkması, önemli bir insan intibasını uyandırır. Türkler İspanyol hükümetinden yüklü bir fidye isterler. Fidyeye gecikir ve Cervantes Cezayir'de beş yıl kalır. Defalarca kaçmaya teşebbüs eder. Hükümetin fidyeyi göndermesiyle İspanya'ya döner. Kısa bir süre Portekiz'de görev yaptıktan sonra 1582'den itibaren kendisini edebiyata verir. Birçok kitap yazmasına rağmen sadece Don Kişot adlı eseriyle ünlenir.

On altıncı yüzyıl İspanyası'nın La Mancha bölgesinin küçük bir köyünde, devlerle savaşan, genç hanımları karşılaştıkları tehlikelerden kurtaran şövalyelerin hikâyelerini okumaktan büyük keyif alan Alonso Quijónü adlı bir kişi yaşamaktadır. Alonso, okuduğu kitapların öylesine etkisi altında kalır ki eski çağların şövalyelik müessesesini canlandırmak gerektiğine inanır. Başına miğfer olarak geçirmek için bir berber taşı bulur. Kendisine eski bir zırh ile paslı bir kılıç temin eder. Rozinante adındaki kemikleri çıkmış atına binerek macera aramaya çıkar. Öğrendiğine göre her şövalyenin bir sevgilisi olmalıdır. Kaba bir köylü kızını kendisine sevgili olarak seçer.

Alonso kendisini şövalye olarak görmektedir fakat resmen şövalye olabilmesi için bu unvanın kendisine verilmesi gerekmektedir. Muhayyilesinde büyük bir şato olarak tasvir ettiği bir hana gelir. Hanın sahibi onun gözünde bir lordur. Lordtan kendisini şövalye yapmasını ister. Lord zararsız bir deli ile karşı karşıya olduğunu anlayıp görevini layıkıyla yerine getirir. Don Kişot, köyüne dönerken Sancho Panza adında bir yolsuzla karşılaşır, ondan yardımcısı olmasını teklif eder. Servet kazandıkları takdirde onu bir adaya vali yapmayı vaat eder. İkisinin başından birçok gülünç macera geçer. Bunlardan en çok bilineni yel değirmenlerine saldırımlarıdır. Bir handa kaldıkları sırada tulumlardan sızan şarabın kan olduğunu zannederek kılıcını tulumlara saplamaya başlar. Yaptığı hatalar çevresindekiler tarafından kendisine anlatılınca büyücülerin, düşmanı olan devleri yel değirmeni veya şarap tulumu haline getirdiklerini söyleyerek kendisini savunur. Kasabanın berberi ve papazı, muhayyel karısı Dulcinea'nın evine dönmesini istediğini belirterek onu öküz arabasıyla köyüne getirirler.

Fakat Don Kişot, kahramanlıktan vazgeçmeye niyetli değildir. Uşağı ile Tobosa'ya gider. Sancho, efendisinin her şeye inanacak bir çılgın olduğunu anlamıştır fakat peşinden ayrılmaz. Nihayet Dük'ün şatosuna ulaşırlar. Dük, bunların durumunu anlar ve kendisine eğlence arar. Şatoda çeşitli oyunlar tertip eder. Dük, Don Kişot'un vaadini yerine getirmek ister. Sancho'yu mülkünde bulunan Borataria adlı köye vali tayin eder. Sancho cahildir ama aptal değildir; görevini dürüstçe yerine getirmeye çalışır. On iki gün sonra köye göstermelik bir hücum düzenlenir, Sancho ele geçirilir ve dövülür. Gururu incinen Sancho, görevinden istifa eder. Namuslu bir yönetim sergilediğini ispat etmek için valiliğe başlamadan önce cebinde beş kuruşunun olmadığını, şimdi de aynı durumda bulunduğunu söyler.

Onu köyüne döndürmek için bu defa farklı bir yöntem tatbik edilir. Köylüsü Sanson şövalye gibi giyinerek onu düelloya davet eder. Düelloyu kaybeden, kazananın emirlerini yerine getirecektir. Sanson kazanır ve Don Kişot'a köyüne dönmesini emreder. Don Kişot, sözünde durur. Şiirlerde sözü edilen kır hayatının keyfini çıkarmaya karar verir. Ne yazık ki sağlığı buna müsaade etmez. Son demlerinde akli dengesi yerine gelir. Birlikte çobanlık yapmayı ve Dulcinea'yı aramayı teklif eden Sancho'yu tersler. İyi bir Hristiyan olarak ruhunu teslim eder.

Cervantes'in bu eseri mizahi yönlerinin arkasında gizlenen ciddi bir şövalyelik eleştirisidir. Don Kişot vasıtasıyla, eski çağların şövalyelikle özdeşleşen zihniyetiyle dalga geçer. Ve kitabının sonunda insanlara nasıl bir hayat tavsiye ettiğini açıkça gözler önüne serer.

Don Kişot adlı eseri kendisinden meşhur olan Cervantes'in hayatı efsanelerle doludur. Şurası gerçek ki daha genç yaşta Don Carlos ve Kraliçe Isabelle'in ölümleri dolayısıyla yazdığı şiirler ona az da olsa ün kazandırmıştır. Bu başarısından dolayı olsa gerek henüz yirmi yaşındayken İspanya'nın Papalıktaki temsilcisi ile İtalya'ya gider. Daha sonraki yıllarda sevdiği kızı elde etmek ümidiyle şiirler yazar; fakat bu şiirler ona arzu ettiği şöhreti kazandırmaz. İspanyol ordusuna er olarak girer. Yola, savaşta göstereceği kahramanlıklar sayesinde kralın onu Madrid'in kapısında karşılayacağını, böylece ününün sevdiği kıza da ulaşacağını hayalini görerek çıktığına dair yaygın bir kanaat mevcuttur. Tunus'tan İspanya'ya giderken gemisi Türklerin eline geçer ve Cervantes, esir olarak Cezayir'e götürülür. Cebinden Avusturyalı General Don Juan'ın onun subay olmasını isteyen bir

mektubunun çıkması, önemli bir insan intibasını uyandırır. Türkler İspanyol hükümetinden onun için yüklü bir fidye isterler. Fidyenin gelmesi gecikir ve Cervantes Cezayir'de beş yıl kalır. Defalarca kaçmaya teşebbüs ederse de yakalanır. Nihayet hükümetin fidyeyi göndermesiyle İspanya'ya döner. Kısa bir süre Portekiz'de görev yaptıktan sonra 1582'den itibaren kendisini edebiyata verir. Birçok kitap yazmasına rağmen sadece Don Kişot adlı eseriyle ünlenir.

On altıncı yüzyıl İspanyası'nın La Mancha bölgesinin küçük bir köyünde, devlerle savaşan, genç hanımları karşılaştıkları tehlikelerden kurtaran şövalyelerin hayat hikâyelerini okumaktan büyük bir keyif alan Alonso Quijónü adlı bir kişi yaşamaktadır. Alonso, okuduğu kitapların öylesine etkisi altında kalır ki eski çağların şövalyelik müessesesini canlandırmak gerektiğine inanır. Başına miğfer olarak geçirmek için bir berber taşı bulur. Kendisine eski bir zırh ile paslı bir kılıç temin eder. Rozinante adındaki, zayıflıktan kemikleri çıkmış atına binerek macera aramaya çıkar. Okuduklarından öğrendiğine göre her şövalyenin bir sevgilisi olmalıdır. Ancak iki defa gördüğü kaba bir köylü kızını kendisine sevgili olarak seçer. Onu hayal aleminde aristokrat bir aileye mensup, dünyanın en güzel ve faziletli kızı olarak canlandırır.

Alonso kendisini şövalye olarak görmektedir fakat resmen şövalye olabilmesi için bu unvanın kendisine verilmesi gerekmektedir. Günün birinde, muhayyilesinde büyük bir şato olarak tasvir ettiği bir hana gelir. Hanın sahibi onun gözünde bir lordur. Lordtan kendisini şövalye yapmasını ister. Lord zararsız bir deli ile karşı karşıya olduğunu anlar. Handaki diğer müşterileri eğlendirmek maksadıyla görevini layıkıyla yerine getirir; kendisi için çektiği Don Kişot unvanını ona verir. Don Kişot, köyüne dönerken yolda Sancho Panza adında bir yolsuzla karşılaşır. Yine okuduğu kitaplardan öğrendiğine göre her şövalyenin bir uşağı olmalıdır. Sancho Panza'ya uşağı ve yardımcısı olmasını teklif eder; şövalyelikte büyük servet kazandıkları takdirde onu bir adaya vali yapmayı vaat eder. Sancho Panza, büyük bir memnuniyetle kabul eder.

İkisinin başından birçok gülünç macera geçer. Bunlardan en önemlisi ve en çok bilineni yel değirmenlerine saldırmalarıdır. Bir başka seferinde Don Kişot, büyük bir ordu zannettiği bir koyun sürüsüne hücum eder; çobanlardan temiz bir dayak yer. Bir handa kaldıkları sırada tulumlardan sızan şarabın kan olduğunu zannederek kılıcını tulumlara saplamaya başlar. Yaptığı hatalar çevresindekiler tarafından kendisine anlatılınca karşısına çıkan büyücülerin düşmanı olan devleri yel değirmeni veya şarap tulumu haline getirdiklerini söyleyerek kendisini savunur. Ailesi ve dostları, Don Kişot'un hayatından endişe etmeye başlarlar. Kasabanın berberi ve papazı, muhayyel karısı Dulcinea'nın evine dönmesini istediğini belirterek onu kandırırlar; bir kafese girmeye ikna ederler ve öküz arabasıyla köyüne getirirler.

Fakat Don Kişot, kahramanlıktan vazgeçmeye niyetli değildir. İkinci kitapta maceralarına devam eder. Nispeten sağlığına kavuşmuş fakat akli yerine gelmemiştir. Uşağı ile Tobosa'ya gider. Sancho'ya, aristokrat ve zarif sevgilisi Dulcinea'nın bir köylü kızı haline getirildiğini söyler. Sancho, efendisinin her şeye inanacak bir çılgın olduğunu anlamıştır fakat peşinden ayrılmaz.

Nihayet Dük'ün şatosuna ulaşırlar. Şatosunda pek çok delikanlı ve kız çalışan dük, bunların durumunu anlar ve kendisine eğlence arar. Şatoda çeşitli oyunlar tertip eder. Bu oyunlarda periler ve cadılar vardır. Don Kişot'a, Sancho'nun poposuna üç bin yüz değnek vurursa Dulcinea'nın büyüsünden kurtulacağı söylenir. Don Kişot derhal uşağını kırbaçlamak ister. Sancho, bu cezayı kendisinin uygulayacağını söyleyerek kurtulur.

Dük, Don Kişot'un vaadini yerine getirmek ister. Mülkünde bulunan Borataria adlı köyü bir ada olarak tavsif eder ve Sancho'yu oraya vali tayin eder. Köy halkından, yeni valilerine itaat etmeleri istenir. Sancho cahildir ama aptal değildir; görevini dürüstçe yerine getirmeye çalışır. On iki gün sonra köye göstermelik bir hücum düzenlenir, Sancho ele geçirilir ve fena halde dövülür. Gururu incinen ve başarısız olan Sancho, görevinden

istifa eder. Namuslu bir yönetim sergilediğini ispat etmek için valiliğe başlamadan önce cebinde beş kuruşunun olmadığını, şimdi de aynı durumda bulunduğunu söyler.

Onu köyüne döndürmek için bu defa farklı bir yöntem tatbik edilir. Köylüsü Sanson şövalye gibi giyinerek onu düelloya davet eder. Düelloyu kaybeden, kazananın emirlerini yerine getirecektir. Sanson kazanır ve Don Kişot'a köyüne dönmesini emreder. Don Kişot, sözünde durur. Şiirlerde sözü edilen kır hayatının keyfini çıkarmaya karar verir. Ne yazık ki sağlığı buna müsaade etmez. Son demlerinde akli dengesi yerine gelir. Birlikte çobanlık yapmayı ve Dulcinea'yı aramayı teklif eden Sancho'yu tersler. Vasiyetini yapar; iyi bir Hristiyan olarak ruhunu teslim eder.

Cervantes'in bu eseri mizahi yönlerinin arkasında gizlenen ciddi bir şövalyelik eleştirisidir. Don Kişot vasıtasıyla Cervantes, eski çağların şövalyelikle özdeşleşen zihniyet ve kurumsallığıyla dalga geçer. Ve kitabının sonunda insanlara nasıl bir hayat tavsiye ettiğini açıkça gözler önüne serer.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Notre Dame'ın Kamburu

Mehmed Niyazi 2008.10.06

Dünya edebiyatı denince akla gelen isimlerden biri de şüphesiz Victor Hugo'dur. Notre Dame'ın Kamburu adlı eseri de neredeyse Hugo kadar meşhurdur. Bir yazar ya da bir roman durup dururken ünlü olmaz; siyasi ya da benzer sebeplerle tanınırsalar bile bu uzun süre devam etmez.

Çingenelerin aşırılıklarına göz yumulan karnavalları her yıl olduğu gibi bu yıl da Paris'i karmakarışık bir duruma getirmiştir. Sürüp giden karnavalda marifetli keçisiyle birlikte Esmeralda adında kıvrak, şehvetli bir Çingene kızı dikkatleri çekmektedir. Keçisinin olağandışı hareketler yapması sebebiyle halk arasında Esmeralda'nın büyücü olduğuna dair bir kanaat yaygınlaşmıştır. Düzgün vücutlu, ele avuca gelmeyen bu kız pek çoklarının olduğu gibi Notre Dame Katedrali papazı Frollo'nun da şeytanı olur. O zamana kadar bir din adamı olarak yaşayan Frollo, Esmeralda'nın çekiciliği karşısında çılgına döner, arzularının esiri olarak kural tanımaz bir şekilde onun peşine düşer.

Gizliden gizliye sihya ilmiyle uğraşan, büyücülük de yaptığı söylenen Frollo'nun o zamana dek yaptığı en insani hareket kilisenin önüne bırakılan çocuğu büyütmesidir. Bu da az bir iş değildir. On altı yıl önce himayesine aldığı bu çocuk son derece çirkin, kambur, akıl yoksunu bir hilkat garibesidir. İnsanların tiksintiyle baktıkları Quasimodo katedralde yatıp kalkmakta, orayı evi gibi görmektedir. Çaldığı büyük çanların çıkardığı sesler onu ayrıca sağır da etmiştir.

Kralın oğlunun düğünü de bu karnaval günlerine rastlar. Çok şenlikli geçen düğünde ahlak üzerine bir piyes sergilenir. Piyenin yazarı olan Gringoire de, Esmeralda'nın cazibesine kapılır. Ona rastlamak ümidiyle Paris'in pis ve karanlık sokaklarında dolaşırken, Esmeralda'nın iki kişinin saldırısına uğradığını görür. Hemen koşup onu kurtarmak isterse de fazla bir şey yapamaz. Nihayet muhafız bölüğü yetişerek kızı kurtarır. Saldıran iki kişiden biri karanlıkta sır olur. Diğeri kaçamayıp yakalanır. Yakalanan Notre Dame'ın kamburu, Quasimodo'dur.

Kambur, bütün işkencelere rağmen Frollo'yu ele vermez. Suçu dolayısıyla çarmıha gerilip kamçılanması halkın alay konusu olur. Yalvararak su isterse de ona kimse acımaz. Sadece Esmeralda bu duruma dayanamayıp ona

gizlice su getirir. Hem görünüşü hem de özellikleri bakımından insana pek benzemeyen meczup Quasimodo bu davranış karşısında gözyaşlarını tutamaz.

Gringoire parasız bir insandır; yazdığı piyesten de telif almaz. O kadar parasızdır ki yatacak yere dahi muhtaçtır. Dalgın dalgın yürürken son derece tehlikeli bir muhit olan Çingene mahallesine girer. Çingeneler onu yakalayıp para isterler. Ne çare ki o metelikten bile mahrumdur. Çingeneler onu öldürmeyi tartışırlarken Esmeralda gelir. Gringoire'i görür. Bir insan zor durumdadır; üstelik saldırganlara karşı kendisini korumuştur. Gringoire'i kurtarmak için Çingene âdetlerine uygun olarak dört yıllıkına onunla evleneceğini söyler. Bu sayede Gringoire dokunulmazlığa kavuşur. Aslında Esmeralda onunla evlenmek niyetinde değildir. Sadece bir hayat kurtarmak endişesiyle bu vaatte bulunmuştur. Çünkü onun kalbinde kendisini asıl kurtaran kişi olan muhafız bölük komutanı Phoebus vardır. Fakat bu sayede Gringoire de Çingenelerin arasına katılmış olur.

Karanlıktan yararlanarak kaçan Frollo, Esmeralda'nın peşini bırakmaz. Her fırsatı değerlendirdiği gibi Yüzbaşı Phoebus'u sinsice kullanmayı ihmal etmez. Phoebus nişanlı olmasına rağmen Esmeralda için tutuşanlar arasındadır. Onun bu ihtirasından yararlanan Frollo peşine düşer. Çekici olduğu kadar zeki olmayan Esmeralda, kendisiyle evleneceğine inanarak kenar mahalledeki bir evde Phoebus'la buluşmaya razı olur. Phoebus'u takip eden papaz Frollo'nun gözünü kıskançlık bürür; üzerine atlayıp onu bıçaklar; öldürdüğünü zannederek kaçır.

Suçlu olarak Esmeralda yakalanır. Sokaklarda gezip dans eden, bir keçiye bile büyücülük yapacak kadar fena ruhlu olan bu Çingene kızı böyle bir cinayeti rahatlıkla işlemiş olabilirdi. Ona karşı önyargılı davranılır, kendisini savunmasına fırsat bile verilmez. İşkencelere dayanamayarak itiraf etmesi istenen her şeyi kabul eder. İdama mahkûm edilir. Cezası infaz edileceği zaman dönemin ritüelleri gereği Notre Dame Kilisesi'nin önüne getirilir. Aralarında Frollo'nun da bulunduğu papazlar, günahlarının bağışlanması için dua edeceklerdir. Esmeralda papazların önünde diz çöktüğü sırada Quasimodo ortaya çıkar. Katedralin balkonundan kalın bir iple salınarak Esmeralda'yı kucaklar ve kilisenin içine kaçırır. Zira Notre Dame'ın masuniyeti vardır. En tehlikeli katil bile oraya sığınsa muhafızlar tarafından kiliseye girilip teslim alınamaz. Yüzüne kimsenin bakmadığı, çirkin ve akılsız Quasimodo, Esmeralda'nın kendisine gösterdiği insaniyeti karşılıksız bırakmamaya kararlıdır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Notre Dame'ın Kamburu2

Mehmed Niyazi 2008.10.13

Quasimodo cellatların elinden kurtardığı Esmeralda'yı kilisenin kulesindeki odasına götürür; hizmetinde kusur etmemeye çalışır.

Teamüllere göre Esmeralda katedralde bulunduğu sürede esir sayılıyordu. Katedrali terk ettiği takdirde tutuklanıp cezası infaz edilecekti. Esmeralda'nın dışarı çıkmayacağını bilen papaz Frollo, şeytani bir düşünceyle çingeneler arasında yaşamakta olan Grigoire'e müracaat eder. Grigoire'in telkinleriyle çingeneler kendilerinden biri olan Esmeralda'yı kurtarmak için katedralin kapısında toplanırlar. Kambur, olup bitenleri farklı yorumlar. Çingenelerin kiliseyi basıp Esmeralda'yı sokağa atmaya geldiklerini düşünür. Esmeralda tehlike altındadır; onu kurtarmak için bir şeyler yapmalıdır. Eline geçen her şeyi aşağıdakilerin üzerine fırlatmaya başlar; kaydattığı kurşunu üzerlerine döker. Mücadelesini, tek başına, yığıtçe sürdürürken kralın muhafızları yetişerek kalabalığı dağıtır.

Katedralin önündeki kargaşadan yararlanan Frollo ile Gringoire kimsenin dikkatini çekmeden içeriye girer ve Esmeralda'yı kaçırlar. Frollo, Esmeralda'ya birlikte olmayı teklif eder, aksi takdirde öldürülecektir. Esmeralda

bu teklifi ikinci kez reddeder. Yıllarca önce kızını kaçırdıkları için çingenelerden nefret eden Gudule'nin hücresi de buradadır. Esmeralda'yı Gudule'nin hücreğine sürükleyen Frollo tatmin olmamış ihtirasların kiniyle bağırmaktadır: "Hemşire Gudule! İşte Mısırlı! Gel intikamını al!" Gudule, yılların biriktirdiği hırsla bıçağını sıyırır, Esmeralda'nın üzerine yürür. Esmeralda'yı bıçaklamaya başlar. Esmeralda boynuna asılı torbanın içinde bir bebek patiği taşımaktadır. Boğuşma sırasında ihtiyar Gudule, yıllarca önce işlediği patiği tanır ve Esmeralda'nın çingeneler tarafından kaçırılan öz kızı olduğunu anlar. Ne çare ki bu sırada muhafızlar gelirler. Gudule, kızını kurtarmak ister fakat başaramaz. Esmeralda'yı asmak üzere götürürler.

Meraklılar, Esmeralda'nın idamını izlemek üzere katedralin çevresinde toplanırlar. Frollo ve Quasimodo da bu elim sahneyi izlemek için Notre Dame'ın kulesine çıkmışlardır. İp, Esmeralda'nın boynuna geçirilince papaz Frollo, yarım kalmış shevi arzularının intikamını dile getirircesine kahkaha atar. Sağır Quasimodo bu kahkahayı duymaz fakat Frollo'nun yüzündeki ifade onu sinirlendirir. Frollo'yu balkondan aşağıya iter. Frollo'nun düşerken tutunduğu boru da yeterince sağlam olmadığı için yere çakılır ve ölür. Bu arada Quasimodo kaybolur. Paris'in dışındaki, idam edilenlerin cansız bedenlerinin atıldığı çukura gider; Esmeralda'nın soğumuş cesedine sarılıp ruhunu teslim eder.

Herkesin tiksindiği bir görüntüye sahip olan, akli var mı yok mu diye şüphe duyulan Quasimodo, Esmeralda'nın insanca davranışını unutmaz. İnsanın nankör olduğu söylenir; bu doğrudur da. Her şeye rağmen hayata dikkatlice bakan bir göz, iyiliğin bu güvensiz ortamda ne kadar tesirli bir güç olduğunu da idrak eder. Bu gerçeği hilkat garibesi Quasimodo'da en açık bir şekilde müşahade ediyoruz.

Hugo'nun bu romanının gerçekçiliği ve yaşanabilirliği tartışla gelmiştir. Üslubun akıcılığı romanın birçok teknik kusurunu örtmüştür. Fransa tarihinin ilgili dönemini ne kadar yansıttığı da tartışma konusudur. Hugo bu romanında da insan ruhunun gelgitlerinin kendilerinde temayüz ettiği karakterleri ortaya çıkarmıştır. Esmeralda ile karşılaşınca kadar kendisini dine veren, simya gibi esrarlı işlerle uğraşan Frollo birden değişir. Yıllarca bastırdığı ihtiras ve istekleri hortlayıp onu avuçlarına alırlar. Frollo kısa bir zamanda bambaşka bir insan olur. Bu da çok tabiidir; nice insanları basit bir olayın veyahut rastlantının değiştirdiğine şahit oluyoruz. Frollo bir taraftan Esmeralda'yı elde etmek için onun peşine düşer, yapmadığını bırakmaz; diğer taraftan da papaz arkadaşlarıyla birlikte onun günahlarının affedilmesi için dua eder. Bu tür samimiyetsizlik ve çelişkiler de hayatta az görülen şeyler değildir.

Marifetli keşişle sokaklarda dolaşan, insanları eğlendirerek geçimini temin etmeye çalışan Esmeralda'nın herkesin tiksindiği Quasimodo'ya merhametle davranması bize vicdanın hayatımızdaki yerini göstermektedir. Bizi insan yapan en önemli özellikler merhamet ve vicdandır. Fakat özelliklerimiz yalnızca bunlardan ibaret değildir. Bizi iyi yapan özelliklerimiz kadar bizi canavarlaştıran eğilimlerimiz de önemlidir. Kendimizi ihtiraslarımıza kaptırırsak insan olmaktan uzaklaşırız.

Değişik yönleriyle ele alınıp tartışılacak bir roman olan Notre Dame'ın Kamburu insani hasletlerle dokunmuştur. Bu hususiyeti sebebiyle mütemadiyen alaka görecek ve okunacaktır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tarihin akışı değiştirilebilir mi?

Mahiyeti itibarıyla tarih ölüdür; çünkü değiştirilemez. Tabii aynı zamanda vazgeçilemez; zira kalıntı ve sonuçları günlük hayatımızda bizi çevrelemektedir.

O ölüden günümüzde diri olan insan toplulukları çıkmıştır. Bu toplulukları tanıyabilmek için his ve temayülleriyle birlikte ele almak gerekir. Bu his ve temayüller o cemiyete ruh vermiş, onu millet yapmıştır. Bundan dolayı Montesquieu, bir milletin, içinde yaşadığı coğrafyanın niteliğinden, dininden, çeşitli ihtiyaçlarından doğan gelenek ve göreneklerinden ortaklaşa tesirlerle örülüp meydana çıkmış bir ruhu olduğunu belirtir. Aynı milli ruha (volksgeist) Hegel de temas etmiştir. Kanaatimce tarihçinin en önemli ödevlerinden biri, milletin hayatını derinden etkileyen bu ruhun niteliğini belirlemek ve milletin hayatına bu minvalde bir düzen verilmesine yardımcı olmaktır.

Milli ruh ne gökten zembille iner ne de hüdây-ı nabit gibi yerden biter. Durup dururken tebarüz etmez; aksine olaylarla yoğrulup şekillenir ve gün ışığına çıkar. Ölülerin ruhları kaybolmaz; dirilerin ruhunda yaşamaya devam eder. Dünyaya gelen her yeni insan, düşünce ve kabullerinin çok uzun bir geçmişin eseri olduğunu anlar. Aidiyet şuurunun ve aynı inancın oluşturduğu birlik... Bu birlikte soyaçekim kanunlarının tesiri görülür. Bu aynı zamanda bir kuvvettir. Adı milli ruh olan bu kuvvet, milletin varlığı tehlikeye düşünce harekete geçer.

Milletler elbette ki sabit değildir. Din değiştirirler, göç edip bir başka iklimde yaşamaya başlarlar, kültür alışverişleri arttıkça farklılaşırlar vs... Bir milletin hayatı sıklıkla bir nehrin akışına benzetilmiştir. Nehrin kıyılarını oluşturan din, gelenekler, ahlak değiştikçe akıp giden millet de değişir. Fakat ne kadar değişirse değişsin, diğer milletlerle tamamen karışmadığı müddetçe kendi suyunu diğer ırmaklardan ayıran özelliklerini muhafaza eder. İnsanlığın gelişmesinin ve zenginleşmesinin anahtarlarından biri bu hususiyettir.

On beşinci yüzyıldaki Türk toplumu ile on dokuz ve yirminci yüzyıllardaki Türk toplumu elbette bir değildir. Birçok özelliklerini yitirmiş, eskiden ona heyecan veren unsurlar artık vermez olmuştur. "Veren el alan elden üstündür" düsturunun peşinde olan bir toplumda zamanla başkasının malını hesap edenler, külah geçirme peşinde olanlar arttı. Alp tipi miskinlik ifade eden yanlış bir derviş tipine dönüştü. İslamiyet'i nefse uydurmalar yaygınlaştı; şartların gerçekleşip gerçekleşmediğine bakılmaksızın dört kadınla evlenmek adeta gelenek haline geldi. Bu yetmezmiş gibi odalık, müstefreşe ve benzeri kurumlar nefsi tatmin için icat edildi ya da dönüştürüldü. Hayatı, şer-i şerif yerine hile-i şer'iyye düzenler oldu.

Toplumu değiştirmeden tarihi değiştirmeyi düşünmek boşunadır. Milletin değişiminde içerisinden çıkan aydın evlatları mühim roller oynarlar. Geniş halk kitleleri alışkanlıklarıyla yaşarlar. Bu alışkanlıklarda değişiklik yapılmak istendiğinde itiraz ederler. Bu itirazı aşabilecek olanlar, milletin bir parçası olan aydınlardır. Ya topluma örnek olmaları ya da sanatın değişik dalları vasıtasıyla onun ruhuna dokunmaları gerekir.

Sıradan insanların aklı gözündedir; onu değiştirmek ancak gözüne hitap etmekle mümkündür. Geniş kitlelere fazileti anlatmak ancak faziletli yaşamakla kabildir. Kalabalıkların hak ve hukuk kavramından bihaber olmalarından şikâyet eden bir aydın bu kavramlara öncelikle kendisi riayet etmelidir. Vereceği eserlerle de bu meseleleri ortaya döküp işlemelidir. Dahiyane kavrayışlarla inşa edilmiş camileri seyredenler, iç içe geçmiş zarif motiflerle dokunmuş bir şiiri, güzel bir romanı okuyanlar farkında olmadan gerekli gıdayı alacaklardır.

Milletlerini gıpta edilecek bir geleceğe taşımak isteyen aydınlar, o ihtişamın ihtiyaç duyduğu değerleri öncelikle kendileri benimsemek ve yaşamak zorundadırlar. Toplumu onunla yoğurmak zorundadırlar. Gerisi, suyun üzerine nakış işlemektir.

Mizaç ve eser

Mehmed Niyazi 2008.10.27

Mizaç ile eser arasındaki ilişkiyi en tipik şekilde Gogol'ün hayatında müşahade ediyoruz. Her eserinde Gogol'ün mizacından ipuçları belirir; özellikle "Ölü Canlar" bunun en çarpıcı örneklerinden biridir. Rivayet edilir ki olay, Puşkin'in malikanesine komşu olan bir ailenin başından geçer. O da olayı öğrendikten sonra Gogol'den bunu yazmasını rica eder.

İlginç bir karaktere sahip olan Çiçikov, kısa yoldan köşeyi dönmek istemektedir. Zamanın yasalarına göre Rusya'daki toprak sahipleri, emirlerinde çalışan serflerin sayılarını esas alarak vergilendirmektedir. Bu sayı aynı zamanda bir zenginlik göstergesidir. Çiçikov, toprak sahipleriyle görüşmeler yapmaya, çiftliklerde dolaşmaya başlar. Son nüfus sayımından sonra ölmüş olanların belgelerini satın almak istemektedir. Toprak sahiplerinin ekseriyeti bu durumdan memnun olurlar; çünkü zaten öldükleri halde henüz nüfustan düşülmemiş olan "ölü canlar"ı satın vergi memurlarınca malikanelerine tahakkuk ettirilecek vergi daha düşük olacaktır.

Çiçikov bir kasabaya gelir. Oranın belli başlı toprak sahiplerinin adlarını, vergi memurlarının hususiyetlerini, serflerin sayı ve dağılımlarını tespit eder. Kasaba eşrafı ve halkı onu çok severler. Sık sık evlerine davet ederler. O da bu görüşmeler sırasında mümkün olduğunca çok ölü can belgesi toplamaya çalışır. Halk arasında Çiçikov'un o güne dek eşi görülmemiş efsanevi bir zenginliğe sahip olduğu söylentisi yayılır. Satın aldığı, ama aslında ölü olan canları, Ukrayna'daki uçsuz bucaksız çiftliklerinde çalıştıracağını söylemektedir. Pek çok kişilerle temas kurar, pek çok dalavereler çevirir ve nihayet bir sahtekâr olduğu anlaşılır.

Koyu bir Rus milliyetçisi olduğu birinci bölümün sonundaki tiraddan da açıkça belli olan Gogol, bu ilgi çekici hikâyeyi Rus toplumu üzerinde gerçekçi gözlemler yapmak için en uygun şekilde kullanmıştır. Onun nazarında halin tespiti gelecek tasavvuru için hayati öneme sahiptir. Bu yüzden olacak ki Ölü Canlar'ın bazı sayfalarında Rus köylüsüne ve toprak sahiplerine karşı çok acımasız görünür, bazı bölümlerde Rus toplumsal yapısıyla açıktan açığa dalga geçer.

Ölü Canlar'ın ilk cildi yayınlandıktan sonra, değişik ruhi arayışlar neticesinde, üzerinde on yıl çalıştığı diğer ciltlerini yırtıp ateşe atmaya kalkar. Yardımcılığını yapan Semyon isimli bir delikanlı ona mani olmaya çalışır. Önüne diz çöküp eserini ateşe atmaması için yalvarır. Ne yazık ki sözünü dinletemez. Eserinin yanışını seyrederken haç çıkarır. Semyon'u öper ve yatağına yatıp ağlamaya başlar. Derin bir depresyon geçirmektedir. Günlerce bir şey yemez; tedavi için gelen doktorlarla kavga eder. Ölümünün arifesindeki bu durumu tam dokuz gün sürer. Son cümlesi "Bana merdiven getirin." olur; ne demek istediği anlaşılamaz.

Gogol bu marazi hallerle zaman zaman yüzleşiyor ve onların önüne açtıkları koridorlardan geçiyor olması sayesinde ki "Burun" hikâyesini yazabilmiştir. Petersburg'da berberlik yapan Yakovleviç, kahvaltısını yaparken ekmeğin içinden kesik bir burun çıkar. Üstelik ekmekten çıkan burun yakınları Kovalev'e aittir. Karısı çıldırmışçasına "Kimden kestini bu burnu?" diye bağırmaya başlar. Yakovleviç, sarhoş kafayla Kovalev'in burnunu kesmiş olabileceğini düşünür ama bunun ekmeğin içine nasıl girdiğine akıl erdiremez. Dükkâna giderken burnu yanına alır. Bir yandan polisten korkmakta, diğer yandan en uygun yerde atarak burundan kurtulmayı planlamaktadır. Ishakiyesk köprüsüne geldiğinde sağa sola bakarak burnu suya fırlatır. Fakat bir polis onu görmüştür. Yakovleviç'e gelerek onu sıkıştırmaya başlar. Olay burada bir sis perdesine bürünür ve sislerin ardından karşımıza Kovalev çıkar. Kovalev kalkar ve burnundaki sivilcenin durumunu görmek ister. Aynaya baktığında burnunun yerinde yeller esmektedir. Emniyet müdürlüğüne konunun araştırılması için dilekçe vermeye giderken bir pastaneye uğrar. Tekrar aynaya bakar ki yüzü dümdüzdür. Yolda yüksek dereceli bir memura rastlar. Bu memurun burnunun kendi burnu olduğunu düşünür. Onunla konuşmaya çalışır fakat

yüksek dereceli memur onun ne demek istediğini anlayamaz bile. Bunun üzerine üçüncü dereceli bir memur olarak burnunun şehirde dolaştığını belirten bir ilan vermek ister. İlan memuru dik dik bakarak onu tersler: "Hayır, böyle bir ilan gazetemizde yer almaz." der.

O, burnunu aramaya devam ederken İshakiyesk Köprüsü'ndeki polis onu ziyaret ederek burnunun bulunduğu müjdesini verir. Polis bütün bunların berber Yakovleviç'in başının altından çıktığını belirtir. Kovalev, burnunu yerine oturtmak ister fakat başaramaz. Bir doktora giderek burnunu diktirmek ister. Başından bir yığın macera geçtikten sonra burnu iki yanağının arasına kuruluverir.

Gogol'ün bu farklı ruhi durumunun diğer bir ürünü de "Bir Delinin Hatıra Defteri"dir. Bir insanın herhangi bir havayı teneffüs etmeden, bütün insanlar tarafından on hatta yüz yıllarca zevkle okunacak bir eser meydana getirmesi mümkün değildir. Gogol'ü Rus romancılığının temel taşlarından biri haline getiren şeylerden biri de bu tecrübe olsa gerekir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Palto

Mehmed Niyazi 2008.11.03

Akiyeviç, Petersburg'daki bir bankada dokuzuncu derecede bir memur olarak çalışmaktadır. Görünüş itibarıyla dikkat çekici değildir; kısa boylu, çopur yüzlü, dazlak kafalıdır.

Müdürler, genel müdürler değiştiği halde o hep yerindedir; adeta arkadaki masada unutulmuştur. Yıllardır yaptığı tek iş, yazıları temize çekmektir ve bu işte çok çalışkandır. Mesai saatlerinde bitiremediği evrakları eve götürür, yemeğini yer yemez hokkasını çıkarıp yazmaya başlar. Akşamlarını evde çalışarak geçirdiğinden resmî toplantılara pek katılmaz.

Akiyeviç gibi kendi halindeki çalışkan ve yaşlı memurlar genellikle genç ve aylak memurların alay konusu olurlar. Günün birinde bankaya vicdanlı bir genel müdür tayin edilir. Akiyeviç'in çalışkanlığı müdürün dikkatini çeker ve ona, yaşına uygun daha kolay bir iş verir. Gece gündüz çalışmaya alışmış olan kahramanımız bu işten kısa zamanda sıkılır. Genel müdüre giderek; "Beni eski işime verin; burası bana göre değildir" der. Genel müdür kabul eder.

Akiyeviç'in pespaye bir hali vardır. Resmî yeşil elbisesi kızılımsı bir hal almıştır. Giyim kuşamına nasıl dikkat edecektir ki? Yılda dokuz yüz ruble maaş almakta, bu paranın ona yetmesi için hayatındaki en küçük ayrıntıların bile hesabını yapmaktadır. Bu konuda Gogol şöyle der: "Petersburg'da yaşamak zorunda olup da yılda dört yüz ruble aylık alan memurların yaman bir düşmanı vardır. Bu düşman 'sağlam hava' dedikleri, kuzeyin şu soluk kesici ayazından başkası değildir."

Yine böyle havanın soğuk olduğu bir günde Akiyeviç, omuz başlarının sızladığını fark eder. Paltosunu çıkarıp bakar; omuz başları iyice incelmış, astarı eriyerek tülbende dönmüştür. Genç memurlar yıllardır onu türlü felaketlerden koruyan bu aziz varlığa "Akiyeviç'in sabahlığı" adını takmışlardır. Akiyeviç, paltoyu terzi Petroviç'e tamir ettirmeye karar verir. Keyfi yerinde olduğunda gözleri şaşılmaşan Petroviç'in elinden iyi iş gelmektedir. Petroviç'in dükkânına giderken iki rubleyi gözden çıkarmıştır. Fakat görüşmeleri, Petroviç'in canının sıkın olduğu bir zamana denk gelir. Konuyu açmadan çıkıp gitmeyi düşünürse de Petroviç'in sağlam gözüyle kendisine baktığını fark edip vazgeçer. Petroviç, bakışlarını ona dikmiş, ne istediğini sormaktadır. Paltosunu

tamir ettirmek istediğini söylemek mecburiyetinde kalır. Petroviç, paltoyu eline alır, evirip çevirip sağına soluna baktıktan sonra "Olmaz" der. "Niçin olmasın?" diye karşı çıkar Akiyeviç, "Omuzcuğu biraz eskimiş, sende bir yığın parça vardır. Onlardan şey..." Petroviç, sözünü keser: "Parça buluruz ama iş bununla bitmiyor ki. Yamayı neresine vuracağız? Her yeri dökülüyor. İğneyi batırır batırmaz dağılır, gider." Uzun tartışmalardan sonra Akiyeviç, yeni bir palto yaptırmaya razı olur fakat fiyat olarak seksen rubleyi duyunca feleği şaşar. Çaresizdir; yaşamak istiyorsa parayı ödeyip yeni bir palto sahibi olmak zorundadır.

Giderlerini nasıl azaltabileceğini düşünmeye başlar. Akşam çaylarını içmeyecek, evde mum yakmayacaktır. Eve getirdiği işleri ev sahibi kocakarının odasında temize çekecektir. Daireye gidip gelirken kundurlarının eskimemesi için daha itinalı davranacaktır. Daha bir yığın tasarruf tedbiri düşünür.

Petroviç, paltoyu hazırlar. Akiyeviç, paltoyu giyince bambaşka bir insan olur. Dairedeki genç memurlar bir araya gelerek onun paltosunu kutlarlar. Bu güzel gelişmenin hatırına kendilerine ziyafet verilmesini talep ederler. Bir memur imdadına yetişip eğlenceyi onun adına tertip etmeyi teklif eder. Masrafları da kendisi karşılayacaktır. Akiyeviç, bu davete katılamayacağını söylerse de ısrarlar karşısında utanıp kabul eder.

Davet bitip de Akiyeviç eve dönmek üzere yola çıktığında hava karanlık, sokaklar ıssızdır. Bir anda burnunun dibinde bitiveren bir adam "Aaa! Bu palto benim" diyerek Akiyeviç'in üzerine çullanır. Bağırması için yumruğunu ağzına dayar, paltoyu alıp kendi sırtına geçirirken Akiyeviç'in sırtına güçlü bir tekme indirir. Akiyeviç, yüzükoyun karların içerisine düşer. Düştüğü yerden zorla kalkıp bekçinin yanına gider fakat şikâyetinden bir netice alamaz. O kadar müteessir olmuştur ki ertesi gün memuriyet hayatında ilk defa işe gitmez. Bir sonraki gün ise mecburen eski paltosunu giyerek düşer yola. Durumu öğrenen arkadaşlarının alay konusu olur. Bu, onunla son kez dalga geçişleri olacaktır. Petersburg'un soğuğu onu bir kez daha yoklar; anjine yakalanıp ölür. Akiyeviç'in ölmesiyle hikâye bitmez. Halk arasında, Kalinkin Köprüsü civarında memur kılığında bir hortlağın dolaştığına, çaldırdığı paltosunu aradığına dair söylentiler yayılır.

Görüldüğü üzere Akiyeviç, kendi dünyasında yaşayan küçük bir memurdur. Oysa Gogol onu o kadar güzel tasvir ve hikâye etmiştir ki Akiyeviç, bir ideal tipe dönüşmüştür; hemen hemen her dairede bir benzerine rastlayabileceğimiz bir tipe. Gogol'un Rus edebiyatının en temel taşlarından biri olduğu tartışmasızdır. Öyle olmasaydı; dilimize otuz altı sayfa olarak çevrilmiş bu eseri anlatmak için Dostoyevski "Hepimiz Gogol'un paltosundan çıktık." der miydi?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ümide Tutsak Günlerim

Mehmed Niyazi 2008.11.10

Mahmut Yasin'in "Ümide Tutsak Günlerim" adlı şiir kitabı hayatın özünü yansıtmaktadır. Evet insanın günleri ümide tutsaktır; çünkü ümit insanı en son terk eder; hayatına yön verir, ümidin tükendiği noktada bir anlamda hayat da biter.

Ümide tutsak olan günlerimiz insana hayat verir. Kitap; 'İlhamlarımız', 'Serbest Çağrışımlar', 'Ümide Tutsak Günlerim', 'İlmihallerden' ve 'Aruz' bölümlerinden oluşmaktadır. İlham konusuna çok farklı yaklaşmaktadır. "İnsanlar gibi hayvanlar da ilhama mazhardır" ...ve Rabb'in bal arısına (bal petek mimarı) ilham etti. "Bu mevzuda tekzibe insanların gücü yetmez, heybet bizce meçhul bu insana aczini hatırlatmak için. İlham sezgi ile birleşince hazine haline gelir ve bizi yanılmalardan muhafaza eder." Gerçekten de hangi deha sahibi arının yaptığını yapabilir? Rabb'in ilhamını hangi beşeri güç engelleyebilir?

Her milletin hayatında devletin önemi farklıdır. Millet olarak biz devletsiz yaşayamıyoruz. O bizim adeta şah damarımızdır. Fakat devlet milletin özellikleriyle dokunmalıdır, aksi halde milletin sırtına yük olur. Geniş kalabalıkları ayağa kaldıran, onlara ruh veren devleti ancak milletin hissiyatıyla yoğrulmuş deha bir beynin kurabileceğini Mahmut Yasin şöyle anlatıyor: "Binlerce, on binlerce insanın aklı / Bir dahinin bakışlarında saklı / Her biri ayrı bir yetenekte birçok insan / Dahinin şuurunda bir araya geliyor / Deha devleti yükseltiyor / Kafile halifenin ardından / Bir düzen tutmuş mahşer / Gayesinden, aşkından, davasından başka her şeyi / Unutmuş/ Sevgili dahi / Mesut kıl onu ya ilahi."

Metafizik ile fiziğin birbirine zıt olduğu zannedilir, hayır, tam tersine birbirini tamamlarlar. Çağımızın büyük bir mütefekkirinin dediği gibi, içinde bulunduğumuz yüzyıl başında fiziğin uyuşukluğu metafiziğin tesirinden yoksun olmasından kaynaklanmaktadır. Çünkü Batı metafiziğe sırt dönerek ilme sarıldı, ilimde mesafe kat etti, ama yolunun bir çıkmaz sokağa düştüğünü gördü. Bir sonraki günde geçen günü aramaktadır. Yetmiş beş yıldan beri insanlığa hitap edebilen bir beyin yetişmemiştir. Mirasını hovardaca harcamış, bir bunaklıkla kuşatılmıştır. Fiziğin ayağı ancak metafizikle yere basar; Metafizik de ancak hurafede boğulmaktan fizikle kurtulur. Nasıl ki bilim bilincini bu iki kavrama, daha yerinde bir deyimle bu iki âleme muhtaçsa, sanat da aynı şekildedir. Sanat hayattır; metafizikten yoksun hayat, tuvalet, mutfak, yatak odasının arasında sıkışıp kalır. Sanatla fizik, metafiziği somutlaştırır, anlattığıyla bizi tanıdık bir yüzle karşılaştırır. Mahmut Yasin'in kitabı da fizik ve metafiziğin örgüsüyle oluşmuş. Öyle zannediyorum ki Mahmut Yasin bu yolda devam ederse, sanat dünyasında, geniş çevreler de ondan çok söz edecektir.

Bazı edebiyat bilginlerimiz aruz şiirimizin Şeyh Galip'le sona erdiğini söylemektedirler.

Herhalde Mehmet Akif'in, Yahya Kemal'in yazdıklarını şiir saymıyorlar. Günümüzde de Şahin Uçar, aruz veznini devam ettirmektedir. Yazdıklarında öyle şeyler var ki insana "işte bu şiir" dedirtmektedir. Mahmut Yasin'i okuduktan sonra da nasıl aruzun bittiğini söyleyebiliriz:

"Aşka düşmüştür kimi, ondan dildeste söyler,

Neşelidir dünyası her gün beste söyler.

Hicranlıdır, gamlıdır, aşkından evhamlıdır,

Hasreti devamlıdır, dertten aheste söyler"

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kutadgu Bilig'de ahlak

Mehmed Niyazi 2008.11.17

Genç bilim insanlarımızdan sayın Hilmi Özden, Prof. Dr. Gürsel Ortuğ ve Prof. Dr. Nedim Ünal'ın danışmanlıklarında anatomi dalında doktora yaptıktan sonra dentoloji anabilim dalına geçerek Doç. Dr. Ömür Elçioğlu nezaretinde yeni bir tez hazırlamış.

Tezin adı: "Kutadgu Bilig'de Ahlak Kavramı ve Tıp Etiğine Katkısı."

Orhun Kitabeleri, Kutadgu Bilig, Atabetü'l-Hakayık, Kitab-ı Dede Korkut, Divan-ı Lügati't-Türk ve benzeri eserler kültürümüzün temel taşlarıdır. Fakat bu eserlerin vazifelerini daha tesirli bir şekilde ifa edebilmeleri için mütemadiyen yeniden yorumlanmaları ve hayata katılmaları gereklidir. Aksi takdirde toprak altındaki madenlerden farkları kalmaz. Hilmi Özden'in tezini özellikle bu bakımdan takdire şayan buluyorum. Kutadgu Bilig'i mesleği açısından değerlendirerek işlevsel hale getirmiştir.

Balasagunlu Yusuf 1070 yılında Kaşgar'da tamamladığı kitabını Karahanlı hükümdarlarından Tabgaç Buğra Ebu Ali Hasan bin Süleyman Aslan'a sunmuştur. Kitabı çok beğenen hükümdar Balasagunlu Yusuf'a "Has Haciblik" yani "başdanışmanlık" rütbesi vermiştir. Özden'in de belirttiği üzere Kutadgu Bilig, Hakaniye Türkçesiyle yazılmıştır. Fazla bilinmez: Mevlânâ'nın evinde de Türkler arasında az kullanılan bu lehçe konuşulurdu. Bu zaviyeden bakıldığında eserlerini Farsça kaleme alması daha bir manidar hale geliyor. Bu mecburiyet Mevlânâ hakkındaki yakışıksız tahminleri de haksız çıkarıyor.

Kader bizi insan denizi Çin'in yanı başında tarih sahnesine çıkardı. Tarihin ilk dönemlerinden itibaren millet hayatı için devletin ne kadar önemli olduğunu kavradık. Milli varlığımızın bekası ile devletimizin payidarlığı arasındaki kopmaz bağları keşfettik. Devlet kurmadıkları halde varlıklarını sürdürmekte zorluk çekmeyen milletler var; fakat biz öyle miyiz? Yahudiler kaybettikleri devletlerine iki bin yıl sonra yeniden kavuştular fakat biz Türkler devletimizin yıkıldığı her yerde iki yüz yıl geçmeden kaybolduk. Atalarımızın "Allah devlete ve millete zeval vermesin" diye dua etmesi bu yüzdendir.

Kutadgu Bilig devletin nasıl olması gerektiğini anlatmaktadır. Eser adaleti, saadeti, akıllı, kanaat ve akıbeti temsil eden dört şahsın münazaraları sayesinde gün ışığına çıkarılmıştır. Bu dört kişiden biri Törenin ifade ettiği adalet, Gündoğdu adlı bir hükümdardır. Kut ise mutluluk demektir; eserde Ay-Toldı adlı vezir tarafından temsil edilmektedir. Akıl anlamına gelen Öke, Ögüdülmüş'te müşahhaslaşır. Kanaat ve akıbet, Odgrmüş adlı bir zahiddir. Eserde ikinci derecede şahsiyetler de vardır ama verilmek istenen mesajlar bu dört esas kişi üzerinden anlatılır.

Çalışmasının pek çok yerinde sağlıklı bir toplum için ahlakın önemine vurgu yapan Hilmi Özden bir yerde şöyle demektedir: "Bir başka ifadeyle temiz yiyecek, temiz giyecek, temiz çevrenin yanı sıra temiz ahlak da önem taşımıştır. Dürüstlük, doğru sözlülük daima ön planda gelmiştir. Aile daima kutsiyetini korumuş, ona zarar veren hareketlerden kaçınılmıştır. Özden'in bu hükmünün subjektif olmadığını, eserini sağlam esaslara istinad ettirdiğini, İbn-i Fadlan, Gadrini, Plano Corpini gibi Doğulu ve Batılı pek çok bilgin, mütefekkir ve seyyah da tasdik ederler. Marco Polo kendi zamanındaki Türk kadınları için "Dünyanın en temiz ve ahlaklı kadınları" betimlemesini yapmıştır. Vambery Türkçede piç, orospu, kavat, pezevenk gibi müstehcen kelimelerin bulunmadığını, bunların Farsçadan geçtiğini belirtmiştir. Türk kızlarına Arık, Silig, Silvu ve benzeri yüksek ahlaklılık ifade eden isimlerin verilmesi pek çok yabancıya dikkatini çekmiştir. Ahlaklılık hayatın her alanına yayılmış, cemiyette intizam sağlamıştı.

Ötüken Yayınevi, Hilmi Özden'in bu tezini kitap haline getirmiş. Şüphe yok ki kültürümüzün asli mecrasını bulabilmesi için Hilmi Özden gibi bilim adamlarına ve bu neviden çalışmalara fazlasıyla muhtacız.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İki farklı tarih yorumu

Tarih hakkında iki farklı tavır sergilenmektedir. Birincisi; "Eskilerde olup bitmiş işlerden bana nel" diyerek önemsememektir. İkincisi tarihî olayları sebepleriyle araştırmak, onları yorumlayıp istifade etmeye çalışmaktır.

Bu ikinci telakki tarzı aynı zamanda Kur'an'ın hatta bütün semavî dinlerin yoludur. İnanmayanlar, Ad ve Semûd gibi kavimler hakkında verilen bilgilere "Bunlar eskilerin masalları" diyorlardı. Halbuki Kur'an ve semavîliğine inanılan diğer kitaplar, bu kavimlerin ahlâksız olmalarının cezasını çektiklerini vurgulayarak, inananları, tarihî olayları sebepleriyle anlamaya çağırıyorlardı. Ayrıca Kant gibi pek çok filozofun da işaret ettiği üzere tarih, insan için mecburiyettir. Çünkü hiçbir idrak sahibi için geçmiş, hal ve gelecek soru olmaktan çıkmaz. Günlük ifadeyle "Nereden geliyoruz, neredeyiz, nereye gidiyoruz?" soruları akli başında her insanın zihnini kurcalar. 'Tarih bize sadece eski çağlarda yaşanıp bitmiş olay ve olgulara dair hikâyeler anlatır, bunların günümüzle alakası yoktur' yaklaşımı doğru değildir. Biz mazinin eseriyiz; tarihin defterine kaydolmuş hadiseler hakkında hüküm veren idrakimiz gökten inmemiştir. Sözü geçen tesirlerin oluşuyla yoğrularak gün ışığına çıkmıştır. Varlığının şuurunda bulunan her canlı, değerlerinin ve mükte-sebatının izahını yapmak ister. Bu da bizi geçmişle hemhal olmak zorunda bırakır.

Nereye baksak dünü görürüz. Tarihten kaçmak mümkün değildir; gerçeğini ortaya koyamazsak yanlış bizi yakalayıp sevk eder. Geleceğimiz bugünde sırlanmıştır; bugünümüz ise geçmişimiz tarafından dokunmuştur. Gelecek hakkındaki tasavvurlarımız, geçmişimizi doğru tahlil edebildiğimiz nispette gerçekçileşir. Geleceğimiz hakkında öngörülerde bulunmak için diğer milletlerin, bilhassa tarihî bağlarla bağlı olduğumuz ve yakın ilişkiler kurmak zorunda kalacağımız millet ve devletlerin durumlarını da incelemeliyiz. İlişkide bulunduğumuz milletlerin gelişmeler karşısındaki muhtemel tavırlarını tahmin edebilmek ciddi bir tarihî malumatı gerektirir. Yanlış bilgiler yanlış değerlendirmelere, yanlış değerlendirmeler yanlış tahminlere yol açar. Bu da bir milleti tarihin karanlıklarına sürükleyebilecek yanlışlara sebep olabilir.

Geçmişe baktığımızda, insanlık tarihinde etkili olmuş, devletler kurup medeniyet üretmiş milletlerin tarihten azami derecede istifade ettiklerini görürüz. Bu sayede kendi değerlerini takdir edebilmiş, cevherler vücuda getirip fonksiyonlarını ifade edebilmişlerdir. Tarihi hayatın üstadı kabul eden Romalılar, devletlerini 'Ebedi Roma' olarak vasıflandırmışlardı. Osmanlıların kuruluş devirlerinde, geçmişteki Türk devletlerini araştırma komisyonları kurduklarını biliyoruz. Onların hatalarını tekrarlamamak için nasıl bir yol izlemeleri gerektiğini bu ve benzeri vasıtalarla tespit etmeye çalışmışlardır. Tarihe hak ettiği değeri verdiklerini düşünmelerinin ve ondan edindikleri donanımla sonsuza dek yaşayacaklarına inanmalarının da payı olsa gerek, devletlerini 'Devlet-i Ebed Müddet' olarak tavsif etmişlerdi.

Bir millet, geçmiş muvaffakiyet ve hüsrانlarının hülasası olan imkânlarını gelecek tasavvurunun şuur hanesine kaydeder. Tarihini bilmeyenlerin hayatı başkalarının insafına kalır. Hele mazide büyük işler başarmış bir milletin tarihini başkaları yazıyorsa o millet için 'eyvah'tır. Lazım olanı gizlerler, kördüğömleri hakikat gibi gözler önüne sererler. O milletin geçmişinin kör noktalarından kendilerine bir gelecek hazırlamaya çalışırlar. Tarih, kronolojiden ibaret değildir. Hatta sebeplere inmek ve illiyet bağıını takip ederek kendimizce sağlıklı yorumlar hülâsa etmek de yeterli değildir. Olaylar arasında kaybolmamak, bütünü görmek gerekir. Aksi halde aslî unsurlar laf kalabalığında kaybolabilir.

Hiçbir olay kendi sebepliliği içerisinde başlayıp sona ermez. Tarihî akışı belirleyen hadiseler iç içe geçmiş, birbirine dolanmış yumaklar halindedir. Tarihçi, bu yumağı büyük bir sabır ve dikkatle çözerek mihverini teşkil eden mesele ve değerleri teşhis etmelidir. Bunu yapabilmesi için de olayların seyrini takip etmeye en elverişli yeri tespit edip orada durması bir zarurettir.

Kültürümüzün cahiliyiz

Mehmed Niyazi 2008.12.01

Son dönemlerde "Gereği var mıdır?" diye düşünülmeden Batı'daki her cereyan bizde taraftar bulmaktadır.

Ne gariptir ki aydınımız Batılı bir cereyanın taraftarı olmakla şahsiyet bulduğunu zannetmektedir. Milletvekili seçilince "İspatiye mezhebindenim" diyerek yemin etmek istemeyen Ahmet Rıza ölünce kütüphanesindeki bir yığın değersiz kitabın içerisinde bir tane de Auguste Comte'un kitabı çıkar. Onun da sadece önsözü açılmıştır. Böyle bir haldeyken kendisini "İspatiye" mezhebinin savunucusu ilan eder.

Geçen günlerden birinde bir gazetede İslam'ın kadın anlayışını yeren bir karikatür yayınlandı. İnsan bir konuyu araştırıp gerekçelerini sıralayarak konuyla alakalı görüşlere iştirak etmediğini söyleyebilir. Fakat tahkir ve tezyif etmemeye dikkat eder. Bu hareket tarzı bir Batı ülkesinde tezahür etseydi yer yerinden oynardı. Kaldı ki onlarda din mukaddes olmaktan ziyade bir kültür unsuru kabul edilmektedir. Bizim mercimek beyinli aydınlarımızın zannettikleri gibi feminizm çağa mahsus orijinal bir hareket değildir. Bu cereyanı ta antik devirlerde bile görmektediriz. Platon bir eserinde aile müessesesinin kaldırılmasını teklif eder. Aynı konu Yunan klasik komedilerinden Lysistratu'da da işlenir. Fransız İhtilali'nde ve 1848 hareketinde ezilen kadının feryadı dile getirildi. John Stuart Mill 1869'da yazdığı "Köle Kadınlar" makalesiyle feminizmi ele aldı. Engels evliliği "köleliğin bir başka hazin şekli" olarak niteleyerek bu müessesenin kaldırılıp çocuk yetiştirme sorumluluğunun topluma verilmesi gerektiğini öne sürdü. Henrik İbsen "Bir Oyuncak Bebeğin Evi" adlı dram türü eserinde feminist fikirleri öğütledi.

Kadın konusunu ele alanların amaçları birbirinden farklıdır. Platon yeni bir toplum modeli aramak mecburiyeti hissediyordu. Çünkü içerisinde bulunduğu ortam onu rahatsız ediyordu. Mill, konuyu iktisadi zaviyeden inceliyordu. İbsen, insani boyutlarına eğilmişti. Engels görüşlerini ideolojik yaklaşımlarını tamamlayan bir çerçeve olarak sunuyordu. Ona göre komün döneminde yaşayan insan, ihtiyaçlarını kendi başına karşılayacak araçlara sahip olunca egoizmi onu komünden ayırdı. Ayrılırken de kendisine bir eş aldı. Yani aile müessesesi özel mülkiyetle doğdu. Engels'in anlayışına göre özel mülkiyetin kalkmasıyla aile de son bulacaktır. Bu yüzden özel mülkiyet tarafından ortaya çıkarıldığını zannettiği aileye de öylece düşmandı. Feminizm hareketlerini destekleyerek aileyi dinamitlemeye çalışıyordu.

Ailenin sarsıntıları geçirdiği günümüzde Batı, geldiği bu noktadan memnun değildir. Mozart'ın Goethe'nin Balzac'ın cemiyetlerinde artık büyük ruhlar görünmüyor. O ruhlar ki ilk gıdalarını aileden alırlardı. Şefkatsiz yetişenlerin en belirgin özellikleri isyandır; her şeyi kırıp dökmeye yönelen bir isyan.

Dazlaklar isyan ordusunun öncüleridir ki, bu ordu farklı kılıklara bürünerek, kısa zamanda dağılacağı ve yok olacağı benzemiyor. Maddeye hakim olmak tek başına insana mutluluk vermiyor. Orta yaşı geçenler hayatın dışına itiliyor. Huzurevindeki yalnızlar kedi ve köpeklerin dostluklarıyla avunmaya çalışıyor.

Günümüzde Batı aile kurumunu güçlendirmenin yollarını aramaktadır. Aile bakanlıkları bu amaçla kurulmuştur. Ne çare ki insan yitirdiklerini kolayca geri alamaz.

"Ev kadını maaşsız köledir", "Çilekeş kadın! Bu akşam yemek yapma da kocan açlık neymiş görsün", "Çocuğunu emzirme" gibi sloganları sakız gibi çiğneyen feministlerimiz bir defacık olsun herhangi bir cami imamına kadının İslam'daki yerini sorsalar dudakları uçuklar.

Medeniyetimiz insanı bütün boyutlarıyla kucaklamış, erkeği ve kadını yerli yerine oturtmuştur. Erkek ve kadının farklılıkları birbirini tamamlamak içindir. Hayat bir bütündür; bu bütünlük kadın ve erkeğin işlevleriyle

örülmüştür. Kültürümüz kadına nadide bir çiçek gibi bakmış han kelimesinin dişisi olan "hanım"ı ona layık görmüştür. Bir ülkede bir han bulunurken her evde bir hanım bulunması bu yüzdendir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yalabalıktan nasıl kurtulunur?

Mehmed Niyazi 2008.12.08

Yalnızlık hakkında birçok sözler söylenmiştir. Bunların en güzellerinden biri şudur: "İnsan başkalarından çok şey öğrenir fakat dehanın anası yalnızlıktır."

Ne çare ki yalnızlık her zaman çekilebilecek bir çile değildir; hele ki kalabalıkların arasında olursa. Kalabalıklar arasındaki yalnızlık, ıssız yerlerdeki bir başinalığa göre katmerlidir. İnsan ağaçla, ırmakla, nebatatla, hayvanatla dostluk kurar fakat kalabalığın içinde kendisine dost bulamayabilir. Onun için bir şey ifade etmeyen her ses ve görüntü yalnızlığını artırır. Yalnızlık zehirden yapılmış bir ilaç gibidir; tahammül edebileceği ihşanı boldur.

Geleceğini görüp de "benim yurdum yalnızlıktır" diye çığlık atan Nietzsche yalnız kalabilmek ümidiyle çırpınır; Alpleri aşar, sayısız şehirler dolaşır. Kendi sesini anlayabilecek bir kulak arar. Her defasında biraz daha yorulmuş, yaralanmış ve bitkinleşmiş olarak yurduna döner; yani yalnızlığa... Yalnızlık onu pişirir, yeni kalıplara döker, yeni iklimlerin kaşifi yapar ve çağdaşlarından uzaklaştırıp daha elim bir yalnızlığa sürükler. Ömrünün sonuna doğru bütünüyle yalnız kalışını Stefan Zweig şöyle tasvir eder: "Hiçbir keşiş, hiçbir çöl münzevisi, hiçbir aziz heykeli bu kadar terk edilmiş değildi. Çünkü onların, o inanç delilerinin, Tanrısı vardır. Oysa bunun, bu Tanrı katilinin, artık ne tanrısı ne de insanı vardır. Kendini kazandığı ölçüde Dünyayı kaybeder, dolaştıkça çevresindeki çöl büyür."

"Benim sözüm bu kulaklar için değil" diyen sisli iklimlerin muzdarip çocuğu geleceğin türküsünü söyler, acılarını dile getirir. Ne talihsizdir ki onu kimse anlayamamaktadır. Refah peşindeki Batı'nın dünyasını şekiller ve arzular dokumaktadır. Müşahhas varlıklar kalabalıkların karnını doyururken onun muhayyilesini boğmaktadır. Zira o, şekil ve arzuların insanı zehirlediğinin farkındadır. "Üstün İnsan"ıyla bunlara savaş açar, çağdaşlarının peşinde koştuklarını elinin tersiyle arkasına iter. O, erdem gibi, bize şahsiyet libası giydiren mücerretliklerin peşindedir. Mücerredî kavrayan müşahhasa ulaşabilir, fakat müşahhasan yola çıkan bir süre sonra onun esiri olur. O, kanatlanıp hür olmak istiyordu. Bu isteği onu çevresindekilerle karşı karşıya getiriyor, onları kendisine hasım kılıyordu. Dostları seyreliyor, kalem ve kağıttan ibaret kalıyordu.

Çok değer verdiği aziz dostu Wagner dahi onu terk etti. Aldığı darbeler sıradan fanileri bir daha kalkmamak üzere yere sererdi ama onun kişiliğini çelikleştirdi. Yılmayı kendisine yakıştıramadı. Yazmayı sürdürdü. Zira ancak eserleriyle anlaşılacak, çevresinde gerçek dostlardan oluşan bir küme toplayabilecekti. Heyhat! Bunların hiçbirini gerçekleştirmedi. En yakınındakiler anlayamadıktan sonra kalabalıklar onu nasıl anlayacaktı. Eserleri satılmıyor, yayıncılar yazdıklarını yayınlamaya yanaşmıyordu. Kitaplarını neşrettirebilmek için çok zor şartlarda biriktirdiği paralarını sarf etti. Eserlerinin satılması bir yana çevresinde hediye edebileceği kimse de kalmamıştı.

Zerdüş'tün dördüncü bölümünü yazdığı sırada, yani yazarlığının zirvesindeyken, o kadar yalnızdı ki Batı düşüncesine yıldırım gibi düşen o şaheserini ancak kırk nüsha bastırabildi. Yetmiş milyonluk Almanya'da sadece yedi kişiye hediye edebildi. Onların da okuyacağından şüpheliydi. Overbeck'e gönderdiği nüshaya yazdığı şu cümle o anki ruh halini aksettiriyor: "Eski dostum! Bir başından bir sonundan oku, aklını karıştıрма, sıkılma. İyi niyetinin gücünü topla benim için. Kitabın tamamı sence çekilmez ise de belki yüz sayfası öyle değildir."

Belki de kimse ışığı insanlığın bu talihsiz çocuğu kadar aramadı. Öldü ama bugün bile eserlerini farklı dillerde yüz binlerce kişi okuyor. Okuyanlar anlıyorlarsa aydın, yani "uçurumun kenarında dans eden insan" olurlar. Aydının biricik vasfı tekamül etmiş bir vicdana sahip olmak ve onun sesini duymaktır. Ancak bu özelliğe sahip olanlar zalime, güçlüye yalakalık yapmazlar. Bedeli ne olursa olsun hakkın, mazlumun yanında yer alırlar.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gerçek bilim insanlarına muhtacız

Mehmed Niyazi 2008.12.15

Eğitim mevzubahis olduğunda sayın Başbakan'ımız ülkemize kazandırdıkları üniversitelerden gururla söz etmektedir. Elbette ki yapılan ciddi bir iştir; ilmî seviye ve buna bağlı olarak teknik tekamül milletlerarası münasebetlerde mühim bir rol oynar.

Bilginin güç olduğu kadim zamanlardan beri bilinen bir gerçektir. Bilgiyi elde etme ve kullanma hususunda ileri giden milletler dünyanın istikbali hakkında daha çok söz sahibi olurlar. Diğerleri onların gölgesinde kendisine hayat hakkı arar.

Unutulmaması gereken şudur ki üniversitelerin işlevlerini kuruluş kanunları, binalar ve idarî personel yerine getirmez. Esas vazife bilim insanlarına düşer. "Bir müdür, bir mühür, burası üniversite buyur" denirse yükseköğretim kurumları ayağa düşer. Böyle durumlarda üniversitenin varlığı yokluğundan beterdir. Cemiyet, diplomalı cahillerle dolar. Üstelik bunların çoğu da kendi durumunu takdirden aciz olur. Cahillikleriyle hükmedenlerden milletimizin neler çektiği yakın tarihimizdeki örnekleriyle malumdur.

Bazı sosyal bilimciler, egemenliği ve üstünlük kurmayı biri manevî ve ahlakî, diğeri maddî ve siyasî olmak üzere iki başlık altında incelerler. Bu tasnif belki meselenin daha kolay anlaşılmasına hizmet eder fakat gerçeği tam olarak izah edemez. Sosyal bilimlerde ileri olanların diğer bilimlerde kısa zamanda ilerlemeleri gibi, yüksek bir maneviyata ve ahlaka sahip olanların maddî ve siyasî hakimiyetlerini tesis etmeleri kaçınılmazdır.

İngiliz tarihçi Wels "İzni olmadan kuşların kanat çırpamadığı Müslüman hakanlar" dönemi olarak tavsif ettiği haşmetli mazimizin büyüklüğünü haklı olarak ilim ve tefekkürdeki durumumuza bağlar. Gerçekten de yıldızımızın parladığı zamanlarda manevî ve ahlakî bakımdan eşsiz kıymetler taşıyan büyük alim ve veliler yetiştirmiştik. Bu zamanlarda teknik bakımından da başka milletlerden üstündük. Ne zaman ki manevî hayatımız erozyona uğramaya başladı, maddi dünyamızın zayıflaması gecikmedi.

Müspet ilimlerle içtimai ilimlerin ne kadar iç içe olduklarını tarihimizdeki şu olay bütün açıklığıyla gözler önüne sermektedir. Birçok bakımdan zayıfladığımız son dönemde Japon imparatoru, İstanbul'a birçok hediyelerle birlikte hususi bir mektup gönderir. Mektupta, kendisine İslam dini hakkında bilgi vermek üzere Japonca bilen, yoksa İngilizce, Fransızca ve Almancası yeterli olan din alimleri istemektedir. Abdülhamid ilim adamlarımızın durumunu yakından bilmekle beraber Şeyhülislam Cemaleddin Efendi'nin de fikrini alır. Ne yazık ki bu vasıflara sahip yetişmiş bir insanımız olmadığı için fırsat kaçarılır.

Zannediyorum müspet ilimlerde ileri küçücük bir Batı ülkesi için böyle bir imkân doğsaydı, yüzlerce papaz ya da misyoner gönderirlerdi. Abdülhamid Han eğitim ve öğretime büyük önem verdi, Batı'yla aramızdaki mesafenin kapanmasını istedi. Birçok mesafeler kat edildi ama iç ve dış gaileler dolayısıyla uçurum giderek derinleşti. Ecdadımızın kahramanca direnmesine rağmen bu uçurum devletimizi alıp götürdü.

Cumhuriyetimiz inkılap heyecanı üzerine kuruldu. Bu başlarda anlaşılabilir bir meseledir, fakat bilim gerçek manasıyla hiçbir zaman hak ettiği payeye kavuşamadı. Öğretim ve eğitim yuvalarımız inkılapları yerleştirmek için bir vasıta kabul edildi. Bu rahatlık dolayısıyla kürsüleri işgal edenlerde araştırma, sentez yapma, gerektiğinde karşı çıkma şevki doğmadı. Birçokları kendilerini inkılapların bekçileri sayıp bununla yetinmeyi marifet zannettiler. İlimin soğukkanlılığı yerine siyasetin hırçınlığını mizaç edindiler. Kendileriyle sınırlı kalmayıp tavırlarını yeni nesillere mal ettiler.

İlimin iki büyük düşmanı içimizdeki ihtiraslar ile dışımızdaki otoritedir. Maddî ihtiraslar ve doymak bilmeyen iştihalar sözde ilim adamlarını birtakım ümitlerin peşine takıp otoritenin emrine sokar. İlim hakikatten ziyade siyasilerin arzularının ifadesi olur. Yakın tarihimiz ilim adamı kılığına girmiş acemi aktörlerin hezeyanlarıyla doludur. 27 Mayıs gibi buhranlı günlerde bu palyaçoların fetvaları nice maskaralıklara sebep olmuş, aziz milletimize neler çekirmiştir.

Hiçbir vicdan sahibi, milletin her vesileyle benzer acılara düçar olmasını istemez. Şu bilinmelidir ki toplantı nisabı konusunda yürütülen zorlama akıllar azıcık hukuk bilgisine sahip herkesi kara kara düşündürmüştür. Unutulmamalıdır ki hukuk siyasetleşirse zalim bir celladın elinde mazlumnun boynuna geçen urgana dönüşür. Bunu fark eden ve her işin güçle hallolduğuna kani olan mazlum da güçlü olmanın yollarını arar ve cemiyetimiz manasız bir boğuşma ortamında sürüklenip durur.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Aramızdaki fark

Mehmed Niyazi 2008.12.22

Felsefî ve kritik bir idrakte medeniyetler değerlendirilirse, hem farklılıkların sebepleri hem de insanlığa neler verdikleri daha berrak görülür.

Batı medeniyetinin temelinde en önemli unsur olarak düzenin bulunduğunu Markus Orelus'un şu sözünden de anlıyoruz: Senatoda bir konu hakkında konuşurken birisi ayağa kalkar, "Bu bir ayrıntıdır, değmez." der. Bunun üzerine Orelus şu cevabı verir: "Çizmemde bir çivi eksik olsa, Roma medeniyeti yerinde değil demektir." İçinde yaşadığımız kainata verdikleri önemden dolayı hayat telakkileri "Benim yurdum yalnız bu dünyadır" ilkesine dönüştü. Hristiyanlık, kanlı mücadelelerden sonra Batı'ya yerleşti, Romalılara aşırı tepkiden dolayı "Benim yurdum bu dünya değil" görüşü benimsendi.

Batı aydını hür düşünebildikçe kiliseye başkaldırdı. Ortaçağları kilise sultanı ile Avrupa dehasının mücadele tarihine dönüştü. Kanlı boğazlaşmalardan sonra kilisenin esaretinden kurtulan düşünce, bilhassa ondokuz ve yirminci yüzyıllarda insan üzerinde manevî ve ruhî otorite namına ne varsa ortadan kaldırdı. Avrupa'nın bir daha Romalılaştığını Goethe'nin şu sözünden anlıyoruz: "Bir intizamsızlık yapmaktansa, bir haksızlık yapmayı tercih ederim."

Batı'nın düzen anlayışı ferdi cemiyete kurban etmektir. Goethe, yüreğinin farkında olan büyük bir sanatkâr ve mütefekkidir. Peşin hükümlerden kurtulmaya, dünyaya açılmaya çalışan, insanlığın yetiştirdiği ender şahsiyetlerden biridir. Böyle bir insan, haksızlığı, intizamsızlığa tercih ediyor. Çünkü intizamsızlık cemiyete, haksızlık ferde karşı yapılır. Bir anlamda cemiyet fertlerin toplamıdır; aradaki fark sadece istatistikidir denebilir. Ama haksızlığa uğrayanın yalnızlığı düşünülünce, durum vahimleşir. Toplum, feryadını herkese duyurabilir;

fakat kalabalıkların arasındaki ferdin durumu ne olacaktır? Bir kişidir, 'ne hali varsa görsün' deyip geçmek, kâmil insanlıkla bağdaşır mı?

İslamiyet ne toplumu, ne de ferdi ihmal eder. İslam'ın ilk şehitleri Bedir Savaşı'ndan sonra defnedilirken ashabın bazıları Resulullah'a; "Bunların bütün günahları affedildi mi?" diye sorarlar. Verdikleri şu cevap bir hukuk sistemini gün ışığına çıkaracak kadar önemlidir: "Kul hakkı hariç." Bu cevaptan da anlaşılacağı üzere, ferdi hakların dokunulmazlığını İslam hukuku kabul eder; ama onda şöyle bir kural da yer almaktadır: "Ammenin hakları ferdi haklara takaddüm eder." Bu da bize göstermektedir ki, ne ferdi cemiyete, ne de cemiyeti ferde kurban etmemiş, ikisinin haklarını mezcetmiştir. Böyle bir anlayışla kurulan düzende başarının ayrıntılarda gizli olduğunun da gözlerden kaçmadığını Hz. Ali'nin "Parça, bütünün habercisidir." sözünden açıkça anlıyoruz.

İslamiyet akla çok önem verir; sorumluluğun kaynağını akılda arar; akli olmayanın sorumluluğu da yoktur. Fakat akli putlaştırmaz. "Ne akılsız olur, ne de akılla" düsturu herhalde İslam'ın görüşünü ifade etmektedir. Akli putlaştırmadığı için de onun tam zıddı olan septisizme yer vermez. Septisizmin aksine akılla çok şeyin anlaşılacağını kabul eder; ama her şeyin çözümlenemeyeceğinin de şuurundadır. Nihayet Batı felsefesi çözülmeyen problemleri kabul ederek, itiraf etmese de bizimle aynı düşünceyi paylaşmak zorunda kalmıştır. Neylersin ki bunu gören, düşünce tarihine bir çentik atan yok.

Biraz dikkatli bakabilen, her değişik telakkinin insanlığa bir boyut kazandırdığını fark eder. Eğer biz özelliklerimizi, düşünce yapımızın yeteneklerini fark edip onlarla cevherimizi işleyebilseydik, muhakkak ki insanlığa pek çok ilim katar, kültür ve medeniyet olarak onu daha da zenginleştirdik. Değerlerimizde ısrarlı olarak Batı'ya, hatta Uzakdoğu'ya açılabilseydik, bugün gıpta edilen bir yerde bulunabileceğimiz gibi, insanlığın daha sıcak, daha huzurlu bir dünyada yaşamasını da sağlardık.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Medeniyet tarihimizi okutmalıyız

Mehmed Niyazi 2008.12.29

Kütüphanede bir genç bana; "Ne literatüre girmiş bilginimiz, ne de insanlığı sarsmış sanatkarlarımız var. Biz geri zekalı bir millet miyiz? Savaşlarda ganimetle yaşamaktan başka bir şey bilmiyor muyuz?" diye sordu.

Toprağa güvenle basmak isteyen gencimiz endişesinde haklıydı. İbn Haldun; "Su nasıl suya benzerse, bir milletin geçmişi de geleceğine öyle benzer" diyor. Gencimiz, geçmişimizde bir şey bulamadığı için geleceğimizi de karanlık görüyordu.

Sosyal olaylar sebeplilik karakteri taşırlar. Eski Yunan'da kayalık arazinin nasıl çetin bir hayat ortaya çıkardığını, ölürken Sokrates'in Kriton'a söylediği şu cümleden de anlıyoruz: "Asklpios'a bir horoz borçluyuz; parasını ver." Yunanlılar gözlerini toprağa dikmiş yaşarlarken akıllarını son kertesine kadar kullanmak zorundaydılar; çünkü rızıklarını o verimsiz yamaçlardan çıkarmaktan başka çareleri yoktu. Eşya da onlar için çok önemliydi. Bundan dolayı, toprağın ve eşyanın şekilleri üzerindeki orantıların bilimi olan geometri eski Yunan'da gelişti. Madde onlar için tek gerçektir. Metafizik herhangi bir hamleleri olmadığı gibi Olimpos Dağı'nda yaşayan insanın sefillikleriyle malul olan Tanrıları da maddi idi.

Çölde hayat ölüdür. Topraktan ümidini kesen çöl insanı gözlerini gökyüzüne çevirdi. Çöllerdeki gökler de bambaşkadır. Canlı, lokma lokma yıldızlar dipsiz mavilikte renk cümbüşü oluştururlar. Belli aralıklarla çölleri ziyaret eden ay, o kadar canlı, o kadar yakın görünür ki, azıcık maceraperest olanın bir kement atıp onu yere

indiresi gelir. Çölün acımasızlığından bunalarak kurtuluşu göklerde arayan kullarının Cenab-ı Allah herhalde dualarını kabul etmiş ki, adını bildiğimiz büyük peygamberleri oralara göndermiş. Böylece iki farklı idrak teşekkül etti. Bilebildiğimiz kadarıyla Hindistan'dan gelip eski Yunan'da oluşan idrak müşahhas olaylarla ilgilenirken, vahiy kafası daha çok mücerret konulara yatkındı. Bunun için nasıl Yunanlılar eşya ilmi olan geometriyi geliştirmişlerse vahiy idrakli Müslümanlar da cebiri geliştirmişlerdir. Zira sayılar mücerrettir; tecrit de vahiy idrakinin en önemli özelliklerinden biridir. İfade ettiği değerler olarak da dış alemdeki geometriye karşı cebir iç alemimize yönelmektedir.

Günümüzde Batı'da kümelenen medeniyet de geometrik idrakle matematik idrakin buluşmasından doğmuştur. Bu iki farklı idrakin buluşmasında en önemli rolü İbn Sina, Farabi, Harezmi, Biruni gibi milletimizin büyük evlatları oynamıştır. Bunların eserleri yüzyıllarca Batı üniversitelerinde ders kitapları olarak okutulmuş, bilim insanlarının başvuru kaynakları olmuştur.

Birkaç yıl önce Amerika Birleşik Devletleri'nde en çok Mevlânâ'nın kitaplarının satıldığı listelerde yer almıştı. 1273 yılında ölmüş bir bilgenin, apayrı bir dünyada, farklı bir dinin salikleri tarafından, iki binli yıllarda en çok okunması, hafsalaya sığacak bir olay mıdır? Ya Türkmen mollası Yunus'a ne demeli? Hangi dinden, hangi medeniyetten olursa olsun, belli zihin seviyesine ulaşan onu sevmez mi? Ondaki derinliğe nüfuz ettikçe, insan olmanın şevkini duymaz mı?

Tac Mahal'i, Süleymaniye'yi, Sultanahmet'i, Selimiye'yi, Drina Köprüsü'nü yapmış bir ecdadın çocuklarıyız. Hiçbir millete nasip olmayan medeniyetler, devletler kurmuş cihangir bir milletin ahfadıyız. Trigonometriden çiçek aşısına kadar insanlığa çok şey hediye etmiş ataların torunlarıyız. Ne yazık ki iki yüz yıldan beri yuvarlanmadık uçurum bırakmadık. Sadece son yüzyıllarımızı bilen gencimiz haklı olarak feryat ediyor. Üniversitelerimizde "Medeniyet Tarihimiz" okutulmuyor. Yarınlara ümitle bakabilmemiz ancak medeniyetimizi bilmemizle mümkündür. İnsan moralle yaşar; büyük hamleler de o moralde gizlidir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sebeplerini bilmeliyiz

Mehmed Niyazi 2009.01.05

Uzun zamandan beri felsefe, bilim, sanat bakımından yönümüz Batı'ya dönük. Amerika'yı yeniden keşfetmemek için bilinenden yararlanmak aklın yoludur. Fakat taklitle bilinenden yararlanamayız; ancak sebeplerinin idrakindeyse, Batı'yı izlememizin bir anlamı olur.

Batı'daki cereyanlar toplumun belli bir dönemindeki durumunu, bünyesindeki ferдин değerini, her ikisinin problemlerini, çözüm yollarını aksettirirler. Ortaçağ'da o sisli dünyanın düşünürleri, metafizik derinliğe sahip idrakle dünyaya bakıyorlar; sanatkârları, azizleri, büyük kahramanları işliyorlardı; zira metafiziksiz, azizsiz, kahramansız toplum düşünülemezdi.

Batı'nın din hayatını kilise düzenliyordu; insanı kiliseye bağlı olarak, tabi oldukları siyasî otoritenin hudutlarında, aile, akraba çevresinde, sıcak komşuluk ilişkileri içerisinde yaşıyordu. Bu bağlar mutluluğun temeliydi. Hürriyetsizdi; ama onu tanımadığı için mahrumiyetinin farkında değildi.

İslam dünyasındaki ilimler Endülüs ve İtalya üzerinden Avrupa'ya sıçrayınca kısa zamanda Batı insanının idrakinde olağanüstü hamleler gerçekleşti. Oluşan bu idrakin metafizik ihtiyacını kilise karşılayamadı; zira üretme, ithale oranla çok zordu. Bu durum, kiliseye ve onun temsil ettiği inanca karşı güvensizlik doğurdu. Onsekizinci yüzyılın sonlarında başlayan güvensizlik, ondokuz ve yirminci yüzyıllarda artarak sürdü. Bütün manevî bağlarını koparan Batılı, mutlak hürriyetini ilan etti; tabiatı ve akli putlaştırdı. Her şeyi yaratan, düzenleyen tabiatı; insanın bütün ihtiyaçları orada mevcuttu, akli da her şeye kadirdi.

Manevî bağlarından arınınca ihtirası sınırsızlaştı; her şeyi ele geçirme hırsı onu yalnızlaştırdı. Sadece yalnızlaştırmakla kalmadı; onu aciz, ümitsiz duruma düşürdü. Ailenin, komşuların saygıdeğer insanı günümüzde milyonların yaşadığı şehirlerde sıradan bir kişi oldu. Şimdilerde yerle gök arasında tutunacak hiçbir dal bulamıyor. Biricik çare olarak alkole ve uyuşturucuya sığınmaktadır. Bunlar dejenerasyonu davet etmekte; o da samyeli gibi toplumun bütün hayat damarlarını kurutmaktadır. İşte bu çaresiz insana yardımcı olabilmek, onları kasıp kavuracak dejenerasyonun önüne geçebilmek umuduyla yüreğinin farkında olan Heidegger, Jaspers, Kafka, Camus, Sartre gibi idrakler felsefi kitaplar, romanlar yazdılar.

Ne yazık ki eserleri o çaresiz insanın derdine merhem olamadılar. Belki okuduğu birkaç saat zarfında felsefenin büyüleyici atmosferini teneffüs etti, romanda kendisine benzeyen birisini bulunca yalnız olmadığını hissetti. Fakat yalnızlığını, kitabını okuyabildiği sürece unutabildi, eseri kapayınca anlatılanlar bitti; dolayısıyla tekrar yalnızlaştı. Zira onları yazarlar, okuyucunun özüne el atıp ona insan olarak taşıdığı ebedî değerleri duyuramadılar; çünkü kendilerinde yoktu. Egzistansiyalistlerin fikir babası olan Kierkegaard, yaşadığı dönemden çok sonraları gerçekleşecek bu dramı sezmiş, kendi çizgisinden gelenlerin pek çokları gibi manevî değerlere hücum etmemiş, bilakis onları savunmuştur.

Bizdeki materyalistler, Batıcılık ve modernlik adına, ideolojilerine yardımcı olabileceği düşüncesiyle egzistansiyalizmi baş tacı ettiler. Bilmiyorlardı ki egzistansiyalizmin yarasını tedavi etmeye çalıştığı tip, materyalizmin insanlığa acı bir hediyesiydi. İdeolojilerin, sanat cereyanlarının sebepleri bilinmeden sırf modernlik uğruna ülkemize taşınmaları bizim için hüsrana olmuştur. Yetişen nesillerimizi beyniyle düşünmekten, olayları ve insanları vicdanıyla değerlendirmekten, kendine güvenip, tarihini, iç dünyasını ve idealini nakış nakış işleyip üretmekten alıkoymuşlardır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tehlike kapımızı çalmadan

Mehmed Niyazi 2009.01.12

Aralarında kanlı mücadele başlamadan önce bilim dünyası ile kilise arasındaki zımni anlaşma yüzyıllarca sürdü. Dinamik idrakli bilim dünyası statik düşünceye sahip kiliseyle arasındaki mesafeyi giderek açtı.

İlk baştan moral değerleri kilisenin inhisarında bırakan bilim dünyası sadece tabii bilimlerin konusu olduğunu kabul etti; ama zamanla her şeye el attı; çünkü bilimlerin arasında belirgin bir sınır çizmek mümkün değildi.

Bu gelişme tabii bilimlerin ürünü tekniği hayatın mabudu yaptı. Getirdiği zenginlikle hürriyet ortamı hazırlaması gereken endüstri, medeniyetin odak noktası olan insanı nesnelerin egemenliğine mahkum etti. Üretim aracı görülen insan, onu sürekli kemiren bir çarkın içine itildi. Teknik ilerlemeye nazaran gerileyen kültür, insanın kendini değil de, başkalarını yargılayan bir ahlakla donanınca aralarındaki uçurum devamlı büyüdü. Goethe'nin, Beethoven'in, Gogol'ün diyarında hayatı ucuz yoldan kazanmak isteyen fotomodeller, ölüm tuzakları hazırlarken kaygı duymayan bilginler yetişmeye başladı. Aşınan moral değerleri, yerlerini piyasa

ve makinenin ihtiyaçlarına bıraktı. Bu da Batı'yı sömürüye, ahlak dışı yollara sürükleyerek aslına rücu ettirdi. Yunan mitolojisine göre ilk medeniyetin temellerini atan Promethe gökyüzünden ateşı almamış mıydı? Ardından Roma'nın zulmü dirildi. Merhamet kelimesi lugatlerden silindi. Kıtalar arası soygun başladı.

On sekizinci yüzyılın sonlarında İskoçya'da görünen çıkarıcılık ahlakı, endüstrileşmiş Batı toplumlarına yayıldı. Menfaati hayatın asli gayesi haline getiren ahlak telakkileri insanı çileden çıkaracak kadar ferdiyetçiliğe sebep oldu. Refah içinde yüzen Amerika'da boş karınla metroda yatanlar yadırganmamaya başlandı. Ferdiyetiliğin getireceği yalnızlıktan ürkölmedi; bilakis tercih edildi. Paylaşılan mutlulukların artacağıının, acıların azalacağıının onlar için hayatın kanunu olmadığı zannedildi. Mutlulukla, hayatı hoyratça yaşamak eş anlama geldi.

İnsanın kendi kendine yetmeyeceğini anladıklarında hayat üslupları onları sımsıkı sarmış, yalnızlık, tedavisi mümkün olmayan hastalık haline gelmişti. Alkolde hayat aramaları, oyalanmak için dünyayı adım adım dolaşmaları çare olmadı; zira ayılan, kendisini daha feci bir ortamda buldu; dünyanın bir ucuna giden de dertlerini beraberinde götürdü.

areleri hayat telakkilerini sigaya çekmekle başlar. Ne yazık ki bu yol da onları aydınlığa çıkaracağı benzemiyor. Yunan ve Latin medeniyetlerini temel almayan milletleri barbar, kültürlerini ilkel ilan etmişlerdir. Einstein'ın deyimiyle "Önhükümleri kırmak, atomu parçalamaktan daha zor" olduğuna göre, koza gibi ördükleri dünyanın dışına çıkmaları mümkün değildir. Yeni bir heyecanla din ve felsefeye sarılmaları da ciddi bir sonuç vermez; çünkü dinleri genellikle aydınları için yol göstericilik özelliğini yitirmiş, felsefeleri de günlük rejimlerin istismar konuları haline gelmiştir.

Denilebilir ki gaddar ve cimri olmak zenginlik için yeterlidir; bunlar da kâfi miktarda Batılılarda vardır. Bu iki özellik zenginliğe yeterli ise de bir medeniyetin tekamölünü sağlamazlar. "Spengler'den beri Batı'nın çökeceğini okuyoruz; ama bir şey olmuyor" iddiasında bulunanlar bir geminin kaç günde battığını unutuyorlar. Medeniyet projemiz Batı'yı izlemeye bağlanmışır; rehberimizin içine düştüğü bunalımı idrak edebilirsek, tehlike kapımızı almadan fikir ve eğitim dünyamızda gerekli tedbiri alabiliriz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mânâ ve madde

Mehmed Niyazi 2009.01.19

Hayat bir muammadır; karanlık bir dünyada yaşıyoruz; alıştığımızdan dolayı her şey bize basitmiş gibi geliyor; halbuki dikkatlerimizi bir ağa çevirince neler görürüz. Kışın kuruyan ağ baharla birlikte harekete geçiyor.

O kökler, o dallar neler üretiyor; ağzı dili olmayan, şuurdan yoksun zannettiğimiz o varlık, idrakleri durduracak ameliyeler yapıyor. O kupkuru bünyedeki canlılığı ancak gözlemleyebiliyoruz; ama izah edemiyoruz. Madde ve mana birbiriyle mezcedilmiş; önümüze hayat diye konulmuştur. Ona bir anlam vermek istiyorsak, ikisini birlikte ele almalıyız. Kühüne vâkıf olabilmek ancak, abidevi imanın aydınlattığı yolda, ötelere ulaşan ilimle mümkündür; zira birinin bittiği yerde diğeri başlar; biri yol gösterir, diğeri izah etmeye çalışır.

Mana ile maddeye yaklaşmayan, maddenin esrarında boğulmaya mahkumdur. Üç boyutlu idrakiyle hiçbir zaman maddenin varlık cevherini anlayamayacaktır. Üzerine bastığımız yer kabuğu, çiçekler, başımızın üzerinde gezip dolaşan bulutlar, onları bir yerden alıp, bir yere top top yığan rüzgar nedir? Nereden gelirler,

nereye giderler? Hepsine bir ad takıyoruz; ama hiçbirinin gerçek sırrını çözebilmiş değiliz. Fırtınaların ateşine elektrik diyoruz; elektrik nedir? Nasıl oluştuğunu bilsek bile, oluşmasını hazırlayan nedir? Rastlantı dahi olsa, rastlantıyı hazırlayan bir etken yok mudur? Etkensiz bir rastlantı olur mu? O etken nedir? Her şeyin bir patlamayla başladığını kabul edelim, olmayan bir şey nasıl patlar? Mimarı bulunmayan bir şey nasıl var olabilir? Bunların derinliğine inemedik, inemeyeceğiz de... Atomları sonsuz parçalara ayırsak, hepsine bir ad taksak, o sonsuz parçalarda gene bir gizlilik bulunacak; her şeyi oluşturan bu gizlilik olacaktır... Her maddenin özünde bir mana bulunduğu gibi, her mana da bir maddenin dilinde ifadesine kavuşur.

Maddeden yapılmış abide eserlerin bünyesinde sonsuzluğa açılan ruhlar yatmaktadır. Maddeye şekil veren, balçığa ölümsüzlük nefesini katan, müspet bilimlerden önce manadır. Müspet bilimlerin, onların çocuğu olan tekniğin her geçen günle baş döndürücü bir hızla gelişip, göklerin ve yerin esrarına yaklaştığımızı zannettiğimiz bu zamanda bir Selimiye Camii inşa edemiyoruz.

Kullanılan malzeme ve aletler dört yüz yıl öncesine göre kıyas kabul etmeyecek kadar geliştiği halde neden yapamıyoruz? Çünkü maddeye şekil veren müspet bilimlerle beraber ruhtur. Selimiye'ye şekil veren de Mimar Sinan'ın cetvel kalemiyle ruhuydu. Ulu Sinan'ın ruhunu yitirdiğimizden Selimiye Camii'nin bir eşini yapmak imkanından mahrumuz. Ne zaman Mimar Sinan'ın ruhunu ele geçirirsek, işte o zaman yeni Selimiyeler yapmak imkanına kavuşuruz.

Madde, bakan göze göre değişir; önemsemediğimiz kaya parçası heykeltıraşın nezdinde farklıdır; içindeki soylu duygularla baktığından, onda ortaya çıkaracağı sanat eserinin tohumunu görür. Bizim duyarsızlığımız, onun heyecan kasırgasına tutulması, bize her şeyin rölatif olduğunu anlatır. Şu dörtlük de aynı noktaya nasıl ışık tutuyor;

"Bir dünya görmek bir zerre kumda

Ve bir yaban çiçeğinde cenneti

Betimsizliği tutmak avucunda

Sıgdırmak bir saate ebediyeti."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sevgi, sezgi ve ilim

Mehmed Niyazi 2009.01.26

Diğer canlılardan insanı ayıran en önemli unsur ondaki esrarlı, ele avuca gelmez, keşfedici ve yapıcı özelliğidir. Ona bu özelliği veren de, kendi varlığını, kainatı ve kainattaki yerini sorgulamasıdır. Bu sorgulamayı da belli disiplinlere kavuşmuş ilimlerle yapmaktadır.

Aslında ilimleri birbirinden ayırmak mümkün değildir; hepsi de insandaki merak unsurunun tatminine yöneliktir. Ancak araştırma yapılacak konunun sınırlarının belirlenmesi, kolay öğrenilebilmesi için farklı disiplinlere ayrılmışlardır. Bu disiplinlerin imkan ölçüsünde insanın bütün sorularına cevap verebilmesi için de melekelerinin tamamına açık olmaları gerekmektedir.

Birkaç yüzyıldan beri ilmi gelişme Batı aleminin tekeline girmiştir. Batı'da ilim kiliseye, yani maneviyata sırt dönerek geliştiğinden, günümüzde insanlığın ortak malı haline dönüşen ilimler sadece aklın mahsulüdürler. Halbuki insanda merak unsurunu akıldan başka sevgi ve sezgi gibi tatmin edecek melekeler de vardır. Bu melekelerin bize kazandıracağı, insanlığı zenginleştireceği hususlar birimlerle ifade edilmediği için Batı'nın modern ilim anlayışının perspektifinde yer almamışlardır. Bu da insanlığı besleyen en önemli damarı zaafa uğratmıştır. Günümüzde Batı dünyasında bir Goethe, Beethoven, bir Pascal'ın yetişmemesi de bu damarın zaafa uğramasında aranmalıdır.

Modern ilimlerin sınırları son yüzyıllarda birçok bilgin tarafından belirgin bir şekilde çizilmiştir. Galileo, Kepler, Descartes'in zamanlarından beri gelişen ilmi araştırma metotlarıyla maddi dünyamızla ilgili hususlarda, ölçülebilen ve tartılabilen konularda pek çok şeyi ispatlama imkanına kavuşmuş bulunuyoruz. Ama yegane kaynağı akıl olduğu için bu metotlar insanın iç dünyasına, varlık cevherine, her an bize kendini duyuran kainattaki ulvi sırra gözlerini kapamak zorunda kalmışlardır. Bu eksiklik, Batı medeniyetinde idrakini ve şahsiyetini bulan Schrödinger'i "Tabiat ve Yunanlılar" adlı eserinde şöyle demek zorunda bırakmıştır: "İlim gerçekten kalbimize yakın olan, bizi derinden alakadar eden her şeye karşı müthiş bir sessizlik içindedir... Yaratıcı ve edebiyat, iyi ve kötü, güzel ve çirkin hakkında hiçbir şey bilmiyoruz. İlim bazen bu sahalara ait sorulara cevap vermeye kalkıyor; fakat verdiği cevaplar çok defa ciddiye alınmayacak kadar aptalca şeyler oluyor."

Mevcut ilimlerin kurduğu dünyada insani bir hassasiyet yok. Ne çare ki insan, insani bir hassasiyeti bulunmayan dünyada yaşamak zorundadır. Bu dünyaya ayak uydurabilmek için de insan, duygularından, yaradılış cevherine ait sorulardan arınmak zorunda kalıyor. Bir başka söyleyişle, şahsiyetini unutabildikçe, bu dünyaya ayak uydurabiliyor.

Bugünkü ilimlere "modern"den ziyade "birimlerin ilmi" demek daha yerinde olur. Maddenin mahiyetinden çok, geçirebileceği safhalar, daha nasıl yarayışlı hale gelebileceği bizi ilgilendiriyor. Ameli fayda, merak unsurumuzun yerini almış bulunuyor. Bunun için de, yüzyılımızdaki Batı'nın ilmi gelişmesini, geçen yüzyıllarla mukayese ettiğimizde yavaşladığını görüyoruz. Karl Popper, çağdaş fiziğin, içinde bulunduğu uyku halini, "Bir metafizik araştırma programının yokluğu"na bağlamakla, aynı noktaya işaret ediyor.

Fakat "modern" denilen ilimler ortaya bir medeniyet çıkarmışlardır. Tabiata karşı insanın mücadelesine yardımcı olan bu medeniyet maddenin kombinezonlarına dayanmaktadır. Maddenin kombineze edilmesinde muharrik unsur akıl olduğuna göre, ortaya çıkan medeniyetin en belirgin özelliğinin hodgamlık olması tabiidir. Çünkü akıl, menfaatlerimizi bize duyurur, yürek ise başkalarını bize düşündürür. Yüreğimizi insanlığın medeniyetine katamadığımız sürece dünyada daha ne facialar işlenecektir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kültürde millilik

Mehmed Niyazi 2009.02.02

Kalın çizgilerle dahi olsa, insanlığın iki bin beş yüz yıllık macerasından haberdarız. Bu zaman dilimini değerlendirince büyük bir bölümünde günümüzün deyimiyle, süper güç olduğumuzu idrak ederiz. Son iki yüz elli yıldan beri ise her gün yıldızımız biraz daha kararmaktadır.

Herhalde güçlü bir millet olmak kromozomlarımıza işlemiş ki sıradanlık bizi rahatsız ediyor. Üç kişi bir araya gelince, vatan ve millet meselelerinden konuşuyoruz. Dağdaki çobanımız, çocuğuna ayakkabı alamayan işçimiz kendi sorunlarıyla değil; "Ne olacak milletimizin hali?" diye dertleniyorlar.

Her problemin mutlaka bir çözümü vardır; yeter ki teşhisi doğru koyalım, gerekli ilaca sahip olalım. Kendimizde veya dinimizde bir eksiklik söz konusu olsaydı, ardımızda çil çil medeniyetler bırakamaz, eski dünya kıtalarında kolon vuramazdık. Çağlar yeni değişmiyor; eskiden de değişiyordu ve biz onlara ayak uyduruyor, uydururken de kendimiz kalabiliyorduk. Durumumuz problemlili hale gelince, çözümleri bilim ve fikir adamlarımızdan değil, hep yönetici zümrelerimizden geldi; yukarıdan emredilince, her şeyin düzeleceğini zannediyorlardı ve milletçe de tutulan yolun doğru olduğuna inanıyorlardı. Halbuki dalga dipten gelmeliydi; kalabalıkların yüreği aynı frekansla çarpınca, hangi engel önünde durabilirdi.

İlimde geri kalışımızın hayatımızın bütün yönlerine yansması tabii idi. Yönetenler gerekli nosyona sahip olmadıklarından gerçek sebebi görmüyor, milletimizi bir an önce günışığına çıkarmak amacıyla tedbir üstüne tedbir alıyorlardı. Yanlış teşhis diplomalılarımızla halkımızın arasındaki farkı uçurumlaştırıyordu. Diplomalılarımız da araştırmacı değil, ideolojik tiplerdi. Olaylar onları ilgilendirmiyor, kafalarındaki birkaç ilkede bütün sihrin bulunduğu inaniyorlardı.

Bir milletin büyük hamle yapması ancak kültür hayatındaki gelişmelerle mümkündür. Buradaki gelişmeler kısa zamanda idrakine, yani bilim hayatına sızar. Bilim ne kadar beynelmilel ise, kültür de o kadar millidir; çünkü evrensel olmanın yolu milli olmakla başlar. Bu konuda en müşahhas örnek Yunus Emre'dir. O, diliyle Türk, ruhuyla Müslüman, yüreğiyle insandır.

Gencimiz milletimize diriltici bir soluk kazandırmak istiyorsa, şiirde Yunus'a, Mevlana'ya inmelidir. Sonraki gelişmeleri hassasiyetle takip etmeli ve bunları ürününde yansıtmalıdır. Tefekküre de Gazali'den, Muhyiddin-i Arabi'den, Rabbani'den, yani klasik dönemimizden başlamalıdır. Müzisyenimiz yüzyıllarca önceki İttri'ye kulak vermeli, ondan aldığı ses ve ritimle midesiyle toprağa basan, nefsinin sultasında yaşayan insanımızı sarsmalıdır. Mimarımız bugünkü bilgilerle, modern anlayışla Ulu Sinan'a eğilmelidir. Batı hakkındaki hatalarımızı tekrarlamamalıyız; güçlüyken Batı'daki gelişmeleri umursamadık; açık ara geride olduğumuzu anlayınca da kendimize güvenimizi yitirdik, karşısında el pençe divan durduk. Oysa ne umursamazlık yapmalı, ne de divan durmalıydık. Mevlana'nın; "Bir ayağım İslam'da diğer ayağımla dünyayı dolaşırım" dediği gibi biz de kendi kültürümüze ait kalmalı, sadece Batı'yı değil, dünyadaki bütün kültür ve medeniyetleri yakından takip etmeliyiz.

Zamanımız kültür savaşları çağıdır; iletişim araçlarının sınırları şeffaflaştırdığı bir dönemde, insanlara daha etkili hitap edebilen milletler ayakta kalabilecektir. Bu da ancak kendi tarihini bilmekle, metafizik derinliklerin farkında olmakla mümkündür; zira insan söylenen sözde kendisinin ve cinsinin macerasını bulmak ister.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Vicdan ve aydın

Mehmed Niyazi 2009.02.09

'Aydın kimdir?' sorusunun pek çok tarifi bulunabilir. Kanaatimizce aydın, 'Sorumluluğunu idrak eden'dir; bu sorumluluk, ailesine, yakınlarına, milletine, ümmetine, insanlığa karşıdır.

Vicdanlı bir kimse; "Benim bu konuda çıkarım ne?" diye düşünmez, hak bildiğini, maliyeti ne olursa olsun, savunur. Hegel, Alman milletini yoğuran önemli aydınlardan biridir. Geniş kalabalıkların inançlarına karşı çıkmanın onu sıkıntıya sokacağı açıktır. Fakat üstad, inandığı noktada hesap yapmaz; kaleme aldığı; 'Dinin Felsefesi' ile Hristiyanlıkla karşı karşıya gelir. İsa'nın Hayatı eseriyle de Hristiyan inancını temelinden sarsar. Hz. İsa'nın, Allah'ın oğlu değil, Yusuf ile Maria'nın oğlu olduğunu iddia eder. Sayın Senail Özkan'ın Aşk ve Akıl adlı kitabında belirttiği üzere, ünlü filozofun yanlış olan bu bilgiyi nereden aldığı belli değildir. Ayrıca İsa'nın yeniden dirileceğine inanmadığını da belirtir. Kilise, Hristiyan aleminde devasa bir güçtür; menfaatini düşünen, bu güçle karşı karşıya gelir mi? Hegel sadece bir örnektir. Batı'da inancı uğruna hayatını veren insanlar sayılamayacak kadar çoktur. Bugünkü uygarlıkları günışığına çıkaran da onlardır.

Bizde de vicdanlı adam az değildi. İkinci Dünya Savaşı'nda Almanların yenileceği belli olunca, Sovyet Rusya ile karşı karşıya gelmemek için, İnönü, Türkçüleri tutuklattı. Gençlik ve Spor Bayramı'nda, stadyumda binlerce kişinin önünde onları suçlayıcı bir konuşma yaptı. Bu konuşma ile adeta talimat verdiği askerî mahkeme sanıkları çeşitli cezalara çarptırdı. Mahkemenin kararı temyiz edildi. O sırada Askerî Yargıtay'ın başkanı Orgeneral Ali Fuat Erden'di. Bütün baskılara rağmen, gerçek hakim vicdanıyla hareket eden Askerî Yargıtay, 1 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi'nin kararını hem usulden hem de esastan bozdu; bu mahkemenin tarafsızlığını yitirdiğine kani olarak, davanın 2 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi'nde görülmesine, tutukluların salıverilmesine karar verdi. Adalet adına da olsa, Milli Şef'in emrine karşı çıkmak çok zordu. Orgeneral Erden cezaları tasdik etmediği için İnönü'nün kendisine küstüğünü yazar. Günümüzde bir derneğin başkanı olarak bir hukukçu ortalıkta dolaşüyor; elinin birini yumruk yapıp kasaba politikacıları gibi 'hukukun üstünlüğü(!)' adına nutuk atıyor. Madem bu kadar hukukşinastın, toplantı nisabının, seçim nisabından üstün olmayacağını bilmiyor muydun? Niçin celaletini cumhurbaşkanlığı seçiminde de göstermedin? Böyle hukukçuları görünce, nereden nereye düştüğümüzün acısını duyuyorum.

Vicdan sadece hukuki konularda kendini hissettirmez; her noktada taşıyıcısını uyarır. Mesela Mehmed Akif'e "Zulmü alkışlayamam, zalimi asla sevemem / Gelenin keyfi için geçmişe kalkıp sövemem" dedirten nedir? Tek parti iktidarında Milli Eğitim Bakanı'nın önüne o ünlü dilekçeyi koyarken Osman Yüksel ne ile karşılaşacağını bilmiyor muydu? Çocukluğumuzda kahvelerde, berber dükkanlarında kadın uzuvlarından yapılan Abdülhamit Han'ın resmi asılırdı. Onun 'Kızıl Sultan' olduğu kesin hüküm haline gelmişti. Günün birinde 'Orkun' dergisinde, 'Gök Sultan' adında okuduğum makale karanlığa fırlatılmış işaret fişeği misali gözlerimin önüne farklı bir dünya serdi. İnsanların zihninde kristalize olmuş bir hususa karşı çıkmak, Hüseyin Nihal Atsız gibi vicdanının sesini duymakla mümkündür.

Şiir dâhisi olan Necip Fazıl el üstünde tutuluyor, "Bir mısraı bir millete şeref olmaya yeter" deniyordu. Gün geldi, Necip Fazıl'ı vicdanı rahatsız etmeye başladı. "Güzel Sanatlar Akademisi'nde hocayım; bana ne" demedi; başına gelecekleri bile bile, "Bu toprak çirkef oldu, bu gökyüzü bodrum" diyerek ortalığa atıldı. Bir dilim ekmeğe muhtaç durumlara düşürüldü; ama vicdanının sesini duymaktan vazgeçmedi.

Tek tek aydınlar toplumun kılavuzu olurlar; attıkları ok, menziline erişse de genellikle hak bildikleri yolda kurban edilirler. Toplumun silkinip kendine gelmesi ancak aydın bir zümre ile mümkündür. Son dönemlerde bizde böyle bir zümre oluşmadı. Fakat ümitsizliğe gerek yoktur; zaten dikkatli bakabilen, doğmak üzere olan güneşin, ırmağın sularında yıkanmakta olduğunu görür.

Sihirli silah

Mehmed Niyazi 2009.02.16

İstanbul fethedilince Bizanslı bilginlerden bazılarının sığındıkları İtalya'da doğan hümanizm fikri Avrupa'da yayıldı. İlk mümessili Floransalı Marsilio Ficino, en ünlülerinden biri de Hollandalı Erasmus'tur.

Ayrı millet ve ayrı mezhepten olduklarından Bizanslı bilginler İtalya'da horlanıyor, kötü muamelelere maruz kalıyorlardı. Yahudi asıllı Erasmus, Avrupa'ya serpilmiş soydaşlarının uğradığı çok ağır zulümlerden haklı olarak acı duyuyordu. Hümanizm, insanı değişik farklılıkların üzerine çıkarmak, dini ve milliyeti ne olursa olsun insanca muamele edilmesi gerektiği fikrine dayanıyordu. Batı'da mezhep kavgaları kızışınca, hümanizm fikri de revaç buldu; ardından laik devlet sistemini ortaya çıkardı. Bu devlet sistemiyle Batılıları kemiren mezhep kavgaları sona erecek, ağır baskılar altında bulunan Yahudiler de rahat nefes alacaklardı.

Bir meseleye çözüm yolu göstermek başka, o meseleyi çözmek başkadır. Bilginler, yazarlar çözüm yolunu söyleyebilirler, halk da aynı doğrultuda bazı sloganlar kullanabilir; ama bu sloganlar millet hayatında bir özellik haline gelmemişse, fanteziden öteye gitmez. Hümanizmin edebiyatını yaparken içlerindeki azınlıkların köklerini kurutmak için her çareye başvurdular. Sömürgeciliği devlet siyaseti haline getirdiler; güçlerinin yettiği milletlere, bilhassa Müslümanlara yapmadıklarını bırakmadılar. Dünyanın dört bir yanında insanlığın yüz karası olacak katliamlara, yağmalara giriştiler.

Hümanizmin tabii sonucu olarak insan hakları gündeme geldi. Hukukçuları insan haklarını formüle ederken Amerika'da, Endonezya'da, Afrika'da öldürdüklerinin insan oldukları akıllarına gelmedi. Çok geçmeden hümanizm ve insan haklarını milli menfaatlerinin aracı haline dönüştürdüler. Hangi devletin iç işlerine el atmak istiyorlarsa, bu sihirli silahlardan yararlanmaya başladılar.

Devletçe Batı'ya yöneldiğimizde Avrupa'nın fikir dünyasındaki hümanizm, aydınlarımızın arasında etkili olmakta gecikmedi. Hiç kimse hümanizme ihtiyacımız olup olmadığını düşünmüyordu. Hümanist olmakla kendimizden kurtuluyor, Avrupalı, modern oluyorduk. Ama aramızdaki azınlıklar bu akımın hayatımızı erozyona uğratacağını bildiklerinden içimizde hümanist, kendi cemaatlerinde ise milli idiler.

Halbuki kültürümüz İslami esaslara dayandığından milli olduğu kadar hümanist muhtevalı idi. "Ey insanlar, biz sizi bir erkek ve bir dişi den yaratmış ve birbirinizi tanımanız için sizi milletlere ve kabilelere ayırdık." (Hucurat Suresi; ayet 13) Bu ve bazı ayetler milletlerin sosyal bir realite olduğunu bildirdikleri gibi, bizatihi insana hitap eden, yüceliklerini belirten pek çok ayet de vardır. Dolayısıyla kültürümüzle yoğrulan insan bazı hususiyetleriyle milli iken, diğer bazı hususiyetleriyle de hümanistti. Diyar diyar sürülen mazlumların buluşma yeri haline ülkemizi getiren bu telakki idi. Bütün çaresizlerin Osmanlı'nın kanatlarına sığınmak istekleri buradan geliyordu. Yüzyılları aydınlatan büyüklerimizden , asırların ötesinden bu telakkiyle; "Rabb'im vücudumu o kadar büyük yaratsaydın ki cehennemimde başka bir kuluna yer kalmasaydı" yakarışını duyuyoruz. Hangi filozof hümanizmi bu kadar ihatalı anlatabilmiştir? Derin coşkunlukların koca dervişi Yunus'un altın harflerle ufuklara yazılacak şu beyiti de aynı kaynaktan geliyordu: "Yetmiş iki millete bir gözle bakmayan / Halka müderris olsa da hakikate asidir."

Hümanizm ve insan hakları gibi kavramların Batı için elbette manaları vardır. Ama ülkemizde hümanizm ve insan hakları gibi kelimeleri her duyduğumda ya bir ahmakla ya da bir art niyetli ile karşı karşıya olduğumu fark ediyorum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Abidevi Şahsiyetler

Mehmed Niyazi 2009.02.23

Değişik kitaplarından tanıdığımız Can Alpgüvenç'in "Abidevi Şahsiyetler" adı ile yeni bir eseri Kaynak Yayınları'ndan çıktı. Maalesef diplomalılarımızın pek çoğu tarihi ciddiye almıyor; sırası gelince de "Mezar taşlarıyla övünmeyi bırakın" diyorlar. İlgiilenenler de konuları yüzeysel ele alıyor, olayları mekanikleştiriyorlar.

Nahit Sırrı Örik'in "Abdülhamid Düşerken" eseri teknik ve üslup olarak güzel yazılmış. Filmini bir süre önce televizyonda seyrettik. Hareket Ordusu Selanik'ten geliyor; İçişleri Bakanı Şefik Bey mevki kapmak için yer değiştiriyor, atlar geliyor, gidiyor, birlikler hareket ediyor, Abdülhamid Han devriliyor. Tarih böyle ele alınırsa, bilinmesiyle bilinmemesi arasında pek fark kalmaz. Hele maziye ideolojik yaklaşmak ayrı bir felakettir; bugünkü idrakte geçmişi değerlendirmek, geçmişi bugüne mahkum etmektir.

Yunanistan bizden koptu; başına bir Alman kral geldi; Romanya kralı da Alman'dı, Bulgar Kralı Ferdinand da. Bu kuklalarıyla Almanya bizi Batı'dan çevirmişti. Rusya'nın tarihî emellerini de herkes biliyordu. Napolyon; "Dünya tek bir devletin idaresi altında olsa, merkezinin İstanbul olması gerekir. Şunu unutmamalı ki İstanbul'a hakim olan cihana hakim olabilir." dediğine göre diğer güçlü devletlerin olup bitenlere bigane kalması düşünülemez. Sevelim veya sevmeyelim; Abdülhamid Han'ın siyasi dehâsında şüphe yoktur; Batı'da yazılmış çeşitli kitaplarda "Politikanın yıldızı" olarak nitelendirilmektedir. Dünya bir savaşa doğru sürükleniyor; bilhassa toprak altı zenginliklerinin iştahlarını kabarttığı milletler Osmanlı Devleti'nin başında Abdülhamid Han'ı görmek istemiyorlardı. Dolayısıyla onun devrilmesinde hangi devletin nasıl rol oynadığı gün ışığına çıkarılmazsa, yazılanlar mezar taşı edebiyatından öteye geçmez. Birlikler hareket eder, Mahmut Şevket Paşa hürriyetin teminatı gösterilir. Gerçekler biraz daha örtülmüş olur. Tarih milletin tecrübesidir; yanlış tecrübenin esası kabul edenleri nasıl bir dramın beklediğini hiç düşünüyor muyuz?

Alpgüvenç, tarihimizdeki önemli olayları, unutulmaması gereken şahsiyetleri seçmiş, olayları ve kişileri sadece tarihî bakımdan ele almamış; çünkü yazdıkları kuru olur, güç okunurdu. Hayali şeyler de yazmamış. Verdiği kesitleri, anlattığı şahısları tarihten koparmamış; ama onlara edebiyatın tadını ilave ederek sunmuş, yani zoru başarmış. Okuyuculara adeta portakal takdim etmiş. Hiç kimse şeker ihtiyacını gidermek için portakal yemez ama portakal yiyince şeker ihtiyacını da gidermiş olur. Alpgüvenç'in yazdıklarını okuyunca, edebiyatın lezzetini damağımızda duyarken, tarihimizi de öğreniyoruz.

On dört bölümden oluşan kitabında Alpgüvenç'in ızdırabına şahit oluyoruz. Belli ki dünyadaki bugünkü durumumuz onu rahatsız ediyor. Sosyal konuların esası insandır; insanı değiştirmeden tarihin akışını değiştirmeyi düşünmek beyhudedir. Alpgüvenç de olayları anlatırken örnek alınması için kahramanları öne çıkarıyor. Mesela kitabında şöyle bir olay nakleder: "Manisa valisi on bir yaşındaki II. Mehmed diz çöküp Akşemseddin'le ders okumaktayken içeriye giren haberci, bir haçlı ordusunun, İslam beldeleri olan Akka, Sayda ve Beyrut kalelerini işgal ettiğini, binlerce Müslüman kadını kendi ülkelerine götürdüğünü duyurdu. Akşeyh'in öğrencisi, Memluk'a ait olmasına rağmen adı geçen şehirlerin düşmesine çok üzüldü; gecenin sessizliğinde uzun uzun ağladı. Akşemseddin talebesini nasıl teselli edeceğini biliyordu; "Elem çekme beyim, günün birinde sen de İstanbul'u alacaksın; ama zafer gününde herkese adaletle davran." dedi. İstanbul'u fethettiğinde Fatih'in, hocasının sözünü tuttuğunu biliyoruz.

Olaylar ne kadar canlı anlatılırsa anlatılsın, ayrıntıları, karakterleri kavramak için yine de okuyucuya iş düşer. Halbuki kahramanların resimleri çizilirse, bilhassa yetişmekte olanlar için güzel bir örnek olurlar. Mimar Sinan, Gazi Osman Paşa, Zenci Musa öyle bir resmedilmişler ki, bunları okuyan çocuğumuzun etkilenmemesi mümkün değil.

Gümbürtüleri çok olsa da siyasi olaylar gelip geçicidir. Gazete koleksiyonlarını karıştırınca, milletçe neler yaşadığımızı görüyoruz, pek iz bırakmadan silinip gitmişler. Kültür çalışmaları insanı etkiler; insan da kendine göre bir dünya kurar. Bu gerçeği yakalamış olan Alpgüvenç günlerini kütüphanede geçirmektedir. Milletimizin gelecekteki şekillenmesinde mutlaka çalışmalarının etkisi görülecek, yeni nesiller de onu şükranla anacaktır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir çınar devrildi

Mehmed Niyazi 2009.03.02

Hafızam beni yanıltmıyorsa Hakk'ın rahmetine kavuşan Turgut Cansever'in babası Hasan Fehmi Cansever'di. 'Et yemezler, yüz sene yaşarlar' diye bir dernek kurmuştu; aynı adı taşıyan bir de kitabı olduğunu hatırlıyorum. Vejetaryendi; et yemenin insan tabiatına aykırı olduğunu, ömrü kısalttığını bir hekim olarak söylerdi.

Sebze ağırlıklı beslenmekle insanın rahatça yüz yıl yaşayacağını iddia ederdi; fakat seksen dokuz yaşında öldü. Oğlu Turgut Cansever'in aynı yaşta Hakk'a yürümesi ne kadar ilginç.

Sanatın temeli kültürdür; kültürün temeli de dindir. Zaten bunun için Goethe 'Dini olmayanın edebiyatı olmaz' demiştir. Bu söz ay, güneş ne kadar gerçekse, o kadar gerçektir. Romanımızın, hikâyemizin, şiirimizin, yani kültür hayatımızın çıkmaza girmesinin sebebini başka yerde aramamak gerekir. Maalesef resmî görüşümüz din dışı bir tavır içine girince kendi ellerimizle kültür dünyamızı kuruttuk. Dini hayattan çıkarırsak, hayat satırlaşır; ne sosyal olaylarda, ne de eşyada hiçbir derinlik kalmaz. Derinliği olmayan bir hayattan kültür unsurları üretmek mümkün değildir. Eline kalemi alan sanat adına ancak olayları anlatır; o olaylar hayatımızdan çıktı mı, onu temel alan sanat eserleri de silinip gider. Öğrencilik yıllarımızda kitapçı vitrinlerini köy romanları doldururdu; yazarların adları dilden dile dolaşırdı. Ne o romanlar kaldı; ne de yazarlarından kimse söz ediyor.

Aslında Goethe'nin sözünü biraz değiştirip şöyle söylemek lazımdır: 'Dini olmayanın sanatı olmaz'. Michelangelo, Hz. Musa'nın peygamberliğine inanmasaydı, bir taş yıllarca yontup hayalindeki Musa'ya benzediğine inanınca, o ünlü 'Kalk ya Musa!' çılgınlığını atmazdı. Turgut Cansever inanmış bir insandı; aynı zamanda bir kültür adamıydı; taş, eve, şehre o gözle bakardı. Sanatkârdı; her büyük sanatkâr gibi yerelliği kavramadan beynelmilelliğin kavranamayacağını, beynelmilel değerlerle yerelliğe yaklaşmayanın, onu değerlendiremeyeceğinin farkında idi. Kesinlikle ideolojik bir tip değildi; bu kadar büyük bir idrakin hayata dar bir pencereden bakacağına kim ihtimal verir? Bütün büyük sanatkârlar gibi muhafazakârdı; aynı zamanda moderndi. Modern olmayanın hayattan kopacağını, muhafazakâr olmayanın da modernliği idrak edemeyeceğini gayet iyi bilirdi.

Bir televizyondaki röportajında Dünya Mimarlar Birliği'nin aldığı bir karara göre dünyanın yedi harikasının tespitinde yanlışlık yapıldığını, söz konusu harikaların başına Topkapı Sarayı'nı oturtmak gerektiğini söyledi. Her yıl, bir pazar günümü Topkapı Sarayı'nı gezmeye ayırıyorum. Beni orada sergilenen eşyalar ilgilendirir, binası ise benim için hiçbir özelliği olmayan yapıdır. Acaba dediğini yanlış mı anladım diye şüphelendim; çünkü

dünya harikalarının başına oturtulacak eserin sıradan insanın dikkatini çekecek özellikleri de bulunmalıdır. Bir konferansından sonra bu konuyu ona sorduk 'Evet' dedi ve Topkapı Sarayı'nın özelliklerini anlatmaya başladı. Tabiatla nasıl uyum sağladığını, bir parçasını alıp götürseniz bütünlüğünün neden bozulmadığını, bir dönemin kültürünü hangi unsurlarıyla aksettirdiğini uzun uzun anlattı. Her yıl gezdiğim binayı onun sözleriyle tanımaya başladım. Eğer idrakte değerlendirebilecek bir seviye oluşmamışsa, ne görülenin, ne işitilenin, ne de okunanın hiçbir değeri yoktur.

Bazı gazetelerde aldığı ödüller sıralandı. Bizim gibi ülkelerde, hatta dünyada bu konularda objektiflik olduğuna inanmam. Hele sanat konuları daha çok sübjektifliği yansıtır; fakat ardında bıraktığı eserlere bakınca aldığı ödüllerin anasının ak sütü gibi hakkı olduğunu her vicdan sahibi teslim eder. O aynı zamanda kalem erbabıdır: 'Şehir ve Mimari Üzerine Düşünceler', 'Ev ve Şehir Üzerine Düşünceler', 'Kubbeyi Yere Koymak', 'İstanbul'u Anlamak', 'Mimar Sinan' adlı kitapları bulunuyor.

Yakınlarına sabırlar, kendisine rahmet dileriz. Ecdat ondan razıdır; bu toprağın çocuğu olarak bizler razıyız. Bu kadar insanın yüreğinde yeri olan bir insandan, Rabbülalemin'in mağfiretini esirgemeyeceğini ümit ederim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sosyal intihar

Mehmed Niyazi 2009.03.09

Yüzyıllardan beri devlet eliyle kültürümüzü tahrip ediyor, onun yerine bizden ileri kabul ettiğimiz milletlerin kültürlerini yerleştirmeye çalışıyoruz.

Getirmeye gayret ettiğimiz kültür, olduğu ülkelerde asırların tecrübelerini, dinî motiflerini, millî heyecanlarını ihtiva etmektedir. Bunlardan habersiz olduğumuzdan, aldıklarımızın hiçbir manası kalmıyor. Noel'le ilgisi bulunmayan bir ülkede Noel Baba'yı canlandırmak maskaralıktan başka bir anlam taşır mı? İthal kültürümüzde ister istemez manevî bir derinlik bulunmamaktadır. Maneviyattan gıdalanmayan bir insanın hayatını sadece gününü yaşamak telaşı doldurur. Bu tipler mideleriyle toprağa basarlar, ihtiraslarıyla düşünürler. Köşe dönmenin, rüşvet ve suistimalin kaynakları da buradadır ve biz, bu zümreyi çoğaltmanın yollarını aramaktayız.

Gözlerimizi iç dünyamıza çevirebilsek, sadece mezar taşlarımızın dilini anlasak, nasıl bir hazinenin üzerinde debelendiğimizi idrak ederiz. O mezar taşları ki; başında dikildiği mevtanın bütün hayat hikâyesini, dramlarını anlatmaktadır. Resmî ideolojimizin uzanamadığı veya yeterince tahrip edemediği halk tabakalarının arasında kültür motiflerimizden bazıları yaşamaktadır. Hiçbir eğitim görmemiş kızlarımız, kınalı elleriyle ne güzel halılar, kilimler dokumaktadır. Hepimize heyecan veren türküler yine halkımızın bağrından fışkırmaktadır. Yemen çöllerindeki mücadelemizi, Tuna boylarında aslanlar gibi direnişimizi halkımız nasıl da terennüm etmektedir. Avuç dolusu para döktüğümüz konservatuarlarımızdan bunlarla mukayese edilebilecek bir ürün elde edilebilir mi?

Maalesef bugün kültürümüzün rafine edilmiş motifleri sadece kütüphanelerde, müzelerde yaşamaktadır. Yabancı kültür adamları ne geniş bulvarlarımıza ne de beton yığını binalarımıza ilgi duymakta, kütüphane ve müze raflarına kaldırdığımız veya köhnemiş diye attığımız eserlerden maceramızı, inceliğimizi, ruh derinliğimizi okumaktadırlar. Fakat biz onlardan bir şey anlamıyoruz; dilimiz, yazımız değiştiğinden onlarla ilgi kurmamız ihtisas haline gelmiştir. Kültür, geçmiş nesillerin sonrakilere bıraktığı miras olduğuna göre halkımızın yaşadığı motifleri, raflara kaldırdığımız eserleri alıp işlemeli, ceddimizden kalan mirası gelecek nesillere emanet etmeliyiz. Mutlaka hayat değişmelidir; aksi takdirde fosilleşip gündemden çıkar. Ama yapaylıktan,

zorlamalardan kaçınırsak, bugünümüzde dünümüz gizli olur; bu da bize büyük bir birikim sunar; kültür de budur.

Elbette bir kültür muhitinde oluşan değişik görüşler, hatta ideolojiler aktivite unsurlarıdır. Ama bizdeki görüş ve ideolojiler de ithal malı olduklarından kültürümüzü berhava etmektedirler. Maziye kâbus gibi gören bir ideolojinin mensuplarının, onu hatırlatacak ne varsa saldırmaları tabiidir.

Dikkat edersek, dilimize yapılan suikastların altında hep ideolojik cinnetlerin bulunduğunu görürüz. İdeolojik tasallutlarla kısırlaştırılan, maziden koparılan, manevi dünyamızdan arındırılan lisanımızla istesek de soylu bir sanat ürünü veremeyiz. İfade edilmeyen hasletlerin zamanla silinmeleri eşyanın tabiatı icabı değil midir? Bugün kullanılan dil bizi sadece biyolojik varlıklara dönüştürdü. Böyle varlıkların kültüre ihtiyaç duymamaları normal değil midir?

Biyolojik varlıkların sadece ihtiyaçları olur. Dünyasını zenginleştiren, ona şahsiyet kazandıran yüce duyguların hasretini duymaz; çünkü böyle bir kavram, idrakinde yoktur. Halbuki her varlık, dünyasını şahsiyetinin özelliklerine, ihtiyaçlarının çeşitliliğine, idrakinde bulunanlara göre kurar. Biz de bugün sadece biyolojik ihtiyaçlarımızın esiri değil miyiz?

Kültür adına televizyon kanallarında yaptıklarımız, gazete sütunlarında yazdıklarımız, magazin sayfalarında çarşaf çarşaf yer verdiklerimiz, kamçılanan biyolojik ihtiraslarımızın tatminlerinden başka nedir? Hangisi yetişen nesilleri büyük heyecanların, ulvî ihtirasların insanı yapmaya yöneliktir? Böyle olunca da cemiyetimizde kültür adamlarımızın bir dansöz kadar ün ve itibar sahibi olamamaları normal değil midir?

Bu, sosyal intihar değil de nedir?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Selahaddin Eyyubi'nin liderlik sırları

Mehmed Niyazi 2009.04.13

Rahmetli Akif'in abidevi Çanakkale şiirinde, "Sen ki, son ehl-i salibin kırarak savletini / Şarkın en sevgili sultanı Selahaddin'i" dediği gibi Selahaddin Eyyubi bütün Müslümanların gönlünde taht kurmuş bir kumandan ve devlet adamıdır.

Onu yakından tanımak, yetişen nesillere örnek göstermek hepimizin görevi olmasına rağmen, kimimiz sadece adını biliyoruz, kimimiz de ders kitaplarında anlatıldığı kadar hakkında bilgi sahibiyiz. Büyük insanların yaptıkları işlerle şahsiyetlerini birbirinden ayırmak mümkün değildir; onun karakterini, yeteneklerini meziyetlerini anlatan kitaplardan yoksunduk. İşte bu boşluğu doldurmak için Sayın Cemal Toksoy ile eşi Fatma Toksoy Hanımefendi, güzel, muhtevalı bir çalışma yapmışlar.

Selahaddin'in kumandan, devlet adamı olmak, cihana ün salmak gibi bir niyeti yoktu; kendisini ilme vermek istiyordu. Çünkü kitabımız rengi, dili ne olursa olsun bütün insanlığı eşit kabul ettiği halde; "Hiç bilenle bilmeyen bir olur mu?" diye buyuruyor, Peygamber Efendimiz de çeşitli hadislerinde alimleri övüyordu. Fakat vaziyetten vazife doğar düsturu gereğince, amcası Sirbuk'un ve babasının zorlamasıyla kendisini savaş alanlarında buldu. Üstün görev şuuru ve ahlakıyla dikkatleri çeken Selahaddin, Nureddin Zengi'nin ordu komutanı oldu. Zengi ölünce çocukları birbirleriyle savaşa tutuştular. Oysa yaşadıkları dönemde birlik önemliydi. Bu boğuşma sadece Zengi'nin çocuklarını yok etmeyecek, ülkeyi de perişan edecekti. İş orada da kalmayacak, İslam âleminin buhranlı dönemi daha feci hale gelecekti. Onların anlaşmaları için Selahaddin

elinden gelen her şeyi yaptı; ne yazık ki başarılı olamadı. Bunun üzerine o da Zengi'nin dul eşiyle evlenip onun mirasçısı olduğunu iddia etmek zorunda kaldı. Böylece devlet başkanlığının yolu açıldı ve tarihte Eyyubiler adıyla anılan devleti kurdu.

Hristiyanlar çeşitli İslam bölgelerini işgal etmişler, Kudüs Krallığı'nı kurmuşlar, ona bağlı olarak değişik mintikalarda üç tane kontluk teessüs ettirmişlerdi. Selahaddin'in ülkesi her taraftan kuşatılmıştı; sadece Beyrut'tan denize açılıyor, donanması olmadığı için de ondan yararlanamıyordu. Haçlılar silindir gibi çığneyerek geldiklerinden Anadolu Selçuklularının yardım etmek için gücü kalmamıştı. Gerek Irak'taki Abbasiler, gerekse Mısır'daki Fatımiler bu feci durumu umursamıyorlardı. Endülüs de çok uzaktaydı. Selahaddin, Nureddin Zengi'nin politikasını izleyerek önce Fatımiler'in üzerine yürüdü. Nüfuz alanını Endülüs ve Yemen'e kadar genişletti. Ayağını toprağa sağlam bastıktan sonra kuzeye, Haçlılara döndü. Mümkün olduğu kadar ikmal yollarını kesti; kale ve kontlukları bir bir düşürdü; nihayet Hittin'de Haçlıları ağır bir yenilgiye uğrattı, onların derlenip toparlanmalarına fırsat vermeden Kudüs'ü fethetti.

Parlak zaferlerinden dolayı, o bölgede yaşayan Araplar, Türkler, Kürtler Selahaddin'i kendi milletlerine ait saymaktadırlar. Söz konusu bölgedeki dillerin tamamını konuşan Selahaddin'i bir millete mal etmek yanlıştır. O dönemde asıl olan din olduğu için evliliklerle hepsi birbirine karışmıştı. Onun kendisini İslam'a vermiş bir Müslüman olarak bilinmesi yeterlidir; gerisi uzmanlık gerektiren bir husustur; tartışmaları da beraberinde getirir. Ondan bütün Hristiyan tarihçileri sitayişle bahsetmekle yetinmediler, bazıları da onu Hristiyan yapmanın lüzumunu duydular; ona dair yalanlar uydurdular. Güya o bir kontesin oğluymuş; deniz yolculuğunda fırtınaya tutulmuşlar; bulundukları gemi batmış; annesi boğulmuş, bir Müslüman kundaktaki Selahaddin'i kurtarıp Müslüman olarak büyütmüş, ölüm döşeğinde doğuştan Hristiyan olduğunu öğrenince, tekrar asli dinine dönmüş.

4 Mart 1193'te elli beş yaşında vefat etti. Öldüğü zaman hazinesinde bir keten elbise, bir Suri dinar ve 40 Nasiri dirhemden başka bir şey çıkmaması onun yüceliğini göstermektedir. Önce Mansare Kalesi'ndeki evine defnedildi. Daha sonra oğlu El-Efdal, babasının naşını Emeviye Camii'nin yanına yaptırdığı türbeye nakletti. İbn Şeddat onun için şöyle der: "Tarih bilgisi kuvvetli, umumi kuvveti genişti. Meclisinde bulunanlar başkasından duymadıkları şeyleri ondan duyarlardı." Laene Poole'den Sir Hamilton Gibb'e kadar pek çok Batılı tarihçi onu övmek mecburiyetini hissetti. Poole'nin onun hakkını teslim etmek zorunda kaldığını şu cümlesinden de anlıyoruz: "Kudüs'ü alması ona dair bilinen tek şey olsaydı bile, bu onun kendi zamanının, belki de bütün zamanların en yiğit ve en geniş yürekli fatihi ilan etmek için yeterliydi." Gibb ise ahlakını öne çıkarmaktadır: "Selahaddin gerçekten de üstün askerî meziyetlere sahipti; fakat onun zaferleri diğer büyük sultanlarda çok az bulunan ahlaki niteliklerinin bir sonucuydu."

Alman Kayzeri II. Wilhelm bu bölgeye yaptığı gezi sırasında Şam'daki Emeviye Camii'nde bulunan Selahaddin'in kabrini de ziyaret eder. Onun adına bir ziyaret plaketi bastırarak; "Burada bütün zamanların en kahraman askeri Sultan Selahaddin'in mezarı önündeyim." diyerek ona hayranlığını ifade eder. Bilgili, yiğit, merhametli, adil ve üstün ahlaklı bir devlet adamı, düşmanı olabileceklere bile kendini övdürür. İyi bir kütüphaneci olan Cemal Toksoy Bey'i ve eşi Fatma Hanımefendi'yi kutluyor, çalışmalarının burada noktalanmamasını ümit ediyorum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Erol Güngör

Kültür Ocağı Vakfı (KOCAV), rahmetli Erol Güngör'ü anmakla geleneğini sürdürdü; değişik hizmetlerinden tanıdığımız bu vakfın, milletimizin bu değerli evladını yetişen nesillere, kalabalıklara tanıtmayı da görevleri arasına kattığına yıllardan beri şahit oluyoruz.

Körler diyarından kuyruklu yıldız gibi geçen Erol Güngör, kısacık hayatında çok büyük işler başardı. Tarihçi değildi; fakat güçlü bir sosyal bilimci olduğu için tarihin ne olduğunu gayet iyi biliyordu. Tacqueville'in "Geçmişten çıkarılan yanlış dersler, tarihi hiç bilmemekten daha zararlıdır." diyerek ifade ettiği açık gerçeğin şuurunu taşıdığından tarihimizi 1923'ten başlatanlara, milletimizin kendisini cami avlusunda bulunmuş bir çocuk gibi köksüz hissetmesinin zararlarını anlatırdı. O, kaybettiğimiz özgüvene, hamasi nutuklarla değil, yapılan analizlerle inandırıcı bir şekilde sahip olabileceğimizi savunurdu.

Comte'un pozitivist geleneğini aşmayan sosyoloji anlayışımızın doğru tespitlere varması mümkün değildir. Sosyoloji ilmi sadece teşhisle, tespitle ilgilenmez; hakkında yapılacak sosyolojik çalışmalar da toplumun şekillenmesinde önemli rol oynar. Bu durumu idrak ettiği için Boulding'den "Yirminci Asrın Manası", Rostow'dan "İktisadi Gelişmenin Merhaleleri", Nef'ten "Sanayileşmenin Kültür Temelleri", Paul Hazard'dan "Batı Düşüncesindeki Büyük Değişme" ve benzeri tercüme yapılmış; "Türk Kültürü ve Milliyetçilik", "İslamın Bugünkü Meseleleri", "İslam Tasavvufunun Meseleleri" gibi eserler kaleme almıştır. Bunları ve diğer bütün çalışmalarını değerlendirince, hayatını köklü ve modern bir cemiyet haline gelmemize adadığını rahatça söyleyebiliriz.

Bilimle dinin birbirlerinin yerine geçmelerinin mümkün olmadığını zihinlerimize yerleştirmeye çalışmıştır. İnananların, bazı yerlerinde işaret bulmaları, Kur'an-ı Kerim'i bir fizik, bir matematik kitabı haline getirmez. İlim bugün doğru dediğine yarın yanlış diyebilir; bilim tarihinin sayfalarını karıştıranlar, bilimin buluştan çok kendini tashih ettiğini okurlar. İnsan, bilimin bu dalgalanmaları arasında sarsılmaz değerlere sahip olmak ister. Birbirlerinin anlaşılmasında yardımcı olmalarına rağmen bilimle dinin görevleri farklıdır. Din, laboratuvara konu olmayan hususlarda gerçeği dile getirir. Bilim ise doğruluğu veya yanlışlığı araştırılabilen hipotezlerle meşgul olur; ispat veya reddedilemeyecek konuları ele almaz. Büyük bilim adamlarının arasında dindar ve dinsiz olanların bulunması da gösteriyor ki bilim insana belli bir inanç kazandıracak mahiyette değildir.

Pek çoklarının zannettikleri üzere, modernleşme ile Batılılaşmanın arasındaki fark basit bir kelime ayrılığı değildir; tamamen değişik dünya görüşlerini ifade eden kavramlardır. Bu gerçeği belirten Erol Güngör, yeterince idrak edemediğimiz bir hususa parmak basmaktadır. Modernleşme denilen şey bir toplumun o çağdaki bilgi toplumu haline gelmesidir. Bir toplum bu duruma gelirse, ihtiyaç duyduğunu üreterek zenginleşir, dolayısıyla özgürleşir. Batılılaşma taklide dayanır; taklit hem yeteneğimizi elimizden alır hem de bir kültürü aynen transfer etmek imkânı olmadığı için hedeflenen noktaya ulaşamadığımız gibi sıkıntılarımızı da artırır. Yetişen nesillerin Erol Güngör'ü keşfedip kitaplarını okuyacağını ümit etmekle, onu erken kaybetmekten doğan üzüntümüze teselli buluyoruz. m.niyazi@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İsmet Paşa karşı devrimcidir

Mehmed Niyazi 2009.06.01

Dünyanın şartları bizi demokrasiye zorladı. Kısa bir süre önce kurulan Demokrat Parti karşısında Milli Şef İnönü'nün seçimi kaybedip hileye başvurduğu, o günleri yaşayanların dillerinde dolaşmaktadır. Seçimle İsmet Paşa iktidarı vermeyecek diye bir kanaat yayılır.

Orduda darbe hazırlıklarının başladığı, bazı generallerin Menderes'le temasa geçtikleri hatıralarda yer almakta, Menderes'in onlara şöyle dediği de belirtilmektedir: "Hedefimiz demokrasidir; oraya gayrimeşru yollardan gidilemez. Mevcut yönetimi beğenmiyorsanız istifa eder, saflarımıza katılırsınız; demokratik platformda beraber mücadele veririz." Hiçbir cunta sivil bir dayanak bulmadan darbe yapamaz.

1950 seçimlerini Demokrat Parti ezici çoğunlukla kazandı. Menderes hükümeti yolsuz, okulsuz, elektriksiz, yoksul bir ülke devraldı. Memleketimiz soluk benizli insanların, şiş karınlı çocukların vatanyıdı. Fırından aldığımız ekmeğin adı 'çarşı ekmeği' idi; ona da herkes sahip olamazdı. Ekmek de iki türlüydü; beyaz ekmek memurlara aitti; parası olsa bile siviller onu alamazdı; esmer ekmek yemek zorundaydı. Yamasız elbise giyeni görmek hemen hemen imkânsızdı; zenginler pantolonlarına 'süvarilik' denen büyük yama yaptırırlardı. Menderes hükümeti halkın önünü açtı; ülkeye ekonomik dinamizm getirdi; süratli bir kalkınma başladı.

Menderes hükümetinin yönü geleneksel politikamız gibi Batı'ya dönüktü. Doğu ve Batı'dan bizi kısıpca alan Sovyetler Birliği'ne karşı NATO'ya girmek başarısını gösterdi. Ordumuzu modernize etti, bölgesel dayanışmayı da ihmal etmedi. Irak, İran, Pakistan'la Bağdat Paktı'nı kurdu. Avrupalılar, Amerikalılar bu oluşumdan işkillenmeye başladılar; Menderes Osmanlı Devleti'ni mi hayal ediyordu? Daha önce on iki adanın verilmesine göz yuman Türkiye, Kıbrıs konusunda diretiyordu. Bu sırada Cezayir, Fransa'ya başkaldırdı; akşam karanlığı basınca Antalya'dan, İskenderun'dan takalar silah yükleniyor, Libya'ya gönderiliyor, oradan develerle Cezayir'e intikal ettiriyordu. Bu gerçeği dönemin Libya başbakanı açıkladığı gibi, Cezayir Kurtuluş Ordusu'nun başkanı Bin Bella da belirtiyor. İçeride baş döndürücü bir kalkınma, dışarıda emperyalistlere karşı koyuş dünyadaki güçlülerin dikkatini çekti. Menderes halk tarafından çok seviliyordu. Onu yalnız bırakmak için önce Irak'ta darbe yaptılar; bütün yetkilileri çoluk çocuğuyla kurşuna dizdiler. Ardından Pakistan'da hükümeti devirdiler. İran zaten Bağdat Paktı'na zoraki girmişti; o da çekilince Türkiye yalnız kaldı.

Gazeteler "Hürriyet elden gidiyor" yaygaralarıyla manşetler çekiyor, fütursuzca tahriklere başvuruyorlar, üniversite hocaları öğrencileri kışkırtıyorlardı. O zamanlarda Güney Kore'de darbe yapılmıştı. İsmet Paşa, "Türk milleti Güney Korelilerden daha az şerefli değildir." diyerek darbeyi fişekledi. Sivil ayak da oluşunca cunta darbe yaptı.

Hukukta olağanüstü mahkeme yoktur. Yassıada'da güdümlü bir mahkeme kuruldu. Savunma sırasında mahkeme başkanı; " Sizi buraya tıkan kuvvet böyle istiyor." demekle de kukla olduklarını ilan etti. Bağdat Paktı'na imza koyan Başbakanı, Dışışleri ve Maliye bakanlarını idam ettiler. Bu da iplerin nerelerden idare edildiğini göstermektedir.

O günkü gazeteleri karıştıranlar Celal Bayar'ın şu sözünü okurlar: "Orduyu kışladan çıkarmak kolaydır; sokmak zordur. İsmet Paşa orduyu kışlaya sokabilirse büyük adamdır." Tabii sokamadı; bugün hâlâ darbe acıları çekiyorsak, en büyük suçlusu İsmet Paşa'dır.

Bazı beyinsizler ezanın serbest bırakılmasını karşı devrim görüp darbeyi yerinde buluyorlar. Menderes hükümeti ezanı Arapça okuma mecburiyeti getirmede; Arapça yasağını kaldırdı. İsteyen istediği gibi okur. Rey avcılığına dönüşmesin diye de bunu Cumhuriyet Halk Partisi ile beraber yaptı. Eğer ezanın Türkçe okunması mecburiyetini kaldırmak karşı devrimcilikse İsmet Paşa'nın başında bulunduğu CHP de buna iştirak etmiştir. Öyleyse İsmet Paşa da karşı devrimcidir. m.niyazi@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Necip Fazıl bir iman adamıydı

Yılın bugünleri gelince yüreğime bir sızı dolar; Necip Fazıl'ı ve onun 'metafizik evladı' Hilmi Oflaz'ı hatırlarım. Hilmi Oflaz'ın Necip Fazıl'a sevgisini, bağlılığını düşündükçe, Mevlânâ'nın Şems'e olan muhabbetini idrak edebiliyorum.

O ne yürekten bağlılıktı; hiçbir artniyete, hesaba dayanmazdı. Necip Fazıl, Hakk'ın rahmetine kavuştuktan yıllarca sonra bile onu her anışında Hilmi Oflaz'ın gözleri yaşarırdı. İkisinde de öyle hassasiyetlere şahit oldum ki, daha dün fani âlemimize veda eden bu kişilerin yaptıkları anlatılsa, günümüzün insanı inanmakta güçlük çeker.

'Büyük Doğu'nun yazişleri müdürlüğünü yapan bir dostumdan dinlemiştim: "Bir han odasında dergi çıkarıyorduk. Kahveci çırağı elinde bir kâğıtla içeriye girdi; Necip Fazıl üstad'a, 'Bunu size dışarıda dikilen birisi gönderdi' diyerek uzattı. Kâğıdı okuyan Üstad'ın yüzü değişti; çekmeceyi çekti; bir miktar para alıp kahveci çırağına verdi; 'Ona götür' dedi. Sonra da Aziz Nesin'in gönderdiği şiiri buruşturup çöp sepetine attı." Bu olay 1940'lı yılların sonlarına doğru cereyan eder. O zamanlar meşhur olmayan Aziz Nesin'in şartları çok ağırdı; belki de bir dilim ekmeğin hasretini çekiyordu. Dilenemiyor, kendisine yakışmayacak yollara başvuramıyor, telif almak ümidiyle bir şiirini Necip Fazıl'a gönderiyor. O da şiiri dergisine girecek kıratla bulmamasına rağmen gerekeni yapıyor. Birisi kimin kapısını çalacağını biliyor, diğeri de halden anlıyor.

Gün geldi, üne kavuşan Aziz Nesin çiftlik sahibi oldu. Necip Fazıl'a "Aziz üstadım"la başlayan nefis ve nezih bir mektup yazdı; arabasıyla aldırarak onu çiftliğinde birkaç gün misafir etmek istediğini bildirdi. Ne yazık ki Necip Fazıl'ın son günleriydi, bu davete icabet edemedi. Biri İslamcı, diğeri Marksistti; ama ikisi de insanlığının farkındaydı. Fikri ne olursa olsun, böyle kişileri takdir edebildiğimiz gün biz de insanlığımızın şuuru ereriz. Hatta böyle meziyetli kişilere değil, sokakta, bakkalda rastladığımız her ferde verdiğimiz değer ölçüsünde biz de insan oluruz.

Necip Fazıl değişik yeteneklerle doğmuştu; şair, tiyatro yazarı, gazeteci, hatipti... Her şeyden önemlisi mütefekkir; bütün meziyetleri derinliğini buradan alıyordu. Henüz yirmi yaşına basmamışken Ahmet Haşim, "Çocuk, bu sesi nereden buldun?" diyerek dahi bir sanatkârı selamladığının farkındaydı. İlk gençlik yıllarında şiirleri dilden dile dolaşıyor, Falih Rıfkı, bir mısraının bir millete şeref olacağını yazıyor, henüz otuzuna basmadan okul kitaplarında yer alıyordu.

Mevlânâ, Yunus gibi mistik yanları ağır basanlar hariç, bütün dahi sanatkârların hafakanları vardır. Herhalde Necip Fazıl, dünyada Hölderlin, Kleist, Baudelaire, Rimbaud ile mukayese edilebilir. O yılanlı kuyudan hiçbiri çıkamadı. Hölderlin, dramatik bir hayatta perişan oldu. Kleist, intihar etti; Baudelaire mevsimini şaşırarak çiçek gibi baharında soldu; Rimbaud, ruhunu kaybedip bir damla ışık için diyar diyar dolaştı. Necip Fazıl ise Abdülhakim Arvasi'nin sarkıttığı iman urganına sarılıp çıktı; fakat bu ona pahalıya mal oldu. Güzel Sanatlar Akademisi'ndeki hocalığı elinden alındı, banka müfettişliği görevine son verildi, okul kitaplarından çıkarıldı... Aslında Abdülhakim Arvasi'ye yaklaşıırken başına nelerin gelebileceğini biliyordu, ama kişi ve toplum için maneviyatın ne demek olduğunun da farkındaydı; asıl olan hesap adamı değil, iman adamı olmaktı.

İslamî bir yola girdiği için sanat ve fikir çevreleriyle de bağı koptu. Yazdıklarını görmezlikten gelirlerdi; "Üzerime sükut külü döküyorlar" derdi; bugün de öyle. "Bir Adam Yaratmak" piyesinin kapağındaki 'Necip Fazıl' adına bir bant çekilip yerine Shakespeare yazılsa, Shakespeare uzmanları bile fark etmezler. Hatta, "Ondaki bu metafizik derinliği nasıl sezmedim" diye de hayret ederler. Değerli eserleri tanıtılsa, geniş kitleler tarafından okunsa, iyi olmaz mı? Neyleyelim; "Baht utansın"dan başka ne diyebiliriz?

Koca Peyami

Mehmed Niyazi 2009.06.15

Makalelerini, romanlarını okuduğum Peyami Safa hayalimde bir devdi. Bir konferansta onu görünce hayallerim yıkıldı; ufak tefek bir adam gelip kürsüye oturmuştu. Konuşmaya başlayınca ufak tefek adam devleşiyordu. Birkaç dakika sonra hayalimi aştı.

Cüssesiz olmasına rağmen hayata karşı cesurdu; çünkü onu öldürmeyen darbelerin arasından geliyordu. Birinci Dünya Savaşı'nın yokluk yıllarında devlete sırtını dayayan bir öğretmen'in istifa edip basın hayatına atılması her babayığidin yapacağı iş miydi? Ağabeyiyle "Yirminci Asır" adında bir akşam gazetesi çıkardılar. Daha on sekiz yaşındayken onda "Asrın Hikâyeleri" başlığı altında edebiyatla ilgili çalışmalarını yayımlamaya başladı. Gazetenin ardından, kullandığı başlıktan da anlaşılacağı üzere, bu cılız delikanlı, boğuştuğu hastalıklara, çok değişik dertlere aldırmandan asrı ile uğraşmakta idi. İlk denemeleri Ömer Seyfettin, Faruk Nafiz gibi ünlülerin dikkatini çekti. Yakup Kadri; "Bize üslup getirdi" demekle değerini belirtti. Yahya Kemal; "İsmail Safa'nın en güzel eseri Peyami'dir." cümlesiyle kendisine yakışan bir espriyle başarısını ifade etti. Ama o bunları ebedi ürün kabul etmez; "Günü gününe çığırtırma" olarak nitelendirirdi. Ona göre ilk edebi çalışması "Sözde Kızlar"dı. Onu da "geçinmek kaygısıyla" kaleme aldığını belirtirdi. Ne bir türlü geçim sıkıntısından kurtuldu ne de edebi zevklerinden uzaklaştı. İlk romanlarında hayatını kazanmak zarureti ile edebiyata olan tutkunluğu adeta mücadele halindeydi.

"Mahşer" ile "Canan"ı da geçinmek ve yeni teşekküle başlayan edebi isteklerle yazdığını söyler. Aslında bu romanların edebiyatımızda bir yeri vardır; ama o, mükemmeli aradığı için eserlerini küçümser. Aldığı mesafeler onu tatmin etmez. Bütün yetenek ve enerjisini sanata veremeyişini şöyle dile getirir: "Kitaplarımı sakatlayan hususların benden olduğu kadar, benim çalışma şartlarımı aleddevam berbat etmiş bir cemiyetin vermiş olduğu huzursuzluk, refahsızlık ve emniyetsizlikten doğduğunu söyleyeceğim. On dokuz senelik yazı hayatımda, bu cemiyet bana bir haftalık istirahat hakkı vermedi." "Bir Akşamı" ve "Şimşek" romanları gazeteci Peyami Safa'ya başkaldırmadır; o tatmin olmasa da bunlarla edebiyat dünyamızda yerini aldı.

Doymak bilmeyen bir merakı vardır. Bütün sosyal bilimlerle, hatta tıpla uyanık bir zekâ ile meşgul olur. Buralardan aldıklarını sanatkarca eserlerine katmasını bilir; onları renklendirir. Edebiyatımıza tez romancılığını da getirir. Mesela "Fatih-Harbiye" Batılılaşma maceramızı anlatmaktadır. 'Doğu-Batı medeniyetleri nedir?', 'Bu iki dünya arasında durumumuz ne olmalıdır?' soruları üzerinde bizi düşündürür. "Bir Tereddüdün Romanı"nda Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra insanlığın geçirdiği manevi buhranı ele alır. "Dokuzuncu Hariciye Koğuşu" yıllarca pençesinde kıvrandığı bir hastalığın hikâyesidir; sade, aynı zamanda canlı bir üslupla yazmıştır. "Matmazel Noraliya'nın Koltuğu"nda büyük bir psikologla karşı karşıyayız. Kültürün ne olduğunu, kültür buhranının acımasızca nasıl kurbanlar aldığını, nutuk atmadan, okuyucu ile eseri arasına girmeden, derinliğine vermiştir. Beethoven için "Dokuzuncu Senfoni" ne ise "Yalnızız" da Peyami için odur. Sanki tüm yazdıkları onu vermek için hazırlıktı.

Halka inmek gibi bir yalana sığınmaz. Okuyucudan dikkat, kültür, incelmış zevk ister. İfadeleri keskin, tahlilleri derindir. Bilhassa son eserleriyle göstermiştir ki roman bir olayın anlatılması değildir. Bizi bunaltan realiteler âleminde çıkartıp hayal âlemine götüren, bize hoş saatler yaşatan sihirli bir değnek de değildir. Fotoğrafla tespit de roman olamaz. O bir devrin, bir memleketin, bir sosyal grubun, bir insanın iç portresidir. Tarihçide, sosyologda, siyasetçide görmediğimiz çizgileri romancıda ararız.

Böyle bir haziran gününde onu okumak için gazeteyi alan, ölüm haberiyle karşılaştı; halbuki sütununda yazısı vardı. Çocukluk günlerinden ölümüne kadar kalemini elinden bırakmadı. İşin en hazin tarafı, o günün

yöneticilerinin ona cenaze merasimini çok görmeleri idi. Neylersin, ne denir!.. Nur içinde yatasın koca Peyami.
m.niyazi@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İdeolojik tipler

Mehmed Niyazi 2009.06.22

Kendilerini vatanın gerçek sahibi telakki ederler; diğerlerinin icazetleriyle yaşadıklarına inanırlar. Onlar için hürriyet bir hak değil, onların veya geçmişte onlar gibi düşünenlerin verdikleri bir lütuftur; ipotek altında olduğundan da istedikleri zaman geri alabileceklerine kanidirler.

Kendilerini çağdaş veya devrimci olarak nitelendirdikleri için gerçeğin avuçlarında bulunduğu şüphe etmezler. Kanaatlerince sözlüklerdeki "seçkin aydın" deyimleriyle de onlar tarif edilmişlerdir. Bunlara göre çağımızdaki üstün kültür ve medeniyet Batı'da kümelendiği için dünyamızın bu sisli bölgesini örnek almayanlar karanlıkta kalmış zavallılardır. Oralardaki kurumlar, yaşantı biçimi getirildi mi ortalık güllük gülistanlık olur. Bilinmiyorsa kitaplar açılır, o kurumların doğuş sebepleri, hizmetleri öğrenilir. Herhalde Russel, bu gerçeği fark etmiş olmalı ki; "Batı'da teori tatbikatı takip eder; Doğu'da da bütün tatbikatın teoriden çıkarılmasına çalışılır." demek zorunda kaldı. Batılı bir otoriter olan Russel kaynak gösterilerek durumlarındaki terslik anlatılsa bile inanmazlar; zira insanlığa yol gösterecek ışıklı ilkelerin beyinlerinde saklı olduğundan şüphe etmezler.

Onlar meselelere kitaplarda okuduklarına veya kendilerince buldukları formüllere dayanarak masa başında çözüm üretirler. Dramları da bu noktada başlar. Kurumlara ruh verenin, onlara işlevlerini ifa ettirenin insan olduğunu düşünmezler. Hiç akıllarına gelmez ki; Avrupa'nın en modern kanunlarını iktibas ettik. Oralarda düzeni sağlayan, bizimle mukayese edilemeyecek ölçüde adaletin tevziinde rol oynayan yasalar, bizde niçin bu işlevleri aynı seviyede görmüyorlar?

Karşısındakini zavallı gören, kantarın topuzunu kaçırmaya başlamıştır. Çözümlerin zihinlerinde mevcut olduğuna inandıkları için de kendilerini dev aynasında görerek egosantrik bir tipe dönüşürler. En basit buluşlarını, kimsenin aklına gelmeyen sihirli formüller telakki ederler. Bu da onları, çözümlerin ancak zihinlerine göre gerçekleştirilebileceğine götürür. Dolayısıyla halk onların zihniyetini benimser, oylarını o doğrultuda kullanırsa, demokrasi, uğruna kurban olunacak bir şeydir; aksi takdirde ülkenin aleyhine işleyen bir sistemdir. Dünya şartları zorladığı için sokaktaki vatandaşın oyuna itibar edilir. Tabii bu, aydınlıktan ödün vermek anlamına gelir; ülkeyi nereye sürükleyeceği bilinmez. Zaman zaman güce başvurmak gerekir. Bunun için de stratejik noktaların elde tutulması hayati önem taşır.

Zihinlerindeki çözümlerin doğruluğundan emin olmalarına rağmen halkın onları anlayacağına inanmadıkları için geleceklerini güven altına almanın ihtiyacını duyarlar. Bundan dolayı da öğretim ve eğitim kurumlarını ideolojik mahfiller görürler. Üniversite kürsüleri hür idraklerin ilim ürettikleri yerler değil de rejimin güven altına alındığı noktalardır.

Hukukun üstünlüğü, demokrasi, insan hakları önemli değildir; önemli olan vatan ve millettir. Onların değerini kavramak için beyin, sevmek için yürek gereklidir; ne çare ki onlardan başka kimsede ne beyin ne de yürek vardır. Vatanın geleceği onların başta olmasına bağlıdır; başkalarının devletin belli noktalarına gelmeleri tehlikeleri davet etmektedir. Fakat yaklaşan tehlikeyi sadece kendileri görürler; onlardan başka ne kimse fark; ne de idrak edebilir.

Varlıkları, vatan ve milletin biricik güvencesidir. Kendilerinin dışında herkes potansiyel vatan hainidir; bugüne dek ihanetleri görülmemişe yarın mutlaka görülecektir. Bunun için de problem teşkil eden hayatın gerçeklerini bir yana bırakır; insanlarla uğraşmayı iş edinirler.

Vatandaş onların tercihlerini benimsemiyorsa, bunun kökünde objektif sebepler aramazlar. Ortalıkta bir ihanetin dolaştığına ve cahil yöneticilerin meseleyi kavrayamadıklarına inanırlar. Düşüncelerini paylaşmayanlar ya cahil ya da haindirler. m.niyazi@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Süngü ve anayasa

Mehmed Niyazi 2009.06.29

Genelkurmay eski başkanı Sayın Karadayı'nın sesi internette dolaşüyor. Büyükanıt, muhtırayı kendisinin yazdığını söylüyor. Ortalıkta bir darbe planı elden ele geziyor. Mahiyetinden çok altındaki imzanın sahte olup olmadığı tartışılan bu belgenin gölgesi bile Silahlı Kuvvetler'i yıpratmaya yetiyor.

Bundan sonra iktidar değişikliğinin süngüyle değil, hukukî kurumlarla yapılacağına şayia olarak dolaşmasının şüyu vukuundan beterdir.

Darbe yapılmıştı; devlet terörü bütün yurdu kasıp kavurmasına rağmen halkın büyük çoğunluğunun yüreği Menderes için çarpıyordu. O zamanlar "anayasa" kavramı halka yabancıydı. Her gün birkaç kere devlet radyosu, "Menderes'in anayasayı tağyir ve tebdil ettiğini" söylüyordu. Kulak kesilen halk, Menderes'in ne yaptığını öğrenmek istiyordu. Menderes'le anayasa arasında bir şeyler geçmişti; ama ne olmuştu? Anayasa ne idi? Nasıl tadil veya tağyir edildiği halk için muamma idi. Bu hengamede 1961 Anayasası yapıldı. Yeni Türkiye Partisi Genel Başkanı Sayın Ekrem Alican, ilçemize gelmiş, halkımıza anayasayı anlatıp "evet" oyu isteyecekti. Epeyce bir kalabalık, belediyenin önüne toplanmıştı. Akyazılıların yakından tanıdığı Azizoğlu Ahmet amcamız da kalabalığın arasındaydı. Renkli kişiliğini bildiğimizden biz çocuklar ona bakıyorduk. Ekrem Alican, elindeki notlara baktığı sıralarda Ahmet amcamız bastonunu yere vurup bağıırıyordu: "Kavanoza koyun! Kavanoza koyun!" Bir ara Ekrem Alican, terini silerken "Ahmet amca neyi kavanoza koyalım?" diye sordu. "Oğlum, o anayasa dediğin ne ise onu kavanoza koyun. Başka türlü koruyamazsınız. Menderes gibi dünya efendisi bir adam onu çiğnediğine göre, katır sürüsünün nalları altında başına neler gelmez!"

O günlerde bir anayasa hukuku hocası gelmiş, ilçemizin parkında oturuyordu. Halk, Menderes'in celladını bulmuş gibi oldu. Akli evvelliğiyle tanınmış yemişi Asım, hemen yanına yaklaştı. Bunu fırsat bilen halk da birikti. "Hoş geldiniz" dedikten sonra Asım başladı: "Hocam anayasa nedir, kim yapar, kim değiştirir, bizim anlayacağımız dille anlatır mısınız?" Hoca biraz düşündükten sonra cevap verdi: "Anayasa, kanunların anası demektir. Kanunlar onun gösterdiği şekilde ve doğrultuda yapılır. Aynı zamanda anayasa, devleti teşkilatlandıran kanun demektir. Bu kanun, normal olarak anayasa hukukçularından kurulan bir komisyon tarafından hazırlanır ve milletin oyuyla yürürlüğe girer. Gerekiyorsa onu millet değiştirir." "Biz cahil insanlarız. Menderes, anayasayı tebdil ve tağyir için asıldı, sizce bu ceza adil miydi?" Hoca hemen cevap verdi: "Adildi, zira anayasa milletin oylarıyla yapıldığı için, onu ancak gene milletin oylarıyla değiştirmek mümkündür. Milletin hakkını gasp ettiğinden dolayı Menderes asılmıştır." Asım, yeni bir soru sordu: "Menderes'in tağyir ve tebdil ettiği anayasa milletin oylarıyla mı yürürlüğe girmişti?" Hoca sakindi: "Hayır, o günün şartları buna müsait değildi." Asım, sigarasından derin bir nefes çekti: "Peki hocam, bu darbeciler anayasayı kökünden kaldırdılar. Bunlar milletin hakkına el atmadılar mı?" Hocanın rengi değişir gibi oldu: "Darbelerin kendilerine göre kanunları vardır. Kanunîliğini başarılarında bulurlar, çünkü güç ve kuvvet ellerindedir." Asım gülümsedi:

"Hocam sizin anlattıklarınızdan şunu çıkardım; elinde silahı olmayan anayasayı ihlal ederse ipe gidiyor. Silahlı olan, onu kaldırıp atıyor. Hem de silah milletin silahı, anayasayı değiştirmek de milletin hakkı. Kendi silahıyla, kendi hakkı gasp ediliyor. Doğru mu hocam?" Terlemeye başlayan hoca zoraki; "doğru" dedi. Kahkaha savuran Asım şöyle devam etti: "Hocam şimdi anayasanın ne olduğunu tam öğrendim. Anayasa iki dal arasına gerilmiş örümcek ağıdır. Sivrisinek çarparsa can veriyor; eşekarısı vurursa delip geçiyor. Bana anayasayı soranlara böyle anlatsam yanlışlık mı yapmış olurum?" Çaresizce gülümseyen hoca, şöyle cevap verdi: "Misafirliğime bağışlayın. Ben anayasayı öğreterek ekmek yiyorum. Sorunuza 'evet' dersem, öğretecek bir şeyim kalmaz, ekmeğimden olurum." m.niyazi@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Vicdan ve devlet

Mehmed Niyazi 2009.07.06

Her milletin devlete bakışı farklıdır. Bazı milletler hiç devlet kurmamış, böyle bir ihtiyacı da duymamışlardır. Yahudiler iki bin yıl yaşadıkları halde varlıklarını sürdürebilmişlerdir.

Devletimiz nerede sükut etmişse, yüz-yüz elli yıl sonra orada milletimiz de silinmiştir. Doksan yıl önce Halep Türk şehriydi; bugün orada kaç Türk yaşamaktadır? Bu gerçeği kavrayan halkımız devletle milleti devamlı beraber anmış, "Allah devlete ve millete zeval vermesin" cümlesini dualarına katmıştır. Milletimiz devletine hiçbir milletle mukayese edilemeyecek kadar değer vermiştir. Avrupa dillerinde baba vatan (vaterland) kavramı yer almasına rağmen, biz "devlet baba", "anavatan" diyoruz.

Hukuk, en basit hükmi şahsiyette gaye arar; devlet ise içinde sayısız hükmi şahsiyet bulunduran, onlara hayat veren hükmi şahıstır. Gayesini de kurucusu olan milletin vicdanında bulur. Millet vicdanının hakim olmadığı devletlerle istilacı güçlerin pek farkı yoktur. Ordu, silahı bulunduğu için milletin vicdanına kulak vermek ihtiyacını duymayabilir. Herhalde geri kalmış milletlerde kamuoyunun, sivil kuruluşların orduya karşı denge oluşturamayacağını düşünerek Montesquieu; "Az gelişmiş ülkeler ordularının işgali altındadır." demiştir.

Hükmi şahısların toplamı devleti oluşturur; devlet de onlarla fonksiyonunu ifa eder. Hükmi şahıslar yetki sınırlarını bilmelidirler; aksi halde devletin bünyesinde kargaşa meydana getirirler. Demokratik devletler kuvvetler ayrılığına dayanıyorlarsa da, devlet gücü ister istemez bazı noktalarda yoğunlaşır. İşte Anayasa Mahkemesi bu kurumlardan biridir. Televizyonlardaki tartışmalara gelen elektronik postalardan anladığımıza göre, YÖK, Anayasa Mahkemesi gibi kurumların kaldırılmasını isteyenler az değil. Vaki 1961 Anayasası'na kadar bizde böyle bir kurum yoksa da, Anayasa Mahkemesi'nin hukuk devletinde ciddi işlevleri vardır. Yalnız üyeleri görev ve sorumluluklarını iyi bilmeli, siyasi kanaatlerine, ihtiraslarına göre hüküm vermemelidirler. 367 nisabı, laiklik konusundaki sübjektif, karakuşu kararları ve benzerleri millete illallah dedirtmiş ki kaldırılması isteniyor. Oysa üyelerinin en önemli görevi, o yüksek mahkemenin saygınlığını korumaktır. Bu da ancak verdikleri kararlarda adil, objektif olmalarıyla mümkündür.

Hukuk devletinin en önemli şartı, devletin kurumlarına kim gelirse gelsin, yürürlükteki anayasa ve kanunlara göre görevini yapmasıdır. Bunun verdiği güven, devletin şahdamarını oluşturur. Ne yazık ki bir mahkemenin tutukladığı birini "bizim" denilen bir başka mahkeme serbest bırakınca, haber değeri olduğu için, ertesi günkü gazete manşetleri yargıya güveni yerle bir etti. Bu durumda devlette köşe kapmaca oynamak normalleşir; ama felaket çanları da beraberinde çalmaya başlar.

Büyük tarihler zayıf düşmüş milletler için ağır yükür. Tarihe bakan, hangi zirvelerde bulunduğumuzu görür. İbn Haldun'un "Su nasıl suya benzerse, bir milletin geleceğı de geçmişine öyle benzer." dediğini düşünürsek, milletler arasındaki konumumuzu tahmin edebiliriz. Biz ancak devletimize sarılarak varlığımızı sürdürür, selamete çıkarız. Kim devletimizi milletimizin vicdanından koparacak bir eylemde bulunursa, işte o, kaderimizle oynamaktadır.

Halk arasında, dünya şartları ordunun darbe yapmasına elverişli olmadığından, hukuk darbesi hazırlanıyormuş fısıltısı dolaşmakta, bu zehirli fısıltılar vatandaşın devlete güvenini sarsmaktadır. Devleti kuran hukuktur; onun da biricik temeli vicdandır. Vicdanının sesi olan millet iradesine "abrakadabra"larla el konulmasının sorumluluğunu hiçbir omuz çekemez. m.niyazi@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İlim ve ideoloji

Mehmed Niyazi 2009.07.13

Nüfus, milletlerin hayatında çok önemlidir; ama ilim kadar hiçbir şey kaderlerinde etkili değildir; adeta varlıklarının nabzı ilimlerde atar.

Ömrü, gücü sınırlı bir yaratık olan insanın kendisiyle mukayese edilemeyecek kadar büyük işler görmesi, yere göğe hükmetmesi ilim sayesinde. İnsanın kudreti, refahı, sıhhati, hatta şahsiyeti ilimle çok yakından ilgilidir. Fakat ilim dinle bağını koparırsa büyük felaketlere yol açar. Alim yeterli vicdana sahip değilse, nasıl canavarlıklara sebep olduğuna Hiroşima ve Nagazaki'de şahit olduk. Bir günahsız öldürmek, bütün insanlığı öldürmek gibidir gerçeğine inanan, böyle bir cinayeti işleyecek silahı nasıl yapar!

İlim ve din kopukluğu sadece insanlığın facialarına sebep olmaz; cemiyeti kahredici felaketlere sürükler. Mesela kitleleri yönlendiren bir Fransız aydını L. Blum'un kız kardeşle evlenmede zarar görmemesi, onun ilminin, kız kardeşle eşi ayırmayan fizyolojiye dayanmasından ileri geldiğı şüphesizdir. Evet, fizyoloji ilmine göre eş ile kız kardeş aynı özelliklere sahiptirler; ama bu, bütün moral değerleri dinamitleyecek, cemiyeti yok edecek bir olaydır. Kaldı ki daha sonraları yakın evliliklerin ne problemler doğurduğunu da ilim ispat etmiştir. İnananlar için din hikmetlere dayanır; ilim geliştikçe bazı hikmetlerin sebeplerinin gün ışığına çıktığını burada da görüyoruz.

Toplum içinde dayanışmayı ilim sağlamaz; ilmi araştırma genellikle tek kişinin işidir. Böylece ilim insanları tek kalma psikolojisine alışırlar. Ayrıca meslek hırslarının, meslek sınıflarının doğması cemiyetteki bağları gevşetir. Bu durumda kalabalıklar içinde fertlerin atomize olması çeşitli sıkıntıları doğurur. Burada da panzehir olarak maneviyat karşımıza çıkmaktadır. Din bizde vicdan oluşturur; vicdan bize başkasını düşündürür; ilim beynimizi güçlendirir; beyin bize kendimizi düşündürür. Beyni güçlü bir insan, vicdandan yoksun olursa, onun kadar cemiyete bir domuz zarar verebilir mi ?

Toplumların ızdırapları idealistleri doğurur; bunlar kendilerini unuttur; toplumun kaderiyle kendi kaderlerini bir görürler. Son dönemlerde mazlum milletlerden ne idealistler çıktı; fakat gerekli ilmi donanımına sahip olmadıklarından hareketleri hüsrarla sonuçlandı. İdealist bir insan faydalı olmak için nereden başlayacağını, neler yapacağını gayet iyi bilmelidir. Bu da ilimle mümkündür. İlim yalnız yol göstermekle kalmaz; idealistin ideolojik kapana düşmesini de önler. İdeolojik idrak her şeyi çözdüğüne inanır; yeter ki beynindekileri olaylara tatbik edebilsin. Birkaç slogan, birkaç düsturla ortalığın güllük gülistanlığa dönüşeceğinden şüphesi yoktur. İlimi beyin sahibi ise kafasındaki çözümlerle olayların üzerine gitmez; onun idrakinde sadece metot vardır.

Hayatın sonsuz boyutlu ve çok karmaşık olduğunun farkındadır; olayları analiz eder; çözümlerine dair teşhisler koyar.

İdeoloji sadece ilmin düşmanı değildir; idealin de düşmanıdır. İdeal ızdıraptan doğan çığlıklardır; ideoloji ise o çığlıkları kendi doğruları için köleleştirir. İdealizm her şeyini vermektir; ideoloji ise bir kapandır; içine aldığı insanın alternatiflerini sınırlar; mahiyetine göre akıl dahil bütün imkânlarını elinden alır. Bir cemiyet için idealistler ne kadar hayat verici iseler, ideolojik tipler de o derecede yok edicidirler.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ahmet Haşim'in şiiri

Mehmed Niyazi 2009.07.20

Büyük sanatkarlar kendi dünyalarını kurarlar; onların güneşi, ayı, gecesi, gündüzü, yıldızı, kuytusı, dağı bizimkilerin aynısı değildir; hepsi kurdukları dünyaya göredir.

Haşim bunlara bir de renk ve hayal dolu bir dil eklemiştir; dilinin lezzetine varmadan dünyasına girmek, mehtabının, gölgesinin esrarını yaşamak, şakiyan bülbülünün yürek burkan sesini duymak mümkün değildir.

Ciddi şairler, 'halis şiir'in ya da 'saf şiir'in peşindedirler. Onlara 'Saf şiir nedir?' diye sorulduğunda farklı cevaplar almak kabildir; ama en kaba şekilde curufu olmayan şiir anlaşılır. Bir kıtası, bir beyti, bir mısraı atılmakla şiir, anlatmak istediğinden çok şey kaybetmiyorsa, kelimeleriyle oynanabiliyorsa, o saf şiir değildir. Haşim az ve öz yazan bir sanatkar; pek çok şiirini kitaplarına almaması titizliğini gösterir. Ömrü boyunca yazdığı şiir ve nesirlerinden ancak beş küçük kitapçık oluşturabildi. Ama kültür ve sanat dünyamızdan konuşurken Haşim'den söz etmezsek, eksiklik hissettiğimize göre, o gayesine ulaşmıştır.

Haşim'in mizacını yansıtan duyuşlar ve hayallerinde Abdülhak Hamit, Cenap Şahabettin ve bilhassa Tevfik Fikret'in etkisi olduğunu belirtirler, onu "Fecr-i Ati" zümresine dahil ederler. Munis Faik haklı olarak farklı düşünmektedir: "Ahmet Haşim hiçbir mektebe mensup değildir. O, ayrı bir şahsiyet, belki de başlı başına bir mekteptir. "Servetifünun" cereyanının muvakkat bir devamından başka bir şey olmayan "Fecr-i Ati" zaten mektep sayılmazdı. Bence Ahmet Haşim'i "Fecr-i Ati" mektebine mensup gibi gösteren yegâne sebep, edebiyatımızı teşkil eden silsilenin en sivrilmiş şahikalarından biri olan şahsiyetini o cereyanın hakim olduğu devirde göstermiş olmasıdır." Haşim, çığır açmış şairlerimizdendir; niceleri izinden gitmek istedi; fakat bugüne dek hiçbirisi onun seviyesine ulaşamadı.

Galatasaray Lisesi'nden mezun olması, onun dışımızdaki bir dünya ile temasını sağlıyordu. Mallarme'ın, Rimbaud'nun, Paul Valery'nin etkisinde kalarak sanat dünyamızı zenginleştirmiştir. Etkide kalması bir sanatkarın kıratını düşürmez; önemli olan aşırma şeyleri değil, özüne mal ettiklerini vermesidir.

O şairi anlatırken ne anladığını da ifade ediyor: "Şair ne hakikat habercisi, ne belagatli insan, ne de bir kanun koyucudur. Şairin dili nesir gibi anlaşılacak için değil, fakat duyulmak üzere vücut bulmuş, musiki ile söz arasında, sözden ziyade musikiye yakın, orta bir dildir."

İlhamını ifade edebilmek için şiirin yapısında hürriyeti şart görür. Nesirde bulunması lazım gelen sarahati ve insicamı şiirde kesinlikle aramaz. Vazıhlık şiirde onun için ölümdür. Müphemliği şiirin bir unsuru kabul eder; çünkü hayal ve çağrışımlar burada pervasızca devreye girer. Şiir dar bir mananın hududu içinde sıkışıp kalmamalıdır; her mana yeni bir manaya gebe olmalıdır. Şiir mantığa değil, ruha ve muhayyileye hitap

etmelidir. Bunun için onda berraklıktan ziyade derinlik aranır; üslup denince de akla ahenk gelir. Zaten o şiirini fikirlerle değil, kelimelerin ahengiyle dokur.

Abdülhak Şinasi onu şöyle değerlendiriyor: "Haşim'in beyni şiir denilen mucizenin tekevvün ettiği bir yerd. Hayatın hisleri kalbinin imbiğinden süzülerek bunları toplayan ve aksettiren bir damla jale halinde kaleminden sızar, kâğıda hak olurdu. Ve bu şiir usaresini çıkarabilmek için o kim bilir hayatında nasıl ızdırap çekiyordu."

Haşim, şiir ve sanat bakımından hayatı şu şekilde nitelendirir: "Ne yazık ki vücudun harabisi zekânın olgunluk zamanına tesadüf eder, manasız çocukluk, tatsız gençlik, sinn-i kemale hazırlamaktan başka nedir, zekâ nar, ayva, portakal gibi renk ve rayiha bulan sonbahar mahsulüdür. En az kırk sene güneşte pişmedikçe, bu asil meyve ballanmıyor." En güzel eserlerini vereceği çağda, 46 yaşında fani âlemimize gözlerini yumdu. Herhalde mezar taşına şu beytinin yazılması münasip olurdu:

"Bize bir zevki tahattur kaldı

Bu sönen ve gölgelenen dünyada."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Demokrasi ve yargıçlar

Mehmed Niyazi 2009.07.27

Sofist Trasimaque'nin, "Adaletin, en kuvvetlinin hoşuna gitmekten başka bir şey olmadığını temin ederim." sözü her rejimde geçerlidir. Yalnız demokrasi halkın vicdanına oturduğu için Trasimaque'nin iddiasında sapma olması tabiidir; çünkü böyle rejimlerde güç, hakimiyetin sahibi halka aittir.

Ama bu noktada hakkı tevzi eden yargıçların adalet nosyonları, vicdanları ön plana çıkar. Bir yargıç yürürlükteki hukuku bilebilir; fakat onda adalet nosyonu, vicdan teşekkül etmemişse, bilgisini o hukukun boşluklarını bulmakta kullanır; boşluk bulamazsa, oluşturur. İşte bu, demokratik rejimi torpilleyen en büyük felakettir. Üstüne üstlük, hukukçular belgelerle, fiillerle değil de, niyet okumakla hüküm vermeye kalkarlarsa, fırlattıkları torpil ölümcül niteliğe kavuşur.

Demokratik rejim, her şeyden önce, elverişli ortam arar. Tabuların hakim olduğu, bazı düşüncelerin resmi görüş haline geldiği toplumlarda demokrasiden söz etmek mümkün değildir. Böyle ortamlarda kurulan demokratik sistemler, sahneye konulmuş oyunlar gibidirler; her şey suflörlerine bağlıdır. Bir zümre kendisini kamuoyunun yerine koyup "Ancak şunlar düşünülp tartışılır; geri kalan işler şöyle yapılacaktır." derse, orada kılık değiştirmiş diktatörlük hakimdir. Diktatörün her zaman başında taç, elinde kılıç yoktur. O, bazen kilisede papaz, mabette yol göstericidir; kimi zaman köpürtülmüş bir insan, hayat veren bir fikir, kimi zaman da devlet gücünün yoğunlaştığı noktalara hakim olan zümrelerdir; onların biricik özellikleri dokunulmazlıklarıdır.

Bir devleti, istilacı bir devletten ayıran en önemli özellik, o devletin tebaasının vicdanıyla uyumlu olmasıdır. Öz çocuklarının kurduğu devlet, milletin vicdanına ters düşüyorsa, onun istilacı bir devletten farkı yoktur. Bunun için demokrasi, çağımızda insan onuruyla bağdaşan biricik sistemdir. Demokratik sistem ilk önce vatandaşın hürriyet terbiyesine ihtiyaç duyar. Bu terbiye, her vatandaşın kendisinin düşünmeye, seçmeye hakkı olduğuna inandığı gibi, diğer vatandaşların da aynı haklara sahip olduğunu kabul etmesiyle başlar. Bu rejim vicdanlı, iyi yetiştirilmiş, aydın zümrelerle hayat hakkı bulur. Hakimiyetin sahibi ve kaynağı halktır; ama bu hakimiyetini aydın evlatları vasıtasıyla kullanır; siyasi ve bürokratik kadroları onlar oluştururlar. Aydınların seviyesi, ciddiyeti o rejim için hayati önem taşır. Bir ülkede mühendisler, maliyeciler demokrasi anlayışından, hürriyet terbiyesinden

mahrum olurlarsa, onlar ancak hakim bulundukları hizmet birimlerini bloke ederler; zararları mevzii kalır. Fakat bir memlekette hukukçular bunlardan mahrumsa, o devletin şahdamarında tıkanıklık husule gelir. Bu çok daha büyük felaketleri ardından sürükler.

Demokrasilerde sermayedarlar, sendikalar gibi baskı grupları iktidara halkla birlikte ortak olmak isterler. Bunlara ancak üstün hukuk kurallarının sarsılmazlığıyla karşı konulur. Yalnız üstün hukuk kurallarının uygulayıcıları hukukçular, kendi menfaatlerini, ideolojik çıkarlarını düşünürlerse, işte o zaman kıyamet kopar. Çünkü devleti hukuk kurar. Hukuka ruh veren uygulayıcılar amaçtan koparlarsa, bir zümrenin diktatörlüğünü oluştururlar. Bu diktatörlükler, fert diktatörlüklerinden daha insafsız olurlar. Zira fertler bir gün hesap vereceklerini düşünürler; bunlar zümre oluşturdukları için işleyecekleri suçlar anonimleşir; suçlunun belli olmaması zalimin zulmünü hudutsuzlaştırır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kader okunu fırlatmadan

Mehmed Niyazi 2009.08.03

Hümanizm düşüncesi eski çağlardan beri insanoğlunun fikir hayatında bulunmaktadır. Fakat bu düşünce gittikçe gelişti; insanı evrenin odak noktasına oturtmakla kalmadı; onun bütün sorunları çözebileceğini de işlemeye başladı.

İnsan olarak gururumuzu okşayan bu fikrî cereyan giderek etkisini artırınca, biz insanlar her şeye layık olduğumuz, yeryüzünde bulunanlara istisnasız sahip olabileceğimiz düşüncesine kapıldık. Halbuki ekolojik dengenin getirdiği kısıtlamalarla isteklerimizi gemlemek zorundayız. Dinler, köklerinin pek çoğunu dinlerde bulan gelenekler olmasa, sınırlı dünyadan pay almak hırsı bizleri canavarlaştırır. Silahların korkunçlaşması da, felaketi idrak edemeyeceğimiz boyutlara götürür. Bunun için dinî telakkilerin devam etmesi, insanlık uygarlığının ayakta kalmasının biricik şartı görünmektedir.

Çağın getirdikleri bir töreyi yıkabilir; sosyal bünyede, yeni şartlarda töreyi oluşturma hassası devam etmiyorsa, toplum sarsılmaya başlar. Bu durum sürüp giderse, bir gün toplum uçurumun dibinde gözlerini açar. Töresiz bir toplum yığın haline dönüşeceği için, derlenip toparlanarak oradan bir daha çıkamaz; bugüne kadarki benzerleri gibi tarihin karanlıklarına gömülme onun için mukadder olur.

Günahı ve başka insanlara karşı sorumluluğumuzu reddetmek, yapabileceklerimizin de sınırsız olduğunu kabul etmek anlamına gelir. Sınırsız özgürlük ideali de açgözlülüğün, kaba kuvvetin, dolayısıyla despotluğun, kültür yıkılmasının ve yeryüzünün perişan edilmesinin meşrulaştırılmasına dönüşür. Moral değerlerinin sınır taşları dikilmediği bir toplumda, gelişme patlamayla sonuçlanır. Güçlüler daha da güçlendikçe ihtiraslarının korkunçlaşacağını yüzyıllarca önce Aristoteles veciz bir şekilde şöyle ifade etmiştir: "En büyük suçlar ihtiyaçtan değil, aşırı bolluktan işlenir. İnsanlar soğuktan korunacak bir yer bulmak için zorba olmazlar." En azından açlığın canavarlaştırmasından, bolluğun kudurtması daha tehlikelidir.

Genetik yapıyı bozabilecek teknolojik aşamaya ulaşılmış bir dönemde, ihtirasları köpürmüş insanın özgürlüğünü sınırlayacak mutlak bir ahlak olmadan sağ kalabileceğimiz dahi kuşkulu görünmektedir. Allah'a inanmayan birisi de başkalarının haklarına saygılı, ahlaklı olabilir; ama uymak zorunda bulunduğu kurallarla menfaati karşı karşıya gelirse, hangi oranda bu kurallara uyulur? Dindeki "şartlar ne olursa olsun" uyulması gereken inanca insan her zaman muhtaçtır. Hoyratlaşan insanın tabiatla mutlak hakim olmak hayali, ancak

İlahi bir boyutu olan sorumlulukla sona erebilir; ona Heidegger'in deyimiyle; "varlıkların efendisi değil, varlıkların çobanı" olduğu görüşü benimsetilebilir.

İnsan yaşanabilir bir dünyada ömür sürmek istiyorsa, mutlaka İlahi denetime tabi olduğunun şuurunu taşımalıdır. Aksi takdirde Nietzsche'nin işaret ettiği şu tehlike insanoğlunun kaderi haline gelir: "En yüce değer olan Tanrı'nın önemi idrak edilmese, bütün öteki değerler de çürür ve boşluğu doldurmak için yalnızca sınırsız bir güç kalır." Nietzsche'nin ne kadar haklı olduğunu Avrupa'daki İkinci Dünya Savaşı'ndan önceki olaylar ortaya koydu. İhtiraslar uğruna milyonlarca insan doğrandı; kan, gözyaşı seller gibi aktı. Bugün için Batı sütlüman görünse de, biraz dikkatli bir göz, ufuklarda kara bulutların toplandığını fark ediyor; dâhi evlatlarının "Kader okunu ne zaman fırlatacak?" diye çığlık çığlığa bekleyişlerine hak veriyor. m.niyazi@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Klasiklerimizi aşmalıyız

Mehmed Niyazi 2009.08.17

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "Saatleri Ayarlama Enstitüsü" adlı kitabı, roman dünyamızın mihrakına oturtulacak eserlerden biridir. Hiciv, mevcut durumla, olması lazım gelenin arasındaki farkı çarpıcı bir şekilde anlatmaktadır.

Okuyucuda, ilk kez müşahede ediyormuş intibasını uyandırdığı için de edebiyatın etkili bir tarzıdır. Bazı yazarlar toplumdaki çarpıklığı göstermek için bir yabancıyı getirip dolaştırırlar, bazıları da tarihten seçtikleri bir ünlünün gördüklerini naklederler. Tanpınar ise toplumda yaşayan Hayri İrdal'ı tercih etmiş, romanı ona anlattırıştır.

İrdal, olayın geçtiği dönemde yaşıyor, ama kendisini hayatın dışına atılmış, yalnız hissetmekte, psikiyatrist Ramiz Bey'e sık sık başvurmaktadır. İrdal, bu romanı kaleme alışı şöyle açıklıyor: "...Hatıralarımı yazmaktan kastım, kendi anlatmak değildir. Sadece şahidi olduğum birtakım vakaların unutulmamasına yardım etmektir. Bir de üç hafta evvel toprağa gömdüğümüz aziz insanı anlatmak ve anmak içindir."

Hayri İrdal'ın sözünü ettiği Halit Ayarcı'dır; vefasızlığın kol gezdiği bir ortamda bu eseri yazıp dostluk örneği göstermektedir. Sefaletin, bir köşeye atılmış olmanın her türlü acısını yaşayan İrdal'ın elinden tutup ona ikbalin basamaklarını tırmandıran Halit Ayarcı'dır. O da velinimetini unutulmaktan kurtarmak için Saatleri Ayarlama Enstitüsü'nü yazmıştır.

Bu iki insanı bir araya getiren, saate düşkünlükleridir. İrdal, bizim için saatin ne kadar lüzumlu olduğunu belirtmenin ihtiyacını duyar. Gerçekten de Müslümanların hayatında saat çok önemlidir; namaz, iftar, sahur hep onunla ilgilidir. Bu, Müslümanlarda ciddi zaman şuuru uyandırmalıdır; ama ne yazık ki son dönemlerde olması lazım geleni müşahede edemiyoruz. Romanın ilk bölümünde Tanzimat öncesi hayatımız sembollerle anlatılmakta, ikinci bölümünde Tanzimat sonrası ele alınmakta, üçüncü bölümde Cumhuriyet döneminin geçmişle bağlarını koparıp yeni bir toplum yaratma çabası kritik edilmektedir. Bu dönemin özelliği iyi-kötü, faydalı- faydasız ayrımı yapmadan eskiyi atıp yerine sadece yeni olduğu için, yeniyi koymaktır. Son bölümde ise büyük heveslerle enstitüyü kuran Halit Ayarcı, yanında çalışanların ihanetine uğrar.

Romandaki psikiyatrist Ramiz Bey'in şekli şemali, hali, tavrı, Freudculuğu bana aziz hocamız İzzeddin Şadan'ı hatırlatmaktadır. Bu kanaatim doğruysa, yakın dönem edebiyat tarihçileri projektörlerini romanın diğer kahramanlarına çevirmelidirler. Zaten büyük eserler mercek altına alınıp incelenirse, hayattan kuvvet aldıkları tespit edilir. Yalnız bir hususu belirtmek isterim; Romanda Dr. Ramiz tıbbî olaylara, dünyaya Freud'un açısından bakarken bizdeki rüya tabirlerine de değer vermektedir. Dr. Ramiz'in modern tıbbi bilmesine rağmen halk için yazılmış kitapları aşamadığı gösterilmektedir. İzzeddin Şadan Avrupa'da tahsil yapmış, ama milli bir insandı;

romanda anlatıldığı gibi hurafeciliği yoktu; sık sık "Amentü Müslümanıyım; Kur'an rehberimdir" der, başka şeye inanmadığını söylerdi.

Gençlerimiz roman yazmak istiyorlarsa, en azından klasiklerimizi okumalı, onların bir tuğla daha üstüne çıkmanın azmini taşımalıdır; aksi takdirde kalemi eline almalarının hiç anlamı yok.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Devletimize güvenmek istiyorum

Mehmed Niyazi 2009.11.02

Devlet kurmamış ve bu ihtiyacı hiç duymamış milletler vardır. Devletini kaybedip iki bin yıl devletsiz yaşayan Yahudiler gibi milletler bulunmaktadır. Ama biz devletsiz yaşayamıyoruz; nerede devletimiz yıkılmışsa, bir süre sonra orada milletimiz de silinmiştir. Bunun şuurunda olan halkımız varlığını devletiyle bir görmüş; "Allah devlete ve millete zeval vermesin" cümlesini dualarına katmıştır.

Devlet soyut bir kavramdır; onu işlevine kurumları kavuşturur. Kurumlara güven, devlete güveni ortaya çıkarır. Vatan ve millet nutuklarının bolca atıldığı bir ortamda büyüdüğüm için bir bando sesi duyunca gözkapaklarımın altında sıcak bir ıslaklık yayıldığını hissedirdim. Ama ne yalan söyleyeyim, artık böyle bir his duymuyorum.

Savaş yıkıntılarının altından çıkan ülkemiz kendine gelmeye çalışıyordu. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra dünyada estirilen demokrasi rüzgârı bizi de etkiledi. İstatistiklere bakan, millet oyuyla işbaşına gelen Demokrat Parti iktidarının çok fakir bir ülke teslim aldığını görür. Getirdiği ekonomik dinamizmle refaha doğru ciddi adımlar atan Adnan Menderes hükümeti emperyalizme karşı güçlü olabilmek için bölgesel dayanışmaya önem verdi; Bağdat Pakti'nin kurulmasına önayak oldu. Ege adalarını Yunanistan'a peşkeş çeken kahramanlara (!) karşılık, bu iktidar Kıbrıs konusunda direndi; Zürih ve Londra antlaşmalarını imzaladı. Satvetli dönemimizden üç yüz yıl sonra askerimiz yabancı şemsiyesi olmadan kaybettiğimiz bir toprağa adını attı.

Darbe yapıldı, halkın oyuyla işbaşına gelen iktidar Yassıada'ya tıkıldı. Milli Birlik Komitesi'nin buraya kumandan tayin ettiği Tarık Güryay'ın zulmü dillere destandır. Aynı komite "Sizi buraya tıkayan kuvvet böyle istiyor" diyecek kadar kişilsiz bir mahkeme kurdu. Engizisyona taş çıkartacak bu mahkemede bebek, köpek davasından sonra, akşam olunca İskenderun'dan kalkan silah yüklü takaların nereye gittikleri söz konusu edildi. Cümle âlem biliyordu ki o takalar Kıbrıs'a veya Libya üzerinden, kurtuluş savaşı veren Cezayir'e gidiyordu. Fakat Menderes, "Devlet sırrıdır söyleyemem." dedi. Bağdat Pakti'na imza atan üç vatan evladı asıldı.

Milli Birlik Komitesi ABD'den para alarak yedi bin küsur subayı emekli etti. Millet'in oyuyla işbaşına gelen meşru hükümetinin şahsında devletimize borç vermeyen, Milli Birlik Komitesi'ne niçin versin? Bu önümüze açık bir tablo koymuyor mu?

Örnekler çok; ama bir tane daha vermekle yetinelim. Garantörlük hakkımıza dayanarak askerimizin Kıbrıs'a çıkışını protesto etmek için Yunanistan NATO'dan çekilmişti. Yunanistan'ın gayretleriyle ülkemize ambargo konulmuştu. Yıllarca ekonomik sıkıntılar yaşadık. Milletimizin gayretleriyle ambargolar aşıldı; fakat Yunanistan NATO'nun dışında kaldı. Hiçbir sivil iktidar Yunanistan'ın tekrar NATO'ya dönmesine izin veremezdi; çünkü oy kaybederdi. Bunun için millet'in oyuna ihtiyaç duymayan ara rejim gerekliydi. Darbe yapıldı; Evren Paşa ve arkadaşları Yunanistan'ı şartsız NATO'ya döndürdüler. Darbe ortamını hazırlamak için binlerce genç öldü; darbeden bir gün sonra kan durdu. Bu gençlere, anne babalarına yazık değil mi?

Ordumuzun kuvvetli olması için devletimiz bütçenin büyük bir kısmını ona ayırıyor. Düzenli ordu teröristlere karşı başarılı olmayabilir; ama kuvvetli ordu, her şartta mücadele edecek birim oluşturan ordu değil mi? Eylül darbesinin şartlarının hazırlanması için nelere göz yumulduğu ortadayken Aktütün, Dağlıca karakol baskınları zihinlerde çağrışımlara sebep olmaz mı?

Devletimize güvenmek istiyorum; olup bitenlere bakınca, Anayasa Mahkemesi'nin 367 gibi hukuk dışı kararlarına şahit olunca nasıl güveneyim? Beni ve benim gibileri bu duruma düşürenlerin hesap verecekleri bir merci yok mu? m.niyazi@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ey adalet!..

Mehmed Niyazi 2009.11.23

Devleti oluşturan en önemli unsur kuvvettir. Bu gerçeği ünlü Yusuf Has Hacıp; "Yaban eşeğini alt etmek için aslan olmak gerek" gibi cümlelerle ifade etmiştir. Ama devleti oluşturan gücü zorbalıktan ancak kanun hakimiyetine dayanması ayırır. Kuvvet ve kanun bir arada olunca, hak duygusuna sahip yargıçlar da görev başında bulunurlarsa, adaletin tecelli etmesi için bir engel kalmaz. Biz devletten, şefkatten önce adalet bekleriz; adaletten yoksun olan şefkat en büyük zulümdür; çünkü birine müşfik davranılırken diğerinin hakkı ketmedilir.

İnsanlar her şeye katlanırlar; fakat ayrı muameleye tahammül edemezler. Bütün ceberut devletleri tarumar eden zelzenenin temeline bakan, tebaasına farklı muameleyi görür. Bu topraklarda ebediyete kadar hükümrân olmak istiyorsak, tebaamıza farklı muamele yapmamaya özen göstermeliyiz. Baklava çalan çocuğa bilmem kaç yıl ceza verilir, anayasa ile güvence altına alınmış milletin iradesini zorla ortadan kaldırmak isteyeninin sırtı sıvazlanırsa, adaletten söz etmek mümkün değildir. Bir mahkeme tutukluyor, diğeri serbest bırakıyor; bu hukukçular aynı fakültelerde okudular; aynı bilgilerden sınavlara girdiler; mesele gelip adalet nosyonuna ve vicdana dayanıyor. Bir de işin içine ideoloji karışıyorsa, yandı gülüm keten helva.

Montesquieu, "Geri kalmış milletler ordularının işgali altındadır." demektedir. Günümüzde milletimiz yeteri kadar gelişmemiş olabilir; ama ordumuz Mete Han'dan beri sürüp gelmiş, çok ileri imparatorluklarımızın savunuculuğunu yapmıştır. Bunun için ordumuz geri kalmış bir milletin ordusunun mantalitesine sahip değildir; olmamalıdır. Dolayısıyla Montesquieu'nün veciz ifadesi bizim millet ve ordu münasebetimizi ifade edemez; etmemelidir.

Bir gücü büyük kılan bizatihi kuvveti değildir; dev gibi kuvvetli olmak, övünülecek bir meziyet olabilir; ama o kuvveti dev gibi kullanmak utanılacak bir durumdur. Gücü yüceleştiren, bağlı olduğu gayedir. Anayasal düzenin en belirgin unsuru millet hakimiyetidir; ordunun görevi de ülkenin sınırlarında kale misali durup milletin hakimiyetini özgürce kullanmasını sağlamaktır. Vasi kim olursa olsun, vesayet altına giren hakimiyet artık hakimiyet değildir. Demokrasinin diğer devlet sistemlerine üstünlüğü, milletin şahsiyet kazanmasına yardımcı olmakta, milyonlarca kişinin tecrübesini devlet hayatına katmakta görünür. Vesayet altına giren bir hakimiyette bunların hiçbirisi kalmaz. Vesayet altındaki demokrasiler de mürai ve şarlatanların rejimine döner.

Modern kanunlar yapmak kolaydır; yapamayan dışarıdan kopya eder; iş onu gayesine uygun bir şekilde uygulamaktır. Adaletin tevziinde, görev yargıçlara düşmektedir. Yargıçta bilgi ikinci plandadır; bilmediği bir konuda kitapları açar, bakar. Yargıçta bilgiden önce, vicdan ve adalet nosyonunun teşekkül etmesi gelir. Bunlara sahip değilse, yasaları ihtirasına ve ideolojisine uygun olarak tatbik eder. İşte bu, içinden çıkılmaz bir felakettir.

Hukuk devletinin en önemli özelliği de şeffaflıktır; çünkü vicdanına hesap verebilen, kâinata hesap verir. Televizyon ekranlarında dudaklarının okunmaması için elleriyle ağızlarını kapayıp konuşan adalet mensuplarını gördükçe, nasıl bir ortamda yaşadığımızı daha derinden idrak ediyoruz.

Sofist Trosimaque'nin; "Adaletin, en kuvvetlinin hoşuna gitmekten başka bir şey olmadığını temin ederim." sözü demokrasi hariç bütün rejimlerdeki menfiliği belirtmektedir. Zira demokrasilerde en kuvvetli olan millet hakimiyetidir; o da yasalarda ifadesini bulur. Dolayısıyla demokrasilerde en kuvvetlinin hoşuna gitmek isteyenler, lafzı ve ruhuyla temas ettiği hususlarda, kanun koyucunun iradesine uygun olarak kanunu tatbik ederler.

Sır gibi saklasalar da bütün Batı bilim âlemi, İngiltere Kralı VIII. Henry'nin ülkemize bir heyet gönderdiğini, adalet kurumumuzu incelediğini ve bu heyetin raporuna dayanarak ileride cihana örnek olabilecek adliyesinde gerekli ıslahatları yaptığını bilmektedir. Ey insanların yüzünü güldüren, en garibe yaşama sevinci veren, acezenin hakkını, kılıcından kan damlayan kraldan söküp alan adalet; ne zaman ülkeneye döneceksin!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Aklın Batı'daki mücadelesi

Mehmed Niyazi 2009.11.30

Hristiyanlığın kaynaklarında tam bir netlik söz konusu değildir. Menkıbe tarzında hikâyelerin, havarilerin ortaya koyduğu esasların Aristo felsefesiyle karışmasından Hristiyanlık doktrini ortaya çıktı.

Tabii Aristo'nun düşüncelerini Hristiyanlıkla bağdaşacak şekilde değiştirmek zorunda kaldılar. Böylece oluşan Kilise doktrini, sadece dinî inançları değil, her türlü düşünceyi kontrol altına aldı. Kilisenin bu baskısı düşünen insanları, sanatçıları arayışa yöneltti. Eski Yunan'a dönen bu aydınlar, orada yepyeni bir insan modeli ile karşılaştılar. O dönemde yaşayanların, kölelerin dışındaki küçük bir zümresi özgürdü. Tanrıları bile kendileri icat ediyor, gerekiyorsa onları birbirleriyle savaştırıyorlardı. Kilise ile sanatçılar ve mütefekkirler arasında bir mücadele başladı. Beynini idrak eden bu zümre gözlem yapma ve hayal gücünü kullanma zevkini tattı; insan ruhunun bir imkânlar alanı olduğunu fark etti.

Gelişen sömürgecilik, ticaret ve coğrafi keşifler ile zenginleşenler, şehirlerde kuvvetli bir tabaka meydana getirdiler. Burjuva adını alan bu sosyal tabakadan bazıları sanatçı ve bilginleri korumayı geleceklerinin güvencesi gördüler. Ortaya çıkan reform hareketi de dinî inancı saflığına kavuşturmak isteyince, kiliseye olan inanç sarsılmaya başladı.

Sanatçıların başlattıkları serbest düşünce hareketi yavaş yavaş bilimsel uyanışa da sebep oldu. Düşünce adamı düşündüğünü, bilim insanı yaptığı gözlemi hiçbir baskı söz konusu olmadan açıklamak ister. Bu istek onları kilise doktriniyle karşı karşıya getirdi. Bilim adamları bazı fikirleri ileriye sürüyor, gözlemler, deneyler yaparak bu düşüncelerin doğru olup olmadığını sınamaya gayret ediyorlardı. Kilise de varlığını sürdürmek için bunlara tavır almakta gecikmedi. Galileo, Newton gibilerin başarıları rönesansla beliren eğilimlere nitelik kazandırdı; yani herhangi bir otoriteye bağlı olmayan insan aklının neleri gün ışığına çıkarabileceği anlaşıldı. Çok geçmeden insan aklına karşı doğan güven, onun üzerinde yer alan her türlü otoriteyi reddeder oldu.

Mademki insan aklının üstünde hiçbir güç yok; öyleyse herkes hür aklıyla hakikati bulabilir kanaatine varıldı. Tabii buna itirazlar devam ediyordu. Tartışma boğazlaşmaya dönüştü, ama akıl gittikçe Avrupalının idrakinde daha fazla yer alıyordu. Kanlı mücadelelerden sonra kilise kabuğuna çekilmek zorunda kaldı; insan aklının

biricik belirleyici unsur olduğu, onun dışında hiçbir doğaüstü gücü kabul etmemek aydınlanma çağının felsefesi oldu. Çok geçmeden pozitivizm hakikatın tek bulucusu kabul edildi.

Pozitivizm, gözlem ve deneyin dışında hiçbir hakikat olmayacağını ilan etti. Tabii düşünmüyordı ki, gözlemin dışında hiçbir hakikat olmadığı iddiasının gözlem alanında hiçbir dayanağı olamazdı; çünkü gözlem yapılmadan ileri sürülen önkabuldü. Darwin'in 'Türlerin Kökeni' adlı kitabı, kiliseye karşı savaşılanların eline müthiş bir silah verdi. Darwin'e göre türler tamamen maddenin kendi süreçleri içinde birbirinden değişim yoluyla meydana geliyordu. İnsan da bu değişim sonucunda gün ışığına çıkmıştı. Öyleyse tabiat üstü bir güç yoktu. Ne ilk maddenin nasıl oluştuğu düşünülüydü, ne de gözlemlere başvurulmadığı halde bu iddianın gerçek olduğunun nasıl kabul edildiğine kafa yoruldu; ama evrim teorisi dine karşı olanlar tarafından bilimin kuralları çiğnenerek mutlak doğru olarak benimsendi.

Ancak oluşan bu bilime karşı inanç 19. yüzyılın ikinci yarısında sarsılmaya başladı. Kant'ın kendisini uykudan uyandırdığını söylediği Hume'un ampirist felsefesi, "Bildğini iddia edebileceğin şeyler gözlemlerinden ibarettir ve sebep-sonuç ilişkisi içerisinde inandıkların, alışkanlıklarının sana doğru olarak gösterdiklerinden başka bir şey değildir" diyordu. Bunu düstur edinen Kant, insan düşüncesini şekillendirici kategorileri kullanmadan gözlem yapılamayacağını söyleyerek ilmi kabulleri kökünden sarstı. Marx da akılcılığa belki de farkında olmayarak bir darbe indirdi. Ona göre insan düşünceleri, bağımsız aklının değil, içine girdiği ekonomik ve sosyal yapının ürünüdür. Ardından gelen Freud da akılcılığı şirazesinden hepten çıkardı. Görüşünce, akılcı bir şekilde karar verdiğini zanneden insanın düşüncesini bilinçaltı etkiler; aklını kullandığını zanneden insanı aslında bilinçaltı yönlendirir.

Şüphesiz akıl, ilmin kâinattaki her esrarı kurcalayan maymuncuğudur; ama mutlak gerçeği ele geçirdiğine dair bilimin bir iddiası olamaz. Buldukları muhtemel sonuçlardır. Herhangi bir şekilde doğru dediklerinde yanlışlık ortaya çıkarsa, bilim adamı yanlışlığı düzeltir, yoluna devam eder. Bilimin ilerlemesi eski yanlışların düzeltilmesinden güç alan hamlelerden başka bir şey değildir.

NOT: Okuyucularımızı Kurban Bayramı'nı tebrik eder, hayırlara vesile olmasını dilerim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hukuk devletinin düğümü

Mehmed Niyazi 2009.12.07

Meslek liseli öğrencilerin, uğradıkları mağduriyet sebebiyle başvurdıkları Danıştay, talebi reddederken şu gerekçeyi belirtmişti: "Yükseköğrenimi düzenleme konusunda tek yetkili merci YÖK'tür; onun aldığı karar geçerlidir." Şimdi ise tam aksine karar veriyor. Bu yetmiyormuş gibi, Danıştay'ın sayın başkanı ideolojik karar aldıkları iddiasının onları rencide edeceğini söylüyor. Bu kararın sebebini dağdaki çoban bildiği halde Danıştay'ın sayın başkanı milletin gözünün içine baka baka aksini iddia ediyor. Ne ilginç bir duygu halidir? Yüksek bir makamda bulunanlar, kalabalıklar ne der diye nasıl düşünmezler?

Danıştay'a dava açan İstanbul Baro Başkanı da eşitlik kavramının anlamsız olduğunu ve adaletin ancak eşitler arasında sağlanabileceğini söylemişti. Böyle bir dava açmaya İstanbul Barosu'nun hakkı olup olmadığını elbette Danıştay'ın ilgili dairesi bilmektedir. Mutlak butlanla malul bir dava ile ortalık karıştırılıyorsa, bu da ayrı bir derttir. Haksızlıkları dile getirmesi gereken muhalefet lideri de; "Avrupa'da bu böyle" diyerek Danıştay'ın kararına destek verdi. Karar "ideolojiktir" iddiasında bulunanlara, "Olayın tamamı ideolojiktir" cevabıyla kendi paradoksunu ilan etti. Yani; "YÖK'ün kararı ideolojikti, Danıştay'ın kararı da öyle" demek istedi.

Aydın geçinenlerimizin kafalarındaki Avrupa ile gerçek Avrupa'nın hiçbir alakası yoktur. Güzel olarak neyi hayal ederlerse, onun Avrupa'da bulunduğunu zannederler. Öğretmenlerimiz bize; "İsviçre'de hırsızlık bilinmez, dağlarda açık bakkal dükkânları var, fiyatlar etiketlerde yazılı, avcılar alır, parasını bırakırlar." derlerdi. Avrupa'ya gidince bunların hayal ürünü olduğunu gördüğümüz gibi, büyük mağazaların özel güvenlik birimlerinin bulunduğunu öğrendik.

Almanya'da ilkokulun dördüncü sınıfında yeteneklerini tespit için öğrenciler ciddi bir sınava tabi tutulurlar; çocukların gideceği ortaöğretimdeki bölümler belirlenirken aileleri de ikna edilir. Fakat üniversiteye girişleri açık tutulur; bu onlar için devamlı bir motivasyon kaynağı olur. Ama meslek bölümlerine gidenler genellikle dar gelirli ailelerin çocukları oldukları için kısa yoldan hayata atılmak imkânına sahip bulunurlar. Üniversiteye girerken hepsi aynı objektif kurallara tabidir. Bizde yapılan da budur.

Hükümet, devletin herhangi bir kurumu partizanlık güdebilir, ideolojik davranabilir; zaten bu durumlar için Anayasa Mahkemesi, Danıştay gibi yargı organları var. Bu yargı organlarının görevi rejimi korumak, kollamaktan ziyade eşitliği sağlamak, hakkı tevzi etmektir. Eşitlik sağlanır, hak sahibine verilirse, rejim de kendiliğinden korunmuş olur. Rejimlere dikkat eden, özlerinde eşitliği sağlayacağını, hakkı dürüstçe dağıtacağını, sosyal adaleti gerçekleştireceğinin iddiasını taşıdığını görür. Hukuk devleti anlayışının hakim olduğu rejimlerde yargı bu esasları gerçekleştirmek için görevlendirilmiştir. Ancak ideolojik rejimlerde yargı rejimin bekçiliğini de üstlenir. Fakat ideolojik bir zihniyetle adalet tevzi edilemeyeceğinden böyle rejimler kendi elleriyle mezarlarını kazarlar.

YÖK'ün itiraz dilekçesindeki "Kanunlar arasında zoraki bağ kurulmuştur" iddiası hukuk devletinin en büyük zaafıdır. Hukuku şirazesinden çıkaran bu durumu anlatmak için Eski Yunan'da şöyle veciz bir söz vardır: "En beğendiğin cümleyi söyle; seni idama mahkum edeyim." Bunun için yargıç ve savcılarda hukuk nosyonunun oluşması ve vicdanın teşekkülü aranmıştır. Hukuk devletinin düğümü kanun insanlarında bu özelliklerin bulunmasında gizlidir. Bunlardan yoksun olan uygulayıcılar ülkelerini cehenneme çevirirler.

Savcı ve yargıçların en önemli görevleri de adalet kurumlarına güven ve saygıyı sağlamaktır. Birkaç yıl önce "Yükseköğrenimi düzenleme konusunda tek yetkili merci YÖK'tür; onun aldığı karar geçerlidir" diyen merci bugün tam aksine karar veriyorsa, o kuruma vatandaşın güven beklemek abesle iştigaldir. Bunun tek sorumluları da o kurumlarda görev yapan yargıç ve savcılardır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Edebiyat mevsimi

Mehmed Niyazi 2009.12.14

Türkiye Yazarlar Birliği, İstanbul'da adeta bir edebiyat festivali gerçekleştirdi.

Bu tip faaliyetlerin gerçek amacı gençlerimizi, halkımızı kitapla buluşturmak, onlarda okuma zevki ve şevki oluşturmaktır; çünkü kitap okumayışımız millî bir sorun haline geldi. Bu çözülmezse, aydınlarımızdan çok ciddi meselelerle karşı karşıya geleceğimizi duyuyoruz. Aynı konu ile ilgili olarak gazete ve dergilerde makaleler okuyor, ekranlarda tartışmalara şahit oluyoruz. Okumamamızı da genellikle eğitimimiz, alışkanlık kazanamayışımız, pahalılıkla izah ediyorlar.

İlmihal medeniyetinin çocukları olarak kitaplı bir millet idik. Kitabımızda da 'Oku' diye emrediliyor. Dinimiz, okumak ve tefekkür üzerine kuruludur dersek, herhalde yanlış bir şey söylemiş olmayız. Zaten bunun için çocukluğumuzda evlerde Ahmediye, Muhammediye, Kara Davut, Siret-i Muhammediye gibi kitaplar bulunur,

köy odalarında okunur ve dinlenirdi. Bugün ise medyamızın ve resmî makamlarımızın pompaladığı yazarlarımızın kitaplarının tirajları dahi gülünç seviyededir.

Rahmetli Mehmet Akif'in 'Safahat'ının ne kadar baskı yaptığını sağlıklı olarak bilemiyoruz. Fakat yıllardan beri kitapçı vitrinlerinde değişik yayınevlerinin baskılarını gördüğümüz 'Safahat'ın yüz binlerce satıldığı kesindir. Necip Fazıl üstadımızın şiirlerini topladığı 'Çile' adlı kitabı elden ele dolaşılıyor. Birkaç yıl önce, ona ters bakan bir gazetenin kültür sanat sayfasında 'Çile'nin yeni baskısı için, dünyada şiir kitabı olarak en çok basılan Baudelaire'in 'Elem Çiçekleri'yle arasında bir baskı fark kaldığı yazılmıştı. Fransızların eğitimlerini bizden çok daha fazla yaygınlaştırdıklarını, Fransızca konuşulan sömürge ülkelerinin bulunduğunu, Baudelaire'in de 1821-1867 yılları arasında yaşadığını düşünürsek, Necip Fazıl'ın ne kadar okunduğuna dair bir fikir sahibi oluruz. Arkasında devlet desteği veya politik bir grup bulunmayan, basınıımızın yok saydığı, üzerine adeta sükut külü döktüğü Peyami Safa'nın kitapları her geçen gün yaygınlaşıyor. Hatta dün ona 'faşist' diyenler, onu polisin 'jurnalcisi' olarak suçlayanlar, yüzleri kızarmadan kitaplarını yayınlıyorlar. Çok değişik yayınevi tarafından sık sık piyasaya sürüldüğü için Ömer Seyfettin'in ne kadar sattığını tespit etmek mümkün değildir. Ama her ortaokul öğrencisinin çantasında kitaplarından birini görebiliriz. 'Kan Kardeşi', 'Kaşığı' gibi hikâyelerini kim bilmez! Bu örnekler, aydınlıkları kendilerinden menkul olan kalem erbabımıza bir şey anlatmıyor mu?

Victor Hugo, ünlü 'Sefiller' eserini bir papazın fazileti üzerine bina eder. Papazın misafir ettiği kürek mahkûmu, gümüş şamdanları çalar. Polisler kürek mahkûmunu yakalayıp şamdanlarla beraber getirirler. Kapıyı açan papaz, mahkûmu görünce; "Ooo, sen misin? Hoş geldin!" dedikten sonra polisler döner, şamdanları kendisinin hediye ettiğini söyler. Böyle başlayarak Fransızların başucu kitabı olan 'Sefiller' gün ışığına çıkar; fazilet insanlığın ortak değeri olduğundan da değişik dillere tercüme edilir; dünyanın dört bucağında zevkle okunur. Papazın bağışlayıcılığı 'Sefiller'i dokuyup insanlığa sundu. Bizde ise metafizik karanlık kuyu, hoca ise mürtecil!.. Böyle bir telakki, hayatı nasıl sığaltmaz!

Son dönemde diplomalılarımız Batı'yı ideal edinmişlerdir. Din ayrılığı sebebiyle Batı'nın ruhuna yabancı olduklarından da onlara hayatın posası kalıyor. Bunun için güzeli araması gereken sanat eserleri, bayağılıklarla doludur. Azıcık onuru olan insanımız 'Köyün Kamburu'nu yüzü kızarmadan okuyabilir mi? Dinimize, tarihimize, geleneklerimize saldırırken cehaletin beslediği fanatizm de kalemleri zehirli oka dönüştürüyor. Yazdıklarına halkımızın iltifat etmemesi, hatta tavır alması, soyluluğunun, kendini savunma insiyakinin ifadesi değil mi?

Aslında vitrinleri doldurup taşıran bu kitapları, "Niçin okumuyoruz?" değil de "Niçin okuyalım?" diye sormalıyız.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Basiretli olmalıyız

Mehmed Niyazi 2009.12.21

Demokratik Toplum Partisi'nin yetkilileri, nihayet arzuladıkları sonucu elde ettiler.

Denebilir ki; bir kimse, mensup olduğu partinin kapanmasını ister mi? Vatandaşlara; "Bize siyaset yaptırmıyorlar; biz ikinci sınıf insanız" diyerek, onları tahrik etmeyi, körpe dimağlara ayrılık tohumları ekmeyi düşünüyorsa, neden partisini kapattırmasın? Parti üç beş yüz tabeladan başka bir şey mi? Aksi takdirde en küçük bahanelerle arabaları yakar, cam çerçeveyi kırarlar mı? Oy kaybını göze alarak hükümet, yanlış veya doğru açılım sürecini başlattı; hiç değilse bu zaman zarfında tahrik edici konuşmalardan vazgeçmeyi nasıl düşünmezler? Ülkemizin bütünlüğünden rahatsız olan pek çok yabancı devletin dahi terör örgütleri listesine aldıkları bir örgütün başıyla işbirliği sergilemenin bir siyasi parti için suç olacağını nasıl idrak etmezler?

Habur'daki densizliğin "Barışı coşkuyla kutluyoruz" yalanıyla geçirilemeyeceğini bilmiyor olmaları mümkün mü?

Mahkemeler sadece hakkı ve adaleti tevzi ederler; yalnız Anayasa Mahkemesi'nin fonksiyonu biraz farklıdır. Kanunları usul ve anayasa bakımından denetler; ama yetki gaspı yapmadan, niyet okumaya kalkışmadan, kanunları lastik gibi sündürmeden toplumun nabzını da avucunda tutmaya çalışır; aksi halde Anayasa Mahkemesi'nin bütün üyeleri hukukçu olurdu. Değişik kesimlerden üye tayini, mahkemelerin arasındaki yönünü biraz farklılaştırmaktadır. Zaten bundan dolayı kapatma davası iki yıldan beri önünde duruyordu. Reşadiye'de 7 askerimizin şehit edilmesi, bardağı taşıran son damla oldu.

Kapatılan partiye dışarıdan; "Terör örgütüyle aranızda mesafe koyun" uyarıları geliyordu. Aslında onlar bu uyarılarda istekli değillerdi; ama yapılanlar ayyuka çıktığı için ar damarları zorlanıyordu. Fakat şimdi sözümona yeni bir partiyle karşılaşacaklar, bazı olayları görmezlikten gelecekler, uzakta oldukları için teşhiste bulunamadıkları mazeretine sığınacaklar.

Gençler olayları gerektiği kadar yakından takip etmezler; sebepleriyle değil, daha çok sonuçlarıyla ilgilenirler. Onlara; "Bu ülkede Kürtlerin önü kapalı" diyecek, temiz duygularını istismar edecekler. Bu sebeplerden dolayı partinin tüzel kişiliğine son vermeyip suç işleyenlerin cezalandırılması daha yerinde bir iş olmaz mıydı? Elbette bunun için önce hukuki düzenlemeye ihtiyaç bulunmaktadır.

Ülkeler, büyük hamleler yaparken tehlikeli dönemeçlerden geçerler. Demokrat Parti ile ekonomik dinamizme kavuştuk; geriye dönüp baktığımızda göz kamaştırıcı başarılı dönemlerimizle birlikte yaşadığımız dramatik olayları görüyoruz. Ülkemiz gerçekten büyüyor. Dışında kalanlarla kavgalı olduğumuz için Lozan'da çizilen sınırlarımız duvara dönüşmüştü. Bu durum bizi emperyalistlerin yanına itiyordu; tarihî bağlarımız olanlarla didişmek zorunda kalıyorduk. Şimdi ise Dışişleri'miz, komşularımızla 'sıfır problemlî' bir ortama ulaşmak için gayret ediyor; sonuç aldıklarını da görüyoruz. Bu çalışmaların ekonomik imkâna dönüşmesi normaldir. Fakat pazarlarını kaybeden emperyalistler boş durmayacaklar. Güçlü devletlerin dostu olur; küçümsenmez mesafeler almamıza rağmen biz henüz güçlü değiliz; ne ilim, ne kültür ne de teknik bakımdan vazgeçilmez dostlar seviyesine gelemedik; bunun için çok dikkatli olmalıyız.

Milletimizin ayağa kalkmasının, sadece bizim ayağa kalkmamız olmayacağını emperyalistler bilmekte, iliklerini sömürdükleri kültür coğrafyamızdaki mazlumlara sahip çıkacağımızın farkındadırlar; çünkü tarihimizi, millî özelliklerimizi bizden daha iyi analiz ediyorlar; bu da içinde bulunduğumuz sürecin tehlikesini artırmaktadır. Elbette iş yapan, yanlış da yapar; muhalefetin görevi tenkit etmek, iktidarın yönünü bulmasına yardımcı olmaktır; fakat bunu yaparken sosyal bünyeyi tahrip etmemelidir. Batı âlemi 'nasıl bütünleşiriz' diye yol yöntem ararken bizim ayrışmamızın anlamı var mı? Bu, emperyalistlerden başka kime hizmet eder?

Daha pek çok provokasyonlarla karşılaşacağımız anlaşılmaktadır, fakat basireti elden kesinlikle bırakmamalıyız. Yunanistan ve İspanya'nın iç savaşını okuyanlar, insanların nasıl çılgınlaştığını görürler. Bu tuzağa düşmemek için sabır ve soğukkanlılığı zırh gibi kuşanmalıyız.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bazen zor yazılıyor

Mehmed Niyazi 2009.12.28

Bayezid Devlet Kütüphanesi'nin müdürü Sayın Şerafettin Kocaman'ı fani dünyamızdan uğurladık. Şerafettin Bey, klasik aydınlarımız gibi, diplomalı olduğu için değil, gerçek aydıdı.

Çünkü klasik aydınlarımızın hakları var ama sorumlulukları yoktur. Hepsi aldığı maaşın azlığından yakınır; çok daha yüksek mevkilere layık olduklarından, ne yazık ki fark edilemediklerinden dert yanarlar. Bugüne kadar hiçbir diplomalımızın "Aldığım parayı hak etmiyor, mevkiimin icaplarını yerine getiremiyor, istifa ediyorum" dediği duyulmuş mudur? Bunlar faziletli olmayı hep karşısındakinden beklerler; faziletli olmanın zahmetine katlanmazlar. Şerafettin Bey ise gerçek aydıncı; sorumluluğunu müdrikti; aldığı maaşı hak etmenin gayreti içindeydi. Kesinlikle dert yanmaz; yeri gelince de hizmetlerde eksiklikleri bulunduğunu ifade ederdi.

Ne hikmetse öğrencilerden başka kimse kütüphanelere pek uğramaz; devamlıları da dikkat çekici tiplerdir. Hangi akıllı başında, vicdan sahibi kişi, milletimizin dünyadaki durumunu içine sindirip rahat edebilir? Azıcık idraki olan, ecdat yadigarı topraklarda oynanan oyunları sezip kahrolmaz? Muzdarip insanlardan birisi de rahmetli Ferit Ragıp Tunçor'du. Emekli maaşıyla 'Yeni Defne' adında bir dergi çıkarırdı. Seviyeli bir beyne sahip olduğu için milletimizin sıkıntılarının ilim ve kültürden kaynaklandığını fark ettiğinden dergisinin günlük politika, ideolojiyle ilgisi yoktu; sanat ve kültür dergisiydi. Ferit Ragıp Bey, bir yolunu bulur, bazı kütüphaneleri abone yapardı; bunların sayısı elliye geçmezdi. Yeni bir kültür bakanı gelir, "Bizden değil" diyerek abonelikleri sona erdirirdi. Ama o, bir derviş sabrıyla dergisini çıkarmaya devam ederdi.

Bir gün Ferit Ragıp Bey'in rengi soluk, terliyor, arada bir gözlerini kuruluyordu. Sıkıntılı bir hali olmasına rağmen büyük bir gayretle dergileri karıştırıyor, kitaplardan notlar alıyordu. Yanına yaklaştım; "Üstad biraz farklı görünüyorsun, seni üzen bir durum mu var?" diye sordum. Nemli gözlerini bana çevirdi; sesi bulanıktı: "Hanımı kaybettim." Sarsıldım ve kendimi suçlu hissettim: "Niçin haber vermedin? Hiç değilse cenazeye gelirdik." Cevap verdi: "Bugün öldü; daha cenaze evde; haber vermeye vaktim olmadı."

Biz kütüphane müdavimleri iddialı, belki yetenekli de değildik. Fakat milletimizin durumundan acı duyuyorduk. Musibetlerimizin kaynağının şuarsuzluk olduğuna, bunun da ilim ve kültürle giderileceğine inanıyorduk. Kendimizi sorumlu hissedip gayret ediyorduk; ama yetenekli olmayınca, insanın hedefe varması mümkün olmuyor. Bir taraftan kendi kendimizle didişirken diğer taraftan suçlu arıyorduk. Suçlu da en yakınımızda olanlardı; yani kütüphanecilerdi. Hizmeti iyi yapmıyorlar, çalışmamızı engelliyorlardı. Kızgınlığımıza, yerli yersiz suçlamalarımıza Şerafettin Bey aldırma; gülümser, büyük bir sabırla isteklerimizi yerine getirmeye çalışırdı.

Bu köklü bilim yuvamızda İsmail Saib Sencer, Muzaffer Gökman gibi değerli alimler müdürlük yaptılar. Onları da işin ehli olan Hasan Duman, Yusuf Tavacı takip etti. Müdürlerinden midir, tesadüf müdür, yoksa biz kütüphane müdavimlerinin şansından mıdır, Bayezid Devlet Kütüphanesi'nde hep hizmet ehli insanlar görev yapmışlardır. Süheyla Şentürk Hanımefendi, Fatih Çardaklı, Muharrem İnan, İsmet Bey ve diğerleri gayretli ve dost insanlar olmasalardı bizler de orayı mesken edinmezdik.

Şerafettin Bey hastalanınca, durumunu merak ediyor, ama sık sık rahatsız edemiyorduk. Uzaktan takip ettiğimize göre durumu iyi değildi. Fakat her telefon ettiğimizde, "Allah'ıma çok şükür, iyiyim." derdi. Bu, inançlı insanın tevekkülüydü. İnancını hayat üslubu haline getirmiş nadir insanlardan biriydi.

Havalar müsait olunca, mesaiden sonra arka bahçede Süheyla Hanım, Ruhi Güler'le beraber çay içer, sohbet ederdik. Müdürüm demez, Süheyla Hanım'la çayımızı hazırlar, servis yaparlardı. Ömür boyu onu dostlarımızla anacağız, hizmetlerini yâd edeceğiz. Allah ailesine, hısım ve akrabalarına, dostlarına sabırlar versin. Bir dostun ardından yazmak gerçekten zor oluyor aziz kardeşim. Nur içinde yatasın.!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mızrak çuvala sığmıyor

Asimetrik savaş, psikolojik savaş gibi askerî deyimleri öğrenmekle kalmadık; hepimiz stratejist olduk. Fakat yedi bin civarında terörist hâlâ Kuzey Irak dağlarında dolaşiyor. Şehir terörü her zaman olabilir; ama polis güçlüyse, o da en az seviyeye inebilir.

Kır teröristlerinin durumu ise farklıdır; dolaştıkları, yaşadıkları yerler bellidir. Muhatabı güçlü ise silip süpürülür. Demek ki yetmiş beş milyonluk milletimizin askerlik bilgisinin değeri on para etmiyor.

Bir kanaldaki tartışmada bir gazeteci, ordumuzu savunmak ihtiyacı duydu: "Bu ordu Bulgar ordusu değil; Türk ordusudur. Özel Kuvvetler Komutanlığı'nın kozmik odası silahlı kuvvetlerin kalbidir. Oraya ancak altı kişi girebilir. AK Parti hükümeti orayı yol geçen hanına çevirdi." Azıcık sağduyusu olan vatandaşımız ordumuza toz kondurmaz; çünkü varlığımızın devamı, bayrağımızın dalgalanması ordumuzla mümkün. Fakat iş yalakalığa dönüştü mü insanın midesi bulanıyor.

Ordumuz Mete Han'dan beri sürüp geliyor; hiçbir milletin ordusu onun kadar erişilmez zaferlere imza atmadı. Özel Kuvvetler Komutanlığı ise Bülent Ecevit'in açıkladığına göre, yakın dönemde Amerikalılar tarafından kurulmuş, finansmanını da onlar üstlenmişler. İki bin iki yüz yıldan beri sürüp gelen ordumuzun Amerikalıların kurduğu Özel Kuvvetler Komutanlığı'nın kozmik odası nasıl kalbi oluyor? Kozmik oda nedir, ne iş yapar bilmem; ama ordumuzun kalbinin yeni takılmadığını biliyorum.

Hiçbir hükümet ordusuyla karşı karşıya gelmek istemez. Zaten ordu Yeniçeri Ocağı'nın son devrine dönmemişse, hükümetin emrindedir. Hükümetin en başta gelen görevi de bütçesine göre ordusunun ihtiyacını gidermek, onu gözbebeği gibi korumaktır. Hükümet ordunun kalbi olan (!) kozmik odayı yol geçen hanına çevirmedi. Durup dururken hükümet oraya girmedi veya bir adamını göndermedi. Ortada bir suikast iddiası var; cevap olarak da bir albayla bir binbaşının bilgi sızdıran bir subayı takip ettiği söylenmiş. Savunma savcılık makamını tatmin etmemiş olabilir. Her yerde suç delili aramaya hakkı vardır. Elbette devletin sırrı varsa, o da riayet edecektir. Aksi takdirde sigaya çekilir.

Sayın Nevzat Tarhan, Özel Kuvvetler Komutanlığı'nın amaç maddesini alıntıladıktan sonra, şu yargıya varıyor: "Bu durumda Sayın Arınç'ın evinin yakınında köstebek için istihbarat toplama savunması geçersizdir. Ancak darbe sabahı kimi nereden alacaklarının teyidi işlemi olabilir. Hata yapmamak için yazılı notla tespit mantıklıdır." Mercimek kadar beyni olan başka türlü düşünebilir mi?

Antalya Belediye Başkanı Mustafa Akaydın şöyle demiş: "Hükümetin başında öyle bir başkan var ki Damat Ferit Paşa'dan farklı bir kimlik izlemiyor. Türkiye'nin tek güvencesi TSK kalmıştır." Cuntacılar sivil ayak bulmadıkça darbe yapamazlar; bu ses "biz varız" ifadesini taşıyor. Günümüzde yapılacak bir darbe hem ülkemizi, hem de ordumuzu çok güç mevkilere düşürür. Avrupa'daki, NATO'daki durumumuz sorgulanır; ekonomik bakımdan öyle bir batağa saplanırız ki, başımıza neler geleceğini tahayyül etmek bile güç. Bunun hesabını kimse veremez. Herhalde bunun için haklı olarak Nevzat Tarhan Bey, kanaatini belirtmek ihtiyacını duymuş: "Ordu göreve anlamına gelecek sözler söyleyen ve ordumuzun iç siyasete müdahalesini isteyen Mustafa Akaydın karakteri gerçek ordu düşmanı karakteridir." Bu konuda Sayın Baykal'ın tavrı da net değildir; hem nalına hem mihına vuruyor; bugüne kadar "Hangi gerekçe ile olursa olsun, darbenin her türlüsüne karşıyız. Demokrasilerde oyla gelen oyla gider." deyip ağırlığını koymadı. 1950'den öncesinden haberdar olanlar cuntacıların teklifini Menderes'in, "İktidarı beğenmiyorsanız istifa eder, saflarımıza katılırsınız; meşru yere gayrimeşru yoldan gidilmez." deyip reddettiğini, böylece sağlıklı bir seçim ortamına gidilebildiğini bilirler.

Tabii 27 Mayıs darbesini hatırlayınca, huylunun huylundan vazgeçemeyeceğini insan idrak ediyor. Aksi halde darbe çığırkanlığı yapan belediye başkanını kapının önüne koyardı. Zevahiri kurtarmak için yarım ağızla

darbeye karşı görünmek ikna edici olmuyor; çünkü mızrak çuvala sığmıyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sıkıntılarımızın kaynağı

Mehmed Niyazi 2010.01.11

Batı'dan ülkemize sosyoloji biliminin gelişinden beri yüz yıldan fazla bir zaman geçti. Gayretleri küçümsememekle beraber, bu bilimde iç açıcı bir seviyeye ulaştığımızı söyleyemeyiz.

Oysa içinde bocaladığımız çalkantılardan kurtulmamızda, hukuk devletini oluşturmamızda, sosyal bünyemizi tanımamız çok önemli. Bu bilimde istenilen yere gelemeyişimizin elbette çeşitli sebepleri bulunmaktadır; ama en önemlisi intikal şeklinin çok sınırlı olmasıdır. Batılı iki ekol bizde etkili oldu; Le Play'in görüşünü Sabahattin Bey, Durkheim'inkini de Ziya Gökalp temsil etti.

Sosyoloji bilimi Batı'da da yeni idi; belki Almanya'da, İngiltere'de bu alanla ilgilenen daha dikkat çekici insanlar olabiliirdi; mesela Almanya'da Weber vardı. Ama gerek Batılıların 'Prens' lakabını verdikleri Sabahattin Bey gerekse Ziya Gökalp Bey Fransızca biliyorlardı. Bizim de o dönemde sosyoloji ile ilgilenmemiz Fransa ile sınırlı kaldı. İlmi konuları takip edecek derecede dil bilmek zordur; her ilim insanının kullandığı kavramlar farklıdır. Biz yabancılar, ilgi duyduğumuz konuya genellikle tesadüfen kiminle başlarsak, hep onunla devam ederiz. Böylece ilgi alanımız daha da daralır.

Le Play'a göre toplumun çekirdeği ailedir. Uzviyetteki hücreye benzettiği ailenin özelliği ve fonksiyonu topluma yansır. Bilhassa işçi, dar gelirli aileleri öncelikle ele alır, onların incelenmesinin toplumu anlamayı kolaylaştıracağına inanır. Araştırmaları sonucunda Batı'dan Doğu'ya gittikçe ailenin toplumdaki fonksiyonunun arttığı kanaatine varır. Doğu'da aile her bakımdan atölye demektir; toprak mülkiyetine aile hakimdir. Batı'da aile atölyelerinin yerine şirketler, müesseseler ortaya çıkıyor... Ona göre devlet eliyle yapılan inkılaplar, düzenlemeler yüzeyde kalır. Bir toplumda köklü değişiklik isteniyorsa, aile ele alınmalıdır. Ahlak, anane en kristalize olmuş biçimde aile içinde yaşar; bunlar aynı zamanda toplumdaki zihniyetin göstergeleridir. Zihniyet değişmezse, cemiyet nasıl değişir? Topluma materyalist bir anlayışla yaklaşılmasına kesinlikle karşı çıkar. Materyalist bir telakki ile toplumun ancak mekanik şartları gün ışığına çıkarılabilir. Hürriyet onun için vazgeçilmez bir fenomendir; toplumun ve ferdin gelişmesi ancak onunla mümkündür.

Durkheim ise şekilcidir. Her şeyden önce cemiyetin yapısı üzerinde durur. Klandan başlayarak cemiyetin tekamülünü ele alır. Ona göre fertler cemiyetin etkisi altındadır. Nüfus yoğunluğu çoğaldıkça, insanların arasında ilişki sıklaşır; böyle cemiyetlerde iş bölümü artar. Onun görüşüne göre kişiler sosyal şartların ürünüdür. Durkheimci ekol daha çok toprakları dar, nüfusu yoğun yerlerdeki şartlar düşünülerek geliştirilmiştir. Mülkiyetten, aileden çok meslek gruplarına değer vermektedir. Topluma bakışı Marx'a çok yaklaşılmaktadır; yalnız din, ahlak ve hukuka değer verdiği için ondan ayrılmaktadır. Fakat siyasi ve iktisadi uygulamaları ve neticeleri bakımından aralarındaki mesafe daralmakta ve hatta proletarya diktatoryasına dayanan komünist cemiyetine hazırlık görevi gördüğü iddia edilmektedir. Bizde Gökalp'in Türkçülüğü komünizme barikat çekmekle beraber, Durkheim'in fikirleri bürokratik ve devlet sosyalizminin doğmasında etkili olmuştur.

İttihat Terakki'deki ağırlığı, cumhuriyeti kuranlarca ideolog kabul edilmesi, Gökalp'in fikirlerinin diplomalılar arasında yayılmasına sebep oldu. Fransa'da milliyet karşıtı olarak değerlendirilen, hatta İzzeddin Şadan'ın yazdığına göre Fransa'da milliyet düşmanı olarak ileri sürülen Durkheim'in fikirleriyle ülkemizde milliyetçilik yapılması, piramidin tepetaklak oturtulmaya çalışılmasının sonucunu doğurdu.

Aslında ikisi de ithaf ekollerdir. Sosyal bilimler, din, milliyet, coğrafya gibi unsurları gözetmek zorundadırlar. Matematik, fizik, kimya bilimleri her yerde birdir; bütün coğrafyalarda iki kere iki dört eder; ama sosyal bilimler millilik damgasını taşırlar; ancak dışarıdan genel bilgileri ve metodu ithal edilir. Batı'da Le Play'inkine şahsiyetçi, Durkheim'inkine yığınca görüş denir. Bugünkü sıkıntılarımızda bu yığınca görüşün payı olmadığını söylemek mümkün mü?.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Seccade kavgası

Mehmed Niyazi 2010.01.18

Bugünlerde darbe sözü çok sık dolaşıyor; darbeler genellikle başların ayak, ayakların baş olduğu dönemlerdir. 27 Mayıs'ı hatırladıkça yüreğim burkuluyor.

O darbe aydınımız için turnusol kâğıdıydı; haklıdan yana olan yoktu, herkes güçlüden yanaydı. Millet sessiz bir gövdeye dönmüştü; soluk alıp vermekten korkuyordu. Onun vicdanını dile getiren sadece iki gür ses yükseldi; basın âleminde Peyami Safa, ilim dünyasından Ali Fuat Başgil. Necip Fazıl ise hapisanedeydi. Peyami Safa'nın cesaretle gerçekleri dile getirmesi, basının büyük bir kısmını, Milli Birlik Komitesi'nin pek çok üyesini rahatsız ediyordu. Çeşitli bahanelerle Sıkıyönetim Komutanlığı onu içeri alıyor, sorguluyordu.

O dönemde İstanbul'un ali kıran başkesenlerinden birisi de Merkez Komutanı Faruk Güventürk'tü. Merasim elbisesini giyer, milletin verdiği kılıcı kuşanır; "Yobaz, karşıma çık" diye insanımızı tehdit ederdi. Bir gün Peyami Safa'yı merkeze aldırır, sorgulamaya başlar. Bu anda, İstanbul'da bulunan Milli Birlik Komitesi üyesi Ahmet Er, Merkez Komutanı'na nezaket ziyaretinde bulunmak ister. Odaya girdiğinde Peyami Safa'yı sorgulayan Güventürk'ün sesi tehditkârdır: "Siz Çetin Altan için sosyalist demişsiniz. Bunu hangi hakla ve hangi delile dayanarak söylüyorsunuz?" Peyami Safa hastalıklı, cüssesi yumruk kadar, ama sırf yürektir: "Evet, Çetin Altan sosyalisttir; ben delilsiz konuşmam." Generalin sesi biraz daha sertleşir: "Bu memlekette milliyetçi yalnız siz misiniz?" Peyami Safa yine aynı ses tonuyla cevap verir: "Hayır, aziz milletimin her ferdi milliyetçidir." Bunun üzerine Ahmet Er araya girer: "Muhterem Paşam, görüyorum ki bir sorgulama halindesiniz; fakat Çetin Altan yok. Anlaşmazlıklar taraflar dinlenerek çözülür. Müsaade ederseniz bu değerli yazarla biraz görüşmek isterim." Peyami Safa'yı alıp boş bir odaya götüren Yüzbaşı Ahmet Er söyler: "Hocam lütfen elinizi öpebilir miyim? Sizi yazılarınızdan tanıyor ve seviyoruz. İzninizle sizi evinize uğurlamak isterim, görüyorum ki çok yorgunsunuz." Bu Peyami Safa için büyük bir sürpriz olur; "Teşekkür ederim" derken bakışları da hayretini ifade eder. Ahmet Er bir taksi çağırır, koca Peyami'yi evine uğurlar. Eğer o 27 Mayıs'ın felaket kasırgasına tesadüfen Ahmet Er gibi kadirbilir insanlar katılmasaydı, daha nice elemli günler yaşardık.

Sürgünden döndükten sonra Manisa'nın Sünnetçiler köyüne yerleşen Ahmet Er, kader birliği yaptığı Alparslan Türkeş'le siyaset platformunda yerini aldı. Uzun yıllar MHP'de genel başkan yardımcılığı yaptı. Türkeş gibi onun için de parti amaç değil, hizmet aracı idi. Yurtiçinde ve yurtdışında konferanslar verdi. Binlerce gencimize benliğini duyurdu. Nerede itilmiş, kakılmış bir hal ehli varsa, elini öpmeye gitti; onlara güven verdi. Geçmiş büyüklerin kabirlerini ziyaret ederek gençlere örnek oldu.

Artık yaşlandı; sağlığı da pek yerinde değil. Ama o, "Hizmette sınır yoktur" düşüncesiyle gayreti elden bırakmadı. 'Büyük Barış', 'Hak Dostları', 'Sohbetlerim'de insanı şok eden şöyle bir olay anlatıyor. Türkeş, İsmail Hakkı Yılanlıoğlu, Ahmet Er, Ayvalık'ta bir otelde yemek yerler. Yılanlıoğlu kalkar, biraz sonra resepsiyondaki kızla tartışmaya başlar. Ahmet Er, yanlarına vardığında hanım Yılanlıoğlu'na şöyle diyor: "Beyefendi kendine gel, ben sizin bildiğiniz kizlardan değilim." Yılanlıoğlu şöyle cevap vermiş: "Kızım ben sana ne dedim ki

böyle bağıırıyorsun?" Hanım iyice celallenmiş: "Daha ne söyleyeceksin!" Ahmet Er araya girmiş: "Hanımefendi, bu beyefendi size ne söyledi?" Hanım şöyle cevap vermiş: "Bir seccade verir misiniz, dedi." Ahmet Er sormuş: "Bu ne demektir?" Yüzü alev gibi yanan hanımın cevabı şöyle olmuş: "Herhalde kötü bir şeydir." Ahmet Er seccadenin ne olduğunu anlatırken Türkeş gelmiş ve sormuş: "Ne oluyor Ahmet?" "Kızımıza seccadeyi izah etmeye çalışıyorum albayım." cevabını vermiş.

Ahmet Er ne sıradan bir politikacı, ne de sıradan bir dervıştır. Gençliğimiz onun olgunluk dönemine rastlar; bizim ışık kaynaklarımızdan biridir; ahlak ve fazileti neslimize örnek olmuştur. Gönlümüzdeki yeri ulaşılmaz bir noktadır. Allah sağlığını milletimize bağışlasın.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bu yazıyı saklayınız

Mehmed Niyazi 2010.01.25

Elçilerin tavrı, hükümetlerin duruşu amiyane tabirle karşısındakine elense çekmek gibidir. Tarihe bakınca bunun çeşitli örneklerini görüyoruz. Sultan IV. Mehmed döneminde Fransız hükümeti Lahe Vontola adında bir elçiği İstanbul'a gönderir.

Etkisinin büyük olması için de elçisine ünlü Ceazer gemisini tahsis eder. Vontola kendisinin Avusturya ve İngiltere elçilerine denk bir şekilde karşılanmasını ister. Fakat Osmanlı hükümeti onu bir çavuş, on erle karşılatır. Görüşme sırasında Sadrazam Köprülü, Fransa'nın Türk düşmanlarına yardım ettiğini, güya şaşırtma bir siyasetle bunu örtmeye çalışmalarının ayıp ve çirkin olduğunu söyleyince Vontola, bu ağır sözlere tahammül edemeyeceğini belirtmek için elindeki andlaşma metnini yere atar. Sadrazam cevap vermek üzereyken görüşmede hazır bulunan çavuşlardan biri Vontola'yı kolundan çekip kaldırır ve bir Osmanlı tokadı aşk eder. Ecdadımızın misafirperverliği dillere destandır; ama sadrazamla elçi arasında siyasi sebepler zuhur edince iş başkalaşır.

İsrail'le aramızdaki elçi krizi tatlıya bağlandı; ümit edelim ki Ortadoğu'nun bu iki devleti birbirlerinin hislerini daha derinden idrak etsinler. Yalnız Türkiye son dönemlerde farklı bir dış politika uyguluyor. Bazıları bunu bir eksen kayması olarak değerlendiriyorlarsa da, aslında eksenin yerine oturmasıdır. Hükümet komşularımızla sıfır problem arzu ediyor; vizeleri kaldırmaya çalışıyor. Bu hem komşularımızın işine gelir, hem de bizim önümüzü açar. Rahatça gidip gelinir, mal alınır, satılır.

Kavuşacağımız bu yeni pazarlar emperyalistlerin mal sattığı ülkelerdir. Bizde işçi ücretleri düşük, yakınlıktan dolayı nakliye de ucuz olduğu için onlara pazarlarını kaybettirecektir. Dolayısıyla ülkemizin güttüğü bu dış politikadan rahatsız olacaklardır. Onların uzantıları her kılığa bürünürler; gazeteci, program yapımcısı, danışmandırlar. Zaaflarımızı iyi bilirler; hassas olunan noktaları tahrik etmeyi becerirler. Bir bahane ile sıcak bir savaşın söz konusu olabileceği görünmüyor; geleneksel barışçı politikamızı değiştirmeye güçleri yetmez; çevremizde saldırgan, güçlü bir ülke de bulunmuyor. Fakat ülkemizi istikrarsızlığa sürüklemek isteyeceklerdir. Darbe yapılması uzak bir ihtimal; darbecilerin bugüne dek birbirinden çirkin, hunharca bizi sırttan hançerleme planları ortaya çıktı; hakkında o kadar çok yazılıp çizildi ki hangi gerekçe ile yapılırsa yapılsın milletin büyük bir kısmının tasvibini alması mümkün değil.

Fakat ülkemizi istikrarsızlığa sürüklemenin başka yolları da var; mesela hukuk darbesi. Bir süre önce umur görmüş bir devlet adamı 28 Şubat darbesinin Telaviv ve Kudüs'te planlandığını bir ekranda söyledi. O zaman

yüksek mahkemelerimizin toplu olarak nasıl hareket ettikleri zihinlerde canlıdır. Anayasa Mahkemesi'nde 367 nisabı için uydurulan karakuşu bir gerekçenin benzeri her şeyi altüst etmeye yeter.

Ülkemizin önü yeni yeni açılıyor; ikinci sınıf ülke olmaktan kurtulma imkânına kavuşuyoruz. Bu sadece bizim için bir imkân değil; Belgrad'dan Çin Seddi'ne kadar yayılan mazlumların ümit kapısıdır. Hangi sebeple olursa olsun bu imkânı heder edeni milletimiz affetmez.

İktidarın eksiği gediği yok mu? Elbette var. İş yapanın hata yapması tabiidir. Bunların giderilmesi sandıkta mümkün olmalıdır. Ülkemizde iktidar değişikliğinin sadece ve sadece demokratik usullerle olabileceğine hem dünya, hem biz inanmalıyız. İstikrarı sağlamanın, milletin enerjisini harekete geçirmenin tek kaynağı budur. Gerekçe ne olursa olsun askeri, siyasi ve hukuki darbeye kalkışmak milletimizin önünü kapatmaktır. Bunun da milletimizin değil başkalarının hesabına yapılacağı açıktır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Genelkurmay Başkanı Başbuğ'a 'Açık mektup'

Mehmed Niyazi 2010.02.01

Sayın Orgeneralim

Genelkurmay Başkanı olarak başında bulunduğunuz Türk Silahlı Kuvvetleri'nin millet nezdinde aklanması için gösterdiğiniz gayreti takdir ediyor, ama üzüntüyle seyrediyoruz. Savunulamayacak hususları savunmak mecburiyetini hissetmeniz, sizin şahsınızı da yıpratmaktadır; oysa her kurum biraz da başında bulunanla kimliğine kavuşur.

Dünyanın kalbi durumunda olan Ortadoğu'da yaşamamız bize ordumuzun güçlü olmasını duyurur. Bir ordunun güçlü olması, milletin güvenini kazanması, silahlarının ülkesinde yapılması, disiplini ve bilgisiyle mümkündür. Tarihe bakınca, kazandıkları zaferler bakımından, ordumuzu hiçbir milletin ordusuyla mukayese edemeyiz; fakat son dönemdeki aksaklıklarını da görmezlikten gelemeyiz.

Ordusu siyasete bulaşan millet için çanlar çalmaya başlar. Hangi siyasi partiyi tutarsa tutsun, hiçbir parti milletin tamamının oyunu alamayacağına göre milletin ordusu olmaktan çıkar. Balkan savaşında iki paşamızın birbirleriyle ittihatçılık- itilafçılık kavgası yaparken garnizonlarının basılıp esir alındıklarını biliyoruz. Tahsin Paşa'nın "İş başındakiler partimden değil, ben menfaatime bakarım" diyerek on binlerce silahlı askerimizi tek kurşun atmadan teslim ettiğini nasıl unutacağız? Bazı komutanların önünü açmayalım düşüncesiyle Edirne'yi Bulgarlara bırakalım diyen subaylarımızın cinnet halini başka nasıl izah edeceğiz?

Sayın Orgeneralim; sizlerin iki noktada hassas olduğunuzu milletçe biliyoruz; biri cumhuriyet, diğeri Atatürk inkılaplarıdır. Şunu samimiyetimle söylüyorum ki, İslamiyet bir rejim şablonu getirmemiştir. Semavi din olduğu için mantığında bütün milletlere, bütün zamanlara ve bütün coğrafyalara hitap etmek vardır. Kutuplarda yaşayanlarla ekvator da yaşayanların devletten bekledikleri farklıdır. Bugün mükemmel dediğimiz, yarın eksiktir. Hiçbir şekil coğrafyaya ve zamana dayanmaz. Müslümanlar krallık, cumhuriyet, meşrutiyet, bir başka rejimde de yaşayabilirler. Müslüman milletimizin cumhuriyetle değil, ancak cumhuriyeti savunurken kantarın topuzunu kaçıranlarla meselesi olabilir. Atatürk inkılaplarına gelince, sosyal tarihimize baktığımız vakit, onların Cumhuriyet'ten önce de gündemde bulunduklarını görürüz. Milli Mücadele'den zaferle çıkılması, bu inkılapların süratle uygulanmasını sağlamıştır. Cumhuriyet'in kurulduğu 87 yıl oldu. İlk hareketler milletin alışkanlıklarına çarpar; ama 87 yılda neyin iyi, neyin kötü olduğunu bir millet değil, hayvan sürüsü dahi anlar.

Bir insan kalksa, Karadeniz'in suyunu kova ile Akdeniz'e taşıyacağım dese, ona inanılabilir de, bir milletin iyiden döneceğine inanılmaz.

Muhakkak ki her yerde marjinal gruplar vardır. Amişler doktora gitmezler; elektrik kullanmayıp petrol lambasıyla hayatlarını sürdürürler. Amişlerin bulunması ABD'yi geri bırakıyor mu? Almanya'daki Zimmermanlar bu ülkenin dev adımlarla ilerlemesine engel oluyorlar mı? İnsanın bulunduğu yerde uçuk fikirler olacaktır; ancak büyük kalabalıklar makulde bir araya gelirler.

Genelkurmay Başkanı olarak bizden Silahlı Kuvvetler'imize güvenmemizi istiyorsunuz. Kendinizi bizim yerimize koyunuz ve düşününüz. Gazetelerin yazdıkları doğruysa, Orgeneral Hüseyin Kıvrıkoğlu'na Kıbrıs'ta tatbikatta suikast yapılıyor; yanındaki albay şehit oluyor. Eşref Bitlis'in uçağı uzmanlara göre teknik arızadan düşmüyor; düşürülüyor; bunu siviller yapamaz, üzerine gidilemiyor. Bir Genelkurmay başkanı düşünün ki, mesai arkadaşlarına güvenmiyor, biz sıradan insanlar nasıl güvenelim? Tabii Deniz Kuvvetleri'ndeki komutanlarına karşı suikast timleri, birbirini takip eden şüpheli ölümler bizleri ürpertmektedir.

Sayın Orgeneralim; şehirleşmiş toplumlarda darbe devri kapanır, yapılsa da sadece felaket getirir. Bin Alman veya İngiliz'e sorun genelkurmay başkanlarının adını bile bilmez; çünkü ne ekranlarda görünürler, ne de basında yer alırlar. "Bizim şartlarımız başka" demekle bu iş geçirilemez; zira demokrasinin evrensel değerleri vardır. Milletimizin ve devletimizin selameti ordumuzun günlük siyasetin dışına çıkarılmasına bağlıdır. Günlük politikaya bulaşmış bütün personeli acımadan kapının dışına koyunuz. Gelsinler, aramızda siyaset yapsınlar; boylarının ölçüsünü alsınlar. Bunun dışında hiçbir yol yoktur. Milletimize ve devletimize hizmetlerinizde başarılar diler, saygılarımın kabulünü istirham ederim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Leylak Mevsimi'nin hatırlattıkları

Mehmed Niyazi 2010.03.08

Görmezlikten gelinmiş yazarlarımızdan rahmetli Safiye Erol'un hikâyeleri bugünlerde Kubbealtı Yayınevi tarafından toplanıp 'Leylak Mevsimi' adıyla yayınlandı. Kitap, adını içindeki bir hikâyeden almış; daha önce de çeşitli gazete ve dergilerdeki makalelerini Sayın Halil Açıkgöz bir kitapta toplamıştı. Makaleleri onun her şeyden evvel bir düşünce insanı olduğunu göstermektedir.

Safiye Erol, gözyaşlarıyla yoğrulmuş bir ailenin çocuğudur. Dünyanın en büyük soykırımı on dokuzuncu yüzyılda başlayan, günümüze kadar devam eden, Balkanlar'da Müslümanlara, bilhassa Türklere karşı yapılmıştır. Omurgamızın kırıldığı 1877-78 savaşından sonra bu katliam alabildiğine hoyratlaşmıştı. Avrupa'da kimileri; "Biraz insaf, yarın iş dönüp intikam devri başlarsa kim ne diyebilir?" uyarısında bulunurken ünlü Renan haykırıyordu: "Öldürün! Tarihleri yazılmamış, hafızaları teşekkül etmemiştir; unutulur.".

Acılar kadar insanı hiçbir şeyin motive etmediğini, ondan öğrenilenlerin kesinlikle unutulmadığını Renan gözden geçiriyordu. Bu muzdariplerden olan Safiye Erol, henüz on beş yaşındayken zekâsı, çalışkanlığı ile dikkatleri çeker, Türk-Alman Derneği tarafından öğrenim için Almanya'ya gönderilir. Lübeck'te liseyi bitirir. 1918-21 arası Almanya çok karışıktır; o dönemi ülkemizde geçiren Safiye Erol, tekrar Almanya'ya gider. Marburg şehrinde felsefe tahsiline başlar.

Marburg, kendisini bilime vermek için gerçekten bir üniversite şehridir. 1970 yılında elli bin civarındaki nüfusunun yarısından fazlası üniversite öğrencisiydi. Binaları eski, yolları kaldırım taşı döşeliydi. İkinci Dünya Savaşı'nda stratejik önemi bulunmadığından bombalanmamıştı. Sadece şehrin kenarında inşa edilmiş

üniversiteye ait binalar yeniydi. Adeta modern Almanya'nın içinde unutulmuş bir şehircikti. Akşam oldu mu caddelerden el ayak çekilirdi.

Gurbet, insanın kendisiyle boy ölçüştüğü yerdir. Burs gibi düzenli bir geliri de yoksa, yalnızlığa bir de endişe eklenir. Sırtını dayayacağı bir insan dünyalara değer. Tanıştığı dost, bir başka dosttur; gönül ilişkisini yalnızlık kamçılar.

Arkadaşı olan Hintli genç, "Memleketimin bana, benim de sana ihtiyacım var. Haydi Hindistan'a gidelim." der. Uzun zamandan beri böyle bir teklifi bekleyen Safiye; "Hayır, memleketimin de bana ihtiyacı var, benim memleketime gidelim." cevabını verir. Yazıldığına göre ayrılmak zorunda kalırlar. Ayrılmak o kadar kolay olmasa gerek. Hiçbir mantık kalbe hükmedemez; çünkü o çocuk gibi başına buyruktur. Neylersin ki ceddinin mezarları, annenin nemli bakışları, kardeşler gözlerde canlanır. Ya bunları ya da kendisini kurban edecektir. Kendisini seven başkasını sevemez; ancak diğergamlar sever. Bunlar kurban olmak için boyunlarını giyotine uzatırlar.

Kalp, geç beller ama hiç unutmaz; ancak sırdaşına derdini dökerse biraz ferahlar. Yazarların sırdaşı okuyucularıdır. Safiye Erol da 'Ciğer Delen' adındaki nefis romanını yazdı. Edebiyat tarihinden haberdar olanlar, güçlü eserlerin kurgulardan değil, hayattan kuvvet aldıklarını bilirler.

Safiye Erol sadece duygulu değil, duygularını ifade edebilecek dile ve idrake de sahipti. Buna "Kadıköy'nün Romanı" ve "Ülker Fırtınası" adındaki eserlerinde de şahit oluyoruz. Milletçe zenginleşmemize rağmen insani faaliyetlerimize malzeme teşkil edebilecek pek çok özelliğimizi kaybediyoruz. Kültür unsurlarını üretebilmek, insani faaliyetleri tetikleyecek hassalara bağlıdır. İnsani faaliyetlerde mesafe alamayan milletler maddi zenginliklerini koruyamayacakları gibi zamanla üretim aracına, yani kol kuvvetine dönüşür, kültür üreten milletlerde erirler. Tarihe gömülen milletlerin pek çoğu kılıçtan geçirilmemiş, kültür üretme hassalarını, metafizik derinliklerini yitirdiklerinden silinmişlerdir. Bilhassa makalelerini okuyunca, Safiye Erol'un bizi bekleyen tehlikeleri gördüğü açıkça anlaşılıyor. Bu da ona acı veriyordu. Ancak acıların insanı böyle eserlere imza atabilirdi.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ne diyebilirim?

Mehmed Niyazi 2010.04.12

Kültür ve medeniyet konularıyla ilgilenen bir profesörün tarihî gelişmemize dair konferansına güzel bir ziyafet umuduyla gittim. Hocanın ilk cümlesi olan "Kültürümüz yoktur"u duyduğumda sarsıldım.

Hatta bizim millet olmadığımızı; ancak cumhuriyetle milletleşmeye başladığımızı; milletleşmemizin de mümkün olmadığını; zira ne felsefemizin ne de burjuvazimizin bulunduğunu sözlerine ekledi. Fransız milletini Descartes'le başlayan rasyonalist felsefenin, Alman milletini de ahlak felsefesinin ortaya çıkardığını örnek olarak verdi.

Ey Rabb'im! Sosyal bilimlere biraz aşina olanlara sabır ver. Burjuvazisi bulunmayan Asya, Afrika, Doğu Avrupa'nın toplumları sürü mü? Oysa bu hoca Marksist olduğuna göre burjuvaziye cemiyetin sırtında habise bir ur görmeliydi. Ayrıca burjuvazinin nerede teşekkül ettiğini düşünmeden, onu millet olmanın temel taşlarından biri gösteriyor. O, ya göktaş gibi yukarıdan düştü ya da bir milletin veya ortak değerleri paylaşan milletlerin tarihi gelişmelerinden oluştu.

Bu zavallılar, millet realitesiyle Batı dillerinde milleti ifade eden nation kelimesini ayırt edemiyorlar. Fransız ihtilaliyle ortaya çıkan millet değil nation kelimesidir. Hakimiyetin sahibinin millet olduğu da resmen ifade edilmiştir. Zannettikleri şekilde millet bir ihtilalle veya yüz yıllık zaman dilimlerinde meydana gelmez. O, tarihin teknesinde olayların yumruğuyla yoğrularak vücut bulur; statik değil, dinamiktir. Her çağda değişik bir çehre ile görülebilir fakat hiçbir zaman kökü ile irtibatını yitirmez. Fransız ihtilalinden önce yaşamış, artlarında çağlara başkaldıran eserler bırakmış toplumları ne ile adlandıracağız? Biz millet değilsek, değişik çağ ve coğrafyalarda inşa ettiğimiz Taç Mahal'den Drina Köprüsü'ne kadar uzanan göz kamaştırıcı eserleri nasıl aynı ruhla mühürlemişiz? Orhun ve Yenisey abidelerini ne yapacağız? O sağlam dili ilkel bir klanın ağzına nasıl yakıştıracağız?

Felsefemiz olmadığından milletleşemeyeceğimizi söyleyen hocanın, felsefenin ihtiyaçtan doğduğuna dair herhangi bir fikri bulunmadığı anlaşılıyor. Niçin rasyonalizm bir başka ülkede değil de Fransa'da doğdu? Çünkü bütün şiddetiyle engizisyonun hüküm sürdüğü Fransa'dan akıl kovulmuştu. Aklı tekrar ele geçirmek maksadıyla bu felsefe oluşturuldu. Neden Almanya'da ahlak felsefesi doğdu? Almanların tarihi acılarla doludur. Mesela Karakalla zamanında Roma İmparatorluğu sınırları dahilinde yaşayan bütün milletlere vatandaşlık hakkı verilirken bir istisna dipnotu olarak düşüldü. Bunda medenileşemeyecek olduklarından Cermen ve Anglo-Saksonların yararlanamayacakları belirtildi. Adalarda yaşayan Anglo-Saksonlar için bu istisna fazla önemli değildi. Fakat kıta Avrupa'sında yaşayan Cermenler, sık sık horlandıklarından sanatkârları, filozofları genellikle milliyetçi oldular. Onlar yüzyıllarca önce her şeyin insanda düğümlendiğini gördüler. Milletlerin ancak ahlaklı insanla ayağa kalkabileceğini fark ettiler. Almanlar ahlak felsefesiyle millet haline gelmediler. Ahlakın önemini idrak eden millet olduklarından ahlak felsefesi onlarda gelişti.

Rahmetli ninem, Yunus'un şiirlerini dua diye okurdu. Bir kültür adamı Ruhi Su, Marksist olmasına rağmen, onun ilahilerini teganni eder, biz de zevkle dinlerdik. Yunus hakkında konferans veren Amerikalı bir profesör, konuşmasını şu cümlelerle bitirmişti: "Aklım beni koca Yunus'la buraya kadar tırmandırabildi. Kaldığım yerden devam eden bir Yunus koridoru hissediyorum, ama mahiyeti buna karanlık. Çünkü o koridor iman ışığıyla aydınlanıyor, o imana sahip olmadığımndan Yunus'u takip edemiyorum, beni bağışlayın..." Ümmi ninem imanla, Ruhi Su sanatla, Amerikalı profesör akılla Yunus'a yaklaşıyor ve ondan nasiplerine düşeni alıyorlar. Sesi çağlarda ve değişik milletlerde yankılanan Yunus'u yetiştiren topluma nasıl 'kültürü yok' denebilir? Bu sözler üniversitede ilim adına söylendiğine göre, ben ne diyebilirim?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dostlarla birkaç gün

Mehmed Niyazi 2010.04.19

Çeşitli sebeplerden dolayı geri kalışımızdan beri yaptığımız hamleler hep sonuçsuz kaldı; çünkü içine düştüğümüz buhranı gerçeğe uygun bir şekilde izah edemedik.

Kendi değerlerimizi suçladık, bu değerlerle geçmişte en büyük medeniyetleri kurduğumuzu unuttuk. Okuttuğumuz çocukların ileri gördüğümüz milletlere benzemelerini istedik; metafizik farklılığın bu benzeyişi dış kalıplara indirgeyeceğini aklımıza getirmediğimiz. Hiç düşünmedik ki metafizik değerler insanda vicdan oluşturur; kişiye sorumluluk duyururken, ona şahsiyet kazandırır. Bunlardan mahrum olan insanlar, ne bilirlerse bilsinler, onların kime, ne faydası olabilir? Aslında bunlar bir şey de öğrenemezler; hayatı üç beş sloganla izah eden ideolojik tiplere dönüşürler. Bu tipler annelerine 'kocakarı', babalarına 'moruk' derler, sonu gelmeyen didişmenin kaynağını oluştururlar.

Eğitim ve öğretim gören çocuklarımızla halkımız arasında sadece kalite farkı bulunmalıdır; mahiyet farkı olursa bunun altını doldurma şansımız kesinlikle yoktur; dünyada bir örneğini bulmak da mümkün değildir. Ne çare ki resmi makamlarda görev alanlar, genellikle mahiyet farkının peşindedirler; bu zümre elleriyle milletimize kastettiklerinin farkında olmayacak kadar gafildir. Muzdarip insanlarımızın gayretleriyle milletimizin değerlerini paylaşan aydın bir zümre yetişt; bu zümre halkımızla bütünleşmeyi, onun enerjisini kanallı etmeyi bildiği için büyük hamlelere imza attığını Güneydoğu Anadolu'yu gezenler rahatça müşahede edebilirler.

Otuz yıl önce Malatya'yı, Elazığ'ı görmüştüm. Şimdi bu şehirler, o dönemleriyle mukayese edilemeyecek kadar mamur ve müreffeh. Bir yabancınn gözlerini bağlayıp buralarda açsalar, nerede bulunduğunu kesinlikle tahmin edemez; Avrupa'nın bir şehrinde olduğunu rahatlıkla söyleyebilir. Malatya Belediye Başkanı bizi makamında kabul etti; projelerine dair bilgi vermek nezaketinde bulundu. Rahmetli Hamit Fendoğlu'ndan günümüze kadar yapılan hizmetleri Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Haydar Karaduman ve yardımcısı Kemal Deniz'den dinledik. Dillere destan bir yiğit olan Hamit Fendoğlu'nun ailesini ziyaret edip maziyi bütün ızdırabıyla soluduk. Mehmet Şükrü Baş Bey'in, naçiz eserimiz 'Çanakkale Mahşeri' hakkında kaleme aldıkları mükemmel yazısıyla sanki yıllarca süren yorgunluğumuzdan sıyrılıp çıkmıştık. Büyük bir arsa üzerinde inşa edilmiş Necip Fazıl Camii'nde cuma namazını eda ederken, Malatyalıların ne kadar vefalı olduklarını derinden hissetmemek mümkün değildi. Üstadımızı bize hatırlatan bu eseri milletimize kazandıranlar arasında İsmail Yavuz'a ve İsmail Kocakaya'ya nasıl teşekkür edeceğimi bilemedim. Sonra Elazığ'a geçtik; oradaki dostlarımızla bu güzel şehri dolaştık. Sohbetimizden sonra ünlü şairimiz Ahmet Tevfik Ozansoy'la bir televizyon kanalında Çanakkale'yi konuştuk.

Malatya üzerinden Adıyaman'a ulaştık. Adıyaman Belediyesi'nin eski başkanı Sayın Mehmet Erdem bizi hiç yalnız bırakmadı. Görevde bulunan Belediye Başkanı Sayın Muhammed Necip Büyükaslan yoğun işlerinin arasında bizleri güler yüzle karşıladı. Akşam sohbetimizi Sayın Vali Ramazan Sodan da şereflendirdiler. M. Necip Büyükaslan'la şehri dolaşırken, yaptığı hizmetleri gördük. Bir başka partiden seçilmiş eski başkan Mehmet Erdem yanımızda yoktu; her vesile ile onun hizmetlerinden söz etti, dürüstlüğüne vurgu yaptı. Sıradan insanlar gibi kendisinden önce yapılanları inkâr etmedi.

M. Necip Büyükaslan'la şehri gezerken büyük bir parkla karşılaştık; adı 'Necip Fazıl Kısakürek Parkı' idi. Yeni açtığı bir caddeye de 'Muhsin Yazıcıoğlu' adını vermiş. Rahmetli Muhsin Yazıcıoğlu, Büyük Birlik Partisi Genel Başkanı'ydı; kendisi AK Parti belediye başkanı, buna rağmen; "Benim partimden değil" demiyor, milletimize hizmet etmiş vatan evladını unutmuyor ve unutulmaması için elinden geleni yapıyor. İşte seviyeli demokrasi budur. Demokratik rejim ancak Büyükaslan gibi değerli, sistemin gerektirdiği unsurları, bilhassa hoşgörüyü içine sindirmiş insanların elinde hak ettiği yere gelir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Anadolu değişiyor

Mehmed Niyazi 2010.04.26

İnsanın kültür seviyesinin, mantalitesinin dağa taş a yansıdığını bilen Urfa Valisi Sayın Nuri Okutan'ın, soyadının da çağrıştırdığı üzere, eğitim ve öğretime çok önem verdiği bilinmektedir.

Sakarya ve Trabzon valiliklerinden tanıdığımız Sayın Okutan'ın gayretleriyle bu illerimizde üniversiteye girişlerde büyük artış oldu. Aynı çabayı Urfa'da da sürdürmektedir. Bölgeyi ayağa kaldıracak GAP projesinin ülkemizin geleceğini etkileyeceğinden de şüphe yoktur. Fakat bunun gerçekleşmesi ancak halkın gerekli eğitimi almasıyla mümkündür. Sayın Okutan'ın bu konudaki çalışmalarını dinleyince, hem bölgenin hem de

Ülkemizin geleceği bizleri heyecanlandırırdı. Yıllar önce bu peygamberler diyarı şehrimizi gezmek kismet olmuştu; o zaman Balıklı Gl'den uzanan kaldırım taşlı bir yoldan ibaretti. şimdi ise Urfa gelişmiş, güçlü bir ekonomik dinamizme kavuşmuş. Sayın Okutan'ın ve kültür danışmanı Hasan Dilekoğlu'nun çalışmalarıyla ıtanın biraz daha üst seviyelere tırmanacağını hissederek Bingl'e hareket ettik.

Bingl herhalde küçük bir yerleşim birimiyken stratejik konumu itibarıyla il yapılmış. Ama son dönemlerde büyük değişim içine girmiş; geniş caddelerle şehir serpilmış. Davetlisi olduğumuz Belediye Başkanı Serdar Atalay bizi nazik bir şekilde karşıladı; uğurlayınca kadar sıcak ilgisi hiç azalmadı. Özel Hulusi Bey İlköğretim Okulu'nu ziyaret ederken gğsmz kabardı. Bonn'daki okullarda ne grmşsek, burada da onu gördük. İstanbul'daki öğrenim ve doktora dönemlerinden tanıdığımız, şimdi doğup büyüdüğü Bingl'de öğretmenlik yapan sevgili Muhittin zdemir bu güzel şehrimize ayak baştığımızdan ayrılınca dek bizi hiç yalnız bırakmadı, evlerine kahvaltıya götürmek nezaketinde bulundu, görev yaptığı okulda mesai arkadaşlarıyla sohbet etmek imkânını sağladı. Belediye reisi olarak görev yaparken teröristlerin şehit ettiği Hikmet Tekin'in kabrini, dostumuz Yusuf Göktürk'n arzusu üzerine ziyaret ettik. Akşam 'Çanakkale' ile ilgili sohbetimizi sayın vali de şereflelendirdi. Sohbetten sonra Belediye Başkanı Serdar Atalay'la, çeşitli partilerin yetkililerinin de iştirak ettiği bir yemekte bulunduk. Birbirlerinin partilerini saygılı, esprili bir şekilde eleştirirken Ankara'daki zevatın bu insanlardan niçin yararlanmadığının cevabını bulmak gçt.

Bingl'den Muş'a geçtik. Eski Muş adeta bir nokta gibi kalmış; şehir ovaya doğru yayılmış. Üniversitenin davetlisi olarak orada bulunuyorduk. Yeni kurulan niversitenin rektör ve hocaları adeta kara taşın üzerinde hane olmanın heyecanını duyuyorlardı. Bu gayretli insanların sayesinde çok yakında modern güçlü bir niversitenin gün işığına çıkacağını göreceğiz. Sohbet konumuz 'Müşterek Yaşamak Sanatı' idi. Salonu seviyeli bir topluluk doldurmuştu. Sayın valinin iştiraki toplantıya renk kattı. Bu ilimizde de farklı parti mensuplarının birbirlerine hoşgrl yaklaşımları dikkatimizi çekti.

Karlı dağları aşarken yollarda inşaat çalışmalarıyla karşılaşarak Erzurum'a geldik. Çok eski bir dostumuz olan Profesör Sıtkı Aras'ın davetlisi idik. Yanında değerli dostlarıyla bizleri ağırladı. Akşam, güzide bir toplulukla bir salonda 'Medeniyetimizin Analizi ve Geleceği' hakkında sohbet ettik. Ertesi sabah kahvaltımızı özel bir kolejde yaptık. Bu okulları görünce, ülkemizin geleceğine daha emin bir gözle bakmamak mümkün değil. Esprileriyle dostlarımız arasında tanınan Sayın Vali Sebahattin ztrk, sağ olsunlar bizlere zaman ayırdı. Sıtkı Hoca'nın su ürünlerine dair tesisini hayranlık duyarak gezdik. ğle yemeğinde de beraber olduktan sonra İstanbul'a döndük.

Anadolu sadece bir şantiyeye dönmemiş; ilimde belli bir noktaya gelmiş. Mehmet Yıldız, Hayrettin Tozlu, Tamer Tatar, Muhittin zdemir gibi pek çok değerli insanın kolları sıvayıp profesör, doçent, ğretmen olarak beyin ve mantalite inşa etmek için çalışmaları her türlü takdirin üzerindedir. Fesat ve fırsat kollayanlar bu gelişme ve gayreti engelleyemezlerse, pek yakında lider bir ülkenin gün işığına çıkacağını söylemek kehanet değildir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Milliyetçi aydınlar ve Hitler

Mehmed Niyazi 2010.05.17

Eski tüfeklerden bir yazar, milliyetçi aydınların Hitler'e karşı hayranlıkla karışık çok iyi duygular beslediğini ispat etmek için Peyami Safa'yı ve Nurettin Topçu'yu örnek göstermiş.

Yazarın bu kurnazlığının altında günü kurtarma ve gündemden istifade ile milliyetçi aydınlarla bir kez daha hesaplaşma gayretkeşliğini görmek mümkün, fakat aynı gayreti meselenin hakikatine erişmek hususunda görememek üzücü.

Son asırlarda Avusturya ve Rusya ile savaşımız neredeyse ara vermeksizin devam etti. Bazen biriyle yaptığımız savaşın yaralarını sarmaya fırsat bulamadan diğlerinin hücumuna uğruyorduk. 1871 yılında Federal Almanya'nın kurulması ve düşmanımız olan bu iki devletin aleyhine genişlemesi bu devlet ile aramızda tabii bir menfaat örtüşmesi vücuda getirdi.

Milletlerin birbirleriyle dost olmaları zordur. Değişen şartların milletlerin birbirlerine karşı olan duygularını bir lahzada değiştirdiğine dair birçok misaller vardır. Almanya palazlanma sürecinde "Yedi B" adı verilen bir formül geliştirdi. Berlin, Budapeşte, Belgrad, Bükreş, Bosphorus (İstanbul Boğazı'na atfen İstanbul), Bağdat ve Bombay hattında kendi ayakları üzerinde durmayı başarabilen devletler bırakmamayı, bu bölgelerdeki her biri başlı başına zenginlik kaynağı olan hammaddeleri ucuza mal ederek bu maddelere ihtiyacı bariz olan bölgelere, özellikle Uzakdoğu'ya güvenli ve kârlı bir şekilde ulaştırıp pazarlamayı milli bir politika haline getirdi. Dolayısıyla zahiri bir dostluğun arka planında biz de Almanya'nın kendisine belirlediği hasımların biri hatta başlıcası oluyorduk.

On dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısından itibaren demir ve kömürün yerini petrolün alacağı belli olmaya başladı. Eski dünyanın malum petrol rezervlerinin azamisi bizim sınırlarımız dahilinde bulunmakta idi. O dönemde dünyada bizim dışımızda büyüklüğü ile tebarüz etmiş dört devlet vardı: İngiltere, Fransa, Rusya ve yeni yeni palazlanan Almanya. Bunların bize karşı ittifak etmesinin oluşturacağı tehdidi fark eden Sultan Abdülhamid Han ustaca bir politikayla bu devletlerin topraklarımız üzerindeki menfaatlerini birbirine zıt hale getirdi. Abdülhamid Han'ın bu ilişkileri dinamitlemekte kullanmayı planladığı patlayıcı Hicaz Demiryolları'nın imtiyazı idi. Abdülhamid Han yaklaşan Dünya Savaşı'nda birlikte olmak için bu imtiyazı İngiltere'ye vermekten yanaydı. O talip olmayınca durumun vahametini anlayarak Almanya'yla yakınlaştı. Bu tecrübe emperyalist güçlerin kendi aralarında bloklaşmalarının birçok aşamalarında ve Abdülhamid'den sonra da hissedildi. Osmanlı devlet ricali bu büyük savaşı İngiltere'nin dahil olduğu grubun kazanacağı hissiyle, onun içerisinde olduğu gruba dahil olmayı denediler. Güya devletlerinin bölüşülmüş olduğundan bile haberdar değilmişçesine Rus Çarı'na elçi gönderip ittifak teklif ettiler. Ruslar bu teklifi "İstanbul'a ihtiyacımız var" diyerek açıkça reddettiler. Talat Paşa'nın Kırım'dan eli boş dönmesi üzerine Cemal Paşa İngiltere ve Fransa'ya gönderildi. Onun karşılaştığı muamele de farklı olmadı.

Önümüzde iki ihtimal vardı. Savaşın dışında kalabilir ya da savaşa Almanya'nın yanında dahil olabilirdik. Haddizatında bu ihtimallerden birincisi gerçek bir ihtimal bile değildi. Savaşa katılmamak Almanya'yı dört bir yandan saran İngiltere, Rusya ve Fransa ittifakına karşı Almanya'nın yenilmesinden sonra yapayalnız kalmak anlamına gelecekti. Dönemin şartlarını incelediğimizde savaşa Almanya'nın yanında katılmanın zevkle yapılmış bir tercih değil, neredeyse bir mecburiyet olduğunu görürüz. Almanya'nın yanında savaşa girerken de kesin bir galibiyetten ziyade savaşı uzatarak rakiplerimizin mali, iktisadi ve ruhi haletlerini sıkıntıya sokmak arzusu rol oynamış ve bu memleketlerin dahili siyasetlerinde mevcuda gelecek buhranlardan ve Almanya'dan göreceğimiz muvakkat yardımdan bilahare istifade edebileceğimiz düşünülmüştür.

Bir başka zaviyeden sevgili yazarın gündeme getirdiği meseleye baktığımızda ise şunu görürüz: Komünizm, Rusya'nın tarihî emellerinde bir değişiklik vücuda getirmemiştir. Komünizm kisvesi altında Rus İmparatorluğu'nu ihya eden Sovyetler Birliği, memleketimiz üzerindeki emellerini hatırlatarak bizi tehdidi, milli politikasının umdelerinden biri haline getirmeye başlamıştı. Bu evsaftaki bir devlete savaş açan eski müttefikimiz Almanya'nın vatanperver aydınlarımız tarafından desteklenmesi, liderinin siyasi görüşünün tasdik edilmesinden başka bir manaya sahiptir. Hitler'in Nazizmi ya da Stalin'in komünizmi değildir bizleri ya da o

aydınlarımızı ilgilendiren. Almanya'nın başında Hitler değil de Von Paşa olsaydı da durum değişmezdi. Üstelik o dönem incelendiğinde cumhurbaşkanı ve hükümetin renk vermemeye gayret etmekle beraber Almanya'yı destekler mahiyette pek çok işler yaptıklarını görürüz.

Peyami Safa'yı bilahare suçlayan Nadir Nadi'dir; halbuki dönemin Cumhuriyet gazetesini karıştırırsak başyazarının ve yazı ekibinin nasıl keskin bir Nazi taraftarlığı içerisinde olduklarını görürüz. Bu meseleyi tahkik eden Beşir Ayvazoğlu dostumuzun sorusunu hatırlamakta yarar var: "Peyami Safa o tarihlerde Cumhuriyet'in yazarları arasındaydı. Nadir Nadi Hitler muhalifi idiye Hitlerci bir yazarı gazetesinde niçin tutuyordu?" Bunu bir sorudan ziyade dönemi anlamak isteyenlere yol gösterici bir cevap olarak mütalaa etmekte yarar görüyorum; tabii milliyetçi aydınların yerli yersiz ve her fırsatta tekrar tekrar suçlanacağını unutmadan.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ha!.. Bizim İskender...

Mehmed Niyazi 2010.05.24

Kültür ve sanat hayatımızın önemli simalarından biri olan Sayın İskender Pala'yı "Babil'de Ölüm İstanbul'da Aşk", "Katre-i Matem" gibi ünlü romanlarından, divan şiirine dair eserlerinden, kültürümüzle ilgili daha pek çok çalışmasından tanıyoruz. Pala, divan şiirimizi yeni nesillere sevdirmekle kültür hayatımızda bütünlüğü sağlayarak çok hayırlı bir iş yapmıştır. Kapı Yayınevi'nin neşrettiği "İki Darbe Arasında" adındaki kitabı da hayatını ve son dönem sıkıntılarımızı önümüze seriyor. Eseri kah üzülerek, kah gülümseyerek, ama zevk alarak okudum.

Türkolog olan İskender Pala askeriye intisap etmiş. "Ekmeğimi kazandım" dememiş, topluma daha faydalı olmak için doktora yapmış. Bu, arkadaşlarının arasında huzursuzluğa sebep olmuş. İzinli olduğu günler, üniversitede ders vermesi de, iftihar edileceği yerde, kıskançlıkları körüklemiş. "Doktor" unvanı dolayısıyla bir tabip tuğamiral; "Sen doktor musun?" diye sormuş. O da; "Hayır efendim, ben doktora yaptım, edebiyat öğretmiyim." cevabını vermiş. Aslında tuğamiralin sorusu yersiz değildi; "doktor" kelimesi dilimize yanlış girmiştir. Doktor, uzman demektir. Böyle bir kelimenin dilimize sokulmasına ihtiyaç var mıydı sorusu bir yana, sıradan bir kelimeyi yanlış tercüme edenlerin İskender Pala'yı anlamaları mümkün mü? Sıkıntılarımızın gerçek kaynağı bu cehalettir.

Hurafe kar ise, Kur'an-ı Kerim temmuz güneşidir. Anlayarak Kur'an-ı Kerim'i okuyanın hurafe ile bir sıkıntısı olmaz. Fakat Pala'nın önündeki tarihî belgeleri, eski yazı kitapları Kur'an-ı Kerim zanneden kumandanlar üst mercilere; "Siz uyuyun, adam Kur'an okuyor" diye amiyane tabirle gammazladıklarına göre Kur'an-ı Kerim'i irticanın kaynağı görüyorlar.

Hurafenin iki çeşidi var; biri dinî, diğeri laik kaynaklı hurafe. Kur'an-ı Kerim'i yeterince bilmeyen Müslüman hurafeye bulaşabilir. Ama bu tip insanların kurtulmaları mümkündür, sağlıklı bir meali dikkatle okumaları yeterlidir. Laik kaynaklı hurafeden kurtulmak ise mümkün değildir; çünkü o zihniyetin dayandığı güvenilir bir kaynak yoktur. Ciddi bir bilim ve sanat adamı olan İskender Pala'nın irtica ile ne ilgisi olabilir? Zihnini kurcalayan herhangi bir hususta Kur'an-ı Kerim'i açar, bakar.

Pala'nın "İki Darbe Arasında" adlı kitabında ne ibretli sahneler var. Deniz Kuvvetleri, Barbaros'un türbesini vasiyetine göre düzenlemek ister. Preveze Zaferi'ni kutlama töreninde, Kuzey Deniz Saha Komutanı İlhami Erdil'le, zamanın İstanbul belediye başkanı bir araya gelirler. Erdil, R. Tayyip Erdoğan'a; "Sayın Başkan, Barbaros türbesiyle ilgili bazı açmazlarımız var. Yardımcı olsanız da türbede restorasyon çalışmaları başlatsak." der.

Erdoğan şu cevabı verir: "Elbette sayın komutan, belediye olarak biz ne gerekiyorsa yapalım; Barbaros gibi bir Türk büyüğü her türlü yardımı hak eder." Erdil Paşa'nın Barbaros'un vasiyetinden söz etmesi, Erdoğan'ın dikkatini çeker; "Çok ilginç, eski yazı değil mi?" İlhami Erdil de nasıl okuduklarını izah etmek ihtiyacı hisseder: "Arşiv müdürü binbaşımız var, İskender Pala adında; eski yazı bilir." Tayyip Bey de tanıdığını belli etmek için; "Ha!.. Siz bizim İskender'den bahsediyorsunuz!" der. Bu, bardağı taşıran son damla olur. "Nereden onların İskender'i olduğu derhal araştırılsın." talimatını verir.

Medeni bir ülkede bir insanın görevini yapıp yapmadığına bakılır. Kimi tanıyıp kiminle dostluk kurduğu kimseyi ilgilendirmez. Bizde ve bizim gibi ülkelerde ise dostlukları, neler bildiği, telakkileri dikkate alınır, ya yüceltilir ya da yerin dibine batırılır. İşte bunun içindir ki ideolojik devletler insan kıyma makinesinden başka bir şey değildir.

İskender Pala'nın gözünde, TSK hâlâ peygamber ocağıdır. Ona toz kondurmamak için "TSK hiç kimseyi namaz kıldığı yahut eşi başörtülü olduğu için kapı dışarı etmez." diye vurgulamanın ihtiyacını duyuyor. Kendilerini tanıyorum, ne kanunlara, ne geleneklere karşı kesinlikle bir harekette bulunmaz; hayatta gördüğüm en nazik, saygılı insanlardan biridir. Peki niçin atıldı? Herhalde çekememezlik, yanlış anlaşılmalardan sebep oldu.

Belirttiği üzere onun sıkıntısı karşılaştığı maddi güçlükler değil; ordudan atılma şeklidir. Çünkü şöyle diyor: "Şerefli meslekten şerefsizmiş gibi ayrılmak istemiyordum." Dostlarının tavrı da onu yaralamış. Nasıl bir rejimde yaşadığımızı anlamak bakımından turnusol kâğıdı olan bu kitabı umarım bütün aydınlar okurlar, bilhassa TSK'nin üst kademelerinin yaptıkları yersiz bir tasarrufun ne acılara sebep olduğunu idrak etmelerinde çok önemli rol oynar.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tank ile güvercin

Mehmed Niyazi 2010.05.31

Sanatın bütün dallarında eser vermiş, fikirleriyle bir neslin yetişmesinde etkili olmuş, ömrünü mücadele ile geçirmiş rahmetli Necip Fazıl hakkında bugüne dek iki elin parmakları kadar kitap yazılmış. Bunlar da ya Arif Bülendoğlu (Hilmi Oflaz), Mustafa Miyasoğlu gibi onu sevenler tarafından kaleme alınmış yahut da vefatının ardından yazılan yazılar makaleler derlenerek vücuda getirilmiş. Yirminci yüzyıl Türk fikir ve sanat hayatından söz edildiğinde akla ilk gelen isim hiç şüphesiz Necip Fazıl'dır.

Bunca edebiyat fakültemiz var; buralarda vazife ifa eden binlerce akademisyenimiz var, hangi konularla uğraştıklarını merak etmemek mümkün mü? Okuduğum doğruysa 1980 yılına kadar Goethe'ye dair yirmi iki binden fazla kitap yazılmış. Şimdiye kadar Necip Fazıl'ın şiiri, tiyatroları, hikâyeleri, fikrî eserleri, fıkraları, baş makaleleri, polemikleri, romanları ele alınıp kütüphanelerimize yüzlerce eser kazandırılmıyordu. Üstadın tabiriyle "üstüne sükut külü" dökülse de güneş balçıkla sıvanmaz.

Necip Fazıl denince akla öncelikle şiir gelir: "Sol her taraftan, dağdan, gökten, pencereden sol/ Nihayet kala kala dünyada tek kişi kal" gibi dizeler yirmi iki yaşında kaleminden çıktığına göre, harcının şiirle karıldığına şüphe yok. Gencecik yaşta "Kaldırımlar" şiiriyle edebiyat dünyamızı başka türlü sarsabilir miydi? Sanatkâr beğenmekte çok seçici olan Ahmet Haşım ona hiç "Çocuk! Bu sesi nereden buldun?" diye sormak ihtiyacını duyar mıydı?

Abdülhakim Arvasi ile tanışmadan önceki yıllarını genellikle "bohem" dönemi olarak nitelendirirler. Necip Fazıl büyük bir zekâdır ve maddenin üç boyutunun böyle bir zekâyı tatmin etmesi zordur. Maddenin ardında gerçek

bir dünya aramayan ona göre ahmaktır. Faniliğin ürpertisini iliklerinde duymayan bir insan şunu yazabilir mi? "Gün geldi saat çaldı/ Aranızda yer verin/ Sararmış biri kaldı."

Üstün yeteneğine rağmen Necip Fazıl şiirin teorisiyle de yakından ilgilenmiştir. Şiire dair yazıları, bilhassa "Çile" kitabının girişindeki "Poetika"sı onun sanatının teorisine ne derecede vakıf olduğunu gösterir. Üstad, çok iyi bilmektedir ki tesadüf ile güzel bir eser gün ışığına çıkmaz. Yüz bin maymun yazı makinelerinin başına oturup yüzlerce yıl tuşlara vursalar, Shakespeare'in Hamlet'inin bir sayfasını yazamazlar.

Şiirde kabaca iki unsur vardır: his ve fikir. Necip Fazıl şair mizaçlı olduğuna göre his, fıtratında fazlasıyla mevcuttur. Gençliğinde "metafizik sancı" veya "aydın krizi"yle boğuştuğunu biliyoruz. Bu sancılar onu fikre, felsefeye zorladı. O yıllardaki şiirlerine bakınca sadece hisle karşılaşmıyor, fikrî derinlik de buluyoruz. Hem de bayatlamış, sıradanlaşmış değil, ilk defa karşılaştığımız ufuk açıcı fikirler. Her yerde bir sükut müşahade ediyor; ama bir iz görüyor, bir çağrı duyuyordu. Akıl almaz derecede girift, izahı kolay olmayan bu evrenin bir anahtarı olmalıydı; onu nerede, nasıl ele geçirecekti? Üstad'ı Ağa Camii'ne, oradan da Eyüpsultan'a götüren bu metafizik sancıyı Arvasi hem derinleştirdi hem de dindirdi. Bu kez de fizikî âleme ruh ve vücut veren ulvi, metafizik âlemden haberi olmayanların acısını duymaya başladı. "Durun kalabalıklar, bu cadde çıkmaz sokak / Haykırsam kollarımı makas gibi açarak" feryadıyla ortalığa düştü. Bu tavrı onu maddenin sathıyla mutlu olanlarla karşı karşıya getirdi; çileli yıllarının başlamasına sebep oldu. Rahmet-i Rahman'a kavuştuğu zaman bile raporla hapisane dışında bulunuyordu.

Şuurlu bir Müslüman kâinatta olup bitenden kendisini sorumlu sayar; gücü yettiği nispette mücadele eder. Necip Fazıl da kendisini adalarda rüzgârın savurduğu etekten, Beyoğlu'ndaki tepişmeden, Karacaahmet'in ağlamasından sorumlu tuttu, yalın kılıç en ön safa atladı. Bu bir tankla, bir güvercinin savaşıydı. Beyninden, yüreğinden, kaleminden başka hiçbir şeyi yoktu; büyük kitlelerin arasında yalnızca birkaç gençle, eli bastonlu üçbeş cami cemaati onun acısını duyardı ama o hak bildiği yolda yalnız da olsa yürümekten vazgeçmiyor, ızdırabın en kahredicisini göğsünde dindirmeyi bir zevk sayıyor, kendisini tevkif edenlerin arasında yürürken bile sevenlerine umit vermek için vakarını bozmuyor, başını dik tutuyordu.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Millet hakimiyeti ve urgan

Mehmed Niyazi 2010.06.07

Gazeteniz Zaman'ın çabalarıyla bu yıl 27 Mayıs darbesi daha canlı, ses getirici bir tarzda kamuoyunun gündemine geldi. Televizyonlarda programlar yapıldı; ne yazık ki darbenin sebebine dair ciddi hiçbir şey duymadık. Pek çokları da İsmet Paşa'nın demokrasiyi getirdiğini söyledi.

Hatta ünlü bir tarihçi, İsmet Paşa'nın idamların önüne geçmek için Milli Birlik Komitesi'ne mektup yazdığını belirtti.

Komünizm sadece iktisadi bir rejim değil, aynı zamanda Rus emperyalizminin kılıfıydı. Sovyet Rusya doğudan ve batıdan bizi kısıp almıştı. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra demokratik ülkeler ordularını terhis etmişlerdi; ceberut Sovyet Rusya'nın halkın feryadına kulak vermeye ihtiyacı yoktu; ordularını terhis etmedi. Bizi tehdit edip Kars'ı, Ardahan'ı, Boğazlar'ı istiyordu. Sovyet Rusya hiçbir demokratik devletin Türkiye için savaşa girmeyeceğini biliyordu; ne orduları vardı, ne de savaş yorgunu milletlerini ikna edebilirlerdi.

Bu kara günlerimizde San Francisco'da hür milletler geleceğin dünyasını kurmak için nasıl bir yol izleyeceklerini tespit gagesiyle bir toplantı tertip etmişlerdi. Biz de o dünyanın içinde yer almak, müttefiklere sahip olmak

istedik. Davet edilmediğimiz halde, gönderdiğimiz delegeyi; "Burası çok partili demokratik rejimi uygulayan milletlerin topluluğudur" gerekçesiyle kapının önüne koydular. Ya Sovyet Rusya'nın karşısında tek başımıza kalacaktık ya da çok partili rejime geçecektik.

1946'da aşırı baskılar altında yapılan seçim açık oy, gizli tasnif şeklinde idi. Buna rağmen İsmet Paşa seçimi ancak gece sandık değiştirmelerle kazanabildi. İktidarı seçimle devretmeyeceği kanaatinde bulunan generallerin darbe yapmak için Menderes'le temasa geçtiklerini, Menderes'in reddettiğini rahmetli Başgil'in hatıratında okuyoruz.

Cuntacılar sivil ayak bulmadan darbe yapamazlar. İsmet Paşa darbeyi fişeklemek için, o zaman Kore'de hükümete karşı ayaklanan halkı kastederek; "Milletimiz, Güney Kore milletinden daha az şerefli değildir." gibi sözler söyledi.

Ünlü tarihçi şunu bilmeli ki, tarihçi belge arayan insan değildir; belge değerlendirendir. İsmet Paşa Ankara'da idi; idamları tasdik edecek Milli Birlik Komitesi de orada idi; telefon eder veya bizzat gider söylerdi. Niçin mektup yazdı? Yarın bir güçlkle karşılaşınca, "Ben yapmadım" demek için o mektubu kanıt gösterecekti. Geleceğin tarihçileri de İsmet Paşa'yı yargılarken; "İdamlara karşı imiş, mektup yazmış" diyecekler. Asıl o mektup İsmet Paşa'nın suç delilidir.

Yassıada Mahkemesi'nin ünlü savcısı Egesel, 1957 seçimlerinde Demokrat Parti'den aday adayı idi. Cellat başı Salim Başol, Samet Ağaoğlu'na "Sizi buraya tıkan kuvvet böyle istiyor" demekle kendi fonksiyonunu ifade etti. Darbelerin iç sebepleri genellikle bahanedir; gerçek sebebini dışarıda aramak gerekir. Ortadoğu her bakımdan dünyanın kalbidir; burada ağırlığı bulunmayan süper güç olamaz. Menderes'in emperyalistleri bölgeden atmak için her şeyi yaptığını Libya'nın eski başbakanlarından Mustafa Bin Alim'in "Libya Siyasi Tarihinin Kapalı Sayfaları" adındaki hatıratından öğreniyoruz. Menderes'in Fransızlara karşı bağımsızlık savaşı sürdüren Cezayirlilere Libya üzerinden silah gönderdiğini belirtiyor. NATO'nun silahlarını, bir NATO ülkesi olan Fransa'ya karşı kullanılmak üzere Cezayir'e göndermekle büyük risk aldığını belirten Alim şöyle diyor: "Türkiye'nin Adnan Menderes'ten daha zeki, daha geniş ufuklu ve siyasi olarak Menderes'in sahip olduğu maharet ve parlaklığa sahip bir devlet adamı daha yetiştirmedini sanıyorum." Akşam karanlığı basınca, Antalya'dan kalkan takaların nereye hareket ettiğini soran Başol'a; "Devlet sırrıdır, söyleyemem" dedi ve idama gitti. Demokrat Parti'yi deviren cuntacıların, Menderes'in üzerinde sigara söndürten gardiyan başının emperyalizmin organını vatan evladının boynuna geçirdiğini bilmeleri mümkün mü?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir yalnızın ardından

Mehmed Niyazi 2010.06.14

Milletlerin kültür ve medeniyetinde insani faaliyetler dediğimiz şiir, roman, hikâye ve diğer sanat dalları çok önemlidir. Milletleri ayakta tutan, nesillere ruh veren, onları büyük hamlelere hazırlayan bunlardır. Andersen, yazdığı masallarla, nüfus bakımından küçük bir millet olan Danimarkalıların geleceğine adeta temel çivisi çaktı.

Sadece Danimarkalı değil, İsveçli, Norveçli çocuklar uzun kış gecelerinde onun masallarıyla uyudular. Yazdıkları, şuur altlarında yer etti, hayatlarında kural oldu. Günümüzde dünyanın en gelişmiş bölgelerinden biri olan bu ülkelerin refahında mutlaka Andersen'in inkâr edilmez payı vardır. Hayatı yoğun zihniyettir. Tabiat ve olaylarda insanın damgası vardır; o damga da zihniyetin yansımasından başka bir şey değildir.

Yılın bugünlerinde kaybettiğimiz rahmetli Peyami Safa, dünyada gelmiş geçmiş romancıların zirvelerinden biridir. "Bir Tereddüdün Romanı"nı yayınladıktan sonra Hüseyin Cahit Yalçın ve onun gibi sanat ve kültür insanlarınca, Batı'da yazılan romanlara emsal gösterilmiş, hatta üstün taraflarına işaret edilmişti. Eski bir Marksist, vicdanının baskısına dayanamayarak; "Görmezlikten geliyoruz ama, Dokuzuncu Hariciye Koğuşu dünyada üç romandan biridir." demek zorunda kalmıştı.

İnsan sadece biyolojik bir varlık değildir; ruh sahibi ve kültür taşıyıcısıdır. Dünyamız son dönemlerde küçülüp bir köye döndü; kültürler birbirini etkilemektedir. İnsanı gerektiği şekilde tahlil edebilmek için her şeyden önce kültürlerle vakıf olmak gerekir. Batı'yı ve kendi kültürümüzü çok iyi tanıyan Peyami Safa, gerçek bir sanatkar olduğu için romanlarında insanımızın nabzı atmaktadır.

Peyami Safa, ciddi bir aydın sorumluluğuyla insani faaliyetlerin önemini idrak ederdi. Bir yetenek sezdi mi, milletin bekası için onu gün ışığına çıkarmayı görev bilirdi. Sabahattin Ali'yi, Cahit Sıtkı'yı, daha nicelerini cemiyete o tanıttı. Aynı zamanda çok etkili bir köşe yazarıydı; en yüksek tirajlar seksen bin civarındayken, o, bir gazeteden diğerine geçti mi, onbinlerce okuyucuyu da peşinden sürükledi. Cahit Sıtkı daha yirmi yaşındayken şiirlerini Peyami Safa'ya gönderip düşüncesini öğrenmek istedi. Arka arkaya yazdığı üç makaleyle göklere çıkardığı Cahit Sıtkı, Cahit Sıtkı olduğunu anladı. O da, "Ömrümde Sükut" kitabını, "Büyük dostum Peyami Safa'ya" ithafıyla yayınladı.

Altı yıl süren İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Sovyet Rusya, halkının hissiyatına kulak vermek ihtiyacını duymadığı için Batılılar gibi ordularını terhis etmedi, bizi tehdit etmeye başladı; içimizde de yordakçılar buldu. Eski bir tüfeğin; "Peyami Safa'yı ikna edebilseydik, Türkiye'yi komünist yapardık" demek mecburiyetini hissetmesi, onun nasıl karşılarında bir kaya gibi durduğunu gösterir. Gün geldi, tek başına kaldı; milletini sevdiği, hürriyete inandığı için eğilmedi.

Elinden tutup kamuoyunun önüne çıkardığı Cahit Sıtkı bir gazetenin desteğiyle Paris'e gitti. O da orkestraya uyup Peyami Safa'nın karşısında yer aldı. "Otuz Beş Yaş" şiirindeki şu mısralar herhalde Peyami Safa ile ilişkisini anlatıyor: "Hayata beraber başladığımız/ Dostlarla da yollar ayrıldı bir bir/ Gittikçe artıyor yalnızlığımız"

Bayrağımızın gölgelenmemesi için cılız, hasta haliyle tek başına mücadele verdi. Rahmete kavuştuğu gün gazetesinde yazısı yayınlandı. Devletimiz ona cenaze merasimini bile çok gördü. Seven gençleri süngüyle kovalattı. Ötüken Yayınevi yaptırmazaydı, mezarı da kaybolup giderdi. Büyük sanatkarımız, fikir adamımız niçin yetişmiyor diye yakınıyoruz. Bu tip insanlar şalgam gibi tarladan toplanmıyor. Peyami Safa'nın çileli hayatına kim, nasıl razı olabilir?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Necip Fazıl Camii

Mehmed Niyazi 2010.06.21

Geleneğimizde metafizik hassasiyeti olan insanlar imkânları varsa kendileri cami yaptırırlar, yoksa halkımız yaptırır, hatırasını yaşatmak istediği kişinin adını verir. Tabii bu bir vefanın, kadir kıymet bilmenin ifadesidir.

Malatya'da İsmail Yavuz, İsmail Kocakaya, Yusuf Göktürk gibi bir avuç insan bir araya gelerek rahmetli Necip Fazıl'ın adını taşıyan bir cami yaptırmaya karar vermişler. Karar verenlerin şahsi imkânlarının izafiliği ile ortaya çıkan eserin haşmetini kıyas etmek bana karıncanın hacca gitmeye karar vermesini hatırlattı. On dönüm gibi geniş bir bahçenin üzerinde Cumhuriyet döneminin en büyük ve önemli birkaç camiinden biri inşa edilmiş.

Malatya şehrimizde yakın tarihimizin büyük mütefekkir ve şairinin adını layıkıyla yaşatan böylesi bir yapı görmek insanı sevindiriyor ve gururlandırıyor.

Zaman zaman Necip Fazıl üstadımız yakınırdı: "Bu mücadeleyi burada değil İslamiyet'e en muhalif memleketlerden İngiltere'de yapsaydım taş kulak kesilir, bir şeyler öğrenirdi." Bu muhteşem camiyi görünce o büyük insanın çileli hayatı gözlerimin önüne geldi. Hiçbir emeğinin aslında heba olmadığını kalbim ve idrakimle bir kez daha tasdik ettim.

Üstad çileli bir yolu entelektüel platformda hemen hemen yalnız yürüdü. O da insandı; zaman zaman bunalır ve yakınırdı: "Ben bir şövalyeye benziyorum, kılıcı ben sallıyorum ama mutfaktaki bulaşıkları yıkamak da bana düşüyor." Davası beklediği ilgiyi görmeyince de "Bu toprak çirkef olmuş, bu gökyüzü bodurum," diye haykırırdı. Evet zaman zaman yakınırdı ama hak bildiği yolda yalnız da olsa yürümekten vazgeçmezdi. Metafizik eksikliğinin bir toplumu ne hale getirdiğini üzülererek görüyor, sanatkâr sezgisiyle her şeyi tüketecek olan dejenerasyonu hissediyordu. Hiç şüphesiz dejenerasyon bir samyeliydi; ona yakalananın nasıl yok olduğunu ihtiyar tarih örnekleriyle anlatıyordu. Üstad, "adam sen de", "bana ne" diyemedi, demedi. Çünkü o hesap adamı değil, iman adamı idi. Değerli Malatyalı arkadaşlarımızın yaptırdığı bu cami ile de onun inançlılığının her türlü çıkarıcılığı bir kez daha mağlup ettiğini görüyoruz.

Necip Fazıl Camii, yapıldığı semte adeta mührünü vurmuş. Çevresindeki apartman bloklarının da üstadın ismiyle anılmasını sağlamış. Malatya Belediyesi'nin de bu tekamüle sessiz kalmayarak semtin bütününe Necip Fazıl'ın isminin verilmesini sağlayacağını umut ediyorum.

Ülkemizde çoğu müspet anlamda akıl almaz işler gerçekleşiyor. Dostlarımızla beraber Necip Fazıl Camii'nde bir cuma namazı eda etmek kısmet oldu ve bunlardan birine şahit olduk. Malumunuz kültürümüzde camilerin birçok sosyal fonksiyonları vardır. Bu fonksiyonların bazıları Anadolu'da halen canlılığını korumaktadır. Cuma namazını beklerken cami avlusunda sakallı, bastonlu, sevimli bir amcamızla sohbetimiz derinleşti. Kapıcılık yaparken aldığı dört yüz yirmi bir lira elli kuruş maaşla kızını okutmuş. Hanım kızımız şimdilerde Ankara'da kadın hastalıkları mütehassısı imiş. Diğer çocukları doçent, profesör, mühendis olmuşlar. Bunlardan biri bir Amerikan üniversitesinde araştırmalar yapıp dersler veriyormuş. Torunları onun çocuklarına aşıladığı çalışkanlık ve okuma azminden nasiplenmişler; bunlardan biri üniversite sınavlarını on üçüncü sırada kazanmış. Gülümseyerek "Kapıcı emeklisi olarak bir biz cahil kaldık." dedi. Belli ki kendisi için değil hep başkaları için yaşamış. Böyle bir insanın eli öpülmez, böyle fertlerin oluşturduğu bir milletin geleceğinden ümitvar olunmaz mı?

Caminin alt kısımları hizmet vermeye başlamış Kur'an kurslarıyla tam bir külliye andırıyor. Camide beş vakit namaz kılınıyor fakat henüz resmi açılışı yapılmamış. Görünen o ki her şeyin kamilen tamamlanıp faaliyete başlaması için son bir dokunuşa ihtiyaç kalmış. Farz-ı misal kubbenin kurşunları henüz konamamış. Sizlerin göstereceğiniz küçük bir himmetle bu eşsiz güzellikteki camimizin bütün eksiklikleri giderilecektir. Şimdiden hayrınızın kabulünü temenni ederim. İrtibat telefonu: Yusuf Göktürk 0532 322 61 02 Vakıfbank Malatya Merkez Şubesi 00158007286628539.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kenarda unutulmuş gibi

Mehmed Niyazi 2010.06.28

Ziya Osman Saba, Cumhuriyet dönemi şairlerinden sayabileceğimiz birkaç isimden biridir. Kendi mütevazı dünyasında yaşamayı tercih edişi, ideolojik saplantılarının bulunmayışı ve varlığın metafizik inceliklerini reddetmeyişi sebepleriyle bir kenarda unutulmaya terk edilmek istenmiştir.

Okul kitaplarımızda hak ettiği yeri almayan, doğum ve ölüm günlerinde hatırlanmayan şairin niçin böyle bir tavra maruz kaldığını anlamak için "Bilemiyorum" şiirini dinlemek yeterlidir:

"Yaşamak kaygısı, gök hasreti, ölüm korkusu,

Ve Rabbim senin adın!

Yıllar var ki içindeyim hayatın

Anlıyorum gençliğimi, özlüyorum çocukluğumu

Fakat bilmiyorum yarını

Bilemiyorum Rabbim, maksadını, kararını..."

Büyük şairin hak ettiği vefayı yaşatmayı borç bilen Mustafa Miyasoğlu dostumuz, "Ziya Osman Saba" isimli zevkli ve muhtevalı bir çalışma yapmış; en güzel şiirlerini seçmiş, hikâyelerini derlemiş. Kendisi de bir şair olduğu için Miyasoğlu dostumuz Ziya Osman Saba'nın eserlerindeki sesi ve yüreğindeki sıcaklığı hissedip bize en özlü haliyle duyurmuştur. Necip Fazıl, Fethi Gemuhluoğlu ağabeyimize "fikir sakası" derdi. Gemuhluoğlu ağabeyimiz bizlere yedi dağın ardındaki muhitlerde bile ulaşıp tesir ederdi. Acizane fakir de Mehmet Nuri Yardım dostumuzu "edebiyatımızın sakası" olarak görüyoruz. Kimi merak ederseniz edin, merakınızı tatmin için Mehmet Nuri'nin dosyasını açtığınızda en azından birkaç sararmış yaprak bulursunuz. O da "Ziya Osman Saba Sevgisi" isimli derli toplu bir çalışma yapmış. Her ikisine de gönülden teşekkür ediyoruz. Burada bir hususa açıklık getirmekte fayda görüyorum: Saba'nın terk edilmişliğinden dem vuruşumuz, onun adına bir iane bekleyişimizden değildir. Saba, zamanın üstesinden gelecek bir sanatkârdır. Milletimizin ilim ve irfaniyle, kültür ve sanatıyla meşgul olan makamların, müfredat ve talim kurullarının, edebiyat fakültelerinin konuya alaka göstermeleri kendi boyunlarının borcudur.

"Baktım ki toplamış memurlarını

Nutuk çekmekte şefimiz.

El edip geçecektim yerime / sessiz

Cahit bu, dayanamadı, boynuma atıldı."

Sade ama kesinlikle basit olmayan bu şiir Cahit Sıtkı ile Ziya Osman Saba'nın mizaç ve ruh dünyalarını inceliklerle anlatmaktadır. Rüyasında şefleri, memurları toplamış nutuk çekmektedir. Saba çekingen mizaçlıdır; el ederek geçmeyi tahayyül ederken Cahit Sıtkı gelir ve boynuna sarılır. Çünkü onun nezdinde Cahit Sıtkı dostluğu her şeyin üzerindedir; şefin nutkuna tercih edilir, resmiyete heba edilmez. Onun dostluk konusundaki bu bariz hassasiyetine vurgu yapmak için "bu" kelimesi yeterlidir. Bilhassa genç şair adaylarımız yalnızca "bu" vurgusuna dikkat ederek şiirde kelimenin ne kadar önemli olduğunu ve yerli yerinde hatta cimrilikle kullanılması gerektiğini anlamalıdır. "Cahit bu" derken onun herkesten farklılığının ne kadar inceliklerle hissettirildiğini hissetmelidirler. Zira Cahit Sıtkı'da sevgi konusunda Koca Yunus'tan bir damar vardır. Onun "Sevdiğimi demez isem, sevmek derdi beni boğar" sözü çağları aşır ifadesinin ağırlığını bulmamış mıdır? Burada ayrıca Saba'nın her zamanki alçakgönüllülüğünü takınıp sevgi bahsindeki önceliği Cahit Sıtkı'ya vermesini de gözden kaçırmamak icap eder.

Ziya Osman Saba metafizik derinliği olan bir şair; kanaatimce de has şairliğini dñya gñrñřñnñ bu damarı beslemektedir. Evrene, ağaca, kuřa metafizik tecessñsle bakmadan şu şiir yazılabilir mi?

"İlk defa bakıyorum, Rabbim, her şeye

Yeryñzñnñ yeniden gñrñr gibiyim.

Bakıyorum renkler var: mavi, yeşil, mor

Gñkyñzñnde bulutlar uçup gidiyor..."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kñltñrñn ònemi ve şartı

Mehmed Niyazi 2010.07.05

Sosyal bilimlerde roman, hikāye, şiir, resim, minyatñr, musiki, mimari gibi sanat dallarının toplamına insani faaliyet diyoruz. İhtiyar tarih bize gñstermektedir ki, bir millet maddi olarak ne kadar gñçlñ olursa olsun, eğer insani faaliyet bakımından herhangi bir sebeple ciddi bir geriliğe dñçar olmuşsa, o milletin geleceği karanlıktır; kñltñrde ileri milletler de asimile olur.

Milletler iēin maddi zenginlik ònemlidir; fakat hayat gñvencesi değildir. Churchill'e sormuşlar; "Shakespeare mi daha ònemli, İngiliz milleti mi?" Churchill tereddñtsñz şu cevabı vermiş; "Kesinlikle Shakespeare'dir; İngilizlerin bir daha òyle bir dāhi yetiştirebilecekleri meēhuldñr, ama Shakespeare okunduğu sñrece İngiliz milletinñ yaşayacağı kesindir." İlk anda ònlñ siyasetēinin değerlendirmesini abartılı bulabiliriz; fakat tarihe bakınca hak vermek zorunda kalırız. Shakespeare'den ònce İngiliz milleti adalarda yaşayan sıradan bir toplumdur. O, Caesar'ı, Kral Lear'ı, Hamlet'i ve daha birbirinden etkileyici eserleri yazınca, hiēbir òzelliđi olmayan o milletin sanki damarlarına gñç yñrñdñ, bñyñk rñyalar gñrmeye başladı ve gñneř batmayan İngiliz İmparatorluğu'nu ortaya ēıkardı.

İnsani faaliyetin etkisini ferdi boyutta ele alırsak, yine ònemini idrak ederiz. Fakirlik ateşten gñmlek, zenginlik nimettir. Fakat o zenginliği muhafaza edecek kñltñrñmñz yoksa, o nimet, ateşe dñner, bizi yakar. Almanya'da Der Spiegel dergisi Loto'da bñyñk ikramiye kazanan iřēiler arasında bir araştırma yapmış, hiēbirinin o parayı koruyamadığını tespit etmişti. Piyango ēıkan iřēi ya karısını òldñrmñř ya da pavyonda bir kadını bıēaklayıp hapse girmişti. İstisnasız hepsi birkaç yıl sonra tekrar iřēiliđe dñnmñřlerdi, ēñnkñ zenginliği hazmedecek kñltñrleri yoktu.

Mevlānā ve Yunus, bizim kñltñr dñyamızın batmayan iki kutup yıldıızdır. Fakat bunlardan ne kadar yararlanıyoruz? Eğitim ve òđretimle o bñyñk ruhları hayatımıza katamıyorsak, onlar toprak altında kalmış madene benzer bir hal alırlar; hiēbir faydası olmayan o madenlerin òzerinde sadece hayvanlar otlar.

Kitlelere genellikle o dñnemin insanları hitap ederler. Yalnız arkalarında dñnyayı kuşbakışı gñrebilen idrakler bulunur; onlardan aldıklarını ēađın mantık ve mantalitesine gñre yansıtırlar, elbette kendilerinden de ēok şey katarlar. Bñylece mazi ile hal bñtñnleřip geleceğe doğru akar. Ayrıca ciddi bir kñltñr insanı ilgi alanına giren hususlarda dñnyayı takip eder; onlardan aldıklarını da yoğurup kendi damgasını da vurarak kalabalıklara sunar. Fakat yararlanacak kimse ònce kendi olmalıdır; bu da òzgñvenle başlar. Maalesef son dñnemlerde kendimize olan gñvenimizi yitirdik. Nasıl roman, hikāye Batı'nın malı ise şiir, masal, destan da Doğu'nun malıdır ve bizde şiirin ciddi bir geleneği bulunmaktadır. Ne gariptir ki, yakın zamanlarda yetişen kalburñstñ sanatkārlarımız bir

tartışma konusu açıldı mı; "Valery de şiir için böyle demiyor mu?" ifadeleriyle delillerini öne sürüyorlar. Valery'yi esas kabul ettik mi kültürümüzden koparız. Valery'den yararlanacağız; ama yeri gelince onu da sigaya çekeceğiz. Tıpkı Necip Fazıl'ın yaptığı gibi; "Şiir nedir suali çok eski ve pek çetin. Aristo'dan Paul Valery'ye kadar bütün poetik fikirciler, ya sahilsiz bir tecrit denizinde boyuna açıldılar; yahut aşağısının bayağısı birtakım kaba tekerlemelere düştüler. Hepsi bu kadar."

Bir sanatkâr dünyayı takip etmeli; ama özgüvenini de sürdürmelidir. O zaman hem çağı yakalar hem de kültüründen kopmaz; dolayısıyla milletin yoğrulmasında etkili olur. Gerisi ya lüzumsuz fantezi veya kendini kaybedip hazineyi bulmaya çalışmak gibi meczupluktur.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mahatma Gandhi

Mehmed Niyazi 2010.07.12

Değerli Emre Miyasoğlu, Mahatma Gandhi'nin 'Otobiyografi'sini tercüme etmekle kültür hayatımızda ciddi bir boşluğu doldurmuş oldu. İstikbal vaat eden bu genç yazarı, etkileyici, lirik hikâyelerinden tanıyoruz.

Kolay gibi zannedilse de aslında iyi bir tercüme telif kadar zordur. Belki daha güç bir iştir; çünkü iki dile, iki kültüre tam vâkıf olmak gerekir. Bunun için derinliğini, lezzetini kaybetmeden tercüme edilen eser azdır. Siyavuşgil'in 'Cyrano de Bergerac' çevirisinin aslından güzel olduğunu söylerler. Geçmişte mutlaka okunmaya değer tercümeler yapılmıştı; mesela Doğu ve Batı klasiklerini tercüme edenlere milletçe ne şekilde teşekkür edersek edelim, yine azdır. Fakat son yıllarda Senail Özkan ve daha birkaçının yaptıkları istisna edilirse, tercüme dünyamız tam bir felaket içindedir. Sanki duru, anlaşılabilir bir dille edebiyat yapılamazmış, düşünce ifade edilemezmiş gibi uydurma kelimeler, fiili, öznesi nerede olduğu belli olmayan cümleler, hiçbir şey anlaşılmayan paragraflarla kitaplar dolup taşıyor. Bizde kitap alanlar genellikle ya küçük memurlar ya da öğrencilerdir. Bir iki kere parasına kıyanlar, bozuk Türkçe ile karşılaşınca, "Kitap okumak bana göre değilmiş" diyerek o defteri kapatıyorlar. Rahmetli Erol Güngör'ün kaleminden çıkanları okuyan, yazarına bakmadan tercüme olduğunu anlayamaz. Tercüme kokmadığı gibi, lezzetinden de bir şey kaybetmemiştir. Son yıllarda okuduğum güzel tercümelerden birisi de Emre Miyasoğlu'nun 'Mahatma Gandhi'sidir.

Bu kitabı bilhassa politikacılarımız, milletimizin kaderinde rol oynamak isteyenler okumalıdır. Gandhi'nin hayatı kültürle mücadele arasındaki uyumun gerekliliğini bize anlatıyor. Hindistan'ın sosyal yapısına bakınca, oradaki milletlerin diğerlerinden çok farklı olduğunu görürüz. Son bin yılda kaç yüzyıl Hindistan'ı Hindistanlılar yönetmiştir? Bunun sebebi nedir? Her milletin heyecan kaynakları farklıdır; bir milletin potansiyelini harekete geçirmek isteyen onun karakterini, telakkilerini, hassas noktalarını bilmelidir. Gandhi kılıcını çekip kalabalıklara; "Düşün peşime" deseydi, mutlaka Nasrettin Hoca'nın fil hikâyesini yaşardı. Fakat o milletin mantalitesine göre mücadele şekli geliştirdiğinden bağımsız Hindistan'ın gün ışığına çıkmasında başrolü oynadı.

İnsanları idraklerden çok vicdanları yönlendirir. Bu gerçeği Gandhi'nin hayatında da görüyoruz. Babasına ait kitapların arasında Shravana'nın ailesine olan bağlılığıyla ilgili bir oyun görür ve okur. Sonra oyunu seyreder: "... Oyunda Shravana, kör olan anne ve babasını omzuna astığı iplerle taşıyarak hacca götürüyordu. Kitap ve oyun bende unutulmaz bir etki bıraktı." Yine bir gün Gandhi, 'Harischandra' adında bir oyun seyreder. Harischandra'nın abidevi şahsiyetinden etkilendiğini şöyle ifade eder: "Gerçeğin peşinde koşmak ve bu uğurda Harischandra'nın çektiği büyük sıkıntıları bile göze almak, benim için bir hedef olmuştu."

Anne ve babasını omzunda hacca götürenlerin oyunlarını seyreden Gandhi olur; bizdeki dizileri seyredenlerin ne olacağını bilmek için alim olmaya gerek yok; rüzgâr eken fırtına biçer. Ne yazık ki bizde milli sorumluluk diye bir kavram gelişmemiştir. Midemizle toprağa basar, nefsimizle düşünür, kazanacağımız üç kuruşun hesabını yaparız, getireceği yıkım bizi ilgilendirmes.

Emre Miyasoğlu, romancı, hikâyeci, şair, denemeci Mustafa Miyasoğlu'nun oğludur. Elbette ki armut dibine düşer. Mustafa Miyasoğlu'nun böyle bir evlat yetiştirmesini tabii bulmakla, Emre'nin şahsiyetini ve yeteneğini kesinlikle inkar etmiyoruz. Milletimiz adına ondan daha çok şey bekliyoruz; zira Emreler kolay yetişmiyor.

Faziletli olmaya dair çok sık söz söyleriz; fakat faziletli olmak nefsimize ağır gelir. Eğitimle faziletli yaşamak tabii bir hayata dönüşürse, insana yük olmaz; zevk verir. Okuduğu her satırın, şiirin insan üzerinde etkisi vardır. Nitekim Gandhi de kendisine şu dizelerin rehber olduğunu söylüyor:

*"Bir kâse su için güzel bir yemek ver,
Bir kibar dost selamı için şevkle eğil
Bir gümüş paraya altınla cevap ver,
Hayatın kurtarılmışsa canını esirgeme."*

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mizaç ve şiir

Mehmed Niyazi 2010.07.19

Şiir duygu, fikir ve yetenek işidir; fakat Goethe gibi büyük şairler çalışmaya vurgu yaparlar. Bu da sevgiyle mümkündür; şair olmak isteyen çok okuyacak, yazacak, hiç acımadan da yırtacaktır. Sabırlı olmak mizaç işidir. Ayrıca şiirin çeşidinde de mizaç ön plana çıkar.

Küçük yaşta babası ölen ve annesi bir subayla evlenen Baudelaire'in ömrü boyunca yazdığı şiirlerin pek çoğunda annesiyle hesaplaştığı sezilmektedir. Halbuki annesinin yeniden evlenmesine onların dini, kültürü cevaz veriyor; sonra annesi onu bırakıp gitmedi; küçük Baudelaire'i de yanına aldı.

Rahmetli Arif Nihat Asya daha feci bir kaderi yaşadı. Babası, Arif Nihat daha 7 günlükken, askerde yakalandığı vebadan ölür. Üç yaşına gelinceye kadar kayınpederinin yanında kalıp çocuğuna bakan annesi, İstanbul'da görev yapan Abdürrezzak Efendi ile evlenir ve onun tayini Filistin'e çıkınca küçük Arif Nihat'ı da götürmek ister. Fakat dedesi izin vermez. Mahkemeye müracaat etse muhakkak götürebilirdi; fakat kültürümüzde büyüğüne karşı gelmek, hele onunla mahkemelik olmak pek hoş karşılanmaz. Gözyaşlarıyla Arif Nihat'ı dedesine bırakır. Ardından Balkan, Dünya harpleri patlak verir; insanlık hallaç pamuğu gibi savrulur. Milli Mücadele ile sınırlarımız çok farklı çizilir. Arif Nihat'ın dedesi Çatalca'nın İnceğiz köyünden göç eder. Anne ve oğul birbirinden tamamen koparlar. Parasız yatılı sınavlarını kazanan Arif Nihat öğrenimini sürdürür.

Aradan uzun zaman geçtikten sonra ancak annesinden haber alır. 1947 yılında, Arif Nihat, eşi Servet Hanım'ı, kızı Fırat'ı yanına alıp Akka'ya gider. Bu sahneyi Servet Hanım, saygıdeğer Yavuz Bülent Bakiler'e anlatmış; onun nefis kaleminden okuyalım: "Biraz sonra çiçekler kadar temiz ve nur yüzlü bir kadın sürünerek geldi. Arif'in annesini böyle bulacağını hiç düşünmemiştik. Zavallı kadın Akka'da felç olmuştu. Arif dondu kaldı; annesi sessiz sedasız, ama uzun uzun ağladı. Ne Arif annesine sitemde bulundu, ne de ana Arif'e kendisini mazur göstermeye çalıştı." Bu olaydan da anlıyoruz ki Arif Nihat dönemin felaketli ortamına ilave olarak şahsi ne dramlar yaşamış. Ama o, "Ey mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü" diyerek 'Bayrak' şiirini, "Ağlayın, parmakları nur/

Sularından kınalı kızlarım" mısralarıyla başlayan 'Ağıt'ını, 'Fetih Marşı'nı, 'Selim'leri yazdı. Çünkü onun için vatan ve millet önemliydi; kendisinin kum tanesi gibi kaybolup gitmesi mesele değildi; zira o derviş mizaçlıydı.

Arap ayrılıkçılığının önüne geçmek amacıyla Necit çöllerinde dolaşırlarken Mehmed Akif, müttefiklerin Çanakkale'ye hücum etmelerinin devamlı korkusunu yaşar; orada bir de diğerlerine sezdirmeden; "Eşref Bey, hücum ederlerse ne yaparız?" diye sorar. O da aynı korkuyu duymasına rağmen; "Üstadım, İtalyanlar gibi onları da denize dökeriz." cevabıyla Akif'e moral vermek ister. Akif; "Ama Eşref Bey, bunlar İtalyanlardan çok kuvvetli." diyerek itiraz eder. Nihayet bir vahaya gelirler. Şerif El Tunusi, Mümtaz Bey, Akif burada dinlenmek isterler. El Muazzam istasyonunda diğerlerini beklemek üzere Eşref Bey, yanına Zenci Musa'yı alıp hareket eder. Bu istasyonda İstanbul'la temas kuran Eşref Bey, Çanakkale Savaşı'nın ilk rauntlarını kazandığımızı öğrenince, hemen Musa'yı müjdeyi vermek üzere vahaya gönderir. O abidevi şiirini vahada yazmaya başlayan Akif, Çanakkale'yi hiç görmedi. Ahmet Haşim ise savaş zamanında Çanakkale'de askerdi. Ne gariptir ki Çanakkale ile ilgili tek mısra yazmadı. Bağdat gecelerine, güllere, kamışlara dair ne içli şiirleri var: "Vurdukça bu nehrin ona aksi/ Kaçtım o bakıştan, o dudaktan/ Baktım ona sessizce uzaktan/ Vurdukça bu aşkın ona aksi." Bu kadar ince bir ruh yüz binlerce insanın ölümüne nasıl bigane kalır? Bunu anlamak mümkün değil; fakat işin içine mizaç karışınca insan durumu anlamakta güçlük çekmez.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

29 Mayıs Üniversitesi

Mehmed Niyazi 2010.07.26

En büyük hayır kurumlarımızdan biri olan Türkiye Diyanet Vakfı'nın hizmetlerini biliyoruz. Bunlardan özellikle eğitim ve öğretime yönelik olanları milletimizin geleceği bakımından ziyadesiyle göz dolduruyor.

Bugüne kadar yüz binin üzerinde öğrenciye burs verdi. Bu öğrencilerin barınma ihtiyacını karşılamak için yurtlar kurdu.

Televizyonun yaygınlaşması zaten olmayan okuma alışkanlığımızı daha da törpüledi. Birçok şehirde kitapçı dükkânları kapandı. Kitabın önemini bilen TDV ortaya çıkan boşluğu yurdumuzun değişik yerlerinde açtığı kitapçı dükkânlarıyla doldurdu.

Ansiklopediler bilgiyi biriktirip ilmi çalışmalara kaynaklık ederler; fakat hazırlanmaları zordur. Ancak farklı sahalarda çalışan bilim insanlarının emekleri bir araya getirilerek güvenilir bir ansiklopedi hazırlanabilir. Bu da hem maliyetlidir hem de ciddi bir organizasyon gerektirir. Devletimiz, bütün imkânlarını seferber ederek Türk Ansiklopedisi'ni kaç yılda tamamlatabildi ve ortaya çıkan eserden duyulan memnuniyet hangi seviyededir? Zaman durmaz; ilimde kültürde gelişmeler, değişmeler olur; konu ve eserlerin bazıları değerlenir bazıları değerinden yitirir. Ansiklopedi dalları her an yeşeren yahut kuruyan bir ağaç gibidir. Yeşeren dallar umumiyetle kuruyanlardan ziyade olduğu için ansiklopedi sürekli büyüyüp serpilir. Demokratik ülkelerde siyasi istikrarsızlık kültürel çalışmalara menfi yönde tesir eder. Kurumların bünyelerinde çalışan uzmanlar değişir, üsluplar farklılaşır, ansiklopediler yamalı bohçaya döner. TDV'nin 39. cildini hazırlamakta olduğu İslam Ansiklopedisi bu arızalarla malul değildir. Ortaya her aydının kitaplığında bulunması şart olan eşsiz bir hazine çıkmıştır. Yakınlarda bu ansiklopedinin beş farklı dile çevrileceğini duymak göğsümüzü kabartıyor.

TDV ayrıca Türk Kütüphaneciliği'ne yüksek kalite ve standartlar getirdi. İstanbul'daki İSAM Kütüphanesi temizlik, tertip ve atmosfer bakımından dünyanın en ileri kütüphanelerinden biridir. Personelinin adanmışlığı ve hizmet kalitesi bakımındansa onların katbekat üzerindedir. Köln Üniversitesi'nde bugün bile fiş doldurup

talep ettiğiniz üç kitaba ancak ertesi gün ulaşabilirsiniz. Oysa İSAM Kütüphanesi'nde açık raf sistemi sayesinde istediğimiz kadar esere anında ulaşabilmekteyiz.

TDV'nin son büyük hizmeti geçtiğimiz günlerde açılışı yapılan 29 Mayıs Üniversitesi olmuştur. Son yıllarda üniversitelerimiz çoğalıyor. Gelişmiş ülkelerde her iki yüz elli bin kişiye bir üniversite yahut yüksek okul düştüğünü hesaba katarsak bizlerin kat etmesi gereken mesafenin ne kadar uzun olduğu ortaya çıkar. Üstelik devlet üniversitelerinin siyasi iktidarla kurduğu sorunlu ilişki sebebiyle ideolojik yaklaşımların bilim yuvalarımıza verdiği zararlar ortadadır. Sırtlarını iktisadi oluşumlara dayayan özel üniversitelerin ise vakıf üniversiteleri ise kurucularına eleman temin etmek yahut sadece kâr etmek için mi kuruldukları tartışmalıdır. TDV'nin ne kendi bünyesi için eleman yetiştirmeye ne de bürokratik mekanizmalarla sıkı fıkı ilişkiler tesis etmesine lüzum vardır. Dolayısıyla sadece ve sadece millete ve memlekete hizmet etmek durumundadır.

İlim ve kültür hayatımızda birçok fırsatların heba edildiğini görmek üzücüdür. Bu fırsatlardan sonuncusu Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra ortaya çıkan imkanların değerlendirilememesidir. En azından fizik, kimya, matematik gibi bilim dallarında çalışan insanlar ülkemize davet edilip kendilerine elverişli çalışma ortamları sağlanabilirdi. Ortaya çıkarabileceği istisnai durumlar ve sebep olacağı siyasi tartışmalar sebebiyle bu fırsatın devlet üniversiteleri eliyle değerlendirilmesi kolay değildir. Vakıf üniversitelerinde ise bu imkanların getireceği değişiklikler bünye içerisinde çözülebilir.

Diyanet Vakfı tarafından kurulan 29 Mayıs Üniversitesi'nin Tarih, Felsefe, Türk Dili ve Edebiyatı bölümleri önümüzdeki dönemde hizmete başlıyor. Balkanlar'a ve Orta Asya'ya dönük olan bu üniversitenin öğrencilerine yüzde doksan oranında burs imkanı sağlaması kararlaştırılmış. Öyle inanıyoruz ki bu kurum kısa zamanda bir ilim ve kültür merkezi olarak milletimize malolacak, zenginleşip genişleyerek milletçe yüzümüzü ağartacaktır. m.niyazi@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Zihin çarpılması

Mehmed Niyazi 2010.08.02

Televizyon kanallarının çoğalması, seyredilebilir programların artması anlamına gelmiyor. Bendeniz ilmi tartışmaların yapıldığı programları tercih ediyorum. Geçenlerde, tarih programı yapan bir bilgemin "Fatih'in anne tarafından dedesinin Bizans İmparatoru olduğunu" söylemesi bardağı taşıran son damla oldu; bu programların ciddiyetine de güvenim kalmadı.

Fatih'in annesi İsfendiyaroglu'nun kızı Hatice Huma Hatun'dur. Programda sözü edilen kişi ise Fatih'in analıdır. Fatih'in yüksek karakter ve zarafetiyle ona da öz annesiymişçesine hürmet etmesi yanlış anlaşılmalıdır.

Bir kaç akşam evvel ise tartışılan konu Tanzimat idi. Ne yazık ki konuşmacıların hiç birinden lise müfredatını aşan, beni şaşırtan bir şey duymadım. Aksine sloganların nasıl kollektif bilgiye dönüştüğünü duyup üzüldüm.

Batılılar Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa'yı silahlandırıp Osmanlı Devleti'ne saldırttılar. Oğlu İbrahim Paşa ordumuzu Nizip'te yenip Kütahya'ya kadar geldi. Devlet adamlarımız bu belayı def edip devleti ayakta tutmanın çarelerini aramaya başladılar. İngiltere'nin İstanbul büyükelçisi Canning ile pazarlıklar yapıldı. Tanzimat Fermanı işte o zor ve karışık günlerin bir eseridir. O dönemi en iyi bilenlerden Cevdet Paşa, Tezakir'inde "Reşit Paşa da Tanzimat'a inanmazdı. Umdeler ecnebilere başka müslümanlara başka tefsir edilebilecek şekilde kaleme alındı. Asıl niyet Kavalalı Mehmed Ali Paşa'ya karşı İngilizler'in ittifakını sağlamaktı."

der. Namık Kemal ise her vesileyle Tanzimat Fermanı'nın hukuki yahut ictimai değil siyasi bir vesika olduğunu belirtir. Gerçekten de Tanzimat'ın teyidinden başka bir şey olmayan Islahat Fermanı'na en şedid muhalefeti sergileyenlerin başında Reşit Paşa gelir. Bu karşı çıkışı günümüz siyasilerinin iktidarda başka muhalefette başka olmalarıyla karıştırmamak gerekir. Zira o nesillerde ciddi bir devlet şuuru ve nosyonu vardı; oy kaygısı yoktu.

Bizimki gibi toplumlarda sosyal meselelere taalluk eden konular kolaylıkla siyasi tarafgirliğin malzemesi haline gelir. Bu mesele de öyledir. Meşrutiyet tartışmaları sırasında Batıcılar Tanzimat'ı ideolojilerine bayrak yaptılar. Batıcılığın siyaseten güçlenmesi ile Tanzimat'la başlayan süreç medenileşmenin öncüsü ve habercisi sayıldı. Oysa tarihi bir konu ele alınınca taraflar ve sebepler etrafıca değerlendirilmelidir. Menfaat sahiplerinin perde arkasında kalmayı tercih ettiği unutulmamalıdır. Perde arkasındakiler menfaatlerini temin vasıtalarını tabulaştırırlar ve diğerleri zihin tembelliği yahut zayıflık sebebiyle bu tabulara teslim olurlar.

Halbuki Tanzimat tek taraflı bir taahhüttür. İdare tebaanın malını, canını ve namusunu teminat altına almaktadır. Peki, Tanzimat Fermanı'ndan önce Osmanlı anasının can, mal ve namus güvenliği yok muydu? Bir zümre hariç elbette ki vardı. Bu zümre ise padişahın kulları olarak kabul edilen devşirmelerdir ve mal rejimlerinin farklılığı devlet hizmetlerine alınıp ve yetiştirilme yönteminden ileri gelir. Bu teminatların Tanzimat'tan evvel mevcut olmadığını söylemek abesle iştigaldir. Bunların olmadığı bir toplumda haktan nasıl söz edilebilir. Bırakalım başka belgeleri cami duvarlarına asılan Veda Hutbesi'nde bu hakların masun ve mukaddes olduğunun teyid edildiğini görmez miyiz? Kurumlarını İslami anlayışa göre tanzim eden Osmanlı Devleti İslamiyet'in getirdiği bu teminatı tebaasından nasıl esirgeyebilir.

Tarihi konularda o kadar cahiliz ki sanki düşüncelerimiz propaganda mekanizmaları tarafından dokunuyor. Liseyi bitiren her çocuğumuz Süleymaniye Camiinin arsasını satmak istemeyen yahudi hanıma nasıl adaletle davranıldığını, onu ikna etmek için nelere katlanıldığını bilir. Bu nasıl bir sistemdir ki padişah adına yapacağı mabed için bir yahudi ninenin arsasını istimlak etmekte bin bir güçlüğe uğramış fakat kimseye can ve mal güvenliği vermemiş olsun.

Her milletin zor dönemleri olur; bu dönemleri atlatınca geri dönüp verdiği tavizleri nasıl bertaraf edeceğini düşünür. Fakat biz böyle düşünmek yerine o mecburiyetleri putlaştırıyoruz; bu da ancak zihniyetimizin çarpıklığını ve perde arkasındakilerin gücünün halen devam ettiğini gösteriyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tarihi çarpıtmak zordur

Mehmed Niyazi 2010.08.09

Ahmet Turan Alkan hem kıymetli bir dostumuz hem de yazılarını lezzet duyarak, zevk alarak okuduğumuz birkaç yazardan biridir. Üslup sahibi bir muharrir olarak meselelerin en mizahi vechelerini dikkate sunarken bile sahibi olduğu ilmi birikimi ve terbiyeyi elden bırakmaz. Onu gündelik kısır tartışmaların geveze taraflarından biri olarak göremezsiniz. Her yazısından payınıza bir hikmet düşer, mutlaka bir şeyler öğrenirsiniz.

Sayın Alkan yakınlarda Levon Panos Debboğyan'ın 'Tarihin Işığında Ermeni Meselesi ve 1915 Kaosu' adlı eserini değerlendirdi ve şöyle yazdı: "Sinan devşirildiğinde etnik manada Türk olmadı; Müslüman oldu. Ermeni vatandaşlar, eğer istiyorlarsa Sinan'ın etnik köküyle iftihar edebilirler, en tabii haklarıdır. Biz ise Sinan'ın yaptıklarıyla gurur duyuyoruz; bu da bizim en tabii hakkımızdır." Alkan'ın sözünü ettiği Sinan, klasik Osmanlı mimarisinin en güzide eserlerini inşa eden gözbebeğimiz Mimar Sinan'dır. Çok doğru bir bakış açısını ortaya

koyduğu yazısında sevgili dostumuz son derece İslami, insani ve haliyle medeni bir ölçüye istinad ediyor: "Etnik köken bir kaderdir; oysa bir insan daha çok tercihleriyle değerlendirilmelidir."

Ahmet Turan'ın vizyonunu yeterince anlayabilsek, yıllardan beri içinde bulunduğumuz felaketten de kurtulabiliriz. Bir düşünelim: Bu dünyadan gelip geçen sayısız Ermeni varken neden tek bir Sinan vardır? Ahmet Turan Alkan'ın yürüttüğü muhakemeye, kendisinden güç aldığı kaidelere ve kuşatıcı düşüncesine iştirak ediyoruz fakat onun da müsaadesiyle mevzunun gençlerimizin zihninde karışıklık husule getirmesi muhtemel bir boyutuna değinmek istiyoruz.

Tarihimizin muhtelif muvaffakiyetlerle nam salmış meşhur şahsiyetlerinin etnik kökenleriyle alakalı tartışmalar başlatmak günümüzün bir modası haline geldi. Bunların başında da Mimar Sinan geliyor. Öyle ki tarihî meseleler hakkında kalem ve dudak oynatan hemen herkes kulaktan dolma bilgilerle Sinan'ın Ermeni kökenli olduğunu peşinen kabul etmiş görünüyor. Bu iddiayı ortaya atanların iki dayanağı var. Birincisi: Şair ve Nakkaş Sai'nin Tezkiretü'l Ebniye adlı eserinde Sinan'ın babasının adının 'Abdülmennan' olduğunun belirtilmesi. İkincisi: Sinan'ın o dönemde Ermeni nüfusun yoğun olarak yaşadığı Kayseri Ağırnas'ta doğması.

Osmanlı döneminde ihtida edenlerin 'Abdülmennan', 'Abdullah' gibi isimler aldığı doğrudur; fakat bu isimlerin sadece onlara mahsus olduğunu düşünmek komik olur. Yüzyıllardan beri Müslüman olduğu bilinen pek çok mütedeyyin aileler de çocuklarına bu adları vermişlerdir. Bu kişiler zahmet edip Sinan'ın dedesinin ismini araştırırlarsa aydınlanmaları kolay olur; çünkü Yusuf Doğan'dır. Doğan, Türkçe ve Türklere has olan bir addır. Dedesinin adı Yusuf Doğan olan bir insanın babasının adı Abdülmennan olunca nasıl ihtida etmiş olur? İkinci iddiaya gelince, arşiv belgelerini inceleyenler, Ağırnas'ta o dönemde yalnızca Ermenilerin yaşamadığını görürler. Ayrıca unutmamak lazımdır ki özellikle ilk dönemlerde ihtiyaca binaen Türk çocukları da devşirilmiş ya da eğitilmiştir.

Bir başka hakikat ise şudur: Osmanlılar zimmilik ve mevlalık hususunda İmam-ı Şafii'nin içtihadını benimsemişlerdir. Buna göre Osmanlılar İslamiyet gelmeden önce Hristiyanlığı benimsemiş olan topluluklarla, İslamiyet geldikten sonra Hristiyanlığı benimsemiş olan tebaaları arasında hukuki bakımdan bir farklılık görmüş ve bunlardan birinci gruba girenlerin çocuklarından devşirme almamışlardır. Yahudiler ve Rumlar gibi Ermeniler de zimmilik hakkından yararlandırılmış ve Ermeni çocukları kesinlikle devşirilmemiştir. Bu gerçek apaçık ortada iken Sinan'ın Ermeni kökenli olduğu nasıl iddia edilebilir? İddiamızı ispat eden bir başka misal de şudur: Kıbrıs fethedilince uygulanan iskân politikasının tezahürü olarak adaya Anadolu'nun Müslüman Türklerinden bir grup gönderilir. Sinan'ın amcasının oğlu gönderilenlerden biridir. Bunun üzerine Sinan, II. Selim Han'a; "Dünyada bir amcamın oğlu var, onu bana bağışlayamaz mısınız?" diye mektup bile yazar.

Bunları yazmaktaki hassasiyetimiz, tarihin ideolojiye feda edilmesini istemememizdendir. Veleve ki Sinan Ermeni asıllı olsaydı bile bu onun Osmanlı olduğu, medeniyetimizin mimar ve banilerinden biri olduğu gerçeğini değiştirmeyecektir yani Ahmet Turan dostumuzun değer ve muhakemesi meselenin özüne izan ve insafla işaret etmektedir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tarihimize yabancılığımız

Mehmed Niyazi 2010.08.16

Tarih emperyalizmin anahtarıdır. Bir milletin mazisini ele geçiren geleceğine de hükmedebilir. Rahmetli Cengiz Aytmatov'un tasvir ve tavsif ettiği Mankurt bunun fert planındaki güzel bir örneğidir.

Ayakta durmak, büyük inkılaplar gerçekleştirmek isteyen milletlerin kendilerine güven duymaları şarttır. Milletler bu güveni tarihteki muvaffakiyetlerinden alırlar. Bu yüzdendir ki milletler arasındaki mücadelenin gerçekleştiği mühim sahalardan biri tarihtir. Bizler nasıl fizikte, kimyada, matematikte geri kalmışsak tarih ilminde de geri kaldık. Üstelik bunun yol açtığı felaketlerden bihaber kendi tarihimizi başkalarından öğrendik.

Her milletin tarihinde inişler ve çıkışlar, ihtişamlı ve bazen de dramatik sahneler vardır. Tarihte pek az millet yere düştükten sonra tekrar ayağa kalkmaya muvaffak olmuştur. Düşülen yerden kalkmanın birinci şartı yıkılış sebebini bilmektir. Tarihi rakipleri tarafından yazılıp tanzim edilmiş bir millet bu hakikati nasıl bilebilir?

Osmanlı'nın yıkılışıyla alakalı şu dahiyane izahı sıkça işitiyoruz: "Hürrem'in tesiriyle Kanuni, Türk hanımından olan oğlu Mustafa'yı öldürtmüş, yerine sarhoş Sarı Selim tahta geçmiş..." Koca bir devletin istikbalini sarhoş ya da beceriksiz dahi olsa bir idarecisinin acziyetine bağlamak ne kadar akıl kâıdır? Tarih sağlam sosyal bünyeye sahip devletlerin aciz ve yetersiz hükümdarlar döneminde dahi tekamül ettiğini ispat eden misallerle doludur. Nitekim, IV. Mehmed yedi yaşında tahta çıkmış ve fütihat devam etmemiş midir?

Tarih kitaplarımız inanılmaz hatalarla doludur ve bunların ekserisi de masum hatalar değildir. Hatta bu çarpıklıklar bizi tarihimizden uzaklaştırmak için özenle düzenlenmiş gibidir. Bu yanlışlıkların en barizlerinden biri ilk dönem, özellikle ilk üç Osmanlı padişahının cehaletiyle ilgili olanıdır. Çeşitli kaynaklarda alperen tabiatlı, kendilerinden sonra yüzlerce yıl yaşayacak koca bir devletin banisi olan ilk üç Osmanlı padişahının okur yazar olmadığı zikrediliyor. Anadolu Selçuklularının sağ uç beyi olan Ertuğrul Gazi'nin oğlu Osman, Amasya'daki Selçuklu Sarayı'nda büyümüştür. O zamanki töreye göre uç beylerinin veliahtları hem babalarının itaatini temin için merkezde alıkonur hem de gelecekte elde etmeleri muhtemel mevkiller için yetiştirilirdi. Selçuklu Sarayı'nda dönemin en meşhur alimleri tarafından eğitilen Osman Gazi'nin okuma yazma bilmemesi nasıl mümkün olabilir?

Osman Gazi, Bilecik Beyliği'ni yönetmesi için görevlendirmeyi düşündüğü mahdumu Alaaddin'i eğitmesi için Şeyh Edebalı'ye tekke yaptırır. Bilecik beyi olmasını istediği oğlunun eğitimini dert edinen Osman Gazi'nin tahta geçirmeyi düşündüğü Orhan'ı eğitimsiz bırakması nasıl düşünülebilir? Keza, Kosova Savaşı'nın yapıldığı günden evvelki geceyi sabaha kadar gözyaşlarıyla Kur'an tilavet ederek geçiren Murad Hüdavendigâr, Kur'an'ı ezbere okuyor da okuma yazma bilmiyor mu? İlk üç padişahın okuma yazma bilmediklerinin söylenmesinden maksat, onları birer haydut yahut töre tanımaz eşkıya gibi göstermek, kurdukları devletin de yalnızca şansın ve yıkıcılığın yardımıyla başarıya ulaştığını iddia etmektir. Benzer bir iddia Timur için de ileri sürülmüştür. Halbuki Timur'un yedi yaşında iken okuma yazma öğrendiği, on iki yaşına girdiğinde Kur'an'ı hıfzettiği biliniyor.

Popüler kaynaklara bakarsak İstanbul'un fethi Macaristan'dan getirilen Urban Usta'nın döktüğü toplar sayesinde mümkün olmuştur. Bu bilgi müfredatımıza da girmiş, yıllar yılı çocuklarımıza ezberletilmiştir. Oysa topları döken ustaların başında Saruca Muslihiddin Efendi vardır. Topların birçoğu onun bilgisi ve gözetimi dahilinde dökülmüştür. Urban Usta'nın bugün bile hatırlanıyor olmasının sebebi, döktüğü topun henüz tecrübe aşamasındayken patlayıp kendisini öldürmesidir. Milletimiz gayretine mükâfat olarak adını yaşatmıştır, fakat topların mimarı yahut ustası o değildir.

Avrupa, Rönesans'ını tarihini keşfederek başlattı. Tarih, geçmişi bildirirken geleceğin teklif ve modellerini çizer. Bu bilgilerin nasıl kullanılacağına milli şuur rehberlik eder fakat biricik kaynağı doğru tarih bilgisi olmalıdır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dersimiz Dersim

Tarihçiler bir mevzuu tahkik etmeye başladıklarında dönemin süper güçlerini nazar-ı dikkate almak zorundadırlar; çünkü bu güçler dünyada olup biten her şeyle ilgilenirler; perde arkasında kaldıkları için de meselelerin kavranması güçleşir.

Buna bir de belli hesaplarla örülmüş resmi tarihçilik eklenirse konu iyice çetrefilleşir. Toplumsal hadiselerde yeri gelir, mahkeme zabıtları bile zannedildiği kadar önemli olmaktan çıkar; çünkü olayın kahramanları dahi içerisinde rol aldıkları mizansenin tam anlamıyla kavrayamamış olabilirler. Pehlenen insanlar uzun zaman gözlenirler, hassas ve zayıf noktaları tespit edilir, mekanizma kurulur; kıyamet kitle psikolojisinin mahir elleriyle alevlendirilir.

Bazı hassas meseleler kesinlikle günlük siyasete alet edilmemelidir fakat gözümüzü hırs bürüdüğünden olsa gerek bizim için dur durak yoktur. Bugün sonuçları değiştirilmesi mümkün olmayan hususları tarihe havale etmeliyiz. Tarihçilerimiz, yaşanan dram ve trajedilerin tekrar edilmemesi için olayları etraflıca değerlendirip sonuçlar çıkarmalıdır. Siyasiler bu değerlendirmeleri okuyup anlamaya çalışmalı, hadiselerin bam teline duyarsızca dokunmak yerine, ibretler çıkarıp politik tavır belirlemelidirler.

Şeyh Said isyanının ardında Musul ve Kerkük meselesi vardı. Kanaatimce Şeyh Said'in kendisini de içine alacak şekilde tezgâhlanan oyundan haberi yoktu. Olaylar onun dini hassasiyetlerini hareketlendirecek şekilde hazırlanıp geliştirildi. Dersim İsyanı'nın arkasında ise Fransızlar vardı; zira o sıralarda Fransızlar ile Hatay için çekişmekte idik. İngilizlerin bir kargaşa çıkarıp Musul ve Kerkük'ü kapması gibi Fransızlar da Hatay'ı kapmak arzusunda idiler.

Olay, Pah bucağı ile Kahmut'u birbirine bağlayan Harçık Deresi üzerindeki köprünün 21 Mart 1937 gecesi Demenon ve Haydarabanlılar tarafından yıkılmasıyla başlar. Mahalli kuvvetlerin yetersiz kalması üzerine, 3 Mayıs'ta Hava Kuvvetleri'ne ait bir uçak filosu, toplantı halinde olan aşiret reislerine gözdağı vermek maksadıyla Keçişeken köyünü bombalar. Ardından kara harekâtı başlar. İsmet Paşa, 19 Haziran'da geldiği Tunceli'de harekâta, isyanın bütün kalıntılarını ortadan kaldırıncaya kadar nezaret eder. Anamuhalefet partisinin bazı yöneticilerinin, dönemin başvekili İsmet Paşa'nın bu işle bir alakasının olmadığını iddia etmeye çalışması beyhudedir. Herhangi bir ansiklopediye nazar etseler Paşa'nın 20 Eylül'e kadar bu işin de başında olduğu görülür. Burada mühim bir husus şudur: Dönemin İngiltere Maslahatgüzarı Morgan'ın kendi dışişleri bakanlığına gönderdiği rapor... Raporda, yapılan propaganda ve ayartmalar marifetiyle ortamın nasıl alevlendirildiği anlatılır. Gerek Şeyh Said gerekse Dersim isyanlarının arka planlarını bilmememiz ne kadar acıklıdır. Bilseydik günümüzdeki benzerlerini yaşar mıydık?

Rivayetlere gelince... Hastalığı iyiden iyiye ilerlemiş olan Mustafa Kemal Paşa'nın kulağına İsmet Paşa hakkında bazı bilgiler fısıldanır. Bunun üzerine Mustafa Kemal, İsmet Paşa'yı başvekillikten almak ister. Fikrini sorduğu Fevzi Çakmak, İsmet Paşa'nın görevden alınmasına ordunun tepki göstermeyeceğini söyler. Mustafa Kemal, İstanbul'a gidecektir. Kendisini uğurlamak üzere istasyona gelen İsmet Paşa'nın koluna girer, "Beraber gidiyoruz" diyerek emrivakide bulunur. Tren Sincan'a geldiğinde radyodan İsmet Paşa'nın sağlık sorunları sebebiyle bir ay süreyle başvekillikten ayrıldığına dair meşhur duyuru okunur. Aynı duyuruda İsmet Paşa'ya geçici olarak vekalet edeceği söylenen Celal Bayar, 25 Ekim'de resmen başvekil olur.

Recep Zühdü adlı bir serdergenin İsmet Paşa'yı vuracağına dair söylentiler yayılır. İsmet Paşa'nın, gözlerden kaybolarak Hatay'ın bir köyünde gizlendiği anlatılır. Hatta İsmet Paşa'nın vefatını duyuran tek nüshalık bir "Ulus" neşredilerek Mustafa Kemal Paşa'ya gösterildiği söylenir. Bu rivayette hakikat payı olabilir; şöyle ki Mustafa Kemal, hasta yatağında İsmet'in çocuklarına mal ve maaş bağışlar. Bu rivayetlerin hakikatleri ne kadar aksettirdiğini anlamak için Dolmabahçe Sarayı'ndaki ziyaret defterlerini tetkik etmek bir fikir verebilir.

Yakınlarda yayınlanan Yassıada muhakemelerine dair ses kayıtlarında Celal Bayar'ın İsmet Paşa'yı koruduğundan söz ettiğini dinliyoruz. Mahkeme başkanının azarlamaya kalkışması üzerine Bayar, ısrar ediyor ve, "Önceki dönemden söz ediyorum." diyor. Bayar'ın sözünü ettiği dönem hangi dönem olsa gerek? İsmet Paşa'nın bu beyana bir izahat getirmemesini neye yormak gerek?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bilge tarihçi

Mehmed Niyazi 2010.08.30

Bazıları Ziya Nur Aksun'u klasik tarih öğrenimi görmediğini söyleyerek eleştirirler. Dünyanın en ünlü tarihçilerinden sayılan Momsen ve milletçe iftihar ettiğimiz Ahmet Cevdet Paşa da Aksun gibi hukukçudurlar. Pek çok büyük tarihçinin hukukçular arasından çıkması tesadüf değildir, çünkü devleti hukuk kurar ve devleti iyi tanıyabilenler onun macerası olan olayları gerektiği gibi değerlendirebilirler.

Ziya Nur'un eski kelimeleri kullanması da tenkid sebebidir. Kelimeler kültür ve medeniyetin sembolleridir; altlarında kendilerine mahsus bir dünya uzanır. Ziya Nur'un gayesi, odağında insan bulunan bir medeniyeti çağdaşlaştırmaktır. Bu da ancak sembollerini canlı hale getirmekle mümkündür.

Prof. Dr. Saadettin Ökten dostumuz kapıldığı tatlı hayalde Ziya Nur'a hitap ederek tarihi hakkında şöyle bir değerlendirmede bulunur: "I. Murad'ın Kosova'daki savaştan bir gece önce çadırında yalnız kalınca okuduğu uzun münacaatı kim dinlemiş de kayda geçirmiş, diye sorsam gülümseyerek "Melekler" dediğinizi duyar gibi oluyorum. Sonra ciddileşiyor, "Osmanlı ma'sheri vicdanı ve ma'sheri zevki" diyorsunuz." Bu sorunun cevabını elbette değerli Saadettin de biliyor. Çadırın etrafı muhafızsız kalmaz; padişahın okuduğu münacaat duyulur, nakledilir, kayda geçilir. Fakat burada Saadettin çok ciddi bir hususa işaret ediyor; ma'sheri vicdanı ve ma'sheri zevki bilinmeden bir cemiyetin tarihi yazılamaz. Yazılsa da ancak şematik ve mekanik bir tarih olur; olaylar kronolojisinden öteye geçmez; ne gerçeği ifade eder, ne de okuyana bir şey verir.

Osmanlı'nın vicdanı bilinmeden şu olayları anlamak kabil değildir. Viyana bozgunundan iki gün sonra Yanıkale Konağı'na gelen Sadrazam Merzifonlu Kara Mustafa Paşa buraya ulaşan ilk beylerbeyinin Uzun İbrahim Paşa olduğunu öğrenince, ihanet ettiği zehabına kapılarak idamını emreder. Bu emrin yerine getirildiği esnada Uzun İbrahim Paşa, padişaha şu arzularının bildirilmesini vasiyet eder. Kendisinin haksız yere idam edildiğini belirttikten sonra, sonsuz hürmetlerini arz ettiği padişah'tan diğer devlet ricalinin kışkırtmalarına kapılarak Kara Mustafa Paşa'yı azletmemesini ister, Devlet-i Aliye'yi içerisine düşülen muhataradan ancak onun çıkarabileceğinden kuşku duymadığını belirtir.

IV. Murad devletin buhranlı dönemlerinde tahta oturur. İsyan eden yeniçeriler on yedi devlet adamının kendilerine verilmesini isterler. Padişah vermek taraftarı değildir. Ziya Nur Bey hadisenin devamını şöyle anlatır: "Vezir-i azam Hafız Ahmed Paşa bu sırada iç kapının arkasında abdest alıyordu. Sultan'ın sözlerinin asker tarafından dinlenmediğini görünce huzura yaklaşır "Padişahım, hezar Hafız gibi kulun yoluna fedadır. Ancak ricam şudur ki beni sen katletmeyip bırakasın şu zalimler haksız yere şehit etsinler..." der. Hafız Ahmed Paşa okuyarak yeniçerilerin üzerine yürür. Askerlerden biri öne çıkıp kendisine hücum edince paşa onu bir tokatta yere yuvarlar. Bu tokat o kadar şiddetlidir ki halk arasında uzun zaman "Hafız Paşa tokadı" tabiri dolaşır. Gerek Uzun İbrahim Paşa'nın gerekse Hafız Ahmed Paşa'nın tavırlarını onların vicdanlarına nüfuz etmeden anlamak mümkün mü? Vicdanlar gökten inmez; oluşmalarında en büyük pay cemiyete aittir.

Bugünkü sıkıntılarımızın çoğu son dönem tarihimizi yeterince bilmememizden kaynaklanmaktadır. 77-78 Osmanlı-Rus Savaşı'nı gerektiği şekilde anlamamız için tarihçiler tarafından hürriyet kahramanı ilan edilen, caddelere adı verilen Mithad Paşa ve arkadaşlarını derinliğine tanımalıyız. Resmi görüş haline gelmiş konuları doğru olarak sadece dünyevi bir kaygıya kapılmayanlar yazabilir. Mithad Paşa'yı biz Ziya Nur'dan öğrendik ama iş Mithad Paşa ile bitmiyor. Ortalıkta Ziya Nur'un bir benzerini göremediğimiz gibi onun da hastalığı giderek ağırlaşıyor; Rabb'imden onun için şifa dilerken gözkapaklarımın altına bir sıcaklık yayılıyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kelimeler, kelimeler...

Mehmed Niyazi 2010.09.06

Shakespeare'in "kelimeler, kelimeler, kelimeler" diye yakındığı bilinir. Birbirimizle anlaşabilmek, hayatı ifade ve idame edebilmek için onlara mecburuz. "Kültür birikimdir" derken kelimelere ne denli ihtiyacımız olduğunu vurguluyoruz. Zaman ve coğrafyanın getirdiği ayrılıkları ancak onlarla aşabiliyoruz.

Geçen yüzyılın başlarına kadar İstanbul'da basılan bir dergi Taşkent ve Bişkent'te okunup anlaşılıyor, oralarda basılanlar da İstanbul'da hak ettiği alakayı uyandırıyor. Belgrad'dan Çin Seddi'ne kadar Türkçe konuşarak gidilebiliyordu. Gün geldi; Balkanlar'da facialar yaşadı; Rusya, Doğu Türklerinin ekserisini pençesine düşürdü. Balkanlar'daki Türk nüfus giderek azaldı. Asya'daki Türklerin bir gün tekrar birleşebileceğinden endişe eden Rusya onları ancak dillerini birbirlerinden farklılaştırarak avucunda tutabileceğine kani oldu. Bunların merkezinde yaşayan bizler ise mazimizden ve coğrafyamızdan korkar hale geldik. Tabii sınırlarımızla alakalı iddialarımızın bilinmesinden, Turancı gibi sıfatlarla anılmaktan kaçındık. Hatta zamanla bunu bir ideolojik bağnazlığa dönüştürdük. Dilimizdeki enginlikten tedirgin olmaya başladık; bu varlık cevherini budamanın zaruretine inandık. Yüzyıllarca Türkçeleştirdiğimiz, bizi uçsuz bucaksız bir coğrafyayla sesteş yapan, buluşturan kelimeleri dilimizden attık, yerlerine uydurduklarımızı koymaya çalıştık, tarihten ve coğrafyadan koptuk.

Dil devriminin girdabına kapılmıştık bir kere; onu kendi haline bırakmamakta kararlı idik. Dilin tabii akışını bile içimize sindiremiyor, onunla durmaksızın didişiyorduk. Dünyanın basınç merkezleri dahi sabit kalmaz, değişir. Dün bu Avrupa iken bugün Amerika Birleşik Devletleri'dir. Bu durum dilimizi içinden çıkılmaz hale getirmeye yetmiştir. İlk gençlik yıllarımızda yazıhane diyorduk, sonra büro, şimdi de ofis oldu.

Altmışlı yılların başında ünlü iktisatçı Neumark, İstanbul Üniversitesi'nde konferans vermişti. Konferanstan sonra genç bir asistanın sorusuna verdiği cevap adeta bir tokat niteliğindeydi: "Ülkenizden on yıl önce ayrıldım. Maalesef güzel diliniz on yılda bir değişiyor. Sorunuzu anlayamadım. Benim anlayabileceğim bir Türkçeyle sorarsanız cevap verebileceğimi ümid ediyorum." Bizler dairesinde yaşadığımız için fark etmiyor olabiliriz fakat dilimiz çok kısa sürelerde çok büyük değişikliklere maruz kalıyor. Ciddi bir ilim yahut sanat eseri yıllarca çalışmayı gerektirir. Yıllar boyunca gece ve gündüz titizlikle çalışan bir kişi sürekli değişen bir dilde olgun bir eser ortaya koymakta zorlanmaz mı? Bu bir facia değilse nedir?

Dün Fransızca rağbette idi; ucuzluk pazarına "bonmarşe" diyorduk, bugün İngilizce revaçta; hastaneye "hospital" diyoruz. Doktor bir dostuma niçin bu kelimeyi tercih ediyorsunuz diye sorduğumda verdiği cevap beni derinden yaraladı: "İmajımızı güçlendirip, daha çok ve zengin müşteriler çekmek için." Demek ki kompleksimiz paraya tahvil edilmek isteniyordu.

Ekranlarda gördüğümüz, bazıları bize dünya üçüncülüğü yaşatan takımda olan futbol yorumcularını seviyoruz. Kişilik sahibi, mesleklerinde temayüz etmiş insanlar... Ne çare ki hücum ve müdafaa gibi kelimelerimize bir

tekme vurup atıyor, yerine 'offense', 'defense' gibi kelimeleri sakil bir telaffuzla kullanıyorlar. Bu kelimeleri kullanacak kadar yabancı dil bilmelerini en tahsilsiz vatandaşımız bile tabii karşıladığına göre böyle bir malumatfuruşluğa kesinlikle ihtiyaç yoktur.

Dostumuz Özer Revanoğlu kütüphaneye ziyaretime geldiğinde Kırgızistan'da kalırken tanıştığı bir gençle karşılaştı. Konuşurlarken Kırgızların şemsiyeye "kolçadır", müzeyne "mirasyeri", hemşireye "yardeş" dediklerini belirttiler. Dil insanın ürettiği canlı bir vakiydir. Bir köye uçak düşse altı ay sonra o köye giden uzmanlar çocukların uçağın bütün uzuvlarını anlatan ve Türkçemize yakışan isimler taktığını görebilirler. Koskoca bir Türk dünyası var; Anadolu da her şeye rağmen dil bakımından canlı bir havzadır. Türk dili uzmanları buraları tarayıp karşılaştıkları kelime ve kavramları dilimizin tabii akışına uygun şekilde kullanıcıların istifadesine teklif etseler ciddi bir hizmet yapmış olurlar. Bu, Türk dünyasıyla bütünleşmemizde, mazimizle buluşmamızda önemli bir rol oynayacaktır. Ah kelimeler!.. Sizlerin ne kadar canlı, ne kadar muktedir olduğunuzu anladığımız gün medeniyetimiz için ne çok şey değişecek.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bilge tarihçinin ardından

Mehmed Niyazi 2010.09.13

Niçin bir başka tarihçiyi değil de Ziya Nur Aksun'u "Bilge Tarihçi" olarak değerlendiriyoruz? Bu ona yakınlığımızdan mı ileri geliyor, yoksa hak ettiği bir vasıf mı? Hiçbir tarihçi Ziya Nur Aksun kadar Osmanlı hanedanının fonksiyonunu idrak etmemiştir. Tarihe derinliğine bakarsak, bunun sadece nostaljik bir olay olmadığını görürüz.

Doğu Avrupa'ya gelen Kuman, Kıpçak, Peçenekler birkaç milyondur. O zamanlar bu ciddi bir nüfustur. Geldikleri bölgelerde zayıf Lehistan ve Rus prenslikleri hüküm sürüyorlardı. Bunlar askerlik bakımından donanımlı oldukları gibi, süvarilikte de üstündüler. 1048'de on beş bin Peçenek süvarisinin memleketleri olan Tunaboyu'na dönmemeleri için Bizanslılar gemileri uzaklaştırınca Üsküdar'dan atlarıyla yüzerek Boğaz'ın Avrupa yakasına çıkışlarını bir temmuz günü İstanbul halkının seyrettiğini Kedranos ve Zoranos gibi Bizans tarihçileri nakletmektedirler.

Bozkırın sert ikliminde çelikleşmiş bu insanlar coğrafyanın uçsuz bucaksızlığından ürkmüyorlardı. Kumanlar Macaristan'dan Orta Asya'nın derinliklerine kadar hakimdiler; bu mesafe kuş uçuşu dört bin kilometreydi. Tarihçilerin "Dest-i Kıpçak=Kıpçak Bozkırı" dedikleri geniş topraklara hakim olan bu Türk boylarının dağılmalarında en önemli sebebin, başlarında Açınoğulları'ndan bir hanedan bulunmamasında ciddi tarihçiler görüş birliğindedir. Fakat Oğuzlar ve Anadolu'ya gelen Türk boyları kendilerinden çok daha kalabalık olan Bizans ve Haçlılara boyun eğdirerek devletlerini kurup varlıklarını sürdürdüler. Her iki zümre de aynı kültürün insanıydı. Selçukluların, Osmanlıların başarıları yönetimlerinde meşruiyeti tartışılmayan bir hanedanın bulunmasıyla izah edilmektedir.

Hiçbir tarihçi metafiziğin hayattaki önemini Ziya Nur Aksun kadar idrak etmemiştir. Hayatın iki kaynağı vardır; biri ilim diğeri metafiziktir. Dostoyevski koyu bir Ortodoks olmasaydı "Karamazov Kardeşler"i yazamazdı. Mimar Sinan iliklerine kadar Müslüman olmasaydı insanlığın yüzakı olan Selimiye Camii'ni yapamazdı. Bütün kültür unsurları metafiziğin rengini ve derinliğini taşır; ilim ise tabiata hakimiyetimizi sağlar. Kısaca ilim bizde beyin, metafizik vicdan oluşturur. Beyin bize kendimizi, vicdan bize başkasını düşündürür. Vicdanı teşekkül etmeyen bir insanın, beyninin güçlenmesi ne büyük felakettir; toplum için azgın bir domuzdan daha tehlikeli hale gelir. İlim bize güç, metafizik bize sorumluluk verir. İlim cemiyette medeniyetin, metafizik kültürün

oluşmasını sağlar. Özetle ilim ve metafiziğe sahip toplumlar, hem güçlü olurlar hem de geleceğin tarihini yazarlar.

Elbette ki daha pek çok özelliği Ziya Nur Aksun'u "Bilge Tarihçi" yapmaktadır. O bizler için sadece bir "Bilge Tarihçi" değildi; aynı zamanda arkamızda dağ gibi duran bir ağabeydi. Toplumumuzda etkili olan rahmetli Dünder Taşer'in, merhum Erol Güngör'ün de bilgi kaynağı idi, bu üç zirvenin arasındaki dostluğun benzerine herhalde gökkubbe çok az şahit olmuştur.

Kimileri, adında kullandığı "Nur" kelimesini Said Nursi Hazretleri'ne bağlılığıyla ifade etmektedirler. Ben de öyle tahmin ediyordum, halbuki gerçek adıdır. Nur adını taşıması, Said Nursi Hazretleri'ne talebe olması güzel bir tevafuktur. Tıpkı İstanbul'un fethi olan 29 Mayıs'ta doğup, Kadir Gecesi fani âlemimize veda etmesi gibi.

Ziya Nur ağabeyimiz hepimizin yüreğine ateş bırakarak göçtü. Ama onu otuz dört yıl şefkatle bakan kardeşi Belma Hanım'ın, ömrünü onun hizmetine veren Halil Duruk'un, yıllardan beri ihtiyaçlarının giderilmesinde yardımcı olan Cemal Aydın'ın elbette ki acıları daha derindir. Bütün sevenlerine sabırlar diliyor, yattığı yerin nur olmasını niyaz ediyorum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Aziz dost Olcay Yazıcı

Mehmed Niyazi 2010.09.20

'Batı Düşüncesinde Mevlana', 'Tıp Felsefesi Etiği Üzerine' gibi telif eserleriyle; 'İbn-i Sina Felsefesi' gibi tercümeleriyle tanınan dostumuz Prof. Dr. İsmail Yakıt, İstanbul'dan ayrılıp Isparta'ya gitmeye karar verdiğinde üzülmüştüm.

Kütüphaneler diyarından ayrılmasının iyi olmayacağını düşünmüştüm. Kültürümüzde önemli bir mevkii bulunan "Ebced Hesabı" gibi layığıyla bilinmeyen ve unutulmaya yüz tutmuş, konuları mesele ediniyor, haklarında kitaplar yazıyordu. Sadece nakil yapan bir bilim adamı değil aynı zamanda mütefekkir; olaylar arasında irtibat kurar, ufuk açıcı değerlendirmelerde bulunurdu. Rastlaşırsak, arefe günleri birlikte ecdadın mezarlarını dolaşırdık, o gül yüzlülerin gayretlerinden konuşurduk. Şairdi; bu husustaki yeteneğini en güzel kullandığı sahalardan biri tarih düşürme idi. "Yakut" mahlasıyla düşürdüğü tarihleri muhtevi hacimli bir eser bile neşretti.

İsmail Yakıt'ın bizi güldüren fıkralarından mahrum kaldık ama Isparta ona yaradı; hazırlıklarını peş peşe kitap haline getirmeye başladı. İstanbul'daki dostlarını elbette ki unutmadı; mutluluklarını acılarını paylaştı. Kısa bir süre önce ebediyete intikal eden Ziya Nur Aksun ağabeyimizin ardından aşağıdaki tarihi düşürme vefasını gösterdi:

"Bilge bir tarihçi hem de gönül adamı gitti/ Dilerim ukbada Rabbin rahmetini bol bol bulur/ Yakut teessürle düşürdü ona bir tarih: Eyvah! /Bu vefasız âlemde şimdi ne ziya kaldı ne nur."

Ziya Nur ağabeyimizin acısına alışamadan Olcay Yazıcı kardeşimizin vefatıyla sarsıldık. İsmail Yakıt, ona da bir tarih düşürdü: "Şair yazar bir dostumuz sekte-i kalple/ Göç etmiş bu dâr-ı rihletten bekaya/ İşitince Yakup duada dedi tarih:/ El-Muid, rahmetler kılsın Osman Olcay'a."

Uzun senelerden beridir tanıdığım Osman Olcay Yazıcı'nın rüyaları, sevdaları vardı; hiçbirisi kendisine ait olmayan; millete, ümmete, insanlığa ait. Lügatinde hülus çakmak, güçlülerin gölgesinde yer almak yoktu; kendi

sanat ve tefekkür dünyasında yaşırdı. Fabrika misali eser yayınlamaz ama durmadan çalışırdı. Kemmiyyetin değil keyfiyyetin peşindeydi. Manasız kâğıtlar yığınının üst üste dizmek yerine okunmaya değer sayfeler kaleme almak elbette ki doğru bir iştir. Eserlerine bakınca bunu başardığını görüyoruz.

Muhtevası gibi Olcay Yazıcı'nın eserlerinin başlıkları da çarpıcıdır: 'Papatyalar Üşümesin', 'Erguvan Uğultusu', 'Tartışmayı Tartışmak', 'Eylül'ün Kırdığı Gül', 'Nemrut Ateşi', 'Yaralı Küheylan' gibi... Yazıcı, edebiyatın bütün dallarıyla ilgilenirdi; özellikle şiir ve denemede temayüz etti.

Olcay Yazıcı gibi duyup düşünenler çağımızda gariptir, kimsesizdir; çünkü onlar idealisttir, hakikati hesaba kurban etmezler, hak bildikleri yolda yalnız da kalsalar yürürler. Omuzlarını çeker mi çekmez mi düşünmeden bütün milletin hatta insanlığın meselelerini sırtlarlar. Yenilmiş ama hak ve insani liflerle dokunmuş medeniyetimizi insanlığın gündemine taşımaya gayret ederler. Bilirler ki güneşin sızmadığı yerlerde yaşayanların dahi ihtiyacı budur. Yazıcı gibi kalem erbabının sadece yazdıklarıyla geçinmesi mümkün değildir. Bunun için o gazetelerin kültür sanat sayfalarında çalıştı, 'Kültür Dünyası' dergisinin yayın yönetmenliğini yaptı.

Yazıcı, 'Yaralı Küheylan' kitabının ilk bölümünü şu cümle ile bitirir: "Erdemlerimle var olacağım; yenemeyeceksin beni ey şehir." Olcay, değerlerine sıkı sıkıya bağlıydı; değerleri şahsiyetin biricik kaynağı olarak görürdü. Bir gün şehirlerimiz erdemlilerin yaşadığı yerlere dönüşürse bunda muhakkak onun da payı olacaktır.

Nemrut Ateşi'nin takdim bölümünde ise idealini şöyle ortaya koyar: "İnsanın yön haritası beşeri sistemler, dünyevi hırslar değil, uyarıcı kutsal metinler ve evrenin yaradılışından beri süregelen mistik tecrübeler olmalıdır." Mercimek beyinlilerin çoğu metafiziği sadece ahiret bileti zannediyor; pek az aydın onun esasında bu dünyanın mutluluğu için lüzumlu olduğunu anlıyor. Bunlardan biri de Olcay Yazıcı idi.

Beğendiğim bir şairdi; şiirlerini hassas duygularla, derin düşüncelerle örerd. Şu dörtlüğünden kendi geleceğini ne kadar doğru okuduğu anlaşılıyor ki aslında bu yalnızca onun değil bütün beşeriyetin geleceğidir: "Kafesten kuş uçar gibi/ Bir çığıktan kaçır gibi/ Gök yarılıp göçer gibi/ O size ansızın gelir." m.niyazi@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Pazarlık

Mehmed Niyazi 2010.09.27

Çocukluğumuzda kahvelerde, berber dükkânlarında şehvet azgını, kadın uzuvlarıyla resmedilmiş Sultan Abdülhamid portreleri bulunurdu.

Ermenilerin suikastından kurtulmasına üzülen Tefik Fikret'in yazdığı "Avcı" şiirini okullarda okuyorduk. Gün geçmiyordu ki "Kızıl Sultan"ın kan dökücülüğüne dair bir olay dinlemiş olmayalım.

Hanımı lisede hocamız olan Nihal Atsız Bey'in romanlarını, yayınladığı dergiyi okuyor, onu büyüğümüz biliyor, zaman zaman ziyaretine gidiyorduk. Bir gün dergide bir makalesine rastladım, başlığı; "Gök Sultan"dı; II. Abdülhamid'i anlatıyordu. "Hoca çıldırmış mı!" diye zihnimden geçirirken terleyerek okuduğum makalede "Kızıl Sultan" sıfatını ona Yahudilerin taktığını, hangi iftiralara uğradığını anlatıyordu. Daha sonra Nizamettin Nazif, "İlan-ı Hürriyet ve Sultan Abdülhamit" kitabını kaleme aldı. Bu konuda Necip Fazıl'ın "Ulu Hakan" adlı eseri bir dönemeç oldu.

Nihal Atsız ve Necip Fazıl, fikirlerinin bayraktarlarıydılar. Bir milletin nasıl oluştuğunu gayet iyi biliyorlardı. Resmi makamlar ise bu unsurları kökten biçiyorlardı. Onlar da ister istemez bir mücadeleye girmek zorunda

kalıyorlardı. Elbette kitaplarında ilmilikten ziyade hissilik ağır basacaktı, çünkü alçakça iftiralara cevap vermek durumundaydılar.

Sonraları Ahmet Uçar, Cezmi Eraslan ve daha pek çok tarihçi tarafından Abdülhamid Han'la ilgili kitaplar yazıldı. Bu günlerde de Prof. Dr. Vahdettin Engin dostumuzun Abdülhamid dönemine dair "Pazarlık" adındaki eserini okumak imkânına kavuştuk. Bu kitap Abdülhamid'i anlatırken yıllardan beri güncelliğini koruyan Filistin'e ağırlık vermektedir. Muhakkak ki sadece bu özelliği onu etkili hale getirmiyor. Son dönem tarihimizin ideolojiler uğruna nasıl katledildiğine dair de ipuçlarını bu kitapta bulmak mümkün. Theodor Herzl'in mektubu, bu konuda çarpıcı bir örnektir. 25 Temmuz 1902 tarihli mektubu araştırmacılar tarafından okunmak istendiğinde, Fransızca orijinali ile Latin harfleriyle daktilo edilmiş Türkçe nüshasının da verilmesinin ortaya çıkardığı vahim hatayı Engin şöyle anlatıyor: "Ortada bir tercüme olunca, bu mektuba çalışmalarında yer veren araştırmacılar orijinal Fransızca metne bakmadan Türkçe tercümeyi olduğu gibi kullanmışlardır. Böyle olunca da, farkında bile olmadan çok vahim bir hataya imza atmışlardır. Çünkü Türkçe tercüme yanlış yapılmıştır. Bu yanlışlık sadece bir cümledir, ama anlam itibarıyla meseleyi çok farklı boyuta getirebilmekte ve bu tercüme esas alındığında II. Abdülhamid'in Theodor Herzl'e Yahudilerin Filistin'e yerleşmesini önerdiği anlamı çıkmaktadır." Vahdettin Engin Bey'le yıllar önce aynı gazetede yazdık; ayrıca "Cumhuriyetin Aynası Osmanlı", "Kurtlar Sofrasındaki Osmanlı" gibi eserlerinden kendilerini tanıyorum; son derece iyi niyetli, saplantıları bulunmayan, ciddi bir ilim adamıdır. Elinde belki de somut belge olmadığı için bunu tercüme yanlışlığına bağlıyor. Şimdi kendime soruyorum; arşivden istenen kaç belge tercümesiyle veriliyor? Niçin Theodor Herzl'in mektubu Latin harfleriyle Türkçeye tercüme edilmiş? Çok değişik hususlardan tarihimizde bir yaban elin dolaştığına kani olduğum için bunun bir yanlışlıkla değil, kasıtlı yapıldığına inanıyorum.

Vahdettin Engin'in bu kitabını bütün aydınlarımız, bilhassa Dışişleri Bakanlığı'mız personeli, siyasilerimiz okumalıdır. 1906 yılında Osmanlı ile İngiltere arasındaki Akabe meselesinde, Abdülhamid'in nasıl iki hamle sonrasını düşünerek adım attığını görecektir. İngilizlerin gözünün Akabe'de olduğunu bilen Abdülhamid Han, Tabe'yi işgal ettirdi. Bir meselenin hallinde taraflar iyi niyet gösterisinde bulunmak için geri adım atmak zorunda kalınca, Abdülhamid önemsiz Tabe'den çekilerek Akabe'yi kurtardı.

Engin, yanlış bilgilerin giderek adeta iman haline dönüştüğünden, onları değiştirmenin artık mümkün olmadığından yakınmaktadır. Tespiti çok doğru; fakat bu durup dururken olmuyor; propaganda ile o hale getiriliyor. 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı'nın çıkmasında Mithat Paşa çok önemli rol oynamıştır. Hatta savaş kararını Meclis'ten geçirmek için sahte rapor düzenlettiği iddia edilmektedir. Ama kendisi hürriyet kahramanı olarak biliniyor; adı caddelere veriliyor. Buradaki sırrı çözünceye kadar Engin'in yakındığı husus ortadan kalkmaz.

Çok güzel, gerçekten okunmaya değer bir çalışma yapmış, ne yazık ki sütunumuz bu kadar, "Pazarlık" kitabını değişik vesilelerle ele alabileceğimizi ümit etmemiz bizi teselli ediyor.."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Vakıf medeniyeti

Mehmed Niyazi 2010.10.04

Her medeniyet, en değerli bulduğu şeyi esas alır ve ona göre şekillenir. Kimisi ırkı, kimisi soyluluğu önemser; bizim medeniyetimizin odak noktası ise insandır. Kur'an-ı Kerim'in pek çok yerinde "Ey insanlar" diye hitap edilmektedir.

İslâm'a göre insan, zübde-i âlem, yani evrenin özüdür. Ecdadımız, evrenin özü kabul edilen insanın ihtiyaçlarını gidermeyi mesele edinmiş, bunun için çeşitli vakıflar kurmuş. Bilgim doğruysa, vakfın ilk çekirdeğini Hz. Ömer zamanında görüyoruz; Selçuklular, bilhassa Osmanlılar vakıfların tüzel kişiliğini geliştirmiş, gayelerini çeşitlendirmişlerdir. Hizmetçinin ev sahibinden yiyeceği zılgıt medeniyetimizin meselesi olmuş, hizmetçi hanımların kıldıkları sürahi, çanak çömlekleri telafi etmek için vakıflar kurmuşlar. Hatta Osmanlı'da vakıfların hizmet konusu insanla sınırlı değildi. Sıcak bölgelere uçamayan kanadı kırık leyleklerin hizmetini görmek için vakıflar vardı. Bu, tabiata, canlıya bakışla ilgiliydi; Osmanlı'da bir atın nalsız kullanılması suçtu, buzağıya süt bırakmayan inek sahibi ihtar edilir, ihtar uymazsa, elindeki inek alınırdı. O büyük medeniyetin nabızı merhametle atardı; merhamet de bütün canlılara aitti.

Osman Sezgin hocamız bu ulu ve kutlu medeniyetin çağımızdaki bir sembolüdür. Yüreği ecdat sevgisiyle çarptığı için kendisini hizmete adamıştır; ceddimize layık evlat yetiştirmek amacıyla okullar, vakıflar kuruyor, onların yürümesi için hiçbir fedakârlıktan kaçınmıyor. Sadakatının, vefasının bir örneği olarak da başında bulunduğu 'Türk Gençlik Vakfı'na rahmete kavuşmuş saygıdeğer ağabeyimiz Prof. Dr. Asaf Ataseven hakkında nefis bir kitap yayınlamış. Kendisinin muhtevalı bir önsöz yazdığı kitabı yayına Doç. Dr. Okan Yeşilot hazırlamış. Asaf ağabeyimizin çocukluk yıllarından başlayan eser, öğretimini, askerliğini, aile hayatını, akademisyenliğini, mücadelelerini anlatmasına resimlerle canlılık kazandırmıştır. Bu çalışmayı okuyan sadece Asaf ağabeyimizi tanımaz; nasıl yetiştirdiğini, hangi mahfillere girip çıktığını, İbnül Emin Mahmut Kemal gibi ustalardan neler aldığını öğrenip kendisine bir yol haritası çizebilir.

"Ateş Çemberinde Azerbaycan" adındaki kitabından yine Azerbaycan ve Kafkasya ile ilgili kitap ve ilmi makalelerinden tanıdığımız Okan Yeşilot, bir akademisyende bulunması gereken bütün özelliklere sahiptir; hizmet ehli, saygılı, gösterişten uzak, gayretli, idealisttir. Genç olmasına rağmen pek çok kalıcı esere imza atmıştır. Bilhassa "Ateş Çemberinde Azerbaycan" her aydının okuması gereken bir kitaptır. "İki devlet, bir millet" diyoruz ama oradaki kardeşlerimizin son dönemlerde yaşadıkları dramlardan, çektikleri sıkıntılardan ne derecede haberdarız?

Asaf ağabeyimizi üniversiteye geldiğim ilk yıllarda tanıdım. Anadolu'dan gelmiş bir genç olarak çevrem çok sınırlıydı. Damar tıkanıklığından rahatsız olan bir hemşehrim, üniversitede okuduğum için ona yardımcı olabileceğim düşüncesiyle bana gelmişti. Yardımcı olacak hiçbir tanıdığım yoktu; durumu Özer Revanoğlu'na anlattım, o da bana "Asaf ağabeye gidelim." dedi. Hastaneye gittik, çiçeği burnunda asistandı; bizlere gerçekten ağabey olduğunu gösterdi. İlgili uzmana muayene ettirdi. Hasta hemşehrimize, uzmanın tavsiyeleri arasında sigara yasağı da vardı. Asaf ağabey bizleri yolcu ederken arada bir hemşehrime dönüyor; "Bak, sigara içmeyeceksin; sana aynen domuz eti gibi yasaktır." diyordu. İslami bir haramı, hemşehrimi uyarmak için sık sık tekrar etmesi, dikkatimi çekmişti. Bu olaydan sonra Asaf Ataseven, ağabeylerim listesinde yerini aldı. Yıllarca yakınlığımız sürdü; ilk gördüğümünden itibaren her geçen günle kendime daha yakın hissettiğim nadir insanlardan biriydi.

İslami şuuru olan, milli değerleri bulunan hizmet ehli bir insandı, ciddi bir bilim adamıydı. Meslek hayatıyla ilgili çok mücadeleler verdi; hiçbirisi kendi şahsıyla alakalı değildi; milletimizin biraz daha iyi gün görmesi içindi. Her ne kadar Necip Fazıl üstadımız; "Bu toprak çirkef oldu bu gökyüzü bodurum" diyorsa da çöllerde yetişen nadide çiçekler gibi olan insanlardan da mahrum değiliz. İşte onlardan ikisi; Osman Sezgin, Okan Yeşilot. Nur içinde yatmasını dilediğimiz Asaf Ataseven ağabeyimizi gelecek nesillerin tanınması için ellerinden geleni yapmışlar.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Roman ve tipler

Normal olarak roman, olay ve tiplerden oluşur; elbette ki 'Bir Delinin Hatıra Defteri' gibi tek kahramandan oluşan istisnaları vardır. Romancı, anlattığı olaya uygun tipler kullanmak zorundadır.

Hiç okula gitmemiş, bir çiftlikte doğup büyümüş, hayvanlarla meşgul olan bir kızın estetiğin felsefesi hakkında görüşler ileri süren bir roman kahramanı olması, inandırıcılığını kaybeder; oysa romanın etkisi inandırıcılığındadır. Pek çokları tarafından ilk roman olarak kabul edilen Cervantes'in Don Kişot romanı inanılmaz olaylarla doludur; fakat bu inanılmaz olayları Cervantes, öyle bir kahramana yaptırıyor ki, olay ile kahraman arasında uyum gerçekleştiği için roman etkisini kaybetmiyor. Hatta uyumdaki başarı esere farklı kimlikler de kazandırabilir; nitekim Don Kişot'u çocuklar masal, gençler macera romanı, aydınlar felsefi bir eser olarak okurlar. Top icat edilmiş; düzenli orduların karşısında şövalyeliğin hiçbir önemi kalmamış olmasına rağmen şövalye figürünün İspanya, hatta Avrupa tarihinde önemli yeri var. Ne çare ki insan istediği an maziden kurtulamıyor; geçmiş de yaşamaya kalkarsa, başına olmadık işler geliyor. Eseri saçmalıktan kurtaran, Cervantes'in seçtiği Don Kişot tipidir. Bu romanda da görüldüğü üzere, yazar, tipi tasvir ederken olaylara canlılık katmalı, olayları anlatırken de tipe hayat vermelidir.

Okuyucu olarak bizim ondan beklemediğimiz bir işi olayın kahramanının yapması, onu sakil, iğreti duruma düşürmez; önemli olan o tipin, o işi yapacak kıratla olmasıdır. Yazar, olayını seçmekte hürdür; olayını seçtikten sonra tipini seçmekte hür değildir.

Yazar, romanın çeşniyle de bağımlıdır. Bir romancı toplumsal bir olayı ele alıyorsa, toplumda o olaya sebebiyet veren tipleri görmezlikten gelemes. Mutlaka o tipleri alıp romanına transfer etmesi gerekmez; ama söz konusu tiplerin özelliklerini kullanmak zorundadır; çünkü o özelliklerden mahrum tipler, o olaya sebebiyet veremezler; bunlar toplumsal tiplerdir; belli bir felsefenin, bir fikrin, sosyal bir cereyanın, bürokrasinin tipleri olabilir. Bir de psikolojik tipler vardır; cimri, gaddar, düzenbaz, diğergam... Yazar bu tipleri anlatmak istiyorsa, ona göre bir olay kurgulamalıdır.

Tarihî konularda romancı, ortaya bir tip çıkarmamalıdır; geçmişte bir olay cereyan etmişse, o olayın kahramanları yaşamışlardır. Bu konuda romancının öncelikli görevi araştırarak o olayı yaşayan kişileri bulup çıkarmak ve gerçeğe uygun bir şekilde anlatmaktır. Mesela son dönem romancılarımızdan rahmetli Tarık Buğra'nın 'Küçük Ağa' romanını okuyunca, tarihteki karşılığını buluyoruz; Küçük Ağa, Celal Bayar olmalıdır. Herhangi bir güzellik oluşturmak için bir gerçeği yok etmeye veya çarpıtmaya kimsenin hakkı yoktur. Ancak dönemin atmosferini vermek amacıyla tarihe mal olmayacak çapta tipler kullanılabilir. Buna güzel bir örnek Milli Mücadele'nin o çetin günlerinde halkı yüreklendirenlerden birisi olan Çolak Salih tiplemesidir. Tarih kitaplarında yer alacak bir pozisyonda değildir; fakat o günün atmosferini teneffüs ettirmek bakımından çok önemli bir figürdür. Tarihî romanlar estetiğin dışında önemli bir sosyal boyuta sahiptir. Tarih, ilim olarak ele alınırsa, en fazla olay seviyesine iner ve sıradan insanlar için oldukça kuru olur. Halbuki herkesin en azından belli bir seviyede de olsa tarih bilgisine, bilhassa tarih şuuruyla ihtiyacı bulunmaktadır. Bu şuuru vatan ve milletin geleceği ile ilgili çok önemli rol oynar. Almanya'da çeşitli mezhepler, birbirini anlamayan gruplar vardır; aralarına fitne sokup birbirine düşürmek mümkün değildir; teşebbüs eden granitten bir tarih şuuruyla çarpar.

Bazı ortak özellikleri bütün insanlar paylaşmaktadırlar; severler, nefret ederler, kıskanırlar. Fakat bu insanlarda coğrafyanın ve tarihin özelliklerini görmezlikten gelemeyiz. Bir köy delikanlısına New York'ta gangsterlik yaptırmaya çalışan romancı, daha işin başında eserini katletmiştir. Seviyeli bir romancı İstanbul'un fethinde kılıç sallayan bir yeniçerinin heyecanı, Kunuri'de süngü hücumuna kalkan Mehmetçiğin heyecanlarının farklı olduğunun idrakindedir. İkisi de aynı dinin, aynı milletin çocukları olmalarına rağmen, değişik tarihlerin

duygularıyla donanmışlardır. Ciddi bir romancı için ne olay tiplere, ne tipler olaya feda edilir; birinin sağlıklı olması diğerine bağlıdır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Güneşli Gölge'nin düşündürdükleri

Mehmed Niyazi 2010.10.18

Önemine binaen "Önce kelam vardı" deniyor. Şiir kelamın en yoğun, en keskin halidir; adeta kılıçlaşmış şeklidir. Ne dikkat çekicidir ki bu haşnılık estetik ve zarafetle ortaya çıkar.

Bir başka söyleyişle o, kelimelerin mimarisidir; bu sihirli diziliş ne bir yanlışlık, ne de bir fazlalık kabul eder. Matematiksel bir mantıkla güzelliğe açılır; etkileyiciliği de buradan gelir; mantığı beynimize hitap ederken güzelliği yüreğimizi harekete geçirir. İnsanoğlu şiir kadar etkili bir silah keşfetmemiştir. Eksiksiz bir şiir, her şeyi yok edilmiş, yakılmış bir milletin küllerini silkelere, ona hayat verir. Kalevela'nın yaptığını hangi beşeri güç yapabilmiştir! Ufukları sislerle kuşatılmış bataklıklardan billur gibi bir Fin milleti ortaya çıkarmıştır. Böylesine etkili, sanatın en yüce dalı olan şiirin mekanı Doğu'dur; masalın, destanın olduğu gibi; nasıl romanın ve hikâyenin vatani Batı ise. Mevlana'lar, Yunus'lar, Hafız'lar, Fırdevsi'ler, Fuzuli'ler hep Doğu'dan çıkmışlardır. Goethe "Tanrım, ben Hafız gibi bir kulunla nasıl yarışabilirim ?" derken ulaşamayacak zirvelerden birine işaret ediyordu. Ah ne talihsizlik ki, gün geldi, kader sanki yüzünü doğudan çevirdi; o güzellikler, o zirveler artık görünmez oldular. Sanatı da bundan nasibini aldı. Ama köklü bir geleneği olduğu için şiir damarı tam kurumadı; bize geçmişçi çağrıştıran değerler sunmaya devam etmekte.

Almanların muzdarip çocuğu Nietzsche; "İnsan yalnızlığını gidermek için gülmeyi icat etti" diyor. Gülmek insanî bir özelliktir; Rabb'imizin bir bağıdır; onda gülenin bir emeği yoktur. Dışarıdan uyarılınca, fıtratımızda bir nimet olarak bulunan haslet devreye girer. Şiiri üreten duyguları ve idraki de o İlâhî el insanoğlunun mayasına katmıştır. O mayadan nasibini almış şair de şiirini bize sunar; tıpkı bir heykeltıraşın ruhundaki heyecanları bir taşta gizli olan figürle ortaya çıkarmak için bütün yeteneğini, gayretini seferber edip bize bahşetmesi gibi. Elbette şiiri okuyanla üreten farklı şeyler duyar; bu durum bir çocuğu doğuranla, seven arasındaki farkı bize hatırlatır. Biri varlığıyla, kaniyla hayat verir, diğeri o güzelden nasibini alır. Şairlik yolu güç yoldur; taliplisinden hayatını ister; her babayiğit o yükün altına giremez; heveslisi çok, gerçeği pek azdır. Bizde şiir son dönemlerde adeta gençlik hevesine dönüştü; gençliğinde şiir yazmayan yok sanki; ama onu ömrünün sonuna kadar sürdüren oldukça nadir . Bu nadir insanlardan birisi de kanaatimce Rasim Demirtaş olacaktır.

"Güneşli Gölge" kitabı, fikir ve duygu ile örölmüş güzel şiirlerden oluşuyor. Dildeki hassasiyeti, kelimelerdeki seçiciliği hemen dikkat çekiyor. Modernlikle geleneği kelimeleriyle ne güzel kaynaştırdığını şu dörötlüğünde görüyoruz;

"Türkülerin renk renk çiçekli

Şarkıların kadar benekli

Ana sütü katıksız Türkçem

Yaşamak yaşatmak gerekli"

Diline bu kadar bağlı olması onu dünyadan koparmıyor; yüreğinin bütün Müslümanların derdiyle çarptığını şu güzel dizesi ne güzel anlatıyor; "Ey Filistinli oğul! İyi ger Ebabil sapanını" Bu mısrayı yeterince anlamak için

İslam tarihini, Ebabil kuşlarının Kabe'yi nasıl koruduklarını bilmek gerekli. Şairin yüreği sınır tanımaz; bir Müslüman olan Rasim Demirtaş yüreğinin sadece İslam âleminin dertlerini duymakla kalmadığını, Berlin'e dair yazdığı şiirinden de anlıyoruz; "Nefret ederim 'u' dönüşünden" dizesiyle başlayan şiiri şöyle bitiyor: "Yıkılan duvarı gör / Güneşli günde / Berlin / Bir bomba yak sen de." İnsan, fıtratından getirdiği değerleri hürriyet ortamında günışığına çıkarabilir. Şahsiyetli insanlar da yaşadıkları vatani güneşin beldesine dönüştürürler.

Çocukluğumuzda İstanbul'un nüfusu bir milyon civarında idi; bugün oniki milyondan fazla oldu. Demek ki şimdilerde İstanbul'da yaşayan pek çok insan taşrada doğmuş. İnsanın kültür seviyesi dağa taş yansı; buraya pek çokları geçim sıkıntısından dolayı göçtüler. Onlar için İstanbul'un yaşanacak yer olmaktan ziyade ekmek kazanılacak bir şehir olduğunu şöyle anlatıyor:

"Bir acaip şehir oldu bu İstanbul

Böyle değildi yollar, ağaçlar, deniz...

Yaşıyorlar İstanbul'u İstanbul'suz"

Şairler zor severler, sevince de yüreğinden söküp atamazlar. İstanbul'u çirkinleşmiş bulmasına rağmen Demirtaş'ın onu yine de güzel bulduğunu "Yeni Cami Dörtlükleri" nden anlıyoruz:

"Vapurda Yeni Camii / Mavi karşılar bizi

İşte şehir gümüşten / Yine çok sevdim seni"

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Donuklar

Mehmed Niyazi 2010.10.25

Peyami Safa'nın "Bir Tereddüdün Romanı"ndan sonra beni ilk defa uzun uzun düşündüren, aynı zamanda heyecanlandıran "Donuklar" oldu. Peyami Safa, romanında son büyük harplerde dehşetli silahlarla düşmandan ziyade metafiziğin bombalandığını, bu durumun da insanlığı bir uçuruma sürüklediğini belirtiyor.

Koca Peyami, "Her şey yıkılıyor..." diye feryat ediyor. Savurduğu, sıradan kulakların alamayacağı korkunç bir çılgılık. Ancak antenleri açık olanlar duyabildi; onların sayısı da bir avucu geçmediği için bu çılgınlıklar hiç kimseyi sarsmadı. O büyük sanatkarın haber verdiği dramı yaşıyoruz; İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bütün insanlığa hitap eden bir tek beynin çıkmaması, Hiroşima'ya atılan atom bombasından bin defa daha korkunçtu. Ne yazık ki bunu kimse fark etmedi.

Durali Yılmaz "Donuklar" adlı kitabında milli hayatımızı, son dönemlerde geçirdiğimiz baş döndürücü olayları ele alıyor; iki yüz yıllık tarihimizi adeta sigaya çekiyor. Diktatörün elinde her zaman kılıç, başında taç yoktur; o, kılıktan kılığa girer; bazen mabette yol gösterici, bazen büyük bir kurtarıcı bazen de dağa taş can veren bir fikirdir. Onun biricik özelliği dokunulmazlığıdır. Zihin seviyesi düşük cemiyetler putsuz yaşayamaz; dokunulmazlığı olan fikir, şahıs onlar için hazır puttur; onu alabildiğine övmek serbesttir; hatta teşvik edilir; ama "Şu olay şöyle değil miydi?" diyenin başına nelerin geleceği belli olmaz. Onun adına gösterilen tahammülsüzlükle fikir hayatı çöle dönüşür. Yeni bir fikir, ezberlerini bozan husus, alışkanlıklarına çarpar; beyinsizlerin reaksiyonunu her zaman tahmin etmek güçtür. Herhalde bunun için Durali Yılmaz sembolleri kullanmak zorunda kaldı. Nietsczhe'nin dediği gibi "Benim sözüm bu kulaklar için değil" diyerek anlayabilene hitap etmenin yolunu tuttu.

Bu roman kültür seviyesi yüksek bir ülkede yayımlansaydı, ondan söz etmek için gazete sütunları dar gelir, manşetler kullanılırdı. Fikir ve sanat çevrelerinde ne demek istediği hakkında ne tartışmalar yaşanırdı. Romanda yazarın fikri şudur demek mümkün değildir; her karanlık kuyuya bir ışık damlası gönderiyor; okuyucuya adeta gör ve düşün diyor.

".... İşte göründüler... Sabahki ıssız evler, bomboş sokaklar; sesini yitiren kent. İnsanlara sevinçle bakıyorum. Onlara koşmak istiyorum. Fakat bu siyah şapkalar ne?.. İnsanlar bir şapka ormanının altında yürüyorlar. Şapkalar, çekilin oradan; insan kardeşlerimin gözlerini görmek istiyorum." dedikten birkaç sayfa sonra feryadı basıyor: "Evden kaçıyorum, bu kentten kaçıyorum; yalnızlıktan kaçıyorum. Dahası yitirdiğim belleğimden kaçıyorum; yeni bir geçmiş oluşturmak üzere. Kendimden kaçıyorum, yeni bir ben bulabilmek ümidiyle." İnsan kendisinden kaçabilir mi? Gittiği yere kendisini, dertlerini de götürmez mi? Yeni bir ben bulmak kurtuluşumuz mu, ölümümüz mü? Toplumsal felaketlerimizi inkâr kabil değil; ama yeni bir ben milli intihardır. İntiharla kurtulmak mümkün mü? Sosyal konularda çaresizlik yoktur, yeter ki hastalığı teşhis edebilecek beyne sahip olalım.

Bir milletin tarihinden kopması, milli hafızasını yitirmesi, ölümü demektir. Yazar bu durumu kabullenmek istemiyor: "Önümde uzanan ölüm. Bu benim kendi ölümse, konuşturabilirim onu. Ölmeden önceki günlerimi soracağım; geçmişimi konuşturacağım... Yüreğime düşen bir umut ışığı; bu ışığı söndürmemek için çırpınıyorum. Sönmemeli, büyümeli bu ışık. Konuş ey şapkasız ölü, konuş!... Hangimiz gerçeğiz sen mi ben mi?"

Millet bir bütündür; bugünkü durumunun işaretlerini bin yıl önceki varlığında bulamıyorsak, o bir sosyal varlık olamaz. Elbette ki odun gibi de değildir; değişirken de kendi olmak için değişir; kendinden kurtulmak için değil. "...Çevremde yerleşim yeri yok, ama okul yapılıyor. Mezardakilerle torunları ve daha sonrakileri birbirine bağlayan işaretler kaldırılıyor birer birer."

Durali Yılmaz'ın "Donuklar" romanında tebliğ, reçete, kötüleme, putlaştırma yok. Sayfalar elle tutulur bir ızdırapla dokunuyor. Bu roman Ahmet Haşim'in "O Belde" şiirinin nesirde karşılığıdır. O Belde'nin konusunu sorsak, edebiyatçıların çok çeşitli cevaplar vereceğinden şüphe yok. Neyi anlatıyor desek, yine farklı cevaplar alırız. Ama edebiyattan anlayan hiç kimse "O Belde"ye şiir değildir diyemez. İşte gerçek sanat budur; okudukça yenilenir, yenilendikçe okuyucuyu cezp eder; tıpkı "Donuklar" gibi.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sosyoloji ilmimizin gelişmesi

Mehmed Niyazi 2010.11.01

Sosyoloji bilimi bize İkinci Meşrutiyet döneminde Batı'dan gelmiştir. Vakıa Müslüman olarak İbn Haldun gibi çağlar boyunca ışık saçan çok değerli sosyologlar yetiştirmiş bir medeniyetin çocuklarıydık.

Ama bu bilimin Batı'da 19. yüzyılda adı konmuş, disipline edilmişti. Kurucusu kabul edilen Comte ülkemizde tanınıyordu; fakat onun bizdeki etkisi "Pozitif felsefe" adını verdiği sistemindeki bazı genel fikirlerinin politikacılarımız tarafından Batılılaşma prensipleri gibi algılanmasından ibaretti. O devir aydınlarımızda pozitivizm bilim anlamına geliyor, aynı zamanda her türlü ruhi telakkinin antitezi olarak kabul ediliyordu. Bu bilim, oluşmasından sonra uzun süre geçmeden Batı'da Durkheim, Le Play ve Demolins gibi ciddi idrakler yetiştirdi. Cumhuriyet öncesi aydınlarımızda içine sürüklendiğimiz buhranlara çare bulmak hayati bir sancı haline gelmiş olmalı ki, yarım yamalak takip edebildiğimiz Batı bilim ve fikir dünyasında Ziya Gökalp, Durkheim'i keşfetmişti.

Karşı olanlar Gökalp'i eleştirmek için; "Ne olacak, Durkheim'in ülkemizdeki takipçisi" derlerdi. İzzeddin Şadan hocamız da sosyal dertlerimizin bir türlü çözümlenmemesini Gökalp'a bağlar, hatta "Durkheim Fransa'da millet muarızı olarak tenkit edilmiş, sürülmüş, bizim mütefekkirimiz de onun fikirleriyle milliyetçilik yaptı." tarzında yakınırdı. Bu ve diğer söylenenlerde hakikat payı bulunmakla beraber Gökalp'in bilim hayatımızda bazı öncelikleri bulunduğunu inkar edemeyiz.

Comte'nin açtığı çığır içinde yetişen Durkheim'in, bazı konularda yararlandığı üstadını bütünüyle takip ettiğini söylemek yanlıştır. Durkheim'e göre modern hayat işbölümüne dayanır; fakat bunun toplumda parçalanmaya sebep olabileceğini görmüş, doğuracağı sonuçları "Sosyal İşbölümü" adlı eserinde ele almış, maziden kopuşun nasıl bir felaket olduğunun idrakine varmış, "İntihar" kitabını yazmıştır. "Din Hayatının İptidai Şekilleri" adlı çalışmasında dinin sosyal birliği sağlayan esas müessese olduğu fikrine varmıştır. Herhalde eserin adından dolayı, yanlış anlaşılmalara sebep olmuş, dine karşı bir tavrı bulunduğu zannedilmiştir. Durkheim'in önemli tarafı fertlerle cemiyetin, yani parça ile bütünün izah edilemeyeceğini öne sürmesidir; bir başka söyleyişle önemli olan kolektif şuurdur; fert, payına düşeni ondan alır. Tanımadığımız bir insanın, milliyetini genellikle tahmin etmemiz bize Durkheim'in görüşüne hak verdirir.

Gökalp'in Durkheim'den aldığı yöntemdir; neyin neye sebebiyet verdiği, hangi problemlerin nasıl çözümleneceğine dair ölçülerdir. Durkheim'in yaşadığı cemiyetle, kendisinin yaşadığı cemiyetin farklı olduğunun Gökalp şuurundadır. Sosyal bilimler bizatihi amaç değildir; toplumun hizmetinde kullanılacak araçtır. Yapılan araştırmalarla varılan sonuçlar, cemiyette etkili olacağı için önemlidir. Osmanlı'nın en dramatik döneminde yaşayan Gökalp, devleti nasıl dağılma sürecinden kurtarabileceğimize dair düşünceler geliştirdi. Hüseyinzade Ali Bey'den esinlenerek, "Türkleşmek, İslamlaşmak, muasırlaşmak" şeklinde formüle ettiği bu kavramların onun anladığı anlamda içini doldurabilseydik, bugünkü sıkıntıları çekmez, çok daha iç açıcı bir yerde olurduk.

Osmanlı'nın son maarif nazırlarından Emrullah Efendi'nin yardımıyla 1914'te Gökalp, Darülfünun'da sosyoloji ve metafizik kürsülerini kurdu. Din bir milletin ruhu ve hayatıdır; metafiziksiz kültür, sanat, şahsiyet, dolayısıyla millet olmaz. Bunu bildiği için sosyoloji ile metafiziği birbirinden ayrı düşünmedi.

Malta'daki sürgünden dönen Gökalp memleketi olan Diyarbakır'da çıkardığı "Küçük Mecmua"da sosyal felsefeye dair makaleler yazıyordu. Cumhuriyet hükümeti onu Ankara'ya davet etti; 1923 yılında "Türkçülüğün Esasları" adlı eserini yayımladı; bir yıl sonra da öldü. Siyaset, fikirlerin icra mevkiidir; ama önce fikir olacak ki icra mevkiinde bulunanlar onu uygulayabilsinler. Gökalp bu açığı kapatabilmek için ömrünü verdi; ne çare ki onu okumuyor, "Türkçü" olarak yaftalayıp geçiyoruz. Matematik, fizik, kimya gibi bilimler beynelmileldir; sosyal bilimler ise milletlerin ve dinlerin damgasını taşırlar; bunun için yerli fikir olmadan toplumun dertlerine çare bulmak mümkün değildir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ömer ağabey

Mehmed Niyazi 2010.11.08

Ömer Rasih Öztürkmen, neslimizin birkaç has ağabeyinden biriydi. Mehmed Emin Alpan, İrfan Atagün, Vecihi Ünal, Ömer Öztürkmen, Türkiye Gazetesi'nin onlara tahsis ettiği odada çalışırlardı.

Bizler onları haftanın belirli günlerinde ziyaret ederdik. Ömer ağabey kalp ameliyatı olunca üçünün de dünyası kararmıştı. Ömer ağabeye sezdirmeden, birbirlerine ve yakın dostlarına sık sık, "Ömer ağabeyimizin durumu iyi

değil; Allah gecinden versin." derlerdi. Üçü de birbirlerinin ardı sıra rahmete kavuştular. Onları bu dünyadan tek tek uğurlayan Ömer ağabeyimiz ise geçtiğimiz çarşamba günü bu fani âleme veda etti.

Ömer Öztürkmen'i altmışlı yıllardan beri tanırım. Gıpta edilecek bir İstanbul beyefendisiydi. Tercüman Gazetesi'ne büyük atak yaptırdığı için basın dünyasındaki lakabının 'mimar' olduğunu bilirdik. O dönemde içerisinde bulunduğumuz camianın en büyük arzularından biri, günlük bir gazete çıkararak dünya görüşünü ifade etmek ve milletin dertlerini gündeme taşımaktı. Mehmed Emin Alpkın'ın gayretleriyle Bab-ı Ali'de Sabah Gazetesi yayın hayatına başladı. İşin gerektirdiği birçok imkândan mahrum bir gazeteydi. Kendisine çok saygı duyduğu Mehmed Emin Alpkın, "Ömer! Gel gazetenin başına geç!" deyince Ömer Öztürkmen her şeyi bırakıp gazetenin sorumluluğunu üstlendi. Değer verdiği bir insanı kırmamak için pek çok şeyden bir anda vazgeçti. Kariyeriyle ilgili endişeleri bir kenara bırakıp hizmete koştu. Biz onun çıkardığı gazeteyi severek okurduk.

Ömer ağabey İrfan Atagün gençliklerinde komünizmle mücadele etmek için Kara Kedi adlı mizah dergisini çıkarmışlar. Ömer ağabey sonraları yıllarca Necip Fazıl'ın Büyük Doğu'sunun yazı işleri müdürlüğünü yürüttü. Aziz milletimizin hak ettiği mevkiye gelmesi, yeni nesillerin iyi yetişmesi için ne çileler çekti. Kimlerle tanıştı, onlarla neler konuştu. Bir gün Büyük Doğu'nun basıldığı Yeni Gün Matbaası'nda kitaplarının tabı ile meşgul olan Burhan Toprak'la karşılaşır. Necip Fazıl'la aynı dönemde Paris'te bulunduklarını bildiği için Toprak'a o döneme dair hatırladığı bir anekdot olup olmadığını sorar. Burhan Toprak gülümser ve "Üstad söz konusu olur da anekdot olmaz mı?" der. "Anekdot, dahilerin hayat tarlasına farkında olmadan serptikleri tohumlardır. Anekdot neyse ama ben size tarihî bir hadise anlatayım. İhtiyarlığında Bergson'a sorarlar, 'Yerinize bırakabileceğiniz biri var mı?' diye. Bergson'un cevabı şu olur: "Ben klasik felsefe ile meşgulüm. İsteyen çalışarak bir bilim dalına hakim olabilir. Gayretli bir kimse felsefenin herhangi bir dalında da mesafe alabilir. Ama klasik felsefe bilimlerin verdiği sonuçlardan bir dünya inşa etme çabasıdır. Bu konuda çalışkan olmak gerekli ama yeterli değildir; yetenek de gerekir. Maalesef bugüne kadar bu ikisini birleştiren birine rastlamadım. Yalnız, Necip Fazıl isimli bir Türk genci var; olağanüstü yetenekli fakat derbeder."

Ömer ağabey Kerküklü olduğu için İngilizcenin yanında Arapça da bilirdi. Bir süre Londra büyükelçiliğimizde kültür ataşeliği yaptı. İzne geldiği günlerden birinde Necip Fazıl'ı ziyaret eder. Avrupa'nın kültür ve sanat hayatından söz ederlerken Ömer ağabey, "Üstad! Londra'da 20. yüzyılın önemli şairlerinin antolojisi hazırlanıyor. Türkiye'den de iki şaire yer verildi." deyince Necip Fazıl, "Öteki kim?" diye sorar. O da "Yahya Kemal, efendim." diye cevaplar. Necip Fazıl'ın özgüvenini bundan daha çarpıcı anlatan bir anekdot herhalde yoktur.

Süleyman Demirel, hayatı boyunca muhafazakâr insanların oylarıyla siyaset yaptı ama hep başkalarına hizmet etti. Önemli mevkilere birini tayin etmek gerektiğinde hep başka zümreleri memnun edecek isimler üzerinde durdu. Muhafazakâr zümrelere hoş görünmek için ise 'Çoban Sülü' ve aslında gizli bir dindar olduğu imajlarını hafızalarda canlı tutmaya çalıştı. Ömer ağabeyin Demirel'in bu ikiyüzlülüğünü anlatmak için kaleme aldığı 'Çoban Geldi Aşka, Şapkası Başka' yazısı o günlerde anlaşılabilmiş olsaydı milletimiz birçok derde düçar olmadan uyanabilirdi. Keza Ömer ağabeyin çok ciddi deneme ve makaleleri, 'Gözyaşı Medeniyeti' isimli bir kitabı da var. Üslup sahibi bir yazardı.

Bu fani dünyada bulunduğum sürece seni kaybetmiş olmanın verdiği boşluğu ta iliklerimde derin bir hüzün olarak duyacağım kıymetli ağabeyim. Nur içinde yatasın, mekânın cennet ola.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sosyal bilimler ve zihniyet

Batı'ya yöneldiğimiz dönemlerde boğuştuğumuz en büyük güç İngiltere idi; rakibimiz bize model olamazdı. O sırada Almanya bölük pörçüktü; Fransa'yı örnek almak zorunda kaldık.

Fikirler, dünya görüşleri, telakkiler sosyal bilimlerle çok yakından ilgilidir. Sosyal bilimler arasında sosyolojinin önemli bir yeri bulunmaktadır. Bu bilim ülkemize iki kaynaktan geldi: Le Play'in görüşlerini Prens Sabahaddin, Durkheim'in görüşlerini de Ziya Gökalp temsil etti.

Sabahaddin Bey'e Batılılar "Prens Sabahaddin" dedikleri için adı fikir sistemimize böyle geçmiştir. II. Abdülhamid Han'ın kız kardeşi Seniha Sultan'ın oğlu olduğuna göre hanedan mensubu yani prens değildir. Osmanlı teşrifat sisteminde bu gibilere "sultanzade" denirdi.

Le Play sosyoloji bilgileriyle cemiyeti ele almaz; anketlerle durum tespiti yapar; bu anketler değerlendirilirken sosyal bilimler devreye girer. Le Play maden mühendisi idi; insanları da "madeniyat" ilminin usullerine göre tetkik ettiği öne sürülmüş ise de bu doğru değildir. Ömrünü sosyolojik araştırmalara verdi; ilmi bir idrak kazandığı için sosyal meselelere hal çaresi vaz eden reçeteler hazırlamakla meşgul olmadı. Kanaatine de cemiyete materyalist bir görüşle bakılmamalıydı. Materyalist görüş cemiyetin ancak mekanik şartlarını değerlendirebilirdi. Asıl olan sosyal hayatın sebeplerinin irdelenmesiydi.

Prens Sabahaddin'e göre cemiyet hür bir faaliyet içinde olmalıdır; zira hür bir atmosferde şahsiyetini bulan insanlar, fitratlarındaki değerleri gün ışığına çıkarabilirler. Cemiyetin gelişmesi de iyi yetişmiş insanlarla mümkündür. Bu bakımdan istibdad rejimi felakettir. Böyle düşünmek onu, öz dayısı Abdülhamit Han'la karşı karşıya getirdi. O da dönemin modasına uyarak mücadelesini sürdürmek için Paris'e yerleşti.

Prens Sabahaddin cemiyetleri "cemaatçi ve infiradi" olarak ikiye ayırırdı. Ona göre ilerlemiş cemiyetler gelişmelerini infiradçılığa, yani adem-i merkeziyet ve şahsi teşebbüsçülüğe borçlu idiler. Muhakkak ki iyi yetişme, hırs, nefis gibi amillerin ekonomide itici güç olarak kullanılması özel mülkiyetin esasını teşkil eder. Fakat o günün şartlarında adem-i merkeziyetçiliğin ülkeye ne kadar yararlı olduğu tartışmalıydı. Ziya Gökalp, İttihat ve Terakki'nin ideologuydu. Devlet gücünün de tesiriyle fikirleri aydınlar arasında kısa zamanda yayıldı. Buna mukabil Prens Sabahaddin, casuslukla suçlanıp bertaraf edildi. Adem-i merkeziyetçi fikirleri yanlıştı fakat görüşlerinin diğer kısımlarından pekala yararlanılabilirdi.

Laiklik ve Kilise arasındaki zıtlaşma Fransa'yı çalkantılı bir cemiyet haline getirdi. Laiklik ağır basınca metafizik dumura uğrar; dolayısıyla maneviyattan beslenen insan şahsiyetinde zaaf kaçınılmaz olur. Kilise ağır basınca da ilim tökezler. Fransa'daki fikir cereyanları ve sosyal bilimler de bu çekişmeden payını aldı. Fransa'yı örnek almayı çalışmamız bizi de benzer çalkantılara sürükledi. Böylece, Durkheim ya da Play'in yerine bu konuda çok daha fazla ciddiye alınması gereken Alman düşünür Weber'i göremedik.

Sosyal bilimciler Durkheim ekolünün Fransa'da sosyalizmin, komünizmin yaygınlaşmasına katkıda bulunduğu konusunda hemfikirdirler. Yurdumuzda da diplomalı zümrenin sosyalist meşrep ve sıkı devletçi olmasında aynı zihniyetin payının bulunduğunu kimse inkar edemez. Gökalp devletçi anlayışı milliyetçiliğin bir parçası olarak görüp gösterdiğinden, özelleştirme gibi konular gündeme gelince "vatan satılıyor" vaveylaları başlıyor. Hiç kimse düşünmüyor ki devlet sistemi düzenlenirken bürokrat zümrenin zaaflarını dikkate almak mecburiyeti bulunmaktadır. Bir yandan her gün rüşvet ve suistimalden yakınıyor, diğer yandan da devletçiliği savunuyorsanız burada bir problem var demektir. Sağcısı, solcusu hepimiz aynı toplumun çocuklarıyız; aynı özelliklere, aynı zaaflara sahibiz. Hangi iktidar gelirse gelsin aynı yakınlıklar sürecektir; bundan kurtulmanın tek çaresi devleti ekonomik hayattan çıkarmaktır. Özelleştirme gündeme gelince aydınımızın vatanın satıldığını zannetmesi sıkıntılarımızın ana kaynaklarından birisidir.

Kardeşlik Projesi

Mehmed Niyazi 2010.11.22

Hukuk öğrenimine başladığı yıldan beri sayın Servet Armağan'ı tanırım. İlk tanıdığımda İslamî bir hayatı vardı; bugün de öyle. Almanya'da bir süre aynı şehirde bulunduk; İstanbul'daki hayatını orada da sürdürerek bizlere örnek oldu. Çevresindeki herkes, özellikle çalıştığı enstitüdeki mesai arkadaşları ona çok saygı gösterirlerdi; zira Avrupalılar kendilerine benzemek gayretinde olanlara değil, asli hüviyetini muhafaza edenlere hürmet ederler.

Her şey kafalardaki reçeteye göre anlamlandırıldığı için ideolojinin olduğu yerde mantık ve vicdandan söz edilemez; bilim de onlar için hiçbir anlam ifade etmez; çünkü bütün sorunları üç beş sloganla çözerler. İnsanları ikiye ayırırlar: Onlardan olanlar ve düşmanlar. Maalesef bizim dönemimizde üniversitelerimizde bu telakki hakimdi. Oralarda ilim adamı değil, ideolojik tipler yetiştirmek asıldı. Servet Armağan genç olmasına rağmen milletimizin sorunlarının ilimle çözüleceğine inanıyordu; idealistti; hayatını inandığına tahsis etmek istiyordu. Sınavları kazanarak asistan oldu. Dünya görüşünden dolayı çok sıkıntılar çekti. Fakat, ağırbaşlılığını, ilim yapma arzusunu hiçbir zaman kaybetmedi. Hak bildiği yolda yılmadan yürüdü.

Birkaç ay önce "Ey Hakimler" adlı bir kitap yayımladı. Hukuk; bilgi ve vicdan işidir. Vicdanı teşekkül etmemiş hukukçunun elinde kanunlar ideolojik maymuncuğa dönüşür. Bu gerçeğe Eskişehir'de Said Nursi ve öğrencilerinin yargılanması sırasında şahit oluyoruz. Kitapta olay gerçek bir hukuk hocasının soğukkanlılığıyla değerlendiriliyor. Kitabın en önemli yanı önyargının ne kadar kötü olduğunu göstermesidir. Kara düşünceli olarak tanıtılan bu insanları gerek götüren muhafızlar gerekse hapishanenin yetkilileri ve oradaki mahkumlar tanıdıkça düşünceleri değişiyor. Pek çoğu Bediüzzaman hazretlerinin ya muhibbi ya da talebesi oluyor.

Armağan'ın Nesil Yayınevi tarafından bir kitabı daha neşredildi: "Kardeşlik Projesi." Bu eseriyle son otuz yılımızı kana bulayan olayları Risaleler ışığında ele alıyor. Servet Armağan Urfalıdır. Dolayısıyla bölgenin meselelerini yakından bilmektedir. Bir insanın herhangi bir etnisiteye ait olması kaderdir; bir insanı kaderinden dolayı suçlamak yahut göklere çıkarmak ilkel bir telakkidir. Armağan'ın ölçüleri İslamî'dir; insanları kaderlerinden dolayı değil tercihlerini esas alarak değerlendirmektedir.

Hepimiz ahkam kesmekte yektayız. Eski bir cumhurbaşkanı bunun Kürtlerin bilmem kaçınıcı başkaldırısı olduğunu malumatfuruşlukla söyledi. Peki Türkler kaç defa baş kaldırdı? Konya'da Yozgat'ta da isyanlar olduğu için oraları da mı farklı göreceğiz? Bu baş kaldırmaların devlete mi yoksa mahalli yönetimin zulmüne mi karşı olduğunu hiç düşünmeyecek miyiz? Dış güçlerin melanetlerinin üzerinde hiç durmayacak mıyız?

Yüzyıllarca birbirlerini boğazlamış Avrupalıların bir araya gelmek için çeşitli formüller icat ettiklerini görmüyor muyuz? Bin yıldan beri her türlü tasada, kederde, sevinçte beraber olan bu toprağın çocuklarını birbirinden ayırtırmak, şehitler diyarımızda gözü olanların ekmeklerine yağ sürmekten başka nedir?

Anayasa kitaplarında unsurlarını belirtirken laikliği ne olduğu bilinmeyen bir duruma getirdik. Bu tür kavramları adeta toplumumuzu dinden, metafizikten soyutlamak için bir vasıtaya dönüştürdük. Oysa cemiyetin çimentosu her şeyden önce dindir. İşte İran; etnik farklılıklar bakımından Babil Kulesi'ni andırıyor. Tahran'ın çevresinde on altı milyon Acem yaşamaktadır; yarısından fazlası Türk'tür; buyrun ayırtırın bakalım İran'ı.

Yarınlarda bugünleri arayacağımızdan endişe edenler Prof. Servet Armağan'ın "Kardeşlik Projesi" kitabını mutlaka okumalıdır. Dinin, milletin hayatı ve ruhu olduğunu, bütünleşmesini sağladığını göstermesi

bakımından bu eser önemlidir. Bu toprağın çocuğu olarak aziz ağabeyim Armağan'a ve kalemine sağlıklar dilerim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İki farklı bakış

Mehmed Niyazi 2010.11.29

Batılılar kendilerini insanlığın mihrakı kabul ederler; biricik arzuları da refahı elde etmektir. Bunun için başkasının çekeceği acıları hiç hesaba katmazlar. Düşünmezler ki, refahla huzur çok ayrı şeylerdir; birisi gövdemizin, diğeri ruhumuzun arzusudur. Ruhumuzda sıkıntı varsa, en son konfora ulaşmamızın herhangi bir önemi yoktur; ruhumuzun sıkıntısı gövdemizin cehennemi olur.

Ünlü medeniyet tarihçisi Rothaker, Roma İmparatorluğu'nun büyüklüğünü, ihtişamını, kendilerini evrenin merkezine oturtmalarıyla izah eder: "Biz dünyanın yüreğiyiz. Seçilmiş kavimiz; kavimlerin gözdesiyiz. Biz gerçek insanlarız. Gerçek medeniyet de, asıl hümanitas da bizdedir." Bu zihniyetin sahibi diğer insanları hesaba katar mı?

Menfaatleri için sadece insanlara değil, tabiata da acımasız davrandıklarını, Kızılderili reisi Seattle'ın topraklarını satın almak isteyen Amerika Birleşik Devletleri'nin başkanına yazdığı mektupta veciz bir şekilde anlatıyor: "...Gökyüzünün, toprağın sıcaklığını nasıl satabilirsiniz ya da satın alabilirsiniz? Beyaz adam, topraktan almak istediğini almaya bakar ve sonra yoluna devam eder... Toprak insana değil, insan toprağa aittir... Bir gün bakacaksınız, gökteki kartallar, dağları örten ormanlar yok olmuş... Her yer insan kokusuyla dolmuş. İşte o gün, insanoğlu için, yaşamın sonu ve varlığını sürdürebilme savaşının başlangıcı gelip çatmış olacak..."

Ciddi bir bilim adamı olan rahmetli Muhammed Hamidullah Bey'den Peygamber Efendimiz'in çevreye dair görüşlerini öğreniyoruz. Mekke ve Medine'nin belli bölgelerindeki ağaçları kesmeyi yasak eden Peygamber Efendimiz, Taiflilerle yapılan anlaşmaya da şöyle bir madde koydurmuştur: "Vadiler bütünü ile kutsaldır ve yasak, orada, Allah adına, vahşi ağaçlar ve av hayvanları üzerinde, her baskı, her tecavüz ve fenalık haramdır." Bununla yetinmeyip müminlere şöyle bir bildiri yayınladığını yine M. Hamidullah'ta okuyoruz: "Vace vadisinin ne dikenli ağaçları ne de çalıları tahrip edilmeyecektir. Av hayvanları da öldürülmeyecektir."

Peygamber Efendimiz'in çevreye verdiği önemi medeniyetimizin diri olduğu dönemlerde bizde de görmekteyiz. Mevlânâ Hazretleri tabiata hakimiyete kalkışmanın yanlış olduğunu, tabiatın zılgıtını davet edeceğini belirtiyor. Sultan II. Mehmed İstanbul'u fethedince, alelacele Hızır Bey'i belediye reisi tayin etti. O da ilk icraat olarak Haliç sırtlarında hayvan otlatmayı, Boğaz'da balık tutmayı yasakladı; çünkü hayvan tırnaklarının yuvarladığı toprakla bir gün tabiat harikası olan Haliç dolabilirdi. Boğaz'daki balıkların cinslerine göre avlanma zamanları tespit edilecekti.

O zaman İstanbul halkının hemen hemen tamamı Hristiyan'dı. Sokağa tükürüyorlardı. Hatta o dönemde Fransa'da "Müslümanlar niçin sokağa tükürmüyor?" diye bir kitap yazıldı; tabii bununla da kendilerinin tükürmeleri kınanıyordu. Herhalde şimdilerde aksinin yazılması gerekir. Fatih, sokaktaki tükürüklerin üzerine kireç serpirmek için bir vakıf kurdu. Buradan şunu çıkarıyoruz ki o zaman biz hem mikrobu, hem de kirecin mikrobu öldürdüğünü biliyormuşuz. Tıp tarihçileri bunun üzerinde durmalı, bugüne dek yazdıklarını gözden geçirmelidirler.

İngiliz, Fransız, Hollanda imparatorluklarının çekildikleri sömürgelerine, bir de kendilerine bakarsak, oraları nasıl talan ettiklerini idrak ederiz. Osmanlı Devleti de Avrupa'nın içlerine kadar yayıldı; dağılınca ana unsur

kendinden kopanlardan fakir kaldı. Bunu amiyane tabirle "enayilik" olarak görenler var. Osmanlı, menfaatinin nerede olduğunu görmüyor muydu? Elbette görüyordu; fakat onu hak duygusu frenliyordu. Bugün Afrika'da açlık varsa, bunda yıllarca oraları sömürge olarak kullananların payını kim inkâr edebilir?

Günümüzde küresel ısınmanın insanlığı tehdit etmesi Peygamber Efendimiz'in, Seattle'ın bakış açılarının ne kadar doğru olduğunu ispat ediyor. Yaklaşan tehditten Batılılar da payını alınca, çevreciliği cereyan olarak gündeme getirdiler. Bunun bir moda hareket kalmaması, insanlığa zarar veren üretimlerini düzenlemeleriyle mümkündür. Bu da ancak dünya görüşlerini sigaya çekmeleriyle kabildir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Osmanlı Vakıf Kütüphaneleri

Mehmed Niyazi 2010.12.06

Bir ilim adamı kitabında şöyle bir dipnot düşmenin ihtiyacını duyuyorsa, onun şahsiyeti ve yazdıklarının üzerinde durmak gerekir: "İslam dünyasında kütüphanelere dair kaynakların verdiği bilgiler başta Yusuf Eche, Filip Tarrazi, Yahya es-Saati olmak üzere birçok araştırmacı tarafından değerlendirilmiş ve bu konuda yüzlerce makale yazılmıştır.

Benim burada yaptığım, ağırlıklı olarak araştırmacıların ortaya çıkardığı bilgileri nakletmekten ibarettir. Bu bakımdan bu bölümün orijinal bir kıymeti yoktur." Bu satırlarıyla İsmail E. Erünsal bir neşter atıyor, ilim dünyamızın halini ortaya koyuyor. Yazdıklarının çağrıştırdıkları gerçek olmasaydı, ilim bakımından Nijerya ve Mısır'dan geri olur muyduk? Milletlerin hayatında ilim ve kültür dışındaki gayretler suyun üzerine işlenmiş nakış gibidirler. Bunun için geleceğimiz Erünsal gibi işin ciddiyetini kavramış ilim adamlarının çoğalmasına bağlıdır.

Bugünlerde Prof. Dr. İsmail E. Erünsal'ın "Osmanlı Vakıf Kütüphaneleri" adlı eseri elimden düşmüyor. İlmi hüviyeti itibarıyla kuru olması lazım gelen kitabını alıntılarla, dipnotlarıyla öyle güzel beslemiş ki insanı alıp götürüyor. Önsözünde Osmanlı İmparatorluğu'nda kütüphaneler de dahil olmak üzere sosyal hizmetlerin hayır sahiplerinin kurdukları vakıflarca yürütüldüğünü belirtiyor. Osmanlı, İslami anlayış ve hassasiyetle düzenlenmiş devlettir; nabzı merhametle atıyordu. Merhamet sadece insanlara değil, bütün canlılara hatta tabiata da gösterilmişti.

Çoğumuz Osmanlı'da ilk kütüphanenin Abdülhamid Han döneminde hizmete giren Bayezid Devlet Kütüphanesi olduğunu zannediyoruz. Halbuki saray kütüphanelerini bir kenara koyarsak, herhalde Bayezid'deki, devlet eliyle kurulan ilk kütüphanedir. Erünsal'dan, İstanbul'da, 1473'te Mahmut Paşa külliyesinde kütüphanenin hizmete girdiğini öğreniyoruz. II. Murad'ın Edirne'de, Saruca Paşa'nın Gelibolu'da kurdukları kütüphanelere işaretinden de bu kültür yuvalarının devletin çeşitli yerlerine serpildiklerini anlıyoruz.

Bugün bile kütüphanecilik denince kitapları rafa dizmek gibi basit bir işi algılıyoruz. Oysa kütüphane ilmin temelidir; kültür ve medeniyetin birikim ve üretim noktalarıdır. Ecdadımız bu gerçeği çok önceden kavramış, nasıl işleyeceğini kuruluş senetlerinde belirtmiştir. Vakfın en önemli kurumu 'Mütevelli Heyeti'dir. Devlet ricacı de işin önemini idrak etmiş, bir bakanlıkla vakıfların kuruluş gayesine uygun yönetilip yönetilmediğini denetleme lüzumunu duymuştur. Kütüphane personelinin temel elemanı 'Hafız-ı Kütüp'tür. Pek çok vakıf senedinde tayin edilen Hafız-ı Kütüp'te bulunması gereken vasıflar zikredilmiştir. Kütüphanenin diğer personelinin seçimleri, azılları ve ücretleri de vakıf senedinde belirtilmiş olmalıdır. Erünsal, Osmanlı dönemine ait vakıf kütüphaneleri hakkında genel bilgiler vermekle yetinmemiş, önemli kütüphaneleri ele almış; çalışan

elemanlarına, maaşlarına, hizmet gün ve saatlerine dair bilgiler vermiş. Kullandığı kaynaklara bakınca, iğne ile kuyu kazdığını idrak ederiz. Kitabı okuyunca, insanın "İlmi eser böyle yazılır" diyesi geliyor.

Vitrinlerde kitaplar çoğalıyor; ne yazık ki çok azı okunmaya değer. Kıymetli bulunanların çoğu da makas ürünüdür. Bir allamemiz, bilim tarihimizle ilgili ciltlerce eser kaleme almış. Cümleleri, örnekleri tanıdık; Sigrid Hunke'yi teşhis etmemek mümkün değil; ne gariptir ki kitabın hiçbir yerinde Hunke'yi kaynak göstermemiş. Erünsal, sadece çalışkan bir bilim adamı değil, aynı zamanda bilim namusuna da sahiptir. İlim âlemimizin içinde bulunduğu durumdan rahatsızlık duymuş olmalı ki şunları yazmak mecburiyetini hissetmiş: "Meslektaşlarımın yaptıkları araştırmalar dolayısıyla haberdar olduğum arşiv kayıtlarının hangi çalışmadan alındığının gösterilmesinde elden geldiğince titizlik göstermeye çalıştım. Maalesef son yıllarda başkalarının eserlerinden yararlanılarak ulaşılan arşiv belgelerini, aradaki araştırmacıyı aradan çıkararak kullanmak yaygın hale gelmiştir."

Ümit ederim ki Türk Tarih Kurumu'nun yayınladığı Erünsal'ın "Osmanlı Vakıf Kütüphaneleri" eserini Kültür ve Milli Eğitim bakanlıkları görürler de geniş çevrelerin yararlanması için gerekeni yaparlar.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İdeoloji ve hayat

Mehmed Niyazi 2010.12.13

Evliya Çelebi'nin Medine'ye dair yazdıkları hakkındaki Almanca doktora tezinden tanıdığımız genç ilim adamlarımızdan Nurettin Gemici, yakınlarda "Ahilikten Günümüze Meslek Eğitimi" adında dikkat çekici bir kitap yayımladı. Çarşı ve pazarda olup bitenlerden haberdar olan, mukayeseli bir mantıkla bu kitabı okursa, neleri kaybettiğimizin acısını derinden duyar. Bir zamanlar "Ben siftah ettim, komşumdan alın" diyen esnaf, günümüzde ancak menkıbelerde kaldı.

Ülkemizde meslekten mesleğe geçiş çok kolay; berber emlakçılıkta kâr görüyorsa, dükkânını kapatıp emlakçılığa başlıyor, hiç kimse de ona bu mesleği icra edebilecek niteliği olup olmadığını sormuyor. Ekonomik hayatın temelinin seviyeli mesleğe dayandığını ecdadımız fark ettiği için Ahilik teşkilatını kurmuştu. Meslek eğitimi sadece beceri kazanmak değildi; aynı zamanda o mesleğin gerektirdiği adab ve ahlakı da öğrenmekti. Adab ve ahlakın beslendiği temel esas metafizik âlemdir. Zaten etimolojik olarak meslek kelimesi 'suluki'den geldiği için manevi bir boyutu vardır. Aldıkları eğitimle bir mesleğe mensup olanlar branşlarıyla iştigal etmiş peygamberleri kendilerine pir kabul ediyorlardı. Birkaç örnek vermek gerekirse, Hz. Adem çiftçilerin, Hz. Şit hallaçların, Hz. İdris terzilerin, Hz. İbrahim sütçü ve marangozların, Hz. Yusuf saatçilerin, Hz. Zülküf fırıncıların, Hz. Lokman hekimlerin, Hz. Peygamberimiz bahçıvan ve tacirlerin piri idi. Peygamber Efendimiz'i, mesleğinin piri kabul eden bir tüccar bir başkasını nasıl aldatabilir?

Her şehirde meslek grupları kendilerine ait bir çatı altında toplanırlardı. Böylece oluşan organizasyonlar bünyelerindeki meslek erbablarının hammadde temininde, diğer ihtiyaçların giderilmesinde, zuhur eden engellerin aşılmasında yardımcı olurlardı. Aynı zamanda o meslek grubunun disiplini, geleneğinin devamını sağlar, hem de kalitesiz mal üretiminden toplumu korurlardı. Ahlağa aykırı rekabet yollarına başvurana karşı dürüst esnafın zarara uğramasını önlerdi. Bu birlikler sayesinde kunduradan hasıra kadar, imal edilen her şey belirli standartlara bağlanırdı. Söz konusu standartlardan bir kısmı 'tavrı kadim' ve 'edeb-i kadim' olarak nitelendirilen üretim teknikleriyle, bir kısmı da doğrudan doğruya üretilen eşyayla ilgiliydi. Mesela bir santimetrekarelik kumaşta kaç ilmik bulunması gerektiği tespit edilmişti. Kaliteye dikkat etmeyen zanaatkâr uyarılır; aynı yanlış yapmaya devam eden, meslekten men edilirdi. Ham ve mamul madde fiyatları, standartları Ahi birlikleri tarafından belirlenmesine rağmen devlet de sürekli denetlerdi. Çıraklık, kalfalık, ustalık ancak bu

düzen içinde elde edilirdi. Her zanaat grubu şeyh, kethüda, yiğitbaşı ve iki ehl-i hibreden müteşekkil bir lonca heyetine sahipti. Bu heyet o zanaat mensuplarının işlerine nezaret eder ve devletle işlerini düzenlerdi.

Medeniyetimizin diri olduğu dönemlerde kaderini bir başka kişinin insafına bırakmış kimse yoktu. Ekonomik hayat öylesine düzenlenirdi ki, herkes yarınlarına umut ve güvenle bakardı. Sağlıklı bir vücudun organları gibi çalışan bu muazzam sistemin en önemli unsuru sorumluluğunun farkında olan insandı. Otorite ve hürriyet öylesine meze olmuştu ki, her meslek erbabı hem devlet otoritesini hisseder hem de mesleğinin gerektirdiği hürriyetin tadını duyardı.

Medeniyet oluşturmuş Roma, Osmanlı gibi büyük imparatorluklara bakınca önyargısız davrandıklarını görürüz. "Benim kurumlarımla kimse boy ölçüşemez, ilmimiz doruk noktasını aşmıştır." diyen, dünyaya gözlerini kapatır; böylece boğazına ölüm ipliğini atmış olur. Devamlı sahip olduklarını kötüleyenler ise millî özgüvenlerini yitirirler. Roma ve Osmanlı kendi değerlerinin şuurlarında bulundukları halde, gözlerini dışarıdan ayırmadılar. Nerede güzel, faydalı bir şey gördülerse, sosyal bünyeyi zedelemekten aldılar. Kendilerininkini hor görmedikleri için geliştirmenin de yollarını aradılar. Gün geldi bizde Batılılaşma, ideoloji haline dönüştü. Neyimiz varsa, hepsini paslı örgüler olarak gördük; onlardan kurtulup Batı'nın değer ve kurumlarını alınca yaşayacağımızı zannettik. Böylece kendi akıl ve tecrübemizi hayatımızdan attık. Şuursuz taklidin her şeyimizi kurutacağını unuttuk.

İdeoloji kalıp demektir; hayat ise her an kendini tazeler; hiçbir kalıpta ona yer bulunamaz. Kim ki hayatı kalıba dökerse, toplumun hürriyetini katleder. Oysa toplumun bünyesindeki değerler ancak hürriyet ortamında göğeriirler. Nurettin Gemici, geçmişteki büyüklüğümüzün sebeplerini bize gösterirken, geleceğimizi de aydınlatıyor; yeter ki görebilen göze, düşünebilen beyne sahip olalım.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Demokrasi ve zihniet

Mehmed Niyazi 2010.12.20

"Demokrasi en az kötü olan idaredir" sözü Churchill'e atfedilir. Yirminci yüzyılın en büyük devlet adamlarından biri olarak gösterilen Churchill değil, kim söylerse söylesin, bu söz gerçeği ifade etmiyor. Şartları mevcut değilse, bazen demokrasi en kötü idaredir.

Rejimleri putlaştırmak son derece yanlıştır. Eğer bir rejim her bakımdan mutlak üstün olsaydı, dünyanın her yerinde, bütün dönemlerde o rejim tatbik edilirdi. Şunu da unutmamak lazım ki, hangi rejim olursa olsun, bir ülkede halkın kültür seviyesi düşükse, aydınında milli şuurlu, sorumluluk duygusu, hak kavramı yerleşmemişse, orada devlet hamam tasına döner; bir kirlinin elinden diğer kirlinin eline geçer.

Her rejim gibi demokrasi de bazı şartları gerektirir. İlk önce rejimi yürütenler, yani diplomalı zümre, demokrasiye inanmalıdır. 'Partim seçilirse' zihniet aydın kategorisine girenlere musallat olmuşsa, o ülkede diktatörlüğe gizli bir heves yatmaktadır. Maalesef uzun zamandan beri emekleyen demokrasimizi kesintiye uğratan bu hevestir. Yakın tarihimize göz atarsak, seçimi kaybedenlerin, demokratik rejimi zedeleyip zedelemeyeceğine bakmaksızın her türlü tahriki mubah saydıklarını görürüz. Sivil ayak bulamayan askerlerin darbe yapmaları hemen hemen mümkün değildir; ne yazık ki bizde zaman zaman darbeciler sivillerden yeterince destek bulmuşlardır.

Halkın değerleriyle diplomalıların değerleri uyumsuzluk halinde ise, demokratik rejim sağlam bir zemine oturamaz. Batı'da devleti değişik zümreler yönetmişti; aristokratlar, teokratlar, büyük toprak sahipleri, askerler.

Günümüzde ise aydınlar yönetimi ellerinde bulundurmaktadırlar. Klod Farrer'in 'Türklerin Manevi Gücü' adlı kitabında belirttiği üzere klasik aydınımız Paris doğumlu bir Fransız'dan ülkemize daha yabancısıdır. Halbuki demokrasi, millet hakimiyetine dayanır. Millette yabancı olan bir zümre onun hakimiyetini nasıl temsil edecektir?

Demokrasi, asgari müşterekleri bulunan bir toplumun rejimidir. Bütün tahriplere rağmen, Allah'a şükür, halkımızda asgari müşterek vardır. Fakat gerek siyasi, gerekse bürokratik kadroları oluşturan diplomalılarımızın asgari müşterekleri var mıdır? Rejimin kalbi olan Meclis'e kulak verince, asgari müştereklerin temeli olan din, vatan, millet konularında mutabakat olduğunu duyabiliyor muyuz?

Bize demokrasi halk hareketiyle değil, dünyanın şartlarından dolayı tepeden geldi. Öncülerinin pek çoğu da gençliklerini komitecilikle geçirmişlerdi. İnsan istese bile gömlek değiştirir gibi zihniyetini değiştiremeyeceğinden bu vasıfları devam etti; telakkilerinin sonraki nesillere intikali de demokrasimiz için ciddi talihsizlik oldu.

Demokrasinin bir şartı da, hür ve dürüst basındır. Doğru haberlerle milletin sağlıklı düşünmesine yardımcı olmalıdır. Yalan haberlerle kamuoyu etkilenir, cemiyet kargaşalığa sürüklenirse, demokrasi anarşiye dönüşür. Her anarşi demir yumruklu bir kurtarıcıya davetiye çıkarmaktadır. Bunun örneklerine son dönem tarihimizde çok sık tanık olduk. Ayrıca basınımız, hiçbir zaman samimi olmamış, devamlı çifte standart kullanarak milletin güvenini yitirmiştir. Mesela hürriyet havarisi kesilen basınımız, askerî darbeleri 'Selam sana generalim' sloganlarıyla karşılamışlardır.

Muhalefetteki partilerimiz rejimin sağlıklı yürümesinden genellikle kendilerini sorumlu saymazlar. Oy koparmak, iktidarı yıpratmak için tedavisi mümkün olmayan tahriklere başvururlar. Ülkemizin menfaatini korumakla da sadece iktidarın sorumlu olduğunu sanırlar. Halbuki sağlıklı bir demokratik rejimde muhalefetin de iktidar kadar kendisini sistemin eksiksiz yürümesinden sorumlu saymaları gerekir.

Demokrasi ile insan haklarını, hukukun üstünlüğünü bir görmek mümkün değildir. Bir ülkede vatandaşın oylarıyla yönetim değişmeyebilir; ama orada insana verilen değer hakim olan zihniyet ve dünya görüşünden dolayı bu insani kavramlar yürürlükte bulunabilirler. Demokrasi, bunlara kontrol mekanizması getirir; bir anlamda emniyet supabıdır. Bunlara riayet etmeyen yönetimi vatandaş hür iradesiyle, kansız bir şekilde yönetimden uzaklaştırır. Ama bu ulvi müesseseleri yok etmek için demokrasi bir buldozere de dönüştürülebilir; bu bir niyet ve zihniyet meselesidir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İman ve ümit şairi

Mehmed Niyazi 2010.12.27

Yılın bugünlerinde kaybettiğimiz, yattığı yerin nur olmasını dilediğimiz rahmetli Mehmet Akif milletimizin en karanlık döneminde yaşadı; o dağdağalı yıllardan yüz aklıyla çıkmamız için onu Necit çöllerinde, Almanya'da, Kurtuluş Savaşı'na halkı hazırlamak gayretiyle cami kürsülerinde, Mehmedcikle omuz omuza cephede görüyoruz.

Gün geldi bugünkü sınırlarla çizilen vatana sahip olduk; alınan sonuçta emeği geçenlerin başında Mehmed Akif de vardı. Yeni kurulan Cumhuriyet'te kravat takıp takım elbiseyi kendisine yakıştırabilen herkes ikbal mevkileri bulurken, onun, çoluk çocuğunun geçimini temin etmek uğruna Mısır'da Türkçe dersleri vermek zorunda kalması bize ne kadar şahsiyetli olduğunu gösterir.

Kütüphanede bir genç yanıma geldi ve sordu: "İkinci sınıf bir millet miyiz ki dünyaca meşhur insanlar yetiştiremiyoruz? Bunun ille de büyük âlim ya da büyük sanatkâr olması gerekmez; şarkıcılarımızın, sporcularımızın da esamisi okunmuyor."

Üzüntüsü yüzünden okunan gencin cemiyeti bir bütün olarak görmediği belli oluyordu. Her şeyimizle küçüldüğümüz bir dönemden geçerken ona akvaryumda balina yetiştiremeyeceğini anlatmak istedim.

16. yüzyıla baktığımızda her şeyimizle büyük olduğumuzu görürüz. Devlet başkanımız Kanuni, başbakanımız Sokullu'dur. Amiralimiz Barbaros, mimarımız Sinan, şairlerimiz Baki ile Fuzuli, âlimimiz Zembilli... Bugünkü devlet adamlarımızın gayreti takdire şayan; onlar bir yana sanatkârlarımız Bülent Ersoy ve Şener Şen, âlimimiz Süheyl Batum, sporcumuz Derya Büyükuncu, şairimiz de Yaşar Kemal, mimarımız sayın bilmem kim bey.

İçerisinde bulunduğumuz zamanı ele alırsak delikanlı haklıdır; fakat Hindistan'dan Viyana'ya kadar olan coğrafyada gözlerimizi dolaştırırsak, tarihin alacılığından bugüne dek insanlığı etkileyen belli başlı olayları hatırlarsak bize de bir haklılık payı çıkar. Dünya medeniyetine tesir eden eserler, toplanıp oluşmasında amil olan milletlerin adedine bölünse milletimizin payına diğer milletlerin birkaç misli düşer. Orta Asya bozkır medeniyeti, destanları, masalları, hikâyeleriyle ilim âleminin yeni yeni dikkatini çekiyor. Veriler incelendiğinde belki de ünlü Homeros karşımıza bir sahtekâr olarak çıkacak. Çünkü onun anlattıklarına benzer birçok şeyin ondan çok önce Orta Asya'da anlatılıp söylendiği ortaya çıkacak.

Tac Mahal'den Drina Köprüsü'ne kadar atalarımız nice eserler vücuda getirdi. Sultanahmet, Süleymaniye ve Selimiye insanlığın hayranlığına sebep olmakta... İmam-ı Azam'dan Hoca Ahmet Yesevi'ye, Farabi'den İbn-i Sina'ya sayısız alim yetiştirdik. Mevlânâ ve Yunus hem bir kalabalığı millet yapacak güçte sanatkâr hem de onlara yol gösterecek incelikte birer mütefekkidir. Tarihimiz o kadar önemlidir ki bizlere pek de dost olmayan Montesquieu bile İran Mektupları'nda, "Türk milleti olmasaydı, tarih olmazdı." hükmüne varmak zorunda kalmıştır.

Sosyal konularda yapılan hatanın faturasını ödemek zordur. Dünyayı dolaşan, nerede ortamını bulursa orada meyvesini veren insanlığın yüksek medeniyeti Yunanistan'da sükut ettikten sonra, İslam dünyasının kucaklarında kendisine geldi. Müslüman âlimler bu medeniyeti gerektiği gibi inceleyip alınması gerekenleri aldılar. Fakat ne onların ne de devrin insanların zihninde Yunanlaşmak gibi abuk bir düşünce geçmedi. Bilahare bizdeki bilimleri Batılılar aldılar, fakat Türk-ü perestlik gibi cereyanlar gelişmesine rağmen hiçbir zaman Doğululaşmak ya da Müslümanlaşmak gibi bir resmî ideolojileri olmadı. Tuhaflığa bakın ki Batılılaşmak iki yüz yıldır bizim resmî rüyamız; bu rüyayı gerçekleştirmek için neler yapmadık? Nasıl da acımasız davrandık, nasıl da kendi insanımızı kırdık, nasıl da üç gün okula giden çocuklarımızı kendi medeniyetine düşman yaptık? Batılılara benzediğimiz ölçüde medeni, Batı'dan uzaklaştığımız takdirde vahşi olacağımız hikâyesini uydurduk. Taklidin sadece aslını yaşatacağını ve mukallidin ruhunu öldüreceğini nasıl da anlayamadık? Heyhaat! Bu tehlikeyi görüp anlatanlara hayat hakkı tanımadık.

Gün geldi, ülkemizin kimi münevverleri kendilerine, "Ben kimim, bu hal de neyin nesidir?" diye sormaya başladılar. Palyaçoların dünyasından kaçarken kendi medeniyetleriyle karşılaştılar, oradaki inceliklerin farkına vardılar; oradaki insanlığı yeniden keşfettiler. Görüp öğrendiklerini gelecek nesillere aktarmak için gayret ettiler. Bu uğurda mağduriyetleri, mahkumiyetleri göze aldılar. Hiçbir şey yapamadırlarsa ruh mayaladılar. Onların mayaladığı göller bugün yoğurt olmaya başladı.

Milletimiz kendi ruhunu anlayanlara, kendi duygularını paylaşanlara destek olmaya başladı. Bugün üniversitede, basında, bürokraside zorlu bir mücadele devam ediyor. Süreç böyle devam eder ve milli

aydınlarımız dünyamıza ağırlıklarını koymayı başarabilirse insanlığa yeni boyutlar, yeni bir üslup ve zenginlik getiririz. Yeni Mevlânâ'lar, Yunus'lar yetiştiririz. m.niyazi@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Akademik Araştırmalar Dergisi

Mehmed Niyazi 2011.01.10

Yazılı basının iki ana unsuru vardır; biri günlük gazete, diğeri dergidir.

Günlük gazete daha çok haberleri halka yansıtır. Batılı ülkelerde kamuoyunun bilinçlenmesi ciddiye alındığı için aktüel haberler uzmanlar tarafından yorumlanır. Mesela Frankfurter Allgemeine Zeitung'da Prof. Dr. Hildegard Stausberg sadece Arjantin hakkında makale yazar; çünkü bütün akademik araştırmaları Arjantin'le ilgilidir. Kaleme aldığı değerlendirme gerçekten okuyanı doyurur. Aynı gazetede Dr. Lech'in Türkiye-İran hakkında makalelerini okumak mümkündür. Bizde ise bir köşe yazarı bugün futboldan, yarın ekonomiden söz eder. Yazdıklarının da ne kadar etkili olduğunu görüyoruz.

Bizim gibi ülkeler adeta dergi mezarlığıdır; zira dergi ilim, fikir ve sanata oturur. Batılı ülkelerde ilmi bir konferans dinlemek için bin kilometre yol katederek giriş ücreti ödeyenlere çok sık rastlanır. Bu Batılı ülkelerin düşünce seviyesini gösterdiği gibi dergi okuyucularına sahip olduklarına da işaret eder. Aksi takdirde "Der Spiegel" dergisinin milyonların üzerindeki tirajı izah edilebilir mi? Bizde ise en seviyeli bir konferansa bir avuç insan iştirak eder; dolayısıyla dergi okuyucumuz pek yoktur. Ancak bazı idealist insanlar imkânlarını riske ederek birkaç sayı süren dergi çıkarırlar. Gençliğimizde elimizden düşürmediğimiz rahmetli Necip Fazıl'ın çıkardığı "Büyük Doğu" zaman zaman kuyruklu yıldız gibi görünüp kaybolurdu. Ardından büyük gürültüler bırakarak maziye intikal eden merhum Osman Yüksel'in "Serdengeçti" dergisi yıllarca çıkmasına rağmen ancak otuzüç sayısı vitrinlerde yer alabildi. Başında Dr. Ali Bayram'ın bulunduğu "Akademik Araştırmalar Dergisi"nin ise 47-48. sayıları elimizde bulunuyor. On iki yıldan beri kesintisiz yayın hayatını sürdüren bu hacimli dergi Dr. Ali Bayram'ın organize ettiği ciddi bilim adamları tarafından hazırlanmaktadır. Elbette bir Batılı ülkede böyle bir dergiyi gün ışığına çıkarmak için idarehanesinde pek çok insan emeklerini birleştirirler. "Akademik Araştırmalar Dergisi"ni inceleyince, emeği geçen akademisyenleri bir kenara bırakırsak, Dr. Ali Bayram, yazı işleri müdürü Abdullah Uysal, abone ve halkla ilişkiler yetkilisi Abdullah Esin'in bu güzelim hakemli dergiyi bizlere sunduklarını görürüz. Herhalde bu da bize has bir olağanüstülüktür.

Bilim şüpheden doğduğuna göre, bilim adamlarının şüpheci olmaları gayet doğaldır. Zihinleri belli noktalara odaklanmış; onların dışındakileri pek görmezler, ilgilenmezler; adeta koza gibi ördükleri dünyada yaşarlar. Kamuoyundaki pozisyonlar, mevkiler onları hiç ilgilendirmez; rüyalarında bile zihinlerindekiyle meşguldürler. Aynı zamanda son derece müşkülpesenttirler; emeklerinin değerlendirilmesinden bir türlü tatmin olmazlar. Bu tip insanlara Almanlar "Welt fremd" yani "Dünya yabancı" derler. Söz konusu karakter yapısına sahip insanların bir araya gelmeleri, müşterek gayretle bir ürünü halka arz etmeleri hemen hemen imkânsızdır. Yıllardan beri Ali Bayram'ın bu imkânsızlığı başarması her türlü takdirin üstündedir.

Avrupa'da her yıl kültür başkenti seçilir. Kanaatimizce bu seçim o şehrin, hatta o ülkenin turizmine katkı amacını gütmektedir. İstanbul'un ise gerek kültür, gerekse coğrafya bakımından farklı bir konumu vardır. Kültürü çok eskilere dayanan İstanbul, kadim Roma'nın önemli merkezlerinden biriydi. Bizans ve Osmanlı'ya uzun yıllar başkentlik yapması da adeta kültür kümelenmesine sebep olmuştur. Kazmayı vuran mutlaka tarihin bir boyutu ile karşılaşır.

Gençliğimizde sıkça uğradığımız Marmara Kahvesi'nde İstanbul'la ilgili sohbetler yapılırdı. İzzeddin Şadan, Bizans'ın başkenti olarak tamamının "Konstantinopolis" olduğunu, "İstanbul" kelimesiyle de Sarayburnu'ndan Edirnekapı'ya kadar olan bölümün kastedildiğini ifade ederdi. İstanbul'a ilk Müslümanlar fetihle girmemişlerdir. Daha önce yerleşenler vardı. Herhalde uzaktan bakan Müslümanların o şehrin kendilerine ait olduğunu ifade etmek için "orada çok Müslüman var" anlamında "İslambol" dedikleri rivayet edilmektedir. Cumhuriyetimizle bu bölgesel ad bütün şehre mal edildi.

"Akademik Araştırmalar Dergisi" her aydının sahip olması gereken bilgi ve kültür hazinesidir. Kütüphanemizi zenginleştirecek bu eser "Tarihte ve Günümüzde Medeniyet Şehri İstanbul" resimleri ihtiva eden bir cilt ile de güçlendirilmiştir. (www.academical.org, 0216 4611983) m.niyazi@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yemen

Mehmed Niyazi 2011.01.17

Kalabalık bir heyetle Yemen'i ziyaret eden Cumhurbaşkanımız Sayın Abdullah Gül'ü San'a halkının içten sevgi gösterileriyle karşılamasını milletçe gururla ekranlardan izledik.

Yemen, kültürü çok eskilere dayanan bir ülkedir. İmamların adeta başkent olarak kullandıkları stratejik bir harika olan Şerare'deki yaklaşık bin metrelik bir uçuruma yapılmış olan taş köprü, günümüzde bile medeniyet tarihçileri için soru işaretidir. Her bakımdan cazip olan Yemen, Etiyopya'nın işgaline uğrar. Etiyopya ordusunun kumandanı, Afrika'dan, Yemen'den, çeşitli bölgelerden insanların Kâbe'yi ziyaret ettiğini fark ederek, San'a'da Kâbe'ye benzer bir mabet yaptırır; buna rağmen ziyaretlerin adresi değişmeyince, Kâbe'yi yıkarak insanların sadece kendi yaptırdığı mabedi ziyaret etmesini sağlamak için kalabalık ordusuyla Mekke'ye hücum eder. Mekke'ye yaklaştığı sırada, kaybettiği develerini aramaya çıkmış olan Peygamber Efendimiz'in dedesi Abdülmuttalip ile karşılaşır. Abdülmuttalip'in, develerini görüp görmediğini sorduğu Habeş komutanı şu cevabı verir: "Ben sizin Kâbe'nizi yıkmaya geliyorum; sen hâlâ develerini arıyorsun." Abdülmuttalip'in verdiği karşılık son derece düşündürücüdür: "Kâbe'nin sahibi var. O, orayı korur; ben develerimi bulmak zorundayım." Ertesi gün Etiyopyalıların Kâbe'ye yaptıkları hücum, eabil kuşlarının devreye girmesiyle bozguna dönerek geri çekilmeleriyle neticelenmiştir.

Bizim Yemen'le ilgimiz, 1517 yılında Mısır'ın Osmanlı Devleti tarafından alınmasıyla başlar. O sıralarda Mısır'la birlikte Yemen de Memlûklerin hakimiyetindeydi. Osmanlı Devleti, üst düzey yetkililerinden bir grubu Yemen'e gönderip tespit edilen hususlara dair, dağlık bölgelerde Şia'nın Zeydiye mezhebi, Tehame denen çöl bölgelerinde ise Şafii ve Hanefi mezheplerine mensup insanların yaşadıkları gerçeğinden hareketle, her bölgede yaşayan insanların inançlarına göre bir düzen kurup çekildiler.

Aradan bir süre geçtikten sonra, İran'la Portekiz anlaşarak Yemen'in güneyindeki Babü'l-Mendep Boğazı'nı işgal ederler ve işgali Kuzey Deniz boyunca kuzeye doğru yaygınlaştırırlar. Kâbe'yi ziyaret etmek isteyen Müslümanlardan adeta haraç almaya başlayan bu iki devletin zulmünden kurtulmak isteyen Müslümanların feryadı Osmanlı'ya kadar ulaşır. Orta Asya bozkırlarında tarihin olaylar teknesinde yoğrularak oluşan gövdesiyle bütünleşen Mekke ve Medine'den gelen ruhu, haşmetli Osmanlı'nın Yemen'den yükselen feryada bigane kalmasına izin vermezdi. Özdemir Paşa kumandasında, Süveyş kasabasında bir donanma inşa eden

Osmanlı ordusu, harekete geçerek İran ve Portekiz işgalini sona erdirdi. Bugünkü Etiyopya ve Yemen'de Özdemir Paşa ve oğlu Osman Paşa, adil bir nizam kurup çekildiler. Bugün bile iki Etiyopyalı alışverişlerinde sözlerinden dönmeyeceklerini ifade etmek için Kanuni Sultan Süleyman'ı telmihen "Akt-i Süleymani" derler.

1848 yılında İngilizler Hindistan'a gidip gelen gemilerine ikmal yapmak için Aden hükümdarlığından bir yer kiralarlar. Bir gece kirayla ilgili bir ihtilaf bahanesiyle kalabalık bir orduyla Aden'i işgal ederler. Bunun üzerine Osmanlı buraya müdahale etmek mecburiyetinde kalır. Kapitülasyonların yürürlükte olduğu o dönemde Batılı ülkeler ve Ruslar hemen hemen bütün şehirlerde konsolosluklar açar ve muhtemel yeraltı kaynaklarını ellerine geçirmek için akıl almaz ölçülerde faaliyetlerde bulunurlar. Aleyhteki bütün propagandalara rağmen halkın çoğunluğu Osmanlı'nın yanında yer alır. Yemen'deki bu amansız mücadele her aklıma geldiğinde Üsküplü Osman'ı, Hakkârili Mehmed'i, Sudanlı zenci Musa'yı Fatihalarla anıyorum.

Yemenlinin iki sıkıntısı var; biri cahillik, diğeri ise fakirlik. Yüze fosfor sürmek, ateş yutmak gibi cambazlıklarla emperyalistler halkı kandırmaya çalışırlar. Osmanlı'yı çok uğraştıran Yemen İmamı ise 1910'da yapılan anlaşmayla Osmanlı'ya sonuna kadar sadık kalmıştır. Hatta Mondros Mütarekesi haberi gelince İmam şöyle demiştir: "Bu yalandır; devletimiz galiptir. Mağlup da olsa ekmeğimizi paylaşır yaşarız; korkmayın."

401 yıl Yemen'de kaldık; Mondros Mütarekesi gereğince oradaki askerlerimiz Hudeyde'ye gidip teslim olacaktı. Atının üzerinde yol alan kolordu kumandanımız Tevfik Paşa'yı, kolunu, bacağını kaybetmiş gazilerimiz, aileler ve ordumuz takip eder. San'a'nın kalbi olan Şerare meydanına gelince gözyaşları içinde onları uğurlayan halkın arasından Recep Ali'nin sesi yükselir:

- Allah yansuru Âl-i Osman!

Bütün San'a halkı kendisine eşlik ederek gazi kolordumuzu "Allah yansuru Âl-i Osman" nidalarıyla uğurlarlar. Burası manidardır ki birçok Arap memleketlerinde bu slogan artık sonuna bugünkü devlet yöneticilerimizin adları eklenerek kullanılıyor. m.niyazi@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Var olmanın sırrı

Mehmed Niyazi 2011.01.24

Bizde sosyal konularda anabilim dalı hukuktur, Batı'da felsefedir.

Elbette bu bir rastlantı değildir, bizim değerlerimizin temelini adalet oluşturur; çünkü kul hakkı ateşten bir parçadır. Kılı kırk yararak üzerinde durulmuş, tevzii de vicdanı teşekkül etmiş erbabına bırakılmıştır. Hükümet ve meclisin hakkın tayin ve tevziinde yetkisi yoktur; onlar sadece amme intizamını düzenlerler. Öyle zannediyorum ki, sistemimizin sağlamlığı, kuvvetlerin gerçekten birbirlerini dengelemeleri pek yakında Batılıların da dikkatini çekecektir. Zira her geçen gün o sisli ülkelerde hem gayrimemnunlar çoğalmakta, hem de hakkı düzenleyen özel hukukun ciddi bir uzmanlık gerektirdiği anlaşılmaktadır. Onlar sistemimizi uygularlarsa bizde de gündeme gelir.

Felsefenin temeli ise şüphedir. Batı, inancından genellikle memnun olmamış, devamlı kendisi ve çevresiyle mücadele halinde bulunmuştu. Bu da felsefi sistemlerin doğmalarına sebep olmuştur. Felsefe ilimlere ufuk açmakla beraber, filozoflar hayatın özüne dair vazgeçilmez kıratta hiçbir şey söylememişlerdir. Hayat canlı bir organizma gibidir; izmlerin kasvetli bodrumlarına sığdırılmaz; her an kendini yeniler; başka ufuklara boy atar.

Filozoflar sadece birbirlerinin yanlışlarını yakalayıp kütüphanelerin raflarını doldurmuşlardır. Fakülte koridorlarındaki ihtiyaç bunakla genç züppeye de tartışma malzemesi üretmişlerdir.

Batı toplumları sınıflıdır. Sınıfların oluşmasında güç önemli faktördür. Bunun için güç Batı toplumlarında belirleyici unsurdur. Mesela düello bu konuda dikkat çekici bir örnektir. Yüzyılımızın başlarına kadar haklının ortaya çıkarılması, yahut hakların iadesi için güçlülük mücadelesi yapıldı. Düelloda kazanan, prensip olarak haklı sayılırdı. İslam toplumlarında ise hak sahibi, adalet anlayışından dolayı güçlüdür. Bu gerçeği Hz. Ebubekir'in şu sözü veciz bir şekilde ifade etmektedir: "Ey nas! En zayıfınız, hakkını alıncaya kadar nezdinde en güçlüdür."

Milletlerarası ilişkilerde Batıların gücü daha da hoyratlaşır; hiçbir sınır tanımaz. Hedeflerine ulaşmak için kutsal saydıkları her mefhumu göz kırpmadan çiğnerler. Papa'nın "Müslümanlara karşı İncil'e edilen yeminin önemi yok" deyip Haçlı seferlerine önayak olduğunu tarihten bilmiyor muyuz? Devletler hukukuna, insan haklarına işlerine geldikleri yerlerde riayet ederler; hatta bunları iç işlerine müdahale etmek istediklerine karşı silah olarak kullanırlar.

Birkaç sebepten dolayı biz hâlâ Batı'nın boy hedefiyiz. Son çağlar, Batı ile mücadelemizin tarihidir; Batılılar ise tarihle iç içe yaşarlar; aramızda geçen dramatik olaylar zihinlerinde tazedir. Ayrıca İslam ülkeleri arasında sosyal yapımız, devlet tecrübemiz, stratejik önemi olan küçümsenmez toprağımız ile bir yerlere gelebilme ihtimalimiz var. Biz ne kadar, "Sizinle aynı medeniyeti paylaşıyoruz; tarihî iddialarımız yok" desek de ancak kendimizi inandırırız. Bir yabancı devlet adamının ziyareti sırasında protokol gereği söylediği medeniyetimizi övücü sözleri bizleri kandırmamalıdır. Bizden nasıl bir parça koparacaklarına dair devamlı hesaplar yapmaktadırlar. Ve bu gaye ile araştırma merkezleri, enstitüler kurmakta, bütün çifte standartları da mubah saymaktadırlar. Her ne kadar zaman zaman Batılılardan "Artık kutsal vatan yok, kutsal insan var; bu insanın dini, milliyetinin farklı olması ona bakışımızı değiştirmez" gibi kulağa hoş gelen sözler işitsek de, bunların siyasî manevralardan ibaret olduğunu unutmamalıyız.

Bu toprağın çocukları, Batıların ağızlarından düşürmedikleri bütün insanî sloganların, kurbanını arayan satırlardan farksız olduğunu unutmamalıdır. Menfaat temin etmek, siyasî hedeflerine varmak için, boğazlamak ve boğazlatmak onlara göre meşrudur. Varlığımızın yegâne teminatı kuvvettir. Bunun da biricik yolu "düşmanınızın silahlarına sahip olmak"tır. Gerisi laf ü güzaftır. m.niyazi@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir yiğidi uğurladık

Mehmed Niyazi 2011.02.07

Haydarpaşa Lisesi'nin son sınıfında yatılı okurken öğretimin başladığı ilk günlerde en arka sırada oturan uzun boylu, aslan yapılı bir delikanlı dikkatimi çekti.

Dursun Ali Çemberci adındaki Rizeli bir gençti. O dönemde disk, gülle atma, güreş, futbol gibi konularda okullarda seçmeler yapılır, takımlar liselerarası müsabakalara katılırdı. "Vücudun müsait, niçin spor faaliyetlerine katılmıyorsun?" diye sorduğumda kıyafeti olmadığını söyledi. Durumdan haberdar ettiğim beden eğitimi öğretmeni, "Gelsin bakalım." dedi. Ne disk ne de gülle atmanın usulünü biliyordu. Hocanın verdiği gülleyi savurunca, en çok atanı iki misli geçti. Kısa bir sürede sadece bilekli değil, yürekli olduğunu da fark eden hocamız onu sık sık uyarırdı; "Oğlum, kendinden korkman gerektiğini sakın unutma; her an birisi elinde kalabilir."

Daha sonra hocanın tavsiyesiyle Fenerbahçe Kulübü'nde gülle atma çalışmalarına katılmaya başladı. Antrenmanda onu dünya güreş şampiyonlarımızdan Adil Atan görünce sanki bir hazine keşfetmiş gibi oldu. "Delikanlı sen gülle atmayı bırak, güreşe başla; seni dünyada kimse yenemez." Maalesef o sıralarda imkânları sınırlı bir gencin hem spor yapması hem de öğrenimine devam etmesi pek mümkün değildi.

Değişik fakültelerde okurken de yine aynı yurtta kalıyorduk. Yükseköğrenim gençliği adına Milli Türk Talebe Birliği'nin, Türk Milli Talebe Federasyonu'nun yetkilileri konuşuyorlardı. Menderes hükümetine yapılan darbenin ortamını hazırlamak için öğrenci kuruluşlarının oynadığı rol bilindiğinden yetkililerin burunları Kafdağı'nda idi. Kendilerinden olmayanları "Kuyruk, mürteci, gerici" olarak suçluyor, sindiriyorlardı. Hükümet ve basın onları destekliyordu. Bir grup genç olarak bunlarla kıyasıya mücadeleye giriştik. Birbirimize söylemiyorduk, ama hepimizin güvendiği Dursun Ali'ydi. Birkaç cedelleşmede karşısındakileri feci şekilde hırpalaması ona ve çevresindekilere şerirliğin işlemeyeceğini anladılar. Çok geçmeden başta Milli Türk Talebe Birliği, Türk Milli Talebe Federasyonu ve diğerleri milletimizin vicdanının sesini aksettirmeye başladı. O kurumlardan cemiyetimizin kaderinde etkili olan pek çok genç yetişti; bilinsin bilinmesin oraların bu atmosfere kavuşmasında Dursun Ali Çemberci'nin payı ölçülemez. Fakat herhangi bir vesile ile "Bu başarılarda payım çoktur" demedi; çünkü diğergamlık onun karakterinin asli unsuru idi.

Hiçbir zaman gücünü bir zavallıya, çaresize karşı kullanmazdı; kuvvetliyim, vurduğum yerden ses getiririm diyerek horozlanmazdı; devamlı iyilikten, dostluktan yanaydı. Yıllarca özel bir yurtta müdürlük yaptı. Ramazanlarda her akşam kuru fasulye pilavı kendisi pişirir, fakir öğrencilerle beraber iftar ederdi. Harçlığı olmayana, kitap alamayana yardım ederdi. Bunları yaparken de insan ayırmazdı; ne fikrine ne de zikrine bakardı; onun yönünden Allah'ın kulu olması yeterliydi.

Müdürlük yaptığı yurda Necip Fazıl sık sık uğrardı; hali tavrından dolayı Dursun Ali'ye "Yeniçeri" derdi; bazı öğlenleri de Dursun Ali'nin yatağına uzanır, uyurdu. Bir gün uyandığında, yatağın başucundaki dolapta bulunan kitapları incelemeye başladı. İki ünlü şairimiz "Şiirimizde Aşk", "Şiirimizde Tabiat" gibi beğendikleri şiirleri konularına göre tasnif edip kitaplaştırmışlardı. Necip Fazıl'ın "Sakarya Türküsü"nü de "Şiirimizde Tabiat" kitabına almışlardı. Bunu gören üstadın yüzünde hayret ifadesi belirdi; "İhtilal alevini tutuşturacak eseri tabiat şiirlerinin arasına koyanda tornacı kadar zevk ve sanat anlayışı yoktur."

Nihal Atsız Bey'le İzzeddin Şadan Bey çok iyi dosttular. Bir gün imzasız bir mektupla Nihal Atsız Bey'in şakasını tehdit olarak algılayan İzzeddin Şadan titreyerek elindeki mektubu; "Hayatım tehlikede" diyerek masaya koydu. Mektubu okuyup bakışlarını ona çeviren Dursun Ali; "Hocam bunu yazanın şaka yaptığı anlaşılıyor. Sonra biz sağken sen sadece Azrail'den kork; ben-i ademini hakkından geliriz." demesi üzerine İzzeddin Şadan'ın yaşlı yüzüne gülümseme serpti.

Çoluk çocuğunun geçimini sağlamak için kitap ve kırtasiye dükkanı işletmeye başladı. Orası da fakir ve fukaranın uğrak yeri idi. Bu yiğit ve altın kalpli insanı geçtiğimiz hafta kaybettik. Yattığı yerin nur olmasını diler, ailesine, Alaaddin Koçak gibi yakın dostlarına sabırlar niyaz ederim. m.niyazi@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çanakkale Savaşı gerekliydi

Mehmed Niyazi 2011.04.04

Kısa bir süre önce doksan altıncı yılını idrak ettiğimiz Çanakkale Zaferi için bazıları "Bu savaş gerekli miydi?" diye sorup ilave ediyorlar: "Alman ittirilmesiyle Birinci Dünya Savaşı'na bulaştık. Hiç sebebi yokken İttihatçıların

aptallığıyla o cehennemin içine düştük, bir daha da derlenip toparlanamadık."

Kimileri de "Bu kadar okumuş gencimiz orada öldü de ne oldu? Üç yıl sonra müttefikler İstanbul'a girdiler. Üç yıl kazanmak için bu kadar evladımıza kıymaya değer miydi?" serzenişinde bulunuyorlar.

Demir ve kömür ekonomideki stratejik değerini petrole bırakmıştı. O dönemde en çok petrol rezervinin Osmanlı topraklarında bulunduğu biliniyordu; Kerkük'te, Musul'da, Kuveyt'te. Bu savaş, petrollerimizin paylaşılması için çıkmıştı. II. Abdülhamid Han petrolden dolayı çıkacak dünya savaşını sezmişti. Savaşta okyanuslara hakim olan İngiltere'nin yer alacağı blokun galip geleceğini de tahmin etmişti. İngiltere'den gemi alıp onlardan daha güçlü donanma oluşturmamız mümkün değildi. Donanma kıyılarda iş yapar; iç kısımlar için kara ordusuna ihtiyaç duyulur. Bu gerçekten hareket eden Abdülhamid Han şöyle düşündü: "Güçlü bir kara ordusu hazırlayabilirsek, kopacak dünya savaşında İngiltere, Rusya'yı tercih etmeyip bizimle ittifak yapar. Kuvvetini pahalıya satmak istemesi, İngiliz İmparatorluğu'nun can damarı olan Hindistan yolunu tehdit eder duruma gelmesi, Rusya için handicap oluşturur." "Donanmayı İstinye'ye çekti"; "Zırhlılarımıza yosun bağlattı" yaygaralarına aldırmadı; kara ordumuzu modernize ederken İngiliz subaylarından yararlandı; aramızda doğacak uyum sorununu azaltmak istiyordu.

Abdülhamid Han'ın en büyük korkusu İngiltere, Fransa, Rusya ve Almanya'nın bir araya gelerek bizi haritadan silmeleri idi. Bunların arasına İstanbul-Bağdat, İstanbul-Medine demiryollarının imtiyazıyla bir bomba atmak istedi. İmtiyazı İngiltere'ye vermek arzusundaydı; fakat İngiltere istekli olmayınca Almanya ile anlaştı. Hiç değilse böylece dört büyük devletin bize karşı ittifak yapmaları riski azalıyordu.

Bölüşülmemizin planını çok gizli bir tarzda İngiltere, Fransa ve Rusya yapmıştı. Güya bundan haberimiz yokmuş gibi, Kırım'a dinlenmeye gelen Rus çarına, hükümetimiz 21 Mayıs 1914'te İçişleri Bakanı Talat Paşa'yı ittifak yapmak için gönderdi. Çar, "Rus milletinin İstanbul'a ihtiyacı var" diyerek reddetti. Ertesi gün Talat Paşa, hükümetin 'B' planını devreye sokup saldırmazlık paktı teklifinde bulundu, Çar buna da yanaşmadı. Talat Paşa eli boş dönünce, Fransa ve İngiltere'ye Cemal Paşa'yı gönderdiler. Onlar da "Rusya sizi yanımızda görmek istemiyor" bahanesiyle bizimle ittifak yapmadılar. Bu sırada Saraybosna'daki suikastla I. Dünya Savaşı başladı. Sivil ve askerî yetkililerimiz şöyle bir değerlendirmede bulundular: Savaşa girmezsek, İngiltere, Fransa ve Rusya, Almanya'yı bir yılda yenerler, üzerimize gelirler, yeryüzünde tozumuzu bırakmazlar. Almanya'nın yanında yer alırsak, yenilebiliriz; fakat savaş iki veya üç yıl uzatır, savaş aleyhtarları çoğalır, muhalefetler hareketlenir, bir şeyler kurtarma imkânımız doğabilir. Savaşa girdik.

Lenin, Rusya'dan kaçmış İsviçre'de yaşıyordu; onunla anlaşma yapıldı; Alman marklarıyla Rusya'ya girmesi sağlandı. Rusya'daki Müslümanlar da Osmanlı'nın rahat nefes alması için Lenin'e destek verince, komünizm, Çarlığı sarsmaya başladı. İngiltere ve Fransa komünistlere karşı kalabalık ordusundan yararlanmayı düşündükleri Çar'ın yardımına koştular. Çanakkale geçilseydi komünizm devrimi olmazdı. Trabzon'a, Erzincan'a kadar gelmiş Rusları kim durduracaktı? Irak, Filistin cephelerinden de İngilizler, Fransızlar üzerimize geliyorlardı; Anadolu'da buluşmaları nasıl önlenecekti?

Şunu da gözden kaçırmamalıyız; üç yıl sonra İstanbul'a gelen müttefiklerle, o gün gelecekler aynı değillerdi. Müttefikler, Çanakkale'de 282 bin askerini kaybetmişlerdi. Şuaybe'de, Kutü'l Amare'de, Filistin'de, Galiçya'da, Batı cephesinde Almanlara karşı zayıatlarını da göz önünde bulundurursak, ne derece takatsiz düştüklerini idrak ederiz. Müttefikler güçsüz kaldıklarından, arzu ettiklerini elde etmek için Yunanistan'ı üzerimize saldırttılar. Milli Mücadele'de kiminle savaştığımızı düşünürsek, Kurtuluş Savaşı'mızın, I. Dünya Savaşı'yla başladığını idrak ederiz.

Evet, binlerce gencimiz hayatlarının baharında biçildiler, analar, babalar gözyaşı döktüler; milletçe bunun acısını hâlâ çekiyoruz; aydın çocuklarımızdan mahrum kalmamız acımızı daha da derinleştiriyor. Ama neylersin

ki ölmesini bilmeyen milletlerin vatani yoktur.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hikmetler yumağı

Mehmed Niyazi 2011.04.25

Dostum Yaşar Değirmenci, zamanın eskitemediğı, insanlara yol gösteren hikâye, anekdot, hatıra, nükte, güzel sözleri bir araya getirerek gün ışığına bir kitap çıkarmış.

Eğitimci olduğı için bir insan yorulmadan nasıl öğrenebilir düşüncesiyle bu hikmetler yumağını hazırlamış. Sadece kitabın arka kapağındaki yazısının başladığı şu cümleleri göz önünde bulundurursak, çalışmanın büyük bir emek ürünü olduğunu teslim ederiz: "Sevgisiz zekânın bizi küstah yaptığı, sevgisiz adaletin bizi zalim yaptığı, sevgisiz diplomasının bizi ikiyüzlü yaptığı, sevgisiz başarının bizi kibirli yaptığı, sevgisiz zenginliğin bizi hasis yaptığı, sevgisiz gücün bizi zorba yaptığı, sevgisiz inancın bizi bağınaz yaptığı bir dünyada yaşıyoruz."

"Fırtına Çıktığında Uyuyabilmek" adını verdiği kitabı okurken dudaklarımızdan gülümseme eksik olmuyor; sık sık da bizlere "Ne güzel söylemiş" veya "Olmaz böyle şey" dedirtiyor. Olayları, anekdotları, veciz sözleri öyle başarılı derlemiş ki, insan kültürler, yüzyıllar arasında dolaştığını bir an bile unutmuyor.

Kitabında bir dünya aradığını vurguluyor, bu biraz da Peyami Safa'nın 'Simerenya'sını andırıyor; ama azıcık derin düşünürsek, arzuladığı dünyanın hayal âleminde kalmasına sebep bulamayız. Yüreğimizi dinler, ihtiraslarımızı vicdanımızla sigaya çeker, acizin, çaresizin yerine kendimizi koyabilirsek, onun arzu ettiklerini bu yalan dünyada gerçekleştirmememiz için bir sebep kalmaz: "Komşuların, dostlukların, arkadaşlıkların, akrabalıkların, vefakârlıkların hayatımıza yansıdığı bir dünya... Nefsiyle, inadıyla, öfkesiyle değil, aklıyla, idealiyle, yüreği ile düşünenlerin dünyası."

Ne Doğu'ya ne de Batı'ya gözünü kapamış. Eserine Hölderlin'in "Hiçbir şey insan kadar yükselemez ve onun kadar alçalamaz." sözüyle başlamış; bir Çinli filozofun anekdotuyla bitirmiş. Lili adında Çinli bir gelin aynı evde yaşadığı kaynanasıyla geçinemez; onu zehirlemek için bir bilgeye başvurur. Bilge, ona hazırladığı zehri verir ve sıkı sıkıya tembih eder: "Bu zehirden her gün azar azar yemeğine atacaksın; fakat kimsenin bir şey fark etmemesi için hem kaynana çok iyi davranacak hem de yemeklerini lezzetli pişireceksin." Söyleneni yapan Lili'ye kaynanası çok iyi davranmaya başlar, Lili de onu sever. Yaptığından pişman olduğundan, panzehir almak için gittiği bilge ona şunu söyler: "Sana verdiklerim vitamindi. Gerçek zehir beyinlerinizdeydi. Sen ona iyi davrandıkça, o sana karşılığını verdi ve nefret yerini sevgiye bıraktı."

Kitapta Gandi'nin şu sözüne de yer vermiş: "Yasalara dayanan adli yargılamadan daha büyük bir yargılama vardır ki, bu da her kişinin kendi vicdanıdır." Vicdan, kanunları yaparken ve uygularken vazgeçilmez bir unsurdur. Sofokles 'Antigone' piyesinde kanunların milletin vicdanını aksettirmesi gerektiğini haykırır, aksi takdirde onun zulüm vasıtası olacağını belirtir. Bilhassa uygulayanlarda vicdanın teşekkül etmesi şarttır. Yine eski Yunan'da bir söz var: "En beğendiğin sözünü söyle seni idama mahkûm edeyim." Tatbik edenlerde vicdan teşekkül etmemişse, o ülkede kanunlar adaletin anahtarı olmaktan çıkar, ihtirasların, ideolojilerin maymuncuğu haline gelir.

Kitaptaki bazı olaylar beni yıllar öncesine götürdü. Lisenin son sınıfında seksenden fazla öğrenciydik. Her yerde okul olmadığı için aileler çocuklarını okula geç yaşlarda gönderirlerdi. Arkadaşlarımızın pek çoğu yirmili yaşlarındaydı. Bir hocamız günün birinde "Gusül abdestini bilenler el kaldırsın" dedi. Üç el kalktığını hatırlıyorum. Değirmenci'nin anlattığı şu olay da pek farklı değil: "... Kenan Evren devlet başkanıdır ve Kurban Bayramı yaklaşmaktadır. Evren, eşi vefat ettiği için kızı ve damadıyla yaşamaktadır. Bir akşam yemeğinde damadına 'Oğlum Kurban Bayramı yaklaşıyor, yakınlarda bir imam bul, kendisine vekâlet ver, kurbanımızı kesiversin.' diye tembih eder. Evren, ertesi akşam damadına sorar: 'Kurban işini hallettin mi?' Cevap Evren'i şoke edecek mahiyettedir: 'Hayır baba, bugün cumartesi, noterler kapalı, onun için imama vekâlet veremedim.'"

Bu cehaletin önüne geçmek amacıyla din dersleri mecburi yapılır. Sözü edilen konuda Paşa'nın damadı yalnız değildir; "Hac mevsimi yine Kurban Bayramı'na denk geldi" diyen mi, "Teravîh nedir?" diye soran mı toplumumuzda eksik? Aydınlarımızın zihinlerindeki soruları burçlarla, fallarla halletmeye çalıştıklarını gazetelerde görüyorum. İnsanoğlu ya dine, ya hurafeye inanacaktır. Unutmayalım ki, hurafenin yegâne panzehiri dindir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Romanda üslup

Mehmed Niyazi 2011.05.09

Aynı anlamı ifade eden cümle farklı şekilde söylenebilir veya yazılabilir.

Söz konusu maksat bir olmakla beraber farklı anlatmanın etkileri değişik olur; çünkü cümle kuruluşları, kelime seçimleri, vurgulamalar birbirinin aynısı değildir. Muhatabındaki algı öznenin karakterini de yansıttığı için "Üslup aynıyle insandır" denmiştir. Bir konuyu ilmi bir idrakle ele almak, aynı hususu romancı olarak işlemek birbirinden farklı dili kullanmayı gerektirir; zira ilim adamının niyeti başka, romancınıninki başkadır. İlim adamı bir konuyu gün ışığına çıkarmak, muhatabını ikna etmek ister; romancı ise okuyucusuna ufuk açmanın, konuya farklı şekilde bakma yeteneği kazandırmanın peşindedir. Bu konuda Don Kişot çarpıcı bir örnektir; yaşadığı döneme intibak edemeyen Don Kişot, bir akıl doktorunun nezdinde hastadır; durumunu tıp ilmine uygun bir tarzda açıklar. Cervantes ise onu bir roman kahramanı olarak ele almış, dikkat çekici yönlerini öne çıkaracak maceralarını anlatmıştır. Vakiâ Cervantes'in naklettiği olaylar Don Kişot'un akli dengesinin yerinde olmadığını bize göstermekle beraber, bu iki anlatım arasındaki fark, aynı insanı iki ayrı tip olarak algılamamıza sebep olmaktadır.

Romancılar da konuları farklı şekilde ele alırlar. Bazısı olaylarla, kahramanlarının ruh hali ve karakterleriyle bir tezi işlerken, bazısı da olayları anlatarak okuyucuya farklı bir atmosfer solutmanın peşinde görünürler. Bu ikinci tip romancıların sanat anlayışları portakalı andırır. Hiç kimse vitamin almak için portakal yemez; ama portakal yerken vitamin alır. Herhangi bir gaye gütmeyen, sadece okuyucularını eğlendirmek isteyen Mişel Zevako gibi romancılar da vardır. Hemen belirtmek gerekir ki, seviyeli bir romancı ele aldığı konuya göre üslup kullanır. Mesela Don Kişot'u yaşatan, bizlere sevimli yapan Cervantes'in kullandığı üsluptur. Cervantes'in kahramanına uygun o güzelim üslubu olmasaydı, sıradan bir akıl hastası olan Don Kişot kimseyi ilgilendirmezdi.

Aynı anlama gelen kelimelerin uzunluğu, kısalığı, musikisi etkisini değiştireceği için dikkatli bir sanatkâr bunların üzerinde durur. "O Belde" şiirindeki kelimelerin yerlerine eşanlamlılarını koyup okusak, bir komediyle

karşılaşırsınız. Ayrıca söyleyene göre aynı cümle farklı anlamlar kazanabilir. Bir romancının, bir hanımefendiye "Vay alçak!" dedirtmesiyle, babacan bir adama aynı şeyi söyletmesi okuyucuda aynı etkiyi yapmaz. Hanımefendi "Vay alçak!" derken karşısındakinin seviyesine işaret eder; babacan ise çocuklarının düşünmediği hususları hesaba katmış, bir hinoğlu hinle karşı karşıya bulunduğunu da anlatmış olabilir.

Üslupta yazan veya konuşanın içinde bulunduğu ortam da etkili olur. Bir başka söyleyişle kahramanın pozisyonu üslubuna yansır. Bir savaşı yöneten kumandanın karargâha çektiği telgrafta kullandığı üslupla, o savaşın atmosferini okuyucularına teneffüs ettirmek isteyen romancının üslubunun bir olmayacağı açıktır. Aynı savaşı anlatmak isteyen romancıların da üslubu başka başkadır; burada yazarların yetişmeleri, edindikleri edebi tecrübe, yetenek ve mizaçları devreye girer.

Üslup konusunda Tolstoy şöyle bir olay nakleder: "Turgenyev'e ölümünden uzun bir zaman önce sordum: 'İvan Sergeyeviç niye artık yazmıyorsun?' Bana şu cevabı verdi: 'Yazmam için biraz âşık olmam gerekir. Şimdi yaşlandım ve artık âşık olamam, işte bunun için de yazmayı bıraktım.'" İyi bir üslup analizcisi, aşkın Turgenyev'in üslubunda oynadığı rolü herhalde teşhis eder. Kanaatimce aşk, coşkunluk demektir; edebi eser de sadece beyinle değil, aynı zamanda yürekle yazılır. O coşkunluğu duymuyorsa, kaleme alacağı eser "Babalar ve Oğullar"ı gölgeler diye düşünmüş olabilir.

Tolstoy, üsluptan ne anladığını şu cümle ile izah ediyor: "Bir kimse kalemi mürekkep hokkasına batırdığı zaman kendi vücudundan bir parça hokkada bırakmadıkça yazmamalıdır." Arnold Bennette'nin "Yazar, yaşadığı dakikadan başka şey görmeyen, mazi hakkında hiçbir şey hatırlamayan bir bebek veya çılgın gibi görmeli." cümlesinden romancının nötrleşmesi, olayı aynen nakletmesi gerektiğini anlıyoruz.

Üslup, olay hakkında kullanılan yöntem, cümlelerin kuruluşu, seçilen kelimelerdir. Olay, "Ardında ne olacak?" sorusuna cevap aradığımız süreçtir. Plan, olayın nasıl anlatılacağına dair yapılan tasarıdır. Tez, yazarın bu olayı niçin kaleme aldığının tespitidir. Bütün bunlar eserin etini, kemiğini, ruhunu oluşturur.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ya bir ya da yok olacaksınız

Mehmed Niyazi 2011.05.16

Özel bir organizasyon için İstanbul'a gelen Müslüman basketbolcu Kerim Abdülcabbar, Osmanlı hakkında şu değerlendirmede bulunmuş: "Dünyanın çeşitli yerlerinden insanlar devlet hizmetine girerdi; kriter başarılı olmalarıydı."

Abdülcabbar, ABD'de ırkçılık probleminin olduğunu, Osmanlı Devleti'nde böyle bir problemin bulunmadığını belirtmiş. Ünlü basketbolcunun sözleri Prof. Neumark'ın hatıralarında geçen bazı olayları hatırıma getirdi. Almanya'da Yahudileri giyim kuşamlarından, tavır ve davranışlarından hatta şivelerinden teşhis etmek mümkün değildir. Fakat Almanlar, soyadlarından kimin Yahudi asıllı olduğunu bilirler. Devlet felsefeleri ırkçılık üzerine bina edildiğinden soyadı değiştirmek mümkün değildir. Bu nedenle komik hatta müstehcen soyadlarına çok sık rastlanır.

Neumark Almanya'da doğmuş, büyümüş; Alman okullarında okumuştur. Belki Yahudi dilini bile bilmiyordu. Sinagoga gidip gitmediğini yazmıyor; gitmiyorsa büyük ihtimalle Yahudi asıllı olması da kendi hatırına bile

gelmiyor, davranışlarını pek etkilemiyordu. Nazi fikriyatı devlet sistemine hakim olunca kendisine, "Sen Yahudisin, tehlikelisin!" denmiş, devlet hizmetinde bulunmasına son verilmiş.

Almanya'dan dışlanan bu bilim adamlarının fizikçi, kimyacı, matematikçi olanlarını ABD aldı. Einstein, Eisenberg gibileri de bunların arasındaydı. Böyle bilim insanlarından mahrum olmayı göze almak cinnet değil de nedir? Almanya'dan kaçan tıpçı, hukukçu, iktisatçı bazı bilim adamları da ülkemize geldi. Bunlardan biri de Neumark'tı.

1933 yılı... Memleketimiz çok fakir; milletimiz savaşımlardan çıkmış; eli iş tutan insanımız az. Okuma yazma oranımız çok düşük. Üstelik Neumark'ın muhatap olacağı insanlar Müslüman; onların da fanatik olmasından ürküyor, çünkü İslamiyet hakkındaki düşüncesi peşin hükümlerle yoğrulmuş. Onu kabul eden bir başka devlet de yok. İlk gün göreve başlamak üzere endişeli bir şekilde üniversiteye gider. Üniversitenin bahçesine adım atınca soldaki postaneyi görür; oraya yönelir. Çalışanlar arasında bir zenci görünce şaşırır. Kartını yazarken zenciyi ve çalışma arkadaşlarının ona nasıl davrandığını izler. Yanındakilerle şakalaşarak, gayet dostane bir muameleye tabi tutularak çalıştığını görür. Neumark rahat bir nefes alır; kartını, "Demek ki bu topraklarda ayrımcılık yok, ben de burada yaşayabilirim." diye sevinerek yazar.

Bu konuda Batı'nın ölçüleri ilkindir. İnsanları kaderlerinden dolayı dışlayabilir, yeteneklerini önemsemeyebilir. Kendisinden olmayanı düşman kabul eder. Avrupa'nın bu hastalığını, ABD de farklı bir şekilde devşirmiştir. Hepsisi de yabancı oldukları için beyazlar kendi aralarında pek ayrımcılık yapmadılar ama ayrımcılığı kendi renklerini taşımayan zencilere yönelttiler.

Osmanlı'nın ölçüsü İslamî idi. Anne-babamızı, milletimizi seçmekte en azından beşeri ölçülerimize göre hür değiliz, bunlar bizim kaderimizdir. Allah'a inanan bir insan, onun takdir ettiği kadere nasıl düşmanlık besler?

Batılıların aklı başında, vicdan sahibi olanlarının kurtulmak istediği ayrımcılığı bu topraklara taşımak vebal değil midir? Kader beni Sakarya'nın Akyazı ilçesinde dünyaya getirdi. Abdülhamid Han zamanında kanallar açıldığı için bu bölge bataklıktan kurtulmuş, göç almaya başlamış. Müslüman olan pek çok kavim yaşamaktadır; hiçbirini ayrı milletler olarak görmeyiz. Amcamıza gösterdiğimi hürmeti yaşlı bir Boşnak'a, Çerkez'e, Kürt'e gösteririz. Rahatça kız alıp veririz. Bu dokuyu bozmaya kimin ne hakkı var? Sosyal bünyemizi dinamitleyenlere Batı'nın kucak açması neden aklımızı başımıza getirmiyor? Sorulsa, bütün yetkililerinin teröre karşı olduklarını söyleyecekleri Belçika'da Sabancı'nın katillerinin kollarını sallayarak dolaşmaları bizlere çok şey anlatmıyor mu?

Ne gariptir ki ırkçı olan Avrupa'nın dinî körlüğü yoktur. Yüz binlerce Boşnak, gözlerinin önünde şehit edilirken sadece seyretmediler; katillere yardım ettiler. Bu zavallıların onlara göre Müslüman olmaktan başka suçları var mıydı? Avrupalı, dininden ve kültür havzasından olmayanı düşman görür. Müslüman olduktan sonra Türk ile Kürt'ün hiçbir farkı yoktur. Bugün onların değirmenine su taşıyanlara yardım edebilirler. Onlardan umdukları bitince, onlara duydukları dostluk da biter. Tarih bize bunu anlatıyor.

Varlığımızın teminatı ecdadımızın şu sözünde gizlidir: Ya bir olacaksınız ya da yok olacaksınız.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kitap okuma yarışması

Kitap okumadığımızdan hepimiz dertliyiz. Geri kalışımızda en önemli unsur gördüğümüz bu konuda makaleler yazar, bir Müslüman olarak Kur'an'ımızın "Oku" emrinden söz eder; ama okumayı bir türlü sevedemediğimizden yakınız.

Hâlbuki ilmiyal kültürünün çocuklarıyız, yani kitap hayatımızın asli unsurudur; sonradan keşfettiğimiz bir meta değildir. Diğer alışkanlıklar gibi kitap okuma alışkanlığı da çocukluk yıllarında kazanılır. Hiç kimse ilmi, felsefi bir eserle okumaya başlamaz; okumanın zevkine varmamızda roman, hikâye, şiir etkili olur. Bu zevke erenin hayatından kitap eksik olmaz; belli bir mesleğe yönelirse kendisini ilgilendiren konulardaki eserleri de rahatça okur.

Maalesef diplomalılarımız genellikle ideolojik tiplerdir. Bütün doğruların düşüncelerinde, güzelliklerin telakkilerinde bulunduğuna inanırlar. Öğretmenlerimiz de bu zümreye dahil olduğundan çoğunlukla ideolojik kitaplar tavsiye ederler. Belli bir gözlükle dünyaya bakan, bütünlüğünü kavrayamaz. Sanata ideoloji girdi mi, tabiiliğini kaybeder, lezzeti kaçar. Sanatta telkin olmasına rağmen, bu tip yazarlar tebliğde bulunurlar; dolayısıyla kalemlerinden kötü ürünler çıkar. Bunlardan birini okumak zorunda kalan öğrenci eline aldığı romanın ilk sayfasını çevirirken ne kadar kaldı diye sonuna bakar. Ensesindeki saçları çekerek birkaç sayfa okur ve atar. Yine öğretmenin tavsiyesiyle babasının verdiği harçlığa kıyarak bir roman daha satın alır, aynı serüveni yaşar; kitap okuyamadığı kanaatine varır; bir daha da eline almaz.

Bizde savaşa gidenler dini, milli merasimlerle uğurlanırlar; giden dönerse gazi, ölürse şehit olacaktır. Gazi, şehit anası, babası, eşi olmak her kula nasip olmaz. Savaşlar birbirini kovaladığı için Anadolu dullar memleketi haline gelmişti. Batılı ve doğulu seyyahlar kadınınımızın iffetini göklere çıkarmalarına rağmen, ünlü bir romancımız, çocuklarını dualarla askere gönderen bir köyü ele almakta, orada yaşayanları yerin dibine batırmaktadır. Cephede vatani, namusu için çarpışanların eşleri, sağlık sorunu dolayısıyla askere alınmayan bir genci paylaşamazlar. Bir başka romancımız ise, bir askerine sığınan subayı ele alarak, halkımızı akla hayale gelmeyecek tarzda aşağılamaktadır. Bu tip romanları okumamakla milletimiz kendisine saygısını belirtmektedir.

Van Öğretmenler Derneği'nin düzenlediği "Kitap Okuma Yarışması"nın sonuçları açıklanacağı büyük salonu pırl pırl öğrenciler, heyecanlı anne ve babalar doldurmuştu. Beni okuttukları kitaplar ilgilendiriyordu. Çünkü Peyami Safa'nın, "Dokuzuncu Hariciye Koğuşu"nu, Refik Halit'in "Sürgün"ünü, İstrati'nin "Sokak Kızı"nı okumak isteyip de yarıda bırakanla hiç karşılaşmadım. Bizde okunmaya değer kitaplar tanıtılmadığı için bir kenarda unutuluyor. İlköğretimde dünya çocuk klasiklerinden "Yürekdede ile Padişah", Tolstoy'un "İnsan Ne ile Yaşar" , "Benim Küçük Dostlarım", "Mutlu Prens" ve benzeri çok önemli kitapları okutmuşlardı. Liseliler için ise listelerinde "Beyaz Gemi", "Faust", "Gülistan", "Gençlerle Başbaşa" gibi kitaplar yer alıyordu. Aytmatov'un "Beyaz Gemi"sini , Sadi'nin "Gülistan"ını, Oscar Wilde'ın "Mutlu Prens"ini okuyan çocuk, kitabın ne olduğunu tanır, okuma zevkini tadar.

Takdimleri yapan o kadar başarılı idi ki, profesyonel bir spiker getirdiklerini zannetmiştim. Fevzi Demirağ adında bir öğretmen olduğunu öğrenince şaşırdım. Yarışmada mutlaka objektif ölçüler kullanılmış olmalı ki, hiçbir itiraz olmadı; sonuçlar ilan edilirken salon alkışlarla dolup taşıyordu. Başarılı öğrenciler madalyalar, çeşitli eşyalar, bilgisayarlarla ödüllendirildiler. Milli Eğitim Müdürü Ali İhsan Sayılır ile Vali Münir Karaloğlu okumanın önemini belirten veciz konuşmalar yaptılar.

Van, görülmeye değer bir ilimizdir. Beni havaalanında karşılayan emekli öğretmen Suphi Ertaş ile öğretmen Mehmet Emin İnan günlerini bana ayırdılar. Van'ın tarihi yerlerini, Edremit, Gevaş ilçelerini dolaşırken Anadolu insanının konukseverliğindeki sıcaklığı yüzlerinden hiç eksik etmediler.

Ertesi gün Van Öğretmenler Derneği Başkanı Adnan Şen bizlere Van'ın nefis kahvaltısını ikram etti. Şehitliği, göl kıyılarını dolaştık. Havaalanına Adnan Şen ve Fevzi Demirağ'la beraber geldik. Uçağa binerken bir gün önce

taniştığım insanlardan değil de yıllardan beri dost olduğum kişilerden ayrılıyormuşum gibi yüreğıme hüznü doldu.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Necip Fazıl'ın şiirimizdeki yeri

Mehmed Niyazi 2011.05.30

Her büyük şairin şiir anlayışı ve şiirden beklediği farklıdır. Mesela Mehmet Âkif şiirde aruz veznini asıl kabul eder; sanatı sanat için yapmayı lüzumsuz bulur; yararlı olmasını ister.

Sanatını milletimizin ayağa kalkmasında, kültür ve medeniyetimizin inşasında kullanır. Büyük bir tevazu ile "Şiirimde sanat arayan bulamaz." der ve ilave eder: "Benim mecazla, hayalle içim yoktur." Elbette ki şiirini kalıcı kılan sanattır; "Çanakkale Şehitleri", "İstiklal Marşı", "Bülbül" şiirlerindeki mecazları, hayalleri, şiirdeki diğer bütün unsurları kullandığını nasıl görmezden gelebiliriz. Fakat şiirinde en önemli gaye milletini, ümmetini dertlerinden kurtarmaktır: "Ey dipdiri meyyit, iki el bir baş içindir / Davransana! Bak el de senin baş da senindir."

Yaşadığı yıllar gerçekten milletimizin en dramatik dönemidir; ama imanı ümitsizliğe engeldir. Bundan dolayı onun şiir anlayışını faydalı olmak ve ümit aşılamak tarzında özetlersek yanlış olmaz. Milletimizin ceddimize layık bir yere gelmesinde doğru olarak iki unsurun meczolmasını zaruri görüyor; ilim ve faziletli insan: "Çünkü milletlerin ikbali için evladım / Marifet bir de fazilet, iki kudret lazım."

Ahmet Haşim'e göre şair, Mehmed Akif'in tam zıddında duran insandır: "Şair ne bir hakikat habercisi, ne bir belagatlı insan, ne de bir kanun koyucudur. Şairin lisanı nesir gibi anlaşılmak için değil, fakat duyulmak üzere vücut bulmuş, musiki ile söz arasında sözden ziyade musikiye yakın, ortalama bir dildir." Kanaatince şiirde önemli olan ahenktir; mana değildir, hatta bir adım daha atarak anlamı şiirin katli sayar: "Mana araştırmak için şiiri deşmek, şakıması yaz gecelerinin yıldızlarını ürperme içinde bırakan kuşu (bülbül) eti için öldürmekten farklı olmasa gerek."

Yahya Kemal'in dünü, bugünü, yarını hakkında düşüncelere sahip olduğu bir medeniyet anlayışı vardır. Bu yönünü gerektiği gibi analiz etmeyen şiirini anlayamaz. Medeniyetin vatanda kurulduğunu belirttikten sonra fikrini şöyle açıklar: "Vatan hiçbir zaman bir nazariye değil, topraktır. Toprak ceddinin mezarlarıdır. Camilerin bulunduğu yerdir." Medeniyetteki devamlılık unsurunu ünlü Süleymaniye şiirinde şu benzetmeyle anlatır: "Ta Malazgirt ovasından yürüyen Türk oğlu bu nefer miydi?" Osmanlı'da doruk noktasına varan medeniyetimiz gücünü yitirdi. Şiirinde o medeniyete özlemini derin bir hüznü ifade etmektedir. Âkif'teki ümit, onda hüznü dönüşür.

Nazım Hikmet'in hamurunda güçlü bir şiir özelliği bulunmaktadır. Çok genç yaşlarda ideolojinin dar kalıplarına girdiğinden maalesef lirizmini yeterince eserlerine yansıtamamıştır. Hayatını verdiği komünizm milliyeti, dini reddeder; her şeyi emekle, madde ile açıklar. Ne gariptir ki bu noktada ideolojisine ters düşmüştür:

"Oğlumuzun gözleri böyle kuzey mavisini / Belki de bu yüzden bu ova bana / bizim ovaları hatırlatıyor / yahut da bu yüzden bu Leh türküsü / içimde, derinde, yarı aydınlık / uyuyan bir suyu kımıldatıyor / Lehistan'dan gelmiş dedelerimizden biri / gözlerinde karanlığı yenilginin / Saçları al kana boyalı." Milleti milletinden, dini dininden olmayan bir cemiyet ceddine kucak açmış. Ondandığı "Ran" soyadını bırakıp "Borzenski" soyadını

almakla, ırkçılığı aşamadığını göstermiştir. Irkçılığı aşamayan, insanlığın türküsü olan şiiri gerektiği gibi söyleyemez.

Necip Fazıl ise şiir anlayışını şöyle açıklar: "Şiir derin bir çiledir... Üstün bir nizamın sırrına ermeyenler onu başaramazlar. Bizce şiir mutlak hakikati arama işidir. Mutlak hakikat Allah'tır." Bu aynı zamanda kâinatın sırrına erişme gayretidir; söz konusu husus ne akılla, ne ilimle başarılabilir; akıldan ve ilimden öte bir şey gerekli olduğunu şu dörtlüğünden anlıyoruz: "Yalvardım gösterin bilmeceme yol / Ey yedinci kat gök esrarını aç / Annemin duası düş de perde ol / Bir asa kes bana ihtiyar ağaç."

Bütün sanat dalları gibi şiirin de samimiyet istediğini üstadın şu çarpıcı ifadelerinde net bir şekilde görüyoruz: "Sırtına bal sürüp tavus tüylerinin üstünde yuvarlanan ve sonra tavuslar meclisine girmeye yeltenen meşhur karganın talihine güven yoktur. Böyle talihler, malik bulundukları hilkat ve tabiat ifadesinin dış planda taklitçisi sahte özenişlerle bilhassa şiir sahasında hemen enselenmeye mahkumdur."

Üstadın yolu çetindir. Ne çare ki elindeki asa, sırtındaki heybeyle bu yolu aşmak zorundadır. Bütün engelleri aşması, ancak bütün zıtları bir araya getirerek ifadesini güçlendirmesiyle mümkündür. Dünyada şu zıtlarla bir vakıayı izah edebilen bir başka şair var mıdır: "Ben ki, toz kanatlı bir kelebeğim, / Minicik gövdeme yüklü Kafdağı / Bir zerreciğim ki arşa gebeyim / Dev sancılarımın budur kaynağı."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Demokrasi Müzesi

Mehmed Niyazi 2011.06.06

Yılın bugünleri gelince 27 Mayıs darbesini hatırlarım; milletimizin sevgilisi olan Menderes'in, idam gömleğiyle sehpaye götürülüşü gözlerimin önünde canlanır, "Silahların gölgesine sığınan efendilerinize ayaklarım titremeden idam sehpasına gittiğimi söyleyebilir misiniz?" cümlesiyle başlayan sözlerini duyar gibi olurum.

Demokrasi, milletin iradesini ve vicdanını yönetime taşımaktır; darbe ise bunlara tahammül etmemektir.

Bütün milleti karşısına almaktan endişe ettiği için hiçbir ordu sivil bir dayanak bulmadan darbe yapamaz. 27 Mayıs darbesini fişekleyen İnönü idi. O sırada Güney Kore'de huzursuzluk vardı; İnönü, bir konuşmasında mealen; "Türk milleti Güney Kore milletinden daha az şerefli değildir." diyerek, darbeyi tahrik etti. Meclis kürsüsünden "Sizi ben bile kurtaramam." demekle darbecilere moral verdi; oysa İnönü, demokrasinin eşitlik rejimi olduğunu bilecek kültüre sahipti. "Ben bile" derken ayrıcalığına vurgu yapmıyor muydu?

27 Mayıs darbesinin bahanelerinden birisi Menderes'in diktatörlüğe yeltenmesidir. Diktatörlük, her şeyden önce mizaç meselesidir. Nazik bir insan olan Menderes'in diktatörlük düşündüğünü iddia etmek eşyanın tabiatına aykırıdır. Ayrıca bizim gibi ülkelerde diktatörler askerler arasından çıkar; sivilden diktatör görülmemiştir.

Bir başka bahane Menderes'in "Vatan Cephesi"ni kurup milleti ikiye bölmeye kalkışmasıdır. Menderes, Vatan Cephesi'ni durup dururken kurmadı; ona karşı muhalefet cephesi "Güç Birliği" oluşturmuştu; o da Vatan Cephesi'ni teşekkül ettirdi. Sebep olanı değil de, kendini savunanı suçlamak ne kadar vicdani ve hukukidir?

Tahkikat Komisyonu'nun kurulması da darbenin sebepleri arasında sayılmaktadır; bu başka bir bahanedir. Meclisler istedikleri zaman, diledikleri konuda araştırma komisyonu kurarlar; vardıkları sonuçları Genel Kurul'a sunarlar. Niçin o dönemdeki Tahkikat Komisyonu darbe sebebi sayılsın da, diğerleri anayasal bir kurum kabul edilsin?

Diğer bir bahane de İnönü'nün Himmetdede İstasyonu ve İstanbul Topkapı'da öldürüleceği iddiasıdır. Yassıada Mahkemesi'nde CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek, verdiği ifadede; "Paşanın yanındaydım; ne böyle bir şeye şahit oldum ne de sezdim." dedi. Zaten ondan sonra bir daha İnönü ile yıldızları barışmadı; CHP'den ayrılmak zorunda kaldı.

27 Mayıs darbesinin tetikçileri CHP ile basındı. Anamuhalefet partisi, gençleri sokağa döküyor, basın da bilmem kaç gencin öldürüldüğünü, kıyma makinelerinde doğrandığını yazıyordu. Suiistimal iddialarını da dillerinden düşürmüyorlardı. CHP'de bu suiistimal yalanları uyduruluyor, gazeteler de manşetlerine taşıyorlardı. Darbeden sonra ne öldürülen gençlerin cesetleri ne de kimlikleri bulundu. Belki de dünyanın en tarafgir mahkemesi Yassıada'da kuruldu. On yıllık Demokrat Parti icraatı didik didik edildi. Hiçbir suiistimal çıkmadığı gibi, on yıl başbakanlık yapan Menderes'in maaş almadığı anlaşıldı. Maaş çeki tahakkuk ettirilir, Menderes imzalar, Hazine'ye devredilirdi.

Bizdeki darbeler dış desteklidir; dışarıda hazırlanır, basınımız ordunun hassas yönlerini göz önünde bulundurarak tezgâha koyar. 27 Mayıs darbesinin asıl sebebi Bağdat Pakti'dir. Paktın diğer üyeleri Irak ve Pakistan'da da darbe yapıldı. İkinci sebep ise hükümetimizin Kıbrıs'ta hak iddia etmesidir. Lozan Anlaşması'yla Kıbrıs'ı tamamen İngiltere'ye verdik. Dış Türklere söz etmek tehlikeli bir durum haline getirildi, basınımız her gün durmadan buna vurgu yapardı. Menderes hükümetinin Kıbrıs'a sahip çıkması, dış Türklere tabusunun yıkılmasıydı. Bir başka sebep de Fransa'ya karşı bağımsızlık savaşını sürdüren Cezayir'e silah yardımı yapmamızın emperyalist ülkeleri ürkütmesiydi.

Maalesef balık hafızalı bir toplumuz; çok çabuk unutuyoruz. Yassıada, Demokrasi Müzesi haline getirilirse faydalı olur. Müzenin Yassıada'da unutulmaması için Dolmabahçe'deki irtibat bürosunda bir prototipi kurulum halkın dikkati çekilmelidir. Milletimiz ünlü savcı Egesel'in 1957 seçimlerinde Demokrat Parti'den aday adayı olduğunu, seçilemeyince kin beslediğini bilmelidir. Tabii aynı zamanda Yassıada Mahkeme Başkanı Salim Başol'un, verdiği idam cezalarından dolayı Anayasa Mahkemesi başkanlığına getirilmekle ödüllendirildiğini de unutmamalıdır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çileli bir hayat

Mehmed Niyazi 2011.06.20

Yılın bugünlerinde kaybettiğimiz Peyami Safa, hayatının hangi şartlarda başladığını şu cümlelerle anlatıyor: "Benim şuurum bir facia atmosferi içinde doğdu. Ben iki yaşında iken babam ve kardeşim Sivas'ta on ay içinde öldü. Böyle kısa aralıklarla hem kocasını hem de çocuğunu kaybeden bir kadının hıçkırıkları arasında kendimi bulmaya başladım. Belki bütün kitaplarımı dolduran bir facia beklemek vehmi ve yaklaşan her ayak sesinden bir tehlike sezmek korkusu, böyle bir başlangıcın neticesidir."

Dokuz yaşında yakalandığı kemik hastalığı, onu on yedi yaşına kadar esir alır. Hastadır, ama hayatını kazanmak zorundadır: "Ayaklarında delik pabuçlar, üzerinde eski bir elbise" bulunan on iki yaşındaki Peyami, Posta-Telgraf Nezareti'nin açtığı sınavı üstün başarı ile kazanarak memur olur. Bir yıl sonra ilkokul öğretmenliğine başlar. Dört yıl süren öğretmenliğinden, zamanını kalemine vermek için ayrılır. Yıl 1918; I. Cihan Savaşı'nda yenildik; Milli Mücadele'nin arefesinde bulunuyoruz; ekmek aslanın ağzında değil midesinde; böyle bir günde hayatını kalemiyle kazanmayı göze almak, alkışlanacak bir özgüvenle mümkündür.

Bir taraftan roman, hikâye yazıyor, diğer taraftan da geçimini temin etmek için Akşam, Cumhuriyet, Tasvir, Milliyet gibi günlük gazetelerde fıkra, başmakale kaleme alıyordu. Nebahat Hanımefendi ile evlendi; Merve adını verdikleri bir oğulları dünyaya geldi. Çok geçmeden eşinin felç olması, zorluklarla dolu hayatını daha da ağırlaştırdı. Merve'nin yedeksubay öğretmen olarak Erzincan'da askerî görevini yaparken ölmesi, herhalde Peyami Safa'yı sona yaklaştıran darbe oldu.

Ömrü boyunca hastalıktan kurtulamayan, yakınlarının acılarına tahammül etmek zorunda kalan Peyami Safa, milleti için de boğuşmak durumundaydı. Balkan, I. Dünya, İstiklal savaşlarından çıkan ülkemiz yetimler, dullar memleketiydi. 1929 ekonomik buhranı, II. Dünya Savaşı milletimizi kasıp kavuruyordu. Güçlü kuzey komşumuz milletimizin bu durumundan yararlanmanın peşindeydi. Devletin nimetleriyle yaşayan Vedat Nedim Tör, Yakup Kadri ve arkadaşları "Kadro" dergisinin çevresinde toplanmışlardı; adeta devletimizin imkânlarıyla sosyalist sistem adına milletimizin kuyusunu kazıyorlardı. Peyami Safa, bu kadroyla mücadele etmek için "Kültür Haftası" dergisini çıkardı. Sosyalizme zemin teşkil etmesi için inkılapların yapılmadığını, milliyetçilik ve medeniyetçilik gibi iki önemli sebebi bulunduğunu belirtmek amacıyla "Türk İnkılabına Bakışlar"ı kaleme aldı. "Aramızdaki müfritler müstesna, hepimiz hem Doğulu hem de Batılıyız. Doğu-Batı sentezi, bizim, yani bütün insanların tarih ve ruh yapısı kaderimizdir. Doğu ile Batı arasındaki mücadele, her insanın kendi nefsiyle mücadelesine benzer. Bunların sentezi, insanın var olmak için muhtaç olduğu vahdetin ifadesidir." cümlelerinden de anlaşıldığı üzere ne körü körüne Batıcı ne de Batı düşmanı idi. Her büyük idrak gibi sentezci idi.

Sosyalizmi ülkemizde hakim kılmak isteyen Nazım Hikmet'le, Sabiha ve Zekeriya Sertel'lerle, Kemal Tahir, Kerim Sadi, Suat Derviş'le, Ankara'daki Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde kümelenen Pertev Naili Boratav, Mediha ve Niyazi Berkes, Behice Boran ve müttetikleriyle kıyasıya mücadeleye girişti. Ona hücum eden Aziz Nesin'i birkaç darbeye sindirdi. Resmi makamlar, devletin ve milletin bekasını düşünmeden "ilericilik" adına sosyalistleri destekliyorlardı. Profesörler, utanmadan öğrencileri tahrik edip aleyhine nümayişler yaptırmışlardı. Milliyetçi olduğu için komünistler, sentezci olduğu için de Batı taklitçileri tarafından şiddetli hücumlara uğradı. Çoğu zaman basında tek kaldı; bazen de yazacak gazete bulamadı; fakat yılmadı; bütün kapışmalardan galip çıkmayı başardı. Bir eski tüfeğin; "Peyami'yi ikna edebilseydik, Türkiye'yi komünist yapardık" yakınması boşuna değildir.

Bugün bayrağımızın egemenlik rüzgârıyla dalgalanmasını biraz da Peyami Safa'ya borçluyuz. Bize bağımsızlığı çok görenler ülkemizde matbuat umum müdürü, milletvekili, diplomat, profesör, rektör oldular. Peyami Safa ise geçimini temin etmek için her gün sütununda yazmak zorundaydı; öldüğü gün dahi gazetesinde yazısı yayınlandı. Ne yazık ki resmi makamlar cenazesine ilgi göstermedikleri gibi örfi idarenin baskısı altında defin merasimi yaptırıldılar. Ancak merasimi uzaktan nemli gözlerle seyreden sevenlerinin duygularını; "Beni Peyami'nin mezarı başında konuşmaktan kimse men edemez" diyerek emrivaki ile söze başlayan Nizamettin Nazif dile getirdi. Onu da Fatihalarla anıyoruz.

İlim ve metafizik

Mehmed Niyazi 2011.06.27

Sıgılığımızdan bunaldıkça çare aradığım birkaç idrakten birisi rahmetli Peyami Safa'dır.

Bugün bile konu edilemeyen meselelere altmış yıl önce el attığına şahit olmak, insanı şaşırtıyor. Balfour'un "İnancın Temelleri" adlı kitabına Brunetier'in yazdığı önsözdeki şu satırları Peyami Safa'nın "Doğu-Batı Sentezi"nden alıyorum: "İlme hayranız, fakat artık o, uğruna her şeyi kurban ettiğimiz müstebit bir put değildir. Hizmetlerinden faydalanıyoruz ve ona minnettarız, fakat artık ona bütün ümitlerimizi bağlamıyoruz. O daima bir kudret ve kuvvettir, fakat onun her tarafı sarmasına rağmen bir tek ve en tesirli kudret olduğunu kabul etmiyoruz. Onun gözünden kaçan meseleler olduğunu biliyoruz. İlim bize kâinatın kabule değer bir izahını veya tefsirini yapmaktan acizdir. Bir ahlak tesis etmekten acizdir. İnsanlığın sosyal evriminde dinin veya dinlerin yerini almaktan acizdir."

Batı'da düşünce hayatı kilisenin inhisarındaydı. Kilise ile akıl arasında yüzyıllarca kanlı mücadeleler sürdü. Akıl hayatlarında yer aldıkça eşyaya hâkimiyetleri arttı; düşmanlarına galip gelmeye başladılar. Söz konusu başarılar onları kiliseye, metafiziğe tamamen sırt dönmeye zorladı. Bu yol onları pozitivizme götürdü. İnsanın tecrübe ve müşahadesi dışında kalan, ölçülmesi mümkün olmayan, belirli sebepler ve sonuçlar zincirine bağlanmayan hiçbir gerçek yoktur, telakkisi ilim prensipleri oldu.

Fakat bu kabulün doğru olmadığı yine Batılılar tarafından ileri sürüldü. Kant'ın pozitivist görüşü sarsması Batı dünyasına yayıldı; sanatında, felsefesinde yer aldı. Bergson'un sezgiyi bilginin kaynakları arasına katması pozitivistin yetersiz olduğunu gözler önüne serdi. Olay çok geçmeden tabii bilimlerde de ispatlandı. Planck pozitivistin esasını teşkil eden fizikte süreklilik ilkesinin doğru olmadığını ortaya koydu. Ardından gelen Einstein Newton fiziğinin dayandığı zaman ve mekan kavramlarını yıktı. Onu takip eden Heisenberg, "Karanlık prensibi" olarak anılan buluşuyla çekirdek fiziğinin dünyasında realitelerin her türlü ölçülerden kaçtığını ispatlayınca pozitivistin dayandığı ölçü kavramının, tabiat bilimlerinin ve maddeci felsefenin sarsılmaz gerçek olarak benimsediği determinizm, yani sebeplerle sonuçlar arasındaki değişmez ilişki de yanlışlandı. Dolayısıyla ilmin despotizmi çöktü ve sonra onun kılavuzu olan akıldan da şüphe edildi.

Batı'nın eksiğini, yine Batılılar gördü; ilim âlemini farklı bir yöne yelken açtılar. Fakat göklerden bağını koparması Batılının gururunu okşadı; onu kâinatın merkezine oturttu; alabildiğine bir özgürlükle de karşılaşmasına sebep oldu; sadece aklıyla kendisine sınır çizecekti; çok geçmeden nefsi ile akı karşı karşıya geldi. Kendisini kontrol edecek iç dinamikleri zayıfladığı için nefsi aklına ağır bastı. Hayatına beyni değil, nefsi yön verir oldu.

İkinci Dünya Savaşı, Avrupa'da cılızlaşmış metafiziği bombardıman etti. Dahiler diyarı, o günden beri tüm insanlığa hitap edebilen bir beyin yetiştiremedi. Maneviyatın eksikliğini duyanlar onu ele geçirmek için büyük gayret sarf etmeye başladılar. Maalesef metafizik armut gibi istendiği zaman manavdan satın alınabilecek bir nesne değildir. Bir kere idrakten silindi mi, o toplumun çocukları tarafından yerine konulması hemen hemen imkansızdır. Koymak isteyen de aynı toplumda yaşadığı için bir şeyler kaybetmiş, yeterli donanımı kalmamıştır.

Bir zamanlar Batı'da olduğu gibi şimdilerde bizde de ilimle metafiziğin birbirine zıt olduğu zannediliyor. Oysa bunlar birbirini tamamlayan iki fenomendir. Batı'nın "Felsefenin Çözülmez Problemleri"ne dikkat edersek, İslam inancında metafiziğin başladığı noktalar olduğunu görürüz. İslam dünyasında "Ne akılla olur, ne de akılsız olur" denirken aklın lüzumuna işaret ediliyor, ama akıl putlaştırılmıyordu. Akıl, sonsuzluğu ifade eden aklın içine oturtulunca anlam ifade ediyordu. Allah'tan başka her şeyin fani olduğuna inanılması, ilme tapılmasını

engelliyor, ancak yanlışlanıncaya kadar doğru olduğu kabul ediliyordu. Metafizikten özümüz beslenirken, yitik malımız olan ilmi hayatımıza katarsak, sadece ecdadımıza layık olmakla kalmayız, insanlığın eksikliğini de gideririz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Avrupa ve biz

Mehmed Niyazi 2011.07.04

Avrupa'yı Valery, Asya kıtasının burnu olarak tarif eder.

Suares'e göre Elbe'den Urallar'a kadar yayılan bir ruhtur. Thiboudel için o bir hayat tarzıdır. Peyami Safa ise Batı'yı hem bir kıta, hem de bir kafa olarak görür. Avrupa'nın ne olduğuna dair Doğulu ve Batılı pek çok aydının değerlendirmeleri insana "Zenginin atı rahvan, oğlu akıllı, kızı güzel olur" atasözünü hatırlatmaktadır.

Geçen iki yüzyılımız Batılılaşma gayretleriyle doludur; ne yazık ki onun hakkında ilmi bir tahlil yapılmamıştır. Son dönemlerde yetiştirdiğimiz ciddi birkaç idrakten birisi Peyami Safa'dır. Gündemimizde Batılılaşma bulunduğundan, ne olduğunu tahlil etmeye çalışmıştır. Bu konuda başka gayret eden varsa da, hiçbiri Safa kadar emek verip kafa yormamıştır. O, kanaatini şöyle özetliyor: "Beş asır evvel, insan, üstünde yaşaması için Allah'ın kendisine verdiği bu arzın ne olduğunu bilmiyordu. Onun büyüklüğünden, biçiminden ve üstünde kimlerin olduğundan haberi yoktu... On beşinci asırda Avrupalılar toprağa hakim olmaya başladılar... İnsanlık yavaş yavaş kendini buluyordu. İlk üç yüz yılda bu fetih hareketi ağırdır. On dokuzuncu asırda Garbın makine medeniyeti bütün kıtaları sarınca, insan tabiatın uşağı olmaktan çıkarak efendisi oldu."

Kanaatimce üstadımız Peyami Safa'nın sadece son cümlesi doğrudur. O da insanlığın bugünkü sıkıntılarının kaynağıdır; çaresi bulunmazsa giderek artacağı da aşîkârdır. İnsan tabiatın uşağı olmaktan kurtulmalıydı; fakat kesinlikle efendisi olmamalıydı. Mevlânâ'nın dediği gibi tabiatla beraber yaşamasını öğrenmeliydi. Ne yazık ki Batı'nın iç denetiminden yoksun kalmış insanının nefsi hoyratlaşmıştı, doymak bilmiyordu.

Medeniyeti ilimden ayırmak mümkün değildir. Son dönemlerde ilimler Batı'da büyük gelişmeler kaydetti. Pek çokları bugünkü duruma bakarak ilmin ve medeniyetin beşiği Avrupa'yı kabul ediyor, oradan dünyaya yayıldığını zannediyor. Halbuki ilmin yol göstericisi olan tefekkür ilk insanla başlamıştır. Hz. Adem'in çocuklarından birinin diğerini öldürdüğünü, cesedi gömmeyi yeri eşen kargadan öğrendiğini Kur'an-ı Kerim'de okuyoruz. O günden beri insanoğlunun dağarcığında bilgiler birikmeye başladı; milletler değerini kavradıkça bilgiyi üretmek, muhafaza etmek için kurumlar oluşturdular.

Her milletin ilim seviyesi ve medeniyeti mutlaka vardır; ama insanlığın yüksek medeniyeti dönem dönem farklı sebeplerden dolayı çeşitli coğrafyalarda kümelenir; bu yüksek medeniyet diğerlerini etkiler; tıpkı içinde yaşadığımız yüzyıllarda Batı medeniyetinin diğerlerini etkilediği gibi. Tarihe bakan ilmin ve medeniyetin yeryüzünde gezen bir nesne olduğunu, nerede şartlarını bulursa, orada konaklayıp dölünü verdiğini görür. Şimdiki bilgilerimize göre insanlığın yüksek medeniyeti Çin- Hint, Orta Asya, Sümer, Mısır, Yunan, Latin, İslam dünyasında bulunmuş, rönesansla da Avrupa'ya geçmiştir.

Hiçbir din ve beşeri ideoloji İslamiyet kadar ilmin lüzumunu belirtmemiş, alimi övmemiştir. Kur'an'ın alimi övmesi, Hz. Peygamber'in "Bilgiyi aramak için yurdunu ve ocağını terk eden, Allah'a giden yolun yolcusudur."

gibi hadisleri Müslümanları ilim yolunda ateşlemiştir. Böylece İslam ülkeleri ilim ve irfanda Batı ve diğer coğrafyalarda mukayese edilemeyecek kadar ileri gitmiştir. Halife El-Hakem'in kütüphanesinde altı yüz bin yazma eser olması, ondan dört yüz yıl sonra 5. Charles'ın Krallık kütüphanesi için ancak dokuz yüz eser toplayabilmesi bize ciddi bir ölçü vermektedir.

Dokuz yüz yıl insanlığın yüksek medeniyeti ve ilmin İslam dünyasında demir atmıştır. İlim öğrenmek isteyen Avrupalıların İslam dünyasına, Endülüs'e gittiğini biliyoruz. Fakat Farabi Aristo'dan aldıklarını "Kale Aristotales" diyerek belirtmesine rağmen Batılılar İslam dünyasından öğrendiklerini gizlemişlerdir. Felsefeden haberdar olanlar "Şüphe Hakka götürür" prensibiyle Gazali'nin Descartes'ın ve Kant'ın esin kaynağı olduğunu bilirler. İbn-i Arabi'nin Pascal ve Melbranch'ın rehberi olduğu inkâr edilemez. Mikrobu ve çiçek aşısını Akşemseddin'in bulduğunu Batılılar kendi adına konuşur, ama yazmazlar; çünkü insanlığın Batı'ya yönelmesi, Batı emperyalizmine zemin hazırlar. Mevlânâ'nın şu dörtlüğü gerçeği ifade etmek bakımından insanlığın idrakine bir tokat gibi inmektedir; "İçinde her bir atom bir güneş saklar/Derken, eğer atom ağızını şöyle bir açar/Bu güneş bir çıkarsa şayet o pusudan/Gökler ve yer tuz buz olur ışıltısından."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hukuk ve vicdan

Mehmed Niyazi 2011.07.11

Siyasilerimiz, aydınlarımız, bilim adamlarımız yapılacak yeni anayasa ile sorunlarımızın çözüleceğine inanıyorlar; bu onlar için adeta sihirli değnek.

Amerika Birleşik Devletleri bir defa anayasa yaptı; zaman zaman değişikliğe uğrasa da iskeletini koruyor. İngiltere'nin anayasası ise devlet gelenekleridir. Biz ilk anayasayı 1876'da yürürlüğe koyduk; sonra değişik anayasalar yaptık; fakat hâlâ huzuru ve istikrarı bulamadık.

Bir topluma nasıl bir anayasa yapılacağına dair kararı hukukçuların vermeyeceğinin altını çizmek lazım. Toplumun yapısını sosyologlar, sosyal psikologlar tespit ederler; şu tip bir anayasa gereklidir diye karara vardıktan sonra devreye hukukçular girer; yani hukukçular bu konuda teknisyendirler. Ne gariptir ki bugüne dek anayasa yapmak için kurulan komisyonlarda bir tane sosyolog, sosyal psikolog bulunmamıştır.

Batı gelişmiş, biz geriyiz. Gelişmişliği ve geriliği sadece yönetimle ilgili görüyor, oradaki bir kurumun veya bir metnin bizde bulunmamasını sorunlarımızın kaynağı sanıyor, ona sahip olmak için adeta histeriye yakalanıyoruz. Anayasamızın olmadığını fark edince, bütün sorunlarımızın buradan kaynaklandığına inandık; ona sahip olmakla kurtuluşa ereceğimizden şüphe etmedik. En yeninin en güzel olduğunu kabul ettiğimizden de 1832 tarihli Belçika Anayasası'nı aldık; ona Prusya Anayasası'ndaki devlet başkanlığı maddesini monte ettik. Parlamentomuz iki meclisten oluştu; birisi halkı, diğeri zadeganları temsil edecekti. Oysa biz milletçe ayrılıkların milli bünyeyi dinamitleyeceğini bildiğimiz için doğmaması uğruna azami dikkati tarih boyunca gösterdik. Hatta böyle bir zümreleşmenin gerçekleşmesini önlemek maksadıyla hanedan mensuplarının tanınmış ailelerin kızlarıyla evlenmelerini yasak etmiştik. Bu anayasa ile sosyal bünyemize farklılıkların tohumu ekiliyordu. Osmanlı-Rus Savaşı, anayasanın yürürlükten kalkmasına sebep oldu; 1908'de bazı maddeleri değiştirilerek tekrar yürürlüğe konuldu.

İlk ve son milli anayasamız Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetinin yaptığı kısa, özlü anayasadır. Onunla milli mücadele yıllarını geçirdikten sonra 1924'te meclis hakimiyetini öngören anayasamızı Almanya'dan adeta iktibas ettik. Atatürk'ün, İnönü'nün döneminde meclis sisteminin hakim olduğunu aklı başında bir insan söyleyebilir mi? Süper başkanlık sistemi yok mu idi? İşin garip tarafı milli şeflik sisteminin kurulmasını sağlayan anayasanın kılına dokunmadan çok partili hayata geçtik. Aynı anayasa ile hem milli şeflik sistemini, hem de çok partili demokrasiyi uyguladık. Sonra da Menderes'i, anayasayı ihlal etti bahanesiyle idam ettik. 27 Mayıs darbesinin ardından, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki Alman Anayasası'nı esas alıp anayasa yaptık. Fakat onu tanınmaz hale getirdik. Demokratik bir rejime "Tabii senatörlük", "Kontenjan senatörlüğü" gibi kavramlar ilave ettik. Almanya savaştan yeni çıkmıştı; devlete, vatandaşına iş bulmak mecburiyeti yüklenirse, yerine getiremez düşüncesiyle projedeki maddeyi metne geçirmemişlerdi. Fakat biz o maddeyi metne aldık; milyonlarca işsizle devletimiz anayasamızı ihlal etmek zorunda kaldı. İdeolojik gayretlerle içtihatlar yaparak da kanun koyucuyu ve yürütmeyi yargının, yani bürokrasinin denetimine aldık; ona da "Hakimiyet milletindir" dedik. 1982 Anayasası'nın sıkıntılarını yaşadığımız için yeni bir anayasanın ihtiyacını duyuyoruz.

Atinalıların kanununu yapan Solan'un "Üstün kanunlar yaptığına inanıyor musun?" sorusuna şu cevabı verdiğini unutmayalım: "Hayır, Atinalıların ihtiyacı olanı yaptım." Ve sonra ideal yasayı yapmanın kolay, uygulamanın zor olduğunu zihnimizden çıkarmayalım. Bu da ancak uygulayıcılarda vicdan teşekkül etmesiyle mümkündür. Vicdanın temel kaynağı dindir; metafiziktir. Elbette ateistlerin arasında da yüksek ahlaklı insanlar çıkabilir; ama bunlar istisnadır. Tatbikatçılarda vicdan oluşmazsa, en adil kanunlar ideolojinin, menfaatin maymuncuğuna dönüşürler. Nitekim 367 yorumu buna somut örnektir. Bir adayın son gün mahkûm olduğunu, ama bir başkasının iki buçuk yıldır tasdiki bekleyen cezasına ait dosyanın ele alınmadığını gazetelerde okuduk. Ünlü bir yeğenle ilgili evrakın da zamanaşımından bir gün sonra bulunduğu yine yayın organlarına yansımıştı. Bir başsavcıyı kurtarmak için neler yapıldığını milletçe ibretle seyrettik. Beynini hukuk bilgisiyle donattığımız evladımızı dinî bilgilerle, eğitimle vicdan sahibi yapmazsak, daha çok ucubeliklere şahit olur, şehitler diyarı ülkemizde huzuru, güveni bir türlü bulamayız.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dört güzel kitap

Mehmed Niyazi 2011.08.08

Kanuni Sultan Süleyman'ın hayatını haremden ibaretmiş gibi gösteren malum diziye halkımızın tepkisini bazı köşe yazarları yersiz buldular.

Anlatılanların uzaktan yakından gerçekle ilgisi olmadığı halde, harem kapısı aralanınca oradan ne yürek paralayıcı çılgınlıklar geleceğini, söz konusu edilenlerin az bile olduğunu belirten makaleleri ibretle okuduk. Oysa ilimden nasibini almış Bernard Lewis'in Osmanlı ve Kanuni hakkındaki hükümleri şöyledir: "Osmanlılarda, İslam tarihinde eşsiz olan hizmet ve vazifeye bağlılık duygusu vardır. Abbasi halifelerinden hangisi ilk Osmanlı sultanlarını harekete geçiren manevî ve dinî ideal keskinliğine sahipti? İhtiyar ve ölümün döşeğindeki Kanuni'yi yeni bir Macaristan seferinin zahmetlerine zorlayan, onu taht şehri İstanbul'un konforundan ordugâhın sıkıntılarına ve sonunda muhakkak bir ölüme götüren hangi duygudur?"

Bu kendini bilmezlere cevap sadece Batılı bilim adamlarından gelmiyor. Bu toprağın çocuğu olan Mehmed Emin Gerger de araştırmalarıyla konulara açıklık getirmiş. Muhteşem Süleyman adlı dikkat çekici eserinde

hamasete kaçmamış, ceddi olan Kanuni'yi savunmaya yeltenmemiş, öfkesine kapılmayıp ilmin gerektirdiği soğukkanlılığı korumuş.

Kanuni sadece ülkesinde değil, gücünün elverdiği ölçüde tüm insanlık için adalet ve özgürlük sağlamaya çalışmıştır. Bundan dolayı da oturduğu tahtın arkasında "Veliyyun külli mazlumin" ifadesi yazılıydı. Bu yüzdendir ki Fransa Kralı François'nın annesi Kanuni'den oğlu için yardım istediğinde "bana ne" demedi. Yardım etti, çünkü onun vicdanı tüm insanlığı kucaklıyordu.

Adalet ve özgürlüğü bütün dünyanın dikkatini çekmemiş olsaydı Güneş Ülkesi'nin yazarı Campanella hapisneden Kardinal Berul'a yazdığı mektupta şu satırlara yer verir miydi: "Güneş ülkeyi yeryüzünde bulmak mümkün mü? Fikir hürriyetine, vicdan hürriyetine, lisan hürriyetine ilişmeyen Osmanlı Türklerinin varlığı bana hiç olmazsa yarın böyle bir ülkenin kurulabileceğini zannettiriyor." Bu dizi filmde ve makalelerde suçlanan kişi işte böyle bir insandı.

Gerger, Kanuni'nin ve Osmanlı'nın niçin hedef alındığını çok iyi biliyor. Bu kişiler ecdat düşmanlığı yaparak milleti namlunun ucuna koymak istiyorlar. Milli varlığımıza saldırıp onun köklerini kurutmak istiyorlar. Kökünden koparılan hangi ağaç canlılığını koruyabilir?

Mehmet Emin Gerger sadece güzel ve doyurucu kitap yazmanın peşinde değil; aynı zamanda tarihe not düşmek istiyor. Yazdığı bir diğer kitapta yakın geçmişte ahirete yolcu ettiğimiz rahmetli Necmettin Erbakan'ın 'Milli Nizam'dan Başbakanlığa' uzanan serüvenini anlatıyor. Erbakan'ı haksız ve hukuksuz olarak iktidardan uzaklaştıran kurumların yetkilileri ya cenaze merasimine iştirak ettiler ya da üzüntülerini bildirdiler. Milyonlarca insanın oyuyla oluşan bir iktidarı gayri meşru yollarla devirmek böyle bir özürle filan geçiştirilebilir mi? Ayrıca bu olay gazete haberleriyle ve hınç dolu makalelerle tarihe havale edilip üstü kapatılacak kadar basit ve önemsiz değildir. Yakın tarihimizde, sözüm ona demokrasi ve rejim adına ne zorbalıklar yapıldığını gelecek nesiller mutlaka okumalı ve anlamalıdır. Gerger'in kitabı bu yüzden önemli. Milli tecrübe ancak bu şekilde oluşur. Bunlar etrafıca anlatılıp milletin idrakine ve vicdanına yerleştirilmezse aynı ceberrutluk ve maskaralıklar sürüp gider.

Gerger, daha önce de rahmetli Muhsin Yazıcıoğlu hakkında bir kitap yazmıştı. Gün geçtikçe Yazıcıoğlu'nun vefatına yol açan hadisenin masum bir kaza olmadığına dair şüpheler artıyor. Yazıcıoğlu önemli bir insandı. Gençlerimize hitap ediyor, onlara kim olduklarını ve sorumluluklarını hatırlatıyordu. Yürekli, vicdanlı ve yüksek idrak sahibi, yetişmiş bir insan, toplumun varlığını sürdürmesi için en lüzumlu araçtır. Aynı insan toplumun düşmanları bakımından fena emellerine mani olan bir silahtır. Yazıcıoğlu, milletimizin ayağa kalkmasını istemeyenlerin uykularını kaçıırıyordu.

İçerisinde bulunduğumuz mübarek Ramazan milli şuura sahip olanlar için sadece on bir ayın sultanı değildir. O, yüzyılların teknesinde iftarlarla, sadakalarla, dualarla yoğrulmuş kültürümüzün en renkli ve semavi parçasıdır. Gerger kaleme aldığı Asr-ı Saadetten Günümüze Ramazan ve Oruç adlı eserinde hayatımızdaki Ramazan'ı bütün boyutlarıyla anlatıyor. Yazın bu sıcağında bile kitabı eline alan kişi içinde karşılaştığı bilgi ve şiirlerle farklı bir havayı teneffüs ederken damağının kuruduğunu unutuyor. Edebiyatımızdan Ramazan'la ilgili şiirleri okurken rahmetli Dilaver Cebeci'nin Kadir Gecesi adlı şiiri beni duygulandırdı. Gerger'in kitabına aldığı şiirden bir bölüm şöyle: Bu gece her tarafta kandil kandil feyiz var / Yerde Cibril-i Emin gökte nurdan deniz var / Şefaati ümidiyle şu meclise doluşan / Her müminin alnında Peygamber'den bir iz var / Beka yurduna gelin olmak için nineler / Yakmışlar kınaları yanlarında çeyiz var.

Tarih tekrerrür mü ediyor?

Mehmed Niyazi 2011.08.29

Piri Reis'in "Trablus halkı devletlu Hünkar'a bir kâğıt gönderip bir sancak beyi ister." kaydından Libya ile ilişkimizin Kanuni döneminde başladığını biliyoruz.

Bu sırada Libya, İspanya'nın işgali altındaydı. İspanyollar, Osmanlılarla karşı karşıya gelmemek için bu bölgenin yönetimini Malta Şövalyeleri'ne devrettiler. Kanuni'nin gönderdiği Hadım Murad Ağa, bir filo ve bir miktar askerle Tacura'ya yerleşti; Malta Şövalyeleri'yle kıyasıya bir mücadeleye girişti. 15 Ağustos 1551'de Turgut Reis, Trablus şehrini ele geçirdi.

Osmanlı, İslam anlayışına göre düzenlenmiş bir devlet olduğu için sömürü peşinde koşması mümkün değildi. Trablusgarb da diğer Garb ocakları gibi birer üretim ve gelir kaynağı olmaktan ziyade Devlet-i Aliye için İslam dünyasının savunulmasında adeta ileri karakol sayılıyordu. Her üç yılda bir İstanbul'dan gönderilen beylerbeyi tarafından merkezden gelen emirlere göre yönetilirdi. Anadolu'dan devşirilen Türk çocukları, yeniçeri olarak güvenliğin sağlanması için beylerbeyinin en önemli yardımcılarıydı. İlke olarak evlenmemeleri gereken yeniçerilerin, yerli kadınlardan doğan erkek çocuklarına "Kuloğlu" adı verilirdi. Zamanla buradaki beylerbeyine "Dayı" denmiş, Kuloğulları da yönetimde ciddi görevler üstlenmişlerdi.

"İttihat ve Terakki"nin halkı kendilerine karşı kışkırttığını iddia ederek İtalya, Osmanlı'nın Libya'ya asker göndermesini protesto etti. 29 Eylül 1911'de burayı işgale kalkıştı. Miralay Neşet Bey'in kumandasındaki Osmanlı askeri İtalyanlara karşı koydu; Bingazi'deki Sunusiler de bütün imkânlarıyla Osmanlı birliklerine yardımcı oldular. Enver Bey'in komutasında Osmanlı'nın genç subayları da yardımlarına geldi. Büyük şaşaalara Libya'ya çıkarma yapan İtalyanlar, karşılaştıkları direnç sebebiyle kıyılara çakılıp kaldılar. Görünüşte İtalya Kralı'nın kayınpederi olan Karadağ Kralı'nın çabalarıyla Osmanlı'ya karşı Balkan Savaşı organize edildi; aslında bu savaşı Rusya ile Almanya tezgâhlamıştı. İtalya ile Osmanlı Uşu (Qouchy) Andlaşması'nı imzalamalarına rağmen, Libya'nın savunması için arkada Yüzbaşı Aziz Bey'i bırakıp Sunusilerin de rızasını alarak Enver Bey, diğer genç subaylarla birlikte geri döndü.

I. Dünya Savaşı'nda İngilizler tarafsız olması şartıyla Libya'da bir devlet kurup Sunusi'yi kral yapmak istediler. Şeyh Sunusi, onların teklifini reddederek İngilizlere karşı silaha sarılıp Osmanlı'nın yanında yer aldı. Trablus bölgesindeki savaşı yönetmesi için Enver Paşa, kardeşi Nuri Bey'i gönderdi. Şehzade Osman Fuad Efendi de Afrika Grupları Kumandanlığı'nı üstlendi. I. Dünya Savaşı'ndan sonra Mustafa Kemal Paşa'nın isteği üzerine buradaki mücadeleye Türkler son verdi. Sirte'de direnişi sürdüren Ömer el-Muhtar'ın yakalanıp idam edilmesiyle işgal tamamlandı. İtalyanlar, Libya'yı ana vatan yapmak için ziraate elverişli olan yerlerine köylülerini yerleştirmeye başladılar.

II. Dünya Savaşı'nda Afrika'daki çarpışmaların büyük kısmı Libya topraklarında cereyan etti; yakıldı, yıkıldı. İtalyan-Alman kuvvetleri yenilip Libya'dan çıkınca, İngilizler Trablus ve Bingazi'de, Fransızlar Fizan'da askeri yönetimlerini oluşturdular. Birleşmiş Milletler'de Libya'nın kaderi tartışılırken son derece fakir olduğu için ne Araplar ne de bir başka devlet yanlarında yer almıyordu. Türkiye, her türlü riski üstlenerek mücadeleye girişti. İtalyan kolonilerinin kaderini belirlemek için oluşturulan komisyonda Türk delegesi, Libya'nın galiplerin himayesine verilmesine karşı olduğunu ve bütün olarak bağımsızlığının tanınmasını, bu husustaki kararın Libyalılarca alınması gerektiğini savundu. Bu sırada Berka'da geçici hükümet kuran Şeyh İdris Es-Sunusi, bürokrasisi için Türkiye'den uzmanlar almaya başladı. "Hizbul-İttihadi Trablus-ı Turki" adında kurulan parti,

Libya'nın bağımsızlığı, bu gerçekleşmezse Türkiye'ye iltihak etmeleri gerektiğini savunuyordu. Bütün bu çabalar sonucunda Birleşmiş Milletler 1 Ocak 1952 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere bağımsızlığını tanıdı.

1959'da zengin petrol yatakları bulundu; Arap Birliği ve Avrupa tarafından ciddiye alınmaya başlandı. 1 Eylül 1969'da darbe yapıldı; dört yıllık subay olan Kaddafi, kendisini hem albay hem de ihtilal konseyi başkanı ilan etti. Daha sonra "Yeşil Kitap"la dünyada üçüncü yolu temsil etmeye kalkıştı. Petrol zenginliğiyle kabına sığmaz bir hale geldi ve ülkesini bugünkü duruma sürükledi.

Son dönemlerde petrol gelirleri düştü; Batıların ilgisine bakılırsa, yeni rezervleri mutlaka vardır. Batı'nın sırtlanlarından birisi Libya'yı bir kuklasıyla ele geçiremezse, aralarında paylaşacakları anlaşılmaktadır. Araplar en fazla bir iki bildiri yayınlarlar; fakat Türkiye, mutlaka ağırlığını koyacaktır. İnancım odur ki; tereyağından kıl çeker gibi, bu hengâmeden Libya'yı bir bütün olarak çekip çıkaracaktır. Ne dersiniz, Libya için tarih tekerrür mü ediyor?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Plevne'de bayram sabahı

Mehmed Niyazi 2011.09.05

Üzerinde çalıştığımız "Plevne" romanına dair bilgilerin doğruluğunu kontrol etmek için ceddimizin yiğitlik örnekleri sergileyerek savaştığı topraklara gittik.

Bu savaşın en önemli düğümlerinden biri olan Şıpka, yolumuzun üzerindeydi, görmeden devam edemezdik. Balkanların kuzeyi ile güneyini birbirine bağlayan sarp Şıpka Geçidi Rusların eline geçtiğinden, ordularımız birbirinden kopmuştu. Hersek'te Süleyman Paşa'nın emrindeki kolordumuz, Adriyatik'teki Bar Limanı'na gelmiş, donanmamız onu oradan alıp Ege'de bulunan Dedeağaç'a çıkarmış; trenlerimiz de Şıpka Geçidi'nin güneyindeki Kızanlık'a getirmişlerdi.

Doğuda, Mehmet Ali Paşa'nın kumandasındaki ordumuz vardı. Batıda, yani Plevne'de Osman Paşa'nın birlikleri kale gibi duruyorlardı. Güneyden de Süleyman Paşa'nın Kolordusu Şıpka'yı yararsa, Rusları üçlü kısıp alacaktık. Süleyman Paşa, Bulgar çetelerini temizlemek bahanesiyle bir aya yakın bir zaman Balkan dağlarının güneyinde oyalanınca, Ruslar Petersburg'dan, uçsuz bucaksız ülkelerinin değişik yerlerinden taze kuvvetler getirdiler. 20 Ağustos'ta Şıpka Geçidi'ni geçmek için hücum ettiyse de başarılı olamadı. Ruslar kazandıkları zaferin anısına Şıpka kasabasına gösterişli bir kilise yapmışlar.

Savaş cereyan ettiğinde Plevne'nin on sekiz bin olan nüfusunun sekiz bini Türk'tü; günümüzde üç bin civarında kalmış. Komünizmin ferdi mülkiyeti tanımazlığından istifade ederek geniş caddeler açmışlar. Bayram namazını eda etmek için "Çifte Kahve Camii"ne gittik. On dokuzuncu yüzyılda Plevne'de on iki büyük cami vardı. O dönemde yapılan resimlerde de bu camilerin büyük kısmı şehrin silüetinde kendilerine yer bulmuştur. Hepsini yıkmışlar; en küçükleri, belki de yıkmaya değmez bulduklarından "Çifte Kahve Camii" kalmış. Vakit namazlarında az cemaati bulunan cami bayram sabahı doluydu. Tekbirlerle hüzünlenirken Yahya Kemal'in "Süleymaniye'de Bayram Sabahı"nı hatırladım. O ebedi şiirin, "Gökte top sesleri, bir bir nereden geliyor / Mutlaka her biri bir başka zaferden geliyor" dizeleri zihnimde canlanırken kulaklarım Gazi Osman Paşa'nın, Adil Paşa'nın, Sadık Paşa'nın, yiğitler yiğidi Miralay Yunus Bey'in heybetli kükremelerini arıyordu. 143 gün süren bu boğuşmanın her günü ve her gecesi bir destandı. Tekbirler devam ederken şöyle değerlendirmelerde

bulunuyordum: "Bu savaş sonucunda kaderimiz değişecekti; ya cihangir olacak, ya da sıradanlaşacaktık. Allah şahit ki ceddimiz beşerin yapamayacağı çok şeyi yaptı ama Plevne'de bizim için gurup göründü. Artık burası bize göre ne bir belde, ne şehir ne de kaledir; vatan sevgisinin, onurun, yiğitliğin abideleştiği mekndir."

Gezimize şehrin kuzeydoğusundaki Yanık Bayır'dan başladık. Burada "Baş Tabya" ile "Kanlı Tabya" adında iki büyük, iki de kk tabyamız bulunuyordu. Tabyaların elden çıkması halinde, arkadaki muhkem siperlerde savaşa devam edecektik. Bölgede tabyalarımızdan eser kalmamış, ama Kanlı Tabya'nın bulunduğu yerde Bulgarlar kadirşinaslıklarını ifade etmek için Romenlerin anısına abide dikmişler; kck bir müzeyi kumandanlarının resimleriyle donatmışlar. Sembolik de olsa orada len Romen askerlerinin kemiklerini müzenin bodrumunda muhafaza etmeleri dikkatimizi çekti. O tabyamızın kumandanı Kara Ali Paşa idi. "lm Takımı"yla, Romenlerin "Hurra! Hurra!" naralarına karşı "Allah! Allah!" sayhalarıyla kılıç sallamasını grmşesine gözlerimin nemlendiğini hissettim.

Gazi Osman Paşa'nın kılıcını verip teslim olduğu bağ evi maalesef korunamamış. ar'ın Osman Paşa'ya kılıcını iade ettiği evi görmek istedik. Yedi basamaklı taş merdivenle çıkılan tek katlı bir evdi. Gazi Osman Paşa yaralandığı için yürüyemiyordu. Bir koluna doktor Hasip Bey, diğer koluna maiyet ağası Yunus girmişti. Evin bulunduğu geniş bahçeye adım attıklarında yüzlerce Rus subayının alkışlarla "Yaşa Osman Paşa! Bravo!" tezahratlarında bulunduklarını yazdığımda bazı dostlar bunu biraz abartılı bulmuşlardı; müze müdürüne söz konusu olayın doğru olup olmadığını sorduk. O da bütün hatırat ve kaynaklarda aynen anlattığımız şekilde mevcut olduğunu söyledi.

ar, Osman Paşa'yı merdivenlerde karşılamış, basamakları beraber çıkmışlar ve evin girişinde hemen sağ taraftaki odada ar, Osman Paşa'ya kılıcını iade ederken; "Bu, ancak size yakışır, buyurun." dedikten sonra ülkesinde bir Rus mareşali gibi saygı göreceğini ilave etmiş. Osman Paşa bu saygıyı fazlasıyla hak etmişti, fakat ar'ın hrmetkar bir tavır göstermesi de elbette byklğndendi.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Romanın gelişmesi

Mehmed Niyazi 2011.09.12

Batı'da şiir ve tiyatro zerine Platon ve Aristoteles'ten bu yana sayısız araştırmalar yapılmış, nasıl olmaları lazım geldiğine dair kafa yorulmuştur.

Roman ise çok daha sonraları gnişiğine çıkıp gelişmiş bir yazı veya sanat türüdür. Bugün benimsediğimiz tarzda romanın bazıları tarafından on sekizinci yüzyılın ortalarında Daniel Defoe, Henring Fielding ve Samuel Richardson'la ortaya çıktığı ileri sürülmektedir. Bu iddia İngiltere için doğru olabilir. Kanaatimizce ilk roman Cervantes'in kaleme aldığı Don Kişot'tur. Vakıa Don Kişot'un konusunu Cervantes'in Kuzey Afrikalı bir Müslüman'dan aşırdığı biliniyorsa da konusuna uygun geliştirdiği üslupla romana ilk adımı attığı söylenebilir.

Diğer edebi türlerle mukayese edilemeyecek kadar eskiye gitmemesine rağmen, ilk romandan günümüze ciddi bir zaman geçmiştir. Edebiyatı meslek edinmiş bilim insanları, yazarlar roman teorisine dair sayısız araştırmalar yapmışlardır; fakat bir olayı anlatan kitap hangi özelliklere sahip olursa, roman kimliğini kazanabileceğine dair somut, sağlam kriterlerin ortaya konabildiğini sanmıyorum. Roman yazmak amacıyla eline kalem alan ne kadar insan varsa, o kadar romancı çeşidi var; hatta bir romancının değişik eserleri farklı özellikler taşır.

Roman ve hikâye Batı'nın, şiir, destan ve masal Doğu'nun malıdır. Romanın geçmişini merak edince Batı'nın sanat tarihine gözlerimizi çevirmeliyiz. Oraya dikkat edince romanın iki şekilde geliştiğini görürüz. İlk şekilde, romancının okuyucuyu eğlendirmek için gerçek olayları anlatmak gayretini götüğüne şahit oluruz. İkinci tarzda ise yazar maksadını ifade amacıyla ortaya çıkardığı hayalî kahramanlara başvurur. Batı'nın geçmişinde roman bu iki farklı şekilde emeklemiştir. İlki İspanya'da ortaya çıkıp sonra da Avrupa'ya yayılan Pikares denilen roman türüdür. Pikares, İspanyolca serseri, haylaz demek olan "Picars" kelimesinden gelir. Pikares türü romanlar toplumdaki kötülükleri, bozuklukları gidermek amacını güder; bunlarda yaşanan kötülükler art arda sıralanır, sebepleri ve çareleri gösterilmeye çalışılır. Derinlik, üslup kaygısı, estetik tarafı bulunmadığı için böyle sanat ürünlerine toplumun en alt tabakaları tarafından rağbet edilirdi. Diğer roman türü ise Romans'tır. Fransa'da günışığına çıkan bu türde olağanüstü olaylar, havsalaya sığmayacak kadar güçlü, yetenekli kahramanlar işlenirdi.

Aslında bugünkü anlamdaki romanı bu iki tarza tepkinin ortaya çıkardığını söylemek yanlış olmaz. Tabii bu tip ilk romancıların en büyük sıkıntısı yazdıklarının gerçek olduğunu okuyucuya inandırmalarıydı. Bunun için mesela Defoe, "Mall Flanders"e kaleme aldığı önsözde anlattıklarının hayal ürünü olmadıklarını belirtmek ihtiyacını duyar. Gerek Defoe'nin ve gerekse onun gibi yazarların eserlerinin Romans'tan farklı olduklarını belirtmek gayretleri, arzuladıkları sonucu doğurmamış, romanın cahil insanların vakit öldürme aracı olduğu kabulü devam etmiştir. Bu tavrın sürmesiyle, Jane Austen "Northanger Albay" kitabının önsözünde şu satırları yazmanın mecburiyetini duymuştur: "Bırakalım elleri değdikçe eleştiriciler romanı kötölesinler; ama biz roman yazarları birbirimizi koruyalım; haksızlığa uğrayan bizleriz. Okuyuculara roman kadar zevk veren başka bir yazı türü bulunmadığı halde, roman kadar kötölenen bir yazı türü de yoktur."

Şiir kısadır; adeta tadımlıktır; karanlıkta çakan şimşegi andırır; o kısacık anda görülenler insanı ne kadar etkilerse, şiirinki de öyledir. Hikâye hayattan bir kesittir; tiyatro eserleri okumaktan ziyade seyretmek içindir; etkilemesi oynayanların başarısıyla yakından ilgilidir. Roman ise hem uzun hem de istenilen tipleri ve olayları işlemek için geniş imkânlarla sahiptir. Yazar yeteneği ölçüsünde arzu ettiği iklimi onda oluşturabilir; soluyan da farklı bir ortama girdiğini hisseder.

Roman sanatı kendini bulduğu sırada, Trollope'nin "An Autobiography"deki şu sözü Defoe'den beri sürüp gelen iddiayı şöyle noktalamıştır: Romanın amacı eğlendirirken ahlak dersi vermek olmalıdır. Ama çok geçmeden roman sadece ahlak dersi veren bir eğitici olmaktan çıktı; felsefe, siyaset konularının da ele alındığı bir form haline dönüştü. Bu saygınlığı kazanmasıyla romanın sanat yönüne duyulan ilgi de arttı ve eğiticilik işleri estetikle, sanatla birlikte düşünölmeye başlandı.

Sonuç olarak şunu rahatça söyleyebiliriz; roman hayattır. Ancak roman aynı zamanda sanat olduğu için de onu oluşturan kişiler, olaylar, bunların gerekli gördüğü üslupla bir bütün oluşturacak bir biçimde kaynaşmak zorundadır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

O mektup suç belgesidir

Mehmed Niyazi 2011.09.19

Üç vatan evladının idam sehpasına götüröldüğü bugünlerde "Demirkırat Belgeseli" tekrar ekranlara geldi.

Tarafsızlık görüntüsü altında üç vatan evladının millet vicdanında mahkum edilmeye çalışıldığı aşikar. Önce şunu net bir şekilde zihnimize yerleştirelim: Belgeselde anlatıldığı gibi Türkçe ezan yasaklanmadı; sadece Arapça ezan yasağı kaldırıldı. Ezanı, isteyen Türkçe, isteyen Arapça okuyabilecekti. Laiklikten söz ederken mangalda kül bırakmayanlar, bu serbestinin laikliğin ürünü olduğunu anlamıyorlar mı? Elbette anlıyorlar; ama onların derdi laiklik değil.

İşin garip tarafı, dinle uğraşanların hemen hemen tamamının ne kulakları ezanda, ne gözleri namazdadır. Bıraksalar da Müslümanlar inandıkları gibi yaşasalar, daha uygar bir tavır içinde olmazlar mı? Kimilerinin, dinin bizi geri bıraktığını söylemelerini anlamak mümkün değil; atom bombası yapmalarına Diyanet İşleri Başkanı mı mani oldu? Ay'a roket fırlatmalarını bir hoca mı engelledi?

Henüz elli yaşlarında, başbakanlık için genç sayılabilecek bir insan, halkın, ezanı orijinaline sadık okuyabilmesi uğruna meseleyi istifaya kadar götürebiliyor. Bu samimiyet ve iman karşısında saygı duyulmaz mı? Fakat bir subay orduevinde yemek yerken darbeye karar veriyor. Kim olarak ve ne hakla? Ey Rabb'im, ne zamana kadar ferdi telakkiler bu milletin başında Demokles'in kılıcı gibi sallanacak?

Emir erliğinin kaldırılması, maaşların azlığı da darbe sebepleri olarak sıralanıyor. Vatan savunması için askere alınan memleket çocuklarına aile hizmeti gördürmek ne derece yakışık alır? Maaşın azlığını da anlamak mümkün değildir. Maaş azsa, bu mesleği tercih etme. Tercih etmişsen, istifa et. Hem istediğin mesleği icra et, hem de arzu ettiğin maaşı al. Bu hiçbir ülkede makul görülebilecek bir şey değildir.

Darbenin en önemli sebebi, ülkemizin hızla kalkınmasını önlemektir. Ankara, adeta Ortadoğu'nun başkenti haline gelmişti; bir devlet başkanı geliyor, bir başbakan uğurlanıyordu. Milletimizin hamlelerini önlemek için iç ve dış mihrakların el ele verdiğini olaylara biraz dikkatli bakan görür. Demokrat Parti iktidarına karşı amansız bir muhalefet yürüten İnönü, Kore'deki olayları kastederek mealen şöyle dedi: "Türk milleti Güney Kore milletinden daha az şerefli değildir." Darbeyi bu sözden daha çok tahrik edici bir cümle bulunabilir mi? İçerde İnönü hiçbir ölçü tanımayan muhalefet yaparken, dış mihraklar da kalkınma ekonomimizi frenleyebilmek için kredileri kestiler. Fakat Menderes hükümeti çıkarılan zorlukların üstesinden gelmeyi biliyor, ekonomimiz kalkınmaya devam ediyordu. Emperyalistlerin yer altı zenginliklerine göz diktiği Ortadoğu'yu bu şerir güçlere kapatmak gayretiyle Türkiye'nin başını çektiği Bağdat Paktı kuruldu. Menderes'e duyulan aşırı sevgiden duyulan, o dönemde Avrupa'nın başını çeken İngiltere, Bağdat Paktı'nı yıkmak için Irak'tan başladı. Bağdat Paktı'nın Ankara'daki toplantısına gelmekte bulunan Irak Kralı Faysal, havaalanında yakalandı, kurşuna dizildi. Irak Başbakanı Nuri Said Paşa'nın ve hükümetin ileri gelenlerinin öldürülmeleriyle yetinilmedi. Beşikteki çocuklar da doğrandı. Bu vahşetler işlenirken Bağdat Paktı'nın metninden dolayı ortaklarının müdahale etmek hakkı vardı. Türkiye bu hakkını kullanmak için harekete geçmek istediğinde Menderes, Irak'ın meşru hükümetini devirenler için "Asiler, hainler!" kabilinden ağır sözler söyledi; ama bir müdahalede bulunulmadı. Perdenin arkasında nelerin cereyan ettiği elbette kamuoyundan gizleniyordu. Aradan yıllar geçti; araları bozulan Kasım Gülek, İnönü'yü, işte bu darbe sırasında Albay Fens'e bilgi vermekle suçladı. İnönü, Gülek'i yalanlayamadı. Ne gariptir ki İnönü'nün Fens'e verdiği bilginin üzerinde kimse durmadı. Bu suretle de ortaya daha karmaşık bir tablo çıkmış oldu. Geleceğin tarihçileri, Albay Fens'e, İnönü'nün nasıl bilgi verdiğinin üzerinde dururlarken, İnönü'nün de nasıl bir fonksiyon ifa ettiğini gözden kaçırmamalıdır.

Hukukta olağanüstü mahkemenin yeri yoktur. Böyle bir mahkeme kurmak, ateşi maşa ile tutmaktır. Hükmü benim adıma sen ver demektir. Demokrat Parti'den aday adayı olup da milletvekili listesine giremeyenlerin Yassıda mahkemeleri heyetinde bulunmaları da işin tuzu biberidir. Ayrıca mahkeme başkanı Salim Başol; "Sizi buraya tıkan kuvvet böyle istiyor" demekle mahkemenin mahiyetini veciz bir şekilde ifade etmişti.

Belgeselde İnönü'nün idamların önüne geçmek için Milli Birlik Komitesi'ne mektup yazdığı söylendi. İnönü Ankara'da yaşıyordu; Komite de orada idi. Gidip konuşabilir veya telefon edebilirdi. Niçin mektup yazmak ihtiyacını duydu? Biraz tarih ve hukuk nosyonu teşekkül eden, "Bu işte yokum; bakın mektup yazdım" demek için tarihe belge bırakmak gayretini görür. Gereksiz gayret suçu gizlemek çabasıdır. Dolayısıyla o mektup İnönü'nün suç belgesidir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gurbette ölüm

Mehmed Niyazi 2011.09.26

Yalta'nın Kızıltaş köyünde doğan Cengiz Dağcı anlatılması mümkün olmayan dramlar, facialar yaşadktan sonra Londra'da hayata gözlerini kapadı.

Büyük şairimiz Necip Fazıl; "Öleceğiz ne çare!" diyor; evet ölüm hayatın parçası, ondan kaçış yok, Allah imandan, Kur'an'dan ayırmasın. Fakat gurbet diyarında ölmenin garipliğini herhalde bugüne kadar hiçbir kalem yeterince anlatamamıştır. Yıllarca önce hayata tutunmasında biricik yardımcısı olan eşini kaybetmesi mutlaka o duygulu insanı çok yalnızlaştırmıştı.

Köyünde ve Akmescit'te ilk ve ortaöğrenimini tamamlayan Cengiz Dağcı öğretmen olmak sevdasıyla Kırım Pedagoji Enstitüsü'ne girdi. Ancak II. Dünya Savaşı patlak verince, tahsilini bitirmeden askere alındı. Odesa'da subaylık eğitimini tamamladıktan sonra Almanlara karşı savaşa iştirak etti. Rusların safında savaşırken, rivayete göre, Ruslara duyduğu kinden dolayı bilerek Almanya'ya esir düştü. Bunda belki de I. Dünya Savaşı'nda Almanlarla müttefik olmamız rol oynamıştır. Çünkü biz Doğulular silah arkadaşlığının temelini menfaatte değil, yürekte ararız. Cengiz Dağcı da dünya Türklüğünü bir gördüğü için Türkiye'nin dostunu kendilerinin de dostu kabul etmiş olabilir. Oysa Batı kültürü ırkçılığa dayanır; diğer milletleri hor görürler. Herhalde bunun farkında olmadığı için Almanların esirlere, bilhassa Türklere karşı zalim davranmaları onu şaşırttı. Savaşın sonlarına doğru bir fırsatını bulup Polonya'ya sığındı. Alman işgaline karşı Polonyalı milli direnişçilerin yanında yer aldı. Savaşın bitimiyle Polonya komünistlerin avucuna düşünce başına gelecek felaketi tahmin ettiğinden çare aradı; zira Polonya Sovyet Rusya'nın peyki oluyordu; Dağcı da Sovyet vatandaşı olduğu halde onlara karşı savaşmıştı. Türk konsolosluğuna başvurdu, maalesef ilgi göremeyince, Kızılhaç vasıtasıyla Almanya'yı işgal eden müttefiklere sığındı; Londra'ya yerleşti.

Londra'ya yerleşti, ama o sisli dünyada bulunduğu sürece çocukluk, ilk gençlik yıllarının geçtiği Gurzof'ta, Kızıltaş'ta, Kırım'ın diğer yerlerinde yaşadı. Geçimini temin etmek için lokantada çalışırken, evinde gece yazarken hasretini duyduğu, Karadeniz'in yeşillikle kucaklaştığı güneşli diyarlardaydı. Aksi takdirde ağıt dolu, o lirik sayfaları yazabilir miydi? Duygulu bir yüreğin doğduğu toraklardan, çocukluk hatıralarından, yakınlarından, bilhassa annesinden kopması mümkün mü? Şu cümlesi hangi ırk, hangi dinden olursa olsun, insanlıktan nasibini almış herkesi titretmez mi: "1940'ın kışı Akmescit demiryolu istasyonunda birbirimizden ayrıldığımız gün onun yüzü ve kendisinden uzaklaşan trenin arkasından bakan gözleri, taze çimentoya batmış bir taban izi gibi kaskatı kaldı aklımda."

Gençliğimizde başucu kitaplarımızın arasında "Korkunç Yıllar", "Yurdunu Kaybeden Adam", "Onlar da İnsandı", "Ölüm ve Korku Günleri", "O Topraklar Bizimdi" gibi eserleri bulunurdu. Yaşar Nabi Nayır'a "Korkunç Yıllar"ı

gönderirken anlattıklarının doğru olduğunu belirten şöyle bir not da bulunduğu basında yer almıştı:
"Elhamdülillah Müslüman'ım ve bu notlarımda yazdıklarımın hepsinin de hakikat olduğuna yemin ederim."
Edebiyatla ilgilenenler ancak hayattan kuvvet alan eserlerin canlı, etkileyici olduğunu bilirler. Başka türlü o unutulmaz tabloları resmedemezdi. Daha sonra "Yansılar"ı kaleme aldı; dört ciltten oluşan bu kitap ağıt, hasret, gözyaşı yüklüdür. Anlattıkları aslında bir ferdin değil, bir milletin dramıdır. Yazdıklarından nasibine düşeni almayana yürek taşıyor denir mi!?

Kaybetmeyen, vatanın ne olduğunu bilemez; vatani olmayan, dünyalara sahip olsa, hiçbir şeyi yok demektir; o artık hüznün, çaresizliğin, kimsesizliğin esiridir. Dağcı'nın şu satırları, söz konusu ruh halini ne güzel anlatıyor:
"Esirlik yılları bitti artık. Ömrümde ilk defa hür hissediyorum kendimi. Hür insanların yaşadıkları topraklardayım. Ölüm korkusu, işkence korkusu bıraktı artık yakamı. Yıllarca peşinden koştuğum hürriyete kavuştum, ama içim neden kapalı? Kendimi bildiğim anda kaybettiğim yaşama sevincine neden kavuşamadım yeniden? Yurdunu kaybeden adam için hürriyetin bile manası kalmadığını şimdi anlıyorum."

İçini kemiren vatan hasretini dindirmek ümidiyle Türkiye'den getirttiği çiçek tohumlarını bahçesine diker; büyüyen çiçeklerin adlarını bilmez; sorduklarından bilen de çıkmaz. Ansiklopedilere bakar; ama Latince adları onlara yakıştıramaz ve şöyle der: "İsimleri önemsiz ; çiçekler Türkiye çiçeği, bu yetiyor bana. Yaz boyunca her akşam suladım, üzerlerine eğilerek okşadım; okşarken akrabayız, kardeşiz diye fısıldadım bile çiçeklere."

Sovyet Rusya dağılma sürecine girince, belki Kırım'a gidebilirdi. Kızıldaş'ın camilerini, Akmescit'in yaşmaklı kızlarını bulamayacak, yâdında kalan Kırım'ın yerinde yellerin esmesi ona dayanılmaz bir cehennem sunacaktı. Gerçekle yüz yüze gelmeyi göze alamadı; hayallerinde yaşamayı tercih etti. İkinci vatan bildiği ülkemize gelmeyişinin sebeplerinin ne olabileceğini düşündükçe gözkapaklarımın altında acı bir sıcaklık hissediyorum. Günahları varsa, Rabb'imın çektiği acılara karşılık bağışlamasını diliyorum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bizim Gogol

Mehmed Niyazi 2011.10.03

Değişik dergilerdeki yazı ve şiirlerinden tanıdığımız Şerif Aydemir'in son günlerde "Mendilim Sende Kalsın" adındaki kitabı yayımlandı. "Ruhuma Saplanan Şehir" ve "Yazık Olmuş Yarsız Ömrü Geçene"nin yanlarına, uzun süre yaşayacağı aşikâr olan bir eser daha koydu.

Kitap, adını aldığı "Mendilim Sende Kalsın" ile "Sekiz Sütuna Bir Zarf", "Kırçıl Palto", "İki Saçak Güvercini", "Bizim Pencereler Yele Karşı" hikâyelerinden oluşuyor. Hikâyelerin sadece adlarına dikkat etmekle, derinliği olan bir edebiyat ürünüyle karşı karşıya olduğumuzu idrak ederiz.

"Sekiz Sütuna Bir Zarf" hikâyesi evrak kayıt servisinde çalışan dört kişiden birini anlatıyor. Tabii onu anlatırken diğerleri ve çalışma ortamları hakkında da bize fikir veriyor. Küçük, sefaletin kemirdiği masaların zor sığıdığı odayı Aydemir şöyle tasvir ediyor: "Hani, belediye otobüslerinde kalabalıktan ayak bile değiştiremediğiniz olur, ayakta dikilen yolculardan kimileri planyaya vurulmamış vücutlarını bir yerlere sığdıramazlar, dirsekleri süngü gibi dolanır ortalıkta... İşte onun gibi masalarımız bir türlü sığmıyor odamıza."

Hükümet konaklarımız yakın zamana kadar, belki şimdi de pek çok il ve ilçede işlevini görmekten uzaktır. Yeri gelmişken belirtmiş olalım; oralar aslında hükümet değil, devlet konağıdır. Çünkü o mekânlarda hükümetin değil, devletin görmesi gereken hizmetler ifa ediliyor. Memurların çalıştığı odada paltolarını, kabanlarını asacak yer yok; kapının arkasındaki üç bacaklı taburenin üzerine koyuyorlar; kaşkolleri "Kızılay'dan dağıtılmışçasına" olduğu için birbirlerine benzediklerinden bazen karıştırıyorlar; "Ertesi gün herkes kendi kokusundan tanıyıp malını seçmek"le yanlışlık gideriliyor. Sıcak havalarda da dertleri eksilmiyor: "Yazın öyle bir sıkıntımız olmuyor ama bu defa da odacığımıza günüşiği lütfeden tek kanatlı pencereyi açamıyoruz. Birimizin göğsünü yalayan incecik yel, öbürünün nazlı sırtını bıçak gibi deliyor."

Toplumda pek hesaba katılmayan insanları anlatıyor. Onların küçücük dünyalarındaki dev gibi sıkıntıları dile getiriyor. Bu bakımdan Gogol'u çağırıştırıyor; ama tipleri Anadolu'nun derin izlerini taşıyor. Benzetmeleri, üslubu, konuyu ele alış ve işleyiş şekli tamamen kendine özgü; bizi apayrı bir dünyaya götürüyor; oradaki insanlardan birisi olarak kendimizi hissettiriyor. Ciddiye alınmayan zavallıların büyük hülyalarına değinmeden geçemiyor; böylece hayatın özünü bize sunuyor; "Evreni üç gün bize bıraksalar; ne yıldız kayar, ne güneş tutulur, ne de afet yağar başımıza. Hele ki savaş diye bir kavram kalmaz yeryüzünde. Zaten şu enflasyonu kim azdırıyor, kişnesin diye önüne kim yem atıyor bize sorsunlar..." Çevremizde bu tipleri görmüyor muyuz? Çoğunluğumuz işimizi doğru dürüst yapıp yapmadığımıza bakmadan başbakanı, valiyi tenkit ederiz; onların yerinde olsak ülkenin sorunlarını nasıl kolayca çözümleyebileceğimizi anlatırız. Bu hastalığımız yeni değil; Ziya Paşa dünyaya nizam verenlerin hanelerinde bir türlü teseyyüp bulunduğunu söylemiyor mu? Şu cümleleri söz konusu durumumuzu ne çarpıcı bir şekilde önümüze seriyor; "Güler misin, ağlar mısın? Bizim servisin "Verimi düşük"muş. Geçenlerde müdür söylemiş. Dua etsin ki sendikaya bağlı değiliz; yoksa görürdü gününü. Serpil Hanım cevap vermekte gecikmedi, ne güzel söyledi; "Biz küçük işlerin adamı değiliz." Ufak memurların üstlerine kafa tuttuklarını söylemekle komplekslerini yenmek istediklerini şu cümlesi ne güzel karikatürize ediyor: "Gene dua etsin ki, nezleydim de, burnum şıp şıp akıyor diye lafa ben karışmadım."

"Kırçıl Palto" hikâyesinde insanın yorganına göre ayağını uzatmamasının nelere vardığını işliyor. Borçla bir palto satın alıyor; onu bir ceket, bir pantolon takip ediyor. Eşi, mademki kredisi var, iyice eskiyen sobanın yerine yenisini almasını istiyor. Borca alıştığı için ödemekten korkmuyor; sadece soba değil, iki de çekyat alıyor. Ondan sonra satın almalar çorap söküşü gibi devam ediyor. Uzun lafın kisası "Kırçıl Palto" ile bambaşka bir dünyaya giriyor. Okul Aile Birliği'ne başkan oluyor, sendika temsilcisi seçiliyor. Kalkamayacağı yüklerin altına giriyor. Her zorlandığı an gözünün önüne "Kırçıl Palto" geliyor. Günün birinde onu götürüp Kumkapı'da denize atmakla kurtulacağını sanıyor.

Bir kimseyi bir başkasına benzeterek anlatmaya kalkışmak doğru değildir. Şerif Aydemir'in hikâyelerini okurken Gogol'unkilerden az zevk almadığımız için "Bizim Gogol" diye söze başladık. Amacımız edebiyat dünyamızın değerli bir kalem kazandığından duyduğumuz kıvancı belirtmekti.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bize bu yakıştırdı

Mehmed Niyazi 2011.10.10

Orta Asya eski anavatanımızdı; on altıncı yüzyıldan beri Anadolu anavatanımız oldu.

Çünkü bu tarihte ülkemizin gücü tepe noktasına ulaşmış, milletimiz, ümmetimiz değişik yerlere dağılmıştı. İçeride doğru çekilme başlayınca, dışta kalanlardan başı sıkışanlar kendilerini Anadolu'ya atmanın yollarını aramaya başladılar. Kültür havzamızın insanında Anadolu öylesine bir anavatan şuuru haline gelmişti ki, Tito zamanında Yugoslavya'da yaşayan üç yüz bin Arnavut'a isterlerse Arnavutluk'a, isterlerse Türkiye'ye gidebileceklerine dair izin verilmişti. Bir tanesi bile Arnavutluk'a gitmedi; hepsi ülkemizi tercih etti. İşte bu şuurun etkisiyle kırklı yıllarda Azeriler de himaye edilirdi düşüncesiyle ülkemize sığınmışlardı. Fakat Milli Şefimiz iade etmeye kalkışınca Azerilerin; "Bizi siz öldürün, Ruslara vermeyin" feryatlarına kulak tıkamak zorunda kaldı. Teslim edilince sınırda öldürüldüler. Elbette Milli Şef de yürek taşıyordu; ama ülkemizin Sovyet Rusya karşısında direnebileceğine ihtimal vermiyordu. Allah'a şükür, her türlü tökezlemelere rağmen ciddi mesafeler aldık. Elli yıl önce Cengiz Dağcı'nın cenazesi kimin umurunda olurdu; adının ağza alınmasından korkulurdu.

Ülkemizin çocukları bilmelidirler ki, beraberlik bizi güçlü hale getirir. Ancak güçlü bir devletin vatandaşı olmakla şamar oğlanlığından kurtuluruz. Şunu unutmayalım ki iki süper gücün birbirini dengelemesiyle dünyada düzen kurulur. Çok istisnai hallerde tek süper gücün hakimiyeti teessüs eder; o takdirde muhalifler başka çare görmedikleri için terör ortalığı sarar. Bazen de, Birinci, İkinci Dünya savaşlarından önce olduğu üzere çeşitli şartların bir araya gelmesiyle ikiden çok süper güç oluşur. Devletler insanlardan farklıdır; vicdan, izar, haya gibi kavramlar kişide iç denetimi oluşturur; nefsinin hoyratlaşmasının önüne geçer. Fakat devletlerin böyle iç denetim mekanizmaları bulunmadığından güçlendikçe güçlenmek isterler. İki dünya savaşında olduğu gibi insanlığı kana boyarlar. Kartal Meydan Muharebesi'nde yenilince, Kırım ve havalisini Rusya'ya, Eflak-Boğdan'ı Avusturya'ya bırakmakla süper güç hüviyetini kaybettik. Bizim yerimize Rusya, İngiltere'nin karşısında süper güç oldu. O tarihten beri yeryüzünü Türk ve Müslüman kanı sulamaktadır. Kanuni döneminde yaşasaydık Çeçenlere, Boşnaklara, Filistinlilere bu zulümler yapılabilir miydi?

Aklımızdan çıkarmayalım ki küçük devletler ve bölge devletleri süper güçlerin gölgesinde hayat hakkı ararlar. Süper güçler geleceğini teminat altına almak için, kendilerinin dışında bir medeniyetin oluşmasına izin vermezler. Son dönem tarihimize dikkat edince, bunu çok belirgin şekilde görebiliyoruz. Tabii bu durumun uzun sürmesi halinde ruh kökümüzden kopmakla başımıza püsküllü belaların açılacağı, idraki olanlar için meçhul değildir. Ülkemizi yönetenler, dünyada yalnız bir millet olduğumuzu, bize kimsenin acımayacağını bilmelidirler; fakat aynı zamanda vicdanımızdan gelen sesi, güzellikleri beşeri ve tabii iklimlere yansıtmanın varlığını teminat altına alacağını da zihinlerinde saklı tutmalıdırlar.

Ülkemiz son yıllarda ciddi hamleler yapmaktadır. Hatırdan çıkarmayalım ki maddi hamleler kültürle beslenmeyince, ateşe dönüşüp bizi yakar. Kültürümüzün gelişmesinde kültür ve sanat adamlarının etkisi önemli olacağı için onlara milletçe sahip çıkmalıyız. Cengiz Dağcı ömrünü gurbette geçirmek zorunda kalmıştır. Londra'da hayata gözlerini yuman Dağcı'nın, doğduğu yerde toprağa verilmesi önemli bir olaydır. Bu işin kolay olmadığı açıktır. Zor da olsa bize yakışanı, onu doğduğu topraklara kavuşturmak.

Bizlere düşen bu görevin ifasında çabalarından dolayı Sayın Davutoğlu'na milletçe teşekkür borçluyuz. Elbette Ukrayna devletinin gösterdiği insanlık örneğini de unutmamalıyız. Kültür ve Turizm Bakanı Sayın Ertuğrul Günay da, cenazeye katılan diğer zevat da her türlü takdire layıktırlar.

Dağcı, kalemiyle milletimize hizmet etti; Allahu alem, eserleriyle amel defteri açık kalacaktır. Böyle önemli insanların mezarları da toplumun yönlenmesinde etkili olur. Her sabah bir türbenin önünden geçenle, bir işret yerinin önünden geçen bir değildir. İnsan, karşılaştığıyla ruhi alışveriş içine girer. Konya'nın metafizik ikliminde Mevlânâ'nın, diğer büyük zatların payını kim inkâr edebilir? Cengiz Dağcı'nın mezarı da yarınki Kırım'ı oluşturacak temel taşlarından biri olacaktır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bizim Yunus

Mehmed Niyazi 2011.10.31

Şiirleri dilden dile dolaşarak Anadolu Türkçemizin oluşmasında payı bulunan Yunus'un hayatı efsanelere bürünmüştür; hiçbir efsane sebepsiz değildir; mutlaka bazı gerçeklerin varlığına işaret ederler.

Şiirlerini tahlil ve tespit ederken efsaneleri de merakımızı tahrik etmeli, hakkında yazılanlar sayılamayacak kadar çok olmalıydı; ne yazık ki bizi utandıracak kadar az eser kaleme alınmış. Halkımızın yaşattığı Yunus, aydın zümremizin meçhulüydü. Herhalde ilk Fuat Köprülü'nün, sonra da Burhan Toprak'ın dikkatini çekmiş. Onların edebî ve ilmî çalışmalarını günümüzde İskender Pala ete kemiğe büründürüp bizlere "Od" adında bir roman sundu. Yunus'u bize en çok yaklaştıran Taptuk Emre'nin "Bizim Yunus mu?" sorusudur. "Od" adını "Bizim Yunus"la birleştirmesi, o büyük ruhun biraz daha belirginleşmesini sağlamış.

Rahmetli ninem Yunus'un şiirlerini bana ilahi niyetiyle okuturdu. Belli işaretiyle "Haydi torunum" deyince, ikimiz birden "Yuhı kalbi Feyzullah" diye başladık. O kadar sıcak, derin, sade şiirler yazmış ki daha sağlığında ünü Anadolu'ya yayılmış; doğan çocukların pek çoğuna "Yunus" adı verilmesine sebep olmuş. Bunların arasından şiir yazarlar çıkmış; farklı kimselerin yazdıkları, halk tarafından bir kişinin telakki edilmiş. Vakıa ölümünden yüz yıl kadar sonra divanı düzenlenmiş; bunun da ne kadar sağlıklı olduğuna elbette konunun yetkilileri karar verecektir.

Şiirleri derin din ve bilhassa tasavvuf bilgisiyle örülmüştür; bazılarında şeriat kurallarına, Sünni akideye bağlılığını sert bir şekilde vurgular. Fakat bunlar onu kesinlikle yobazlığa götürmez; insan sevgisi, Yaradan'dan dolayı yaratılanı hoş görmesi hiçbir hümanist filozofta rastlanmayacak kadar engindir. Anlam bütünlüğü ve duygu derinliği bulunan şiirlerinde sanat oyunlarına başvurmaz; içinden geldiği gibi söyler. Şiirinin özünde sevgi, ümit, inanç iç içedir. Ölümü korkunçluğundan kurtarır; onu cennet bahçesine çevirir.

Çeşitli kaynaklarda Yunus'un, Mevlânâ'nın sohbetlerinde bulunduğu belirtilmektedir. Hatta Mevlânâ, Mesnevi'yi bitirince, "Üstad zahmet etmiş, 'Ete kemiğe büründüm, Yunus diye göründüm' deseydi yeterdi." diye söylediği rivayet edilir. Mevlânâ'nın cevabı da şöyle olmuş: "Ne kadar yükseldiysem, önümde bu Türkmen mollasını gördüm." Bugünkü dilimize "Öğüt Kitapçığı" diye çevirebileceğimiz "Risaletü'n Nushiye"sinden 1307 yılında hayatta olduğunu ve yaşının ilerlediğini anlıyoruz. Yunus'u Taptuk Emre'siz düşünemeyiz. Taptuk'un, Barak Baba'nın, Barak Baba'nın da Sarı Saltuk'un dervişi olduğunu biliyoruz. Bu altın zincir Orta Asya'ya doğru uzanıp gider.

Yıllarca önce Amerikalı bir profesörün Yunus'a dair konferansını dinlemiştim. Yetişme ortamından, şiirinden, düşünce dünyasından, hoşgörüsünden iki saat kadar söz ettikten sonra konuyu şöyle noktalamıştı: "Bilgilerimle Yunus'u ancak bu noktaya kadar takip edebiliyorum. Bundan sonra Yunus devam ediyor; ben ona "Yunus Koridoru" diyorum. Bu koridor ilimle değil, inançla aydınlanıyor; maalesef inancını paylaşmadığım için onu takip edemiyor, takip edebilecek iman sahiplerine yolunuz açık olsun diyorum." İskender Pala'nın Kapı Yayınları'ndan çıkan "Bir Yunus Romanı Od"u okuyunca işte Amerikalı profesörün uğurladığı iman sahibi diye zihnimden geçirdim.

İskender Pala, "Seni sigaya çeken / Bir Molla Kasım gelir" beyitinden tanıdığımız bir başka sufiye izini sürdürüyor. Tabii Yunus'un izini sürmek kolay değil; çünkü "Hiç ölmeyecekmiş gibi yaşayan, sonunda hiç yaşamamış gibi ölen" ulu bir Allah dostu hedef alınıyor. El yordamıyla alaca karanlıktan gün ışığına çıkarılan bu başı göklerde çınarın kökleri alabildiğine verimli topraktan gelmektedir. "Yunusum! Asalet doğruluktan değil, duruluktan gelir. Körlük, nankörlüktür. Bu dünyada marifet nefsi silmek değil, belki nefsi bilmektir. Bu yol ilim, irfan ve insan sevgisi üzerinde kurulmuştur." Bir yerde de Yunus'un şahsında hayatı önümüze koyuyor: "Her ne ki arıyorsun; aradığın ancak sensin. İyinin de kötünün de fidanı senin içinde büyür. Her meyvenin içi kabuğundan yeğdir. Sen görmüyorsun diye bu âlem yok değildir. Allah'a karşı tam kul olmak, varlığa karşı tam hür olmak anlamına gelir..."

Daha pek çok derinliği olan cümlelerle Yunus'un yetiştiği ortamı gözler önüne seriyor. Hakkında pek az şey bildiğimiz Yunus'u, romanı bitirince karşımızda görüyoruz. "Od"u eline alan günümüzün dağdağasından kopuyor, Yunus döneminin mistik dünyasına dalıyor. İnsan gerçekten her şeyin fani olduğunu, bütün faniliklerin içinde ebediliklerin gizli olduğunu idrak ediyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Allah'ın Sadık Kulu

Mehmed Niyazi 2011.11.07

Çocukluğumuzda Said Nursi Hazretleri'nin adından kuşkuyla söz edilirdi. Bir gün radyoda haberler okunurken onun rahmete kavuştuğu ifade edilince, mahallemizin ak sakallı imamının, yüzünü avuçlarına gömüp hızla uzaklaştığını hatırlıyorum. Bu adam kimdi? Niçin adı tedirginlikle fısıldanıyordu?

Üniversitede okurken gazetelerde sık sık tutuklanan Nurculara dair haberler yer alıyordu. Risale-i Nur öğrencilerinin davalarının görüldüğü mahkeme, okudukları kitapların mahiyetini tespit ettirmek ihtiyacını duymuş, İstanbul Üniversitesi'ne başvurmuştu. Basında yer alan haberlerden aklımda kaldığına göre hazırlanan raporda suç unsuru bulunması bir yana, çağın getirdiği hastalıklardan korunmaları, iyi ahlak sahibi olmaları için gençliğe tavsiye edilmesi gerektiği belirtilmişti. Buna rağmen gazetelerde Nurcuların yakalandıklarına dair haberler eksik olmuyordu.

Birinci ve İkinci Dünya savaşları milyonlarca insanın ölümüne sebep oldu; tarif edilmez acılar yaşandı. Ama bunlardan daha fecisi bu iki savaşta asıl bombalananın metafizik olmasıydı. İnsanoğlu kendini bir boşlukta buldu. İnanılan her şey çatırdadı; yerine hiçbir şey konamadı. Maddecî sanatçılar bile yetişen nesli eleştirmenin ihtiyacını duydular; "Bir elinde cımbız, bir elinde ayna /Umurunda mı dünya" gibi yakınmaları sık sık dergilerde görüyorduk. Maneviyatsızlığın şahsiyetsizliği, hatta dejenerasyonu davet edeceği açıktı. Azıcık idrak sahipleri yaklaşan felaketin ayak seslerini duyuyorlardı. Batı manevi cihazlanmanın yollarını arıyor, pek çok mütefekkir felaketin gittikçe büyüyeceğini ilan ediyordu.

Biz ise o sırada daha çok Batılılaşmanın hummasını yaşıyor, Avrupalıları feryat ettiren dünyaya koşuyorduk. Bu gidişin felaket olduğunu sezenlerin başında belki de Said Nursi geliyor, yeni neslin imanını kurtarmayı görev biliyordu; tabii nelerle karşılaşacağının da mutlaka farkındaydı. Yanık sesli bülbül, bir milletin imanı uğruna kendisini tank paletlerinin altına attı. Artık onun için hapisaneler, sürgünler dönemi başlamıştı.

İnancın mantıktan üstün olduğunu kim söylemişse, hayatın özünü ifade etmiştir. Kuş uçmaz, kervan geçmez bir beldede gözetim altında bulunan bu bilge, sanki eserleriyle yeniden dirilmeye başlıyor; imanının fişeklediği idealle gece gündüz çalışıyordu. Yüksek ahlak sahibi olduğunu sezdiği için de halk onu benimsedi. Bu çileli insanın mutlak rehberi Resulullah'tı. O, alemlere rahmet olarak geldiği için en dramatik anlarında bile çevresine şefkatle davranıyor, yüreğindeki imanı Allah'ın bütün kullarıyla paylaşmak uğruna çırpınıyordu. Said Nursi de hiç kimseyi hor görmedi; "Bu, iman davamızın ne işine yarayacak" demedi. Çocukları sıcaklıkla kucakladı; yaşlılara imanlarının ümidini duyurdu.

Yüce idealist, insanı geniş ufuklara çıkaranın yokuşlar olduğunu biliyordu. Gerçek iman sahibi hesap yapmazdı; önüne çıkan engelleri umursamadan yürümeye başladı. Sermayesi Kur'an ve hadislerdi. Yazdıklarına halk heyecanla sarılıyordu. Aydının idrakiyle, halkın heyecanı mezcolunca günışığına aklın alamayacağı nimetler çıkıyordu. Bütün dünyasını bir torbaya doldurup kelepçeli elleriyle o diyardan bu diyara sürgün edilen bu derin bakışlı adamın nefesinde sanki diriltici bir hassa gizliydi. Kader onu adeta aziz milletin ihtiyacına göre hazırlamıştı. Şaşırtıcı zekaya sahip kafası, her kula hayırlar dileyerek çarpan yüreği, bu iki organını besleyen, gücünü semavi değerlerden alan vicdanı vardı.

Böyle zirve insanlar hakkında film yapmak, roman yazmak imkânsız gibidir, zira sevmeyenleri ne yapılsa, ne yazılsa görmezlikten gelirler; sevenleri ise kesinlikle tatmin olmazlar. Mesela "Çağrı" filmindeki Hz. Hamza bizlere pek cazip gelmemişti; çünkü Hz. Hamza hayallerin alamayacağı vasıflara sahipti; kim oynarsa oynasın onu canlandıramazdı. Fakat o filmi Hristiyanlarla beraber seyrettim. Gözlerim filmde çok seyircilerin üzerindeydi; çit çıkmıyor, herkes soluk almadan olayları takip ediyordu. Gala gecesinde de binlerce kişi pürdikkat "Allah'ın Sadık Kulu"nu seyretti. Her türlü tenkidi göze alarak, Bediüzzaman'ın hayatındaki bir kesiti geniş çevrelere tanıtmak için ciddi bir çaba gösterilmiş. O çileli insanın Barla'ya sürgün edilmesini, tecridini, takibat altındaki günlerini anlatıyor. Seyirciler arasında Risale-i Nur öğrencisi olmayan pek çok kimse vardı; dikkat ettim, onların da gözleri nemliydi. Şahsen ben film boyunca o günün atmosferini soluduğumu, çok şey öğrendiğimi rahatça söyleyebilirim. Emeği geçenleri kutluyor, bu işi burada noktalamayıp yeni ürünler vermelerini diliyorum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Evsiz

Mehmed Niyazi 2011.11.14

Öğrenim görmek amacıyla Amerika Birleşik Devletleri'ne giden genç, tanıştıklarının arasından Mike adında biriyle dostluğunu ilerletir; ona tavlâ öğretir, zaman zaman oynarlar.

Bu arada kütüphaneden aldığı sesli kitapları dinlemekle de entelektüel bir iş yapar. Dinlediği kitaplar arasında Jack London'ın 'Uçurum İnsanları' isimli eseri de bulunmaktadır. Söz konusu kitap onun Amerika'daki hayatını değiştirir. Çünkü toplumun dışına attığı kişiler arasında, bünyesinde tuttuklarından çok daha ilginç tipler yaşamaktadır.

Yaşantılarını paylaşırsa, o renkli insanları yakından tanıma imkanına kavuşacağında şüphe yok, ama işin kolay olmadığının da farkında. Bu hususta tecrübeli olduğuna inandığı Mike'tan faydalanmak ister. Onunla bir anlaşma yapar. Mike'a haftada yirmi dolar verecek ve her akşam bir kahve ısmarlayacak; buna mukabil Mike

ona evsiz nasıl yaşanabileceğini, başının derde girmemesi için nelere dikkat etmesi gerektiğini öğretecektir. Bir yandan Mike'tan bunları öğrenirken diğer yandan evsizler arasında yadırganmayacağı bir kıyafet hazırlar.

Vücudunun içinde kaybolduğu bol bir pantolon, kapalı yaka tişört, eski moda kazak, koca burunlu bir bot ve Lakers şapkası satın alır. Pantolonun dizlerini ve paçalarını makasla yırtar. Tişörtün bazı yerlerine farklı renkte boyalar damlatır. Kazağını mümkün olduğu kadar deforme eder. Spor salonuna giderken şapkayı giyerek üzerinde ter lekeleri oluşmasını sağlar. Botun altını delerek ve üstünü kazıyarak yıpranmış görüntüsü verir. Diğer evsizlerin yaptığı gibi, zaruri eşyalarını koyacağı bir el arabası temin eder; onu cipinin arkasına atıp plaja gider. Arabasını otoparka bırakıp sahildeki palmyelerin altında pinekleyen miskinlerin arasına karışır.

Böylece onun da macerası başlar. Kendisini gazi olarak tanıtan bir evsizin etkisiyle şu hükme varır: "Amerika'da evsiz yaşamak istiyorsanız sıkı bir hikâyeniz olmalı. Hikâyenizin orijinalliği ve inandırıcılığıdır sizi saygın yapan. Önlerinden geçerken diğer evsizler sizi parmaklarıyla gösterip, hakkınızda 'vaiz', 'yazar', 'gazi' gibi sıfatlarla konuşmuyorsa kayda değer bir evsiz değilsiniz demektir."

Roman son derece sürükleyici. "Sokakta yaşadığım yirmi beş gün boyunca hapis haneye de yolum düştü, hastaneye de. Aç kaldığım da oldu, karnımı tika basa doldurduğum da. Parasız da kaldım, para da kazandım. Kavga ettim; dayak attım, dayak yedim." Okudukça hissediyorsunuz ki kitapta anlatılan kişi yazarın kendisidir. Ama yazar şöyle demeyi de ihmal etmiyor: "Zaten bu kavgalar sırasında kafama çok darbe aldığım için hatırlamıyorum anlatacaklarımın ne kadar gerçek, ne kadar uydurma olduğunu."

Yazarın dünya edebiyatına hakim olduğu gözlerden kaçmıyor. Kitabını atıflarla zenginleştiriyor. Dilini az bildiği bir ülkede yolunu bulmaya çalışırken, Paris'te intiharın eşiğine gelen Rumen yazar Panait Istrati'den söz ediyor bize. Aç ve susuz kaldığında 'Açlık' romanını yazan Knut Hamsun'la paylaştığı duygudaşlığı anlatıyor. Uyuşturucu şebekesinin elinde hazin sonunu beklerken Marquez'in 'Kırmızı Pazartesi' romanının kahramanı olan Santiago Nasar'ı hatırlatıyor. Ve Nietzsche'nin meşhur uçurum metaforundan bahisle kendi anılarının içinde nasıl kaybolduğunu.

Öyle bir kaygısı yokmuş gibi görünse de kitapta çok ciddi sosyal analiz ve eleştiriler var. Bunlardan biri televizyonda görüp tanıdığı, sonra da evsiz olarak karşısına çıkan eski bir ressam ile ilgili. O ressamla yüzleşmesini şöyle anlatıyor yazar: "Hikâyesini öğrenmeden çekip gitmeyeceğimi anladı. Ellerini iki yana açarak 'Kadınlar, evlat' dedi. 'Ne olmuş kadınlara?' 'Evli misin?' 'Evet.' 'Çocuğun var mı?' 'Bir oğlum var.' 'Şanslısın. Ya kızın olsaydı?' 'Efendim! Kız, oğlan ne fark eder? Önemli olan sağlıklı olması değil mi?' diye cevap verdim. Gözlerinde öfkeyle acı karışımı bir ifadeyle yüzüme bakıp başını öne eğdi. 'O televizyon programında gördüğün evi kendi ellerimle yaptım. Şimdi orada eski karım, sevgilisiyle birlikte yaşıyor. Adamınsa karımın mı kızımın mı sevgilisi olduğu belli değil."

İbrahim Altay hacim itibarıyla küçük, muhteva itibarıyla büyük olan 'Evsiz' romanıyla pek çok insanın özlemini çektiği bir toplumun hayatına neşter atıyor; önümüze serip bir de yakından bakın diyor. Sosyoloji, sosyal psikoloji gibi ilimlerin ciltlerle izah edecekleri gerçekleri 104 sayfalık romanında çarpıcı bir şekilde anlatıyor. Doğru ya da yanlış değil de güzel ve çirkinin peşinde olduğu için son derece tarafsız davranıyor; doğrular hakkında nutuk çekmiyor. Bizi alıp apayrı bir dünyaya götürüyor, oranın atmosferini solutuyor. Esprilerine, üslubuna, estetik zevkine dikkat edince güçlü ve seviyeli bir yazarla karşı karşıya olduğumuzu anlıyoruz. Üstelik hiç zorlanmadan yazıyor. En girift konuları ele alışındaki rahatlık, hikâye etme sanatının kurallarını okuyucuya hissettirmeden kullanışı, çok önemli bir yeni yazarın varlığını bize duyuruyor.

Devlet ve liyakat

Mehmed Niyazi 2012.01.09

Murat Yıldız'ı "Amcazade Hüseyin Paşa" kitabından tanıyoruz. Şimdi ise tez olarak hazırladığı, ciddiyetini ve çalışkanlığını aksettiren "Bostancı Ocağı" elimizde.

Yanlış düzeltmek, doğruyu öğretmekten zordur; fakat bu tip çalışmalar çoğalırsa, toprağımızın çocukları tarih şuuruna kavuşarak geçmişlerini öğrenir, yaşadıkları zamanı analiz eder, geleceğe dair tahminlerde bulunurlar. Tarih şuurundan mahkûm toplum, hafızası boşaltılmış ferde döner. Bir insanın annesini, babasını tanınamaması, yaşadığı evi hatırlamaması ne büyük felakettir.

Ünlü bir aydınımız, Osmanlı'yı kötülemek için "Odun yaran baltacıyı alıp başbakan yaparsan o da Katerina'yı gördü mü akli başından çıkar." diye yazmıştı. Baltacı'nın askerî bir sınıf olduğunu bilmemesi büyük hata yapmasına sebep olmuştu. "Bostancı" denince de ya bostan yetiştiren ya da İstanbullular bakımından bir semt anlaşılmaktadır. Türk Ansiklopedisi'nde belirtildiği üzere de "Bostancı" semti adını buralarda bulunan bostan tarlalarından almamıştır. İstanbul'un Avrupa yakasında Küçükçekmece'de, Anadolu yakasında da bugünkü Bostancı'da olmak üzere iki giriş kapısı vardı. Bostancı semtinin bu adla anılmasının sebebi, buradaki derenin üzerindeki köprü'nün yanında Bostancı Ocağı'na ait bir karakolun bulunmasıydı. Bu karakolda Bostancılar, İstanbul'a gelenlerin tezkerelerini kontrol eder, geliş sebeplerini, eşkallerini deftere kayıttan sonra başkentte belli süre kalmaları kaydı ile geçiş izni verirdi.

Fatih devrinde kurulan Bostancı Ocağı'nın amacı sarayların erkânlarına hizmet, bahçelerine bakmaktır. Zamanla görev alanları genişlemiş, işlevleri artmıştır. Bostancı Ocağı'nın güvenilir bir birim haline gelmesinde şu üç faktörünün etkili olduğunu Murat Yıldız'dan öğreniyoruz: Bostancıbaşıya Fatih Kanunnamesi ile padişah sandalının dümenciliği görevinin verilmesi padişahla onları yakınlaştırmıştır. Bu durumun Bostancıları diğer devlet ricalinin nezdinde de itibarlı kılması tabii idi. İkincisi ise Kanuni döneminde saray bürokrasisinin genişlemesi, bahçelerin çoğalması ocağın nefer sayısının artmasını gerektirmiştir. Padişah ve çevresiyle yakın temasta olduğu için sadakatsizlik yapmayan bu sınıfın çoğalması padişahın da işine geliyordu. 16. yüzyılın sonlarından itibaren başlayan yeniçerilerin isyanları, bu sadık zümrenin ayrı bir değer kazanması sonucunu doğurmuştur.

Zannedildiği gibi devşirme sadece gayrimüslimlerden yapılmazdı; Türklerden de yapıldı. Belki ilk baştan bir çocuğunun alınması bazı ailelere, bilhassa Hristiyanlara ağır gelmiş olabilir; ama çocukların devletin üst kademelerine yükseldiklerini, paşa ve sadrazam olduklarını görünce, ahali oğlunun devşirilmesi için can atmaya başladı. Boylu posluların devşirileceği bilindiğinden, Hristiyan ailelerin çocuklarına yüksek topuklu ayakkabı giydirdikleri kaynaklarda yer almaktadır.

Diğer sınıflarda olduğu gibi Bostancılar'da da köylü-çiftçi çocuklarının devletin en tepe noktalarına tırmanmalarında sadece yetenek ve gayretleri ölçü alınır. Yalnız devlet başkanlığı Açına oğullarına mensup Osmanlı ailesinin inhisarındaydı. Diğer mevkiler tebanın tamamına açıktı. Busbecg'in "Türkiye'yi Böyle Gördüm" kitabı okunursa, söz konusu sistemin devletin büyümesinde nasıl etkili olduğu anlaşılır. Gözlerimizi ABD'ye çevirirsek Osmanlı'ya çok benzediğini görürüz. Bu rastlantı değildir. Yakın zamanlara kadar sahalarda dolaşanların, çuval çuval kitapların Amerikalılar tarafından alındıkları dikkatlerini çekmiştir. Eski İstanbul'un korunmasında bazı kesimler hassasiyetle duruyorlar, fakat Bizans'ın taşına değer verenlerin ecdadın başka ülkelere götürülen eserlerine ses çıkarmamalarını anlamak mümkün değildir.

Aşayışı sağlamakla görevli Bostancıbaşılarının, Haliç ve Boğaziçi gezilerinde, gerekli olduğu zamanlarda net ve ayrıntılı bilgi vermek amacıyla tuttıkları "Bostancıbaşı Defterleri" İstanbul bakımından paha biçilmez kaynak niteliğindedirler. Zira bunlar aynı zamanda İstanbul'un içinde ve çevresinde bulunan cami, mescid, çeşme, sahilсарay, kasır, yalı, dükkân, mahzen, ev gibi binlerce yapılarla boş arsaların sicili mahiyetindedir.

Adı "Üstad"lığa çıkmış bilim adamı, Sigrid Hunke'den sayfalarda aktarır, kaynak vermez, onun tespitlerini kendisine mal ederse, insanın morali nasıl bozulmaz! Bir başka üstad, kuşatma sırasında askeri motive etmek için Akşemseddin'e Eyüp Sultan buldurulmuş derse, mercimek kadar beyni olan çileden çıkmaz mı? Fakat Murat Yıldız ve onun gibi gayretli gençleri kütüphanelerde, arşivlerde görünce, eserlerini okuyunca, geleceğe güvenle bakabiliyoruz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Fransa'yı Sarkozy'ler yönetmeli

Mehmed Niyazi 2012.01.30

Batı'yı yeteri kadar tanımayanlar, Fransa Senatosu'nun sözde Ermeni soykırımını inkâr edenlere mahkumiyet getiren yasayı reddeceğini zannediyorlardı.

Kabul edince, ekrandaki yorumcular ciddi ciddi "Şimdi ne olacak?" diye üzölmeye başladılar. Batı'nın hukuk anlayışı maymuncuk gibidir; menfaatleri neyi gerektiriyorsa, ona göre şekil alır. Bir Müslüman'ın, hele bir Türk'ün onlardan adalet beklemesi abesle iştigaldir.

Ermeni soykırımının olup olmadığına dair en doğru cevabı Harbord Raporu vermiştir. Ermeniler ve Batılılar bildikleri için o rapordan kesinlikle bahsetmezler. Olaylar tazeyken, araştırma imkânları bakımından her şey uygunken Ermeni diasporası soykırım iddiasını dünyanın gündemine taşımak istedi. Güçleri yetmeyeceğinden bunu bir Hristiyan süper güce mal etmeyi akıllıca bir yol olarak seçtiler. Güneş batmayan İngiliz İmparatorluğu'nda yüz milyonlarca Müslüman yaşıyordu. Bu kadar Müslüman'ı İngiliz hükümeti Ermenilerin hatırı için karşısına almazdı; fakat ABD'de yok denecek kadar az sayıdaki Müslüman'ın hükümet nezdinde herhangi bir ağırlığı olmayacağını hesap ettiler ve Başkan Wilson'u arzularına imale edebilecekleri kanaatiyle harekete geçtiler. Gerçekten de Başkan Wilson konuyu benimsedi. Başında Genelkurmay Başkanı General Harbord'un bulunduğu tarihçilerin, sosyologların, sosyal psikologların oluşturduğu bir heyeti araştırma yapmaları için görevlendirdi. Heyet Paris'e gitti; Türkiye'den kaçan Ermenilerle görüşmeye başladılar. Harbord karşılaştığı bir Ermeni'ye "Katliam nasıl oldu?" diye sorar. O da şöyle cevap verir: "Çok feci oldu sayın general, ben iki kere katledildim." Oradaki temaslarında heyet abartıyı, istismarı teşhis eder. Ülkemize gelirler; olayın geçtiği yerlerde dolaşırlar; iz sürerler; araştırma yaparlar ve Başkan Wilson'a Genelkurmay Başkanı'nın adıyla anılan ünlü "Harbord Raporu"nu sunarlar; soykırım olmadığını, iki halkın karşılıklı mukatelesinin (vuruşmasının) gerçekleştiğini belirtirler.

Soykırım iddiasının üzerine İngilizler Malta'da mahkeme kurdular. Ziya Gökalp, İttihat ve Terakki'nin ileri gelenleri müşevvik olarak suçlandılar; savunmaları sonucunda hepsi beraat ettiler. Bu mahkemenin İstanbul'daki ayağında ise bazıları mahkum oldu. Ama cümle âlem biliyor ki, o mahkum edilenler suçlu değildi; verilen cezalar, Avrupa'ya "Suçluları cezalandırdık, üzerimize gelmeyin" demek içindi.

Soykırım iddiasını Toynbee "Mavi Kitap"ıyla gündeme taşımıştı. Almanları suçlamak için, onların telkiniyle Osmanlı'nın bu işi yaptığını iddia ediyordu. Birinci Dünya Savaşı sona erince, İngiltere, Almanya'ya bu suçlamanın savaş şartlarının bir ürünü olduğunu bildirdi.

Ermeni Diasporası dahil herkes biliyor ki soykırım olmamıştır. Ama bütün dünyaya dağılan Ermenilerin erimemeleri için bir düşmana karşı zinde tutulmalıdırlar. İşte bu görevi Diaspora üstlendi, bu meseleyi sürekli gündemde tutuyor, Batılı devletler de Türkiye'yi köşeye sıkıştırmak için ellerine bir koz geçirmiş oluyorlardı. Bizim liberaller de Batı ile dirsek teması sağlayacak bir malzemeye sahip olmanın keyfini sürüyorlar. Sık sık da; "Soykırım yaptık, kabul etsek ne olur?" diyorlar. Bazıları da kendi geçmişleriyle yüzleşip kızarmamak için olayı soykırım değil de facia olarak değerlendiriyorlar. Vicdan ve idrak sahibi şu soruların cevabını arar: Osmanlı neden en güçlü zamanında Ermenileri yok etmedi de dramatik günlerinde satırı eline alıp doğramaya başladı? Hangi milletin içinde şehirlerde yaşayan yüzde bir kadar azınlık, varlığını beş yüz yıl sürdürebilmiştir? Böyle bir millet bir gün bağrında yaşattığı o azınlığı niçin kılıçtan geçirir?..

Eski Yunan'da bir söz var: "Devlet adamları gelecek nesli, siyaset adamları gelecek seçimi düşünür." Söz konusu olayda bu gerçek karşımıza çıkıyor. Her fırsatta bizimle hesaplaşmak hissiyatı taşıyan Avrupa'yı devlet adamları mı yoksa siyaset adamları mı yönetse daha iyi? Milli menfaatleriyle, şahsi menfaatleri karşı karşıya geldi mi, siyasetçi kendisininkini tercih eder. Türklerle Fransızların arasına bir seçim uğruna nifak tohumları ekilmişse, Sarkozy'ye ne? O, bundan devşireceği oya bakıyor. Şahsen ben, Sarkozy ve onun gibilerin Batılı devletleri yönetmesinden yanayım. Yüzyıllar süren kanlı sömürgecilikle sağladıkları refahı siyaset adamlarının nasıl da hovardaca harcadıklarını görmüyor muyuz? Batılıları devlet adamları yönetseydi, bizim gibi ülkelerin önü açılır mıydı?

Öyle anlaşıyor ki soykırım yasaları çıkarıldıktan sonra Ermenilerin toprak talepleri geleceğinden yorumcularımız korkuyorlar. Dünya kamuoyunu hazırlamaya çalıştıkları doğrudur. Aslında toprak talep etmek için bunlara gerek yok; kuzuyu yemeyi kafasına koyan kurdun bahane bulması gibi onlar da her türlü şeyi bahane edebilirler. Biz toprağımızı, ürettiğimiz silahlarla, kültürümüzle koruyacak durumda değilsek, bizden Ermeniler de, başkaları da toprak ister ve alırlar. Ne demiş şair: "Hazır ol cenge isterisen sulh u salah!" Gerisi boş laf!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yunus Bey

Mehmed Niyazi 2012.03.26

Plevne'nin savunmasında iki nokta çok önemliydi; birisi Bulgarların "Grivica" dedikleri "Yanık Bayır" diğeri ise "Krişin" bölgesiydi. Osman Paşa, Yanık Bayır'ı çok güvendiği Adil Paşa, Krişin'i de genç, dinamik, savaş alanlarının borası olan Yunus Bey ile tutuyordu. Osman Paşa, Rus kurmaylarının Krişin'e daha çok önem

vereceklerini, buraya hücum eden birliklerin başında da ünlü General Skobelev'in bulunacağını tahmin ediyordu. Tahmininde de yanılmadı.

Skobelev savaşı adeta kutsal bir düşün havasına çevirirdi. "Ölüme hazır olmalıyız." diyerek tepeden tırnağa beyaz giyinir, beyaz bir ata binerdi. Beyazlara bürünmesi, beyaz ata binmesi fiyaka için değil, askerinin onu rahatça teşhis edebilmesi, başında bulunduğuna inanması, şevkle kılıç sallaması içindi. Onun lakabı "Yenilmez General"di. Uzaktan gören Türkler de ona "Ak Paşa" derlerdi. Yunus Bey sanki ideal bir asker olması için yaratılmıştı. Savaşlarda korkak ya da tedirgin davranışını gören olmamıştı; askerleri için en büyük moral kaynağı idi. Yunus Bey'le Skobelev'in kapışmalarını Avrupa basını manşetten "Devlerin savaşı" olarak verirdi.

Plevne'ye ikinci hücumlarında da Ruslar yenilince, askerlerine moral kazandırmanın, dünyada sarsılan prestijlerini onarmanın ihtiyacını duydular; en azından mevzii bir zafer kazanmalıydılar; bunu da ancak Skobelev yapabiliyordu. Emrindeki kuvvetleri taptaze birliklerle takviye eden Skobelev, Tultçenica Vadisi'nden hücumla kalktı.

Kurmay heyetiyle savaşı takip eden Gazi Osman Paşa da Yunus Bey'in ihtiyatlarını kuvvetlendirmişti. Savaşın bütün cephelere yayılacağı endişesiyle gerekli önlemleri alan Türk ve Rus kumanda kademeleri top menzilin dışındaki tepelerden Tultçenica Vadisi'ndeki hesaplaşmayı izliyorlardı. Herkeste iki yaman gladyatör karşı karşıyaymış gibi bir his uyanmıştı. Tarafların piyadeleri top mermilerinin perdesi altında yürüyor, askerler mesafe aldıkça toplar ileriye çekiliyor, mermiler öne kaydırılıyordu. Çevresinde bayraklar, flamalar dalgalanan Skobelev atını sağa sola sürerek ilerliyordu. Gazi Osman Paşa elinde kılıcıyla piyadelerin ön saflarında yer alan Yunus Bey'i dürbünüyle takip ederken kurmaylarına; "Bizim Yunus'un yiğitliğin ne olduğunu cihana göstereceğinden şüphe etmiyorum." dedi. Gerçekten de Skobelev yine arkasında binlerce ölü bırakarak çekilmek zorunda kaldı.

Yarma hareketine girişecek tugayı (Liva) yöneten Miralay Yunus'tu. Şecaati ve gayreti, Rus tarafından seyreden Avrupalı gazetecilere parmak ısıttırırdı. O cehennem savaşta Türklerin 30 bin civarında askerinin 5 bini hafif yaralı ve hasta idi. Rus ordusunun mevcudu ise 190 bin idi; buna Orhaniye Sofya yolunu kesen, yarma hareketinde General Ganetsky'nin emrine kaydırılan, başında General Gurko'nun bulunduğu 130 bin kişilik kuvvet dahil değildi. Rusların Plevne çevresinde toplam 320 bin askeri, 1176 topları vardı. Buna rağmen Türkler 10 Aralık 1877'de sabah saat dokuzda doğru ilk hattaki üç siperle, ikinci hattaki iki siperi ele geçirdiler. Önlerinde sadece bir hat kalmıştı; fakat bir önceki gece yaracakları yönü Polonyalı bir Yahudi Ruslara haber verdiği için bu mıntıkaya çok sayıda asker kaydırmışlardı; yeni hatlar oluşturmakta fazla güçlük çekmiyorlardı. Öğleden sonra saat iki civarında Gazi Osman Paşa yaralandı. O sadece ordunun kumandanı değil, aynı zamanda zaferin sembolü idi; yaralanması askeri derinden sarstı.

Gazi Osman Paşa götürüldüğü bağ evinde yaralı ayağına müdahale edilirken, genç subaylar vasıtasıyla savaşı takip ediyor, talimatlar veriyordu. Ama artık durum belli olmuştu; Rus çemberini yarıp çıkmaları mümkün değildi. Bulunduğu odaya giren Tevfik Paşa'nın üzüntüden sesi titriyordu; "Müşir Hazretleri, emir verin de teslim olsunlar. Düşman piyadelerini geri püskürtsek bile etrafımızı çeviren toplar bizi mahveder çünkü karşı koyacağımız silah gücümüz, sığınacağımız yerimiz yok." Müşir nemli gözlerini Tevfik Paşa'ya diker, bir şey söylemez; fakat böyle bir gazap hiçbir faninin gözünde görülmemiştir sanki. Rengi değişen Tevfik Paşa devam eder; "İnanınız ki devletimiz çökmez, bu asker bize lazım olur; bir tanesini kurtarsak kârdır." Derin bir göğüs çeken Müşir gözlerini sarılmakta olan ayağına indirir; kendi kendine söylenir; "Haydi Yunus'um, Adil'im korkunç talihimizi ters çevirin." Ancak Miralay Yunus'un şehadet haberi gelince Gazi Osman Paşa'yı teslim olmaya razı edebilirler.

Gazi Osman Paşa'dan sonra Plevne'nin iki büyük kahramanı var, biri Yunus Bey, diğeri Skobelev. Skobelev'in Plevne dahil pek çok yerde heykeli bulunuyor, hakkında ciltlerle kitap yazıldı, filmler çevrildi. Onu beş defa perişan eden Yunus Bey'in hatırasını yaşatmak için hiçbir şey yapılmadı. Bu aziz vatan evladı milletimizin bile meçhulüdür. Yunus Bey 1844 yılında İstanbul'un Üsküdar semtindeki Nuhkuyusu Mahallesi'nde dünyaya geldi. Önce Üsküdarlıların hemşehrileri, onur duyacakları kahramanlarıdır. Emsali bulunmaz bir askeri, yiğidi milletimize ve dünyaya tanıtmak için Üsküdar Belediyesi kolları sıvamalıdır. Böyle bir şeref çok az kuruma nasip olur.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Güzel sembollerdi

Mehmed Niyazi 2012.04.30

Dostum Can Alpgüvenç'le 23 Nisan tatilinden yararlanarak Çanakkale'ye gezi yaptık. Misafiri olduğumuz aile bizi samimiyetle, güler yüzle karşıladı; aynı şekilde uğurladı. İlgilerinin sıcaklığı hâlâ yüreğimizde. Savaşların cereyan ettiği bölgeleri göz kapaklarımızın altında ıslaklık hissederek dolaştık.

Çanakkale Savaşı'na ilgi duyduğum yıllarda, sadece abide vardı; daha sonraları övünülecek eserler yapıldı. Cumhuriyet'imizin kuruluşunda başkomutan olan Mustafa Kemal Atatürk'e elbette Çanakkale Savaşı'nda da şanına layık yer verilmelidir. Osmanlı önce zaferler, sonra dramatik olaylar yaşadı; Çanakkale Savaşı adeta kuğunun son şarkısıydı. Yarbay Mustafa Kemal'in Çamburnu'na tayini 17 Nisan 1915'tir. Sütunlarda ise 57. Alay'ın Mustafa Kemal'in emriyle savaşa girdiği belirtiliyor. Elimizde Dz. Kur. Alb. (emekli) Şemsettin Bargut'un "Birinci Dünya Harbi'nde ve Kurtuluş Savaşı'nda Türk Deniz Harekâtı" adıyla kaleme aldığı ilmî bir kitap var. İlk sayfasında "Metin, Genelkurmay Başkanlığı- Askeri Tarih ve Stratejik Etüd (ATASE) Başkanlığı tarafından incelenmiştir." deniyor. Mutlaka her yazılana inanılmaz; tarihçilik belgenin değerlendirilmesiyle başlar; ama Genelkurmay Başkanlığı'nın ilgili biriminin kontrolünden geçmesiyle daha bir güvenilirlik kazanıyor. Bu kaynaktan anladığımız üzere, Mustafa Kemal sağlık sorunuyla Çanakkale'den ayrıldıktan üç gün sonra 57. Alay savaşa girmiştir. Eleştirel idrakle yetiştirilen gençlerimiz bazı çelişkiler yakalarlarsa, Atatürk'ün Çanakkale'de yaptıklarına da inanmamaya başlarlar. Kanaatimizce Mustafa Kemal'in Çanakkale'de yâd edilmesi için 57. Alay'la ilişkilendirilmesine ihtiyacı yok. İlk çıkarmada 72. ve 77. Alaylardan oluşan 19. Tümen'in kumandanydı. 8 Ağustos'ta müttefiklerin Anafartalar çıkarmasında yaptıkları milletçe yüzümüzü ağartmaya yeter de artar bile.

57. Alay'ın kumandanı Kurmay Yarbay Hüseyin Avni Bey'di; o şehit olunca kumandayı ele Kurmay Binbaşı Yusuf Ziya Bey aldı, o da şehit olunca kumandayı ele Alay Müftüsü Hasan Fehmi Bey aldı, o da şehit düştü; fakat düşmanı durdurdular. Tabii bu kolay olmadı; Alay'ın büyük çoğunluğu Hak'kın rahmetine kavuştu. Şehit olanlardan biri de Erzincan'ın Kemah ilçesinden Üsteğmen Mustafa Asım Bey'di. Akşam karanlığı çökerken Kabatepe'nin eteklerinde bir düşman birliği görünür. Mustafa Asım Bey'in bölüğü ile düşman birliği birbirine girer; kanlı bir süngü savaşı başlar. Sağda solda bulunan makineli de namlularını buraya çevirirler; tepelerden bombalar yağar. Bu iki bölük ya tamamen şehit olur ya da ölür. Ara andlaşma ile toplu mezarlığa gömülürler. 1934 yılında İngilizler, kendi ölümlerini, tahsis edilen bölgeye taşımak için bu toplu mezarlığı açarlar. İki tarafın er ve subaylarının ceketlerinin eteklerinde meşinden künye vardır; bunlardan ölümlerini teşhis ederler. İki cesedin birbirlerine girmiş hali dikkatlerini çeker; künyelerini okurlar; birisi Yüzbaşı Woiters, diğeri Üsteğmen

Mustafa Asım'dır. Bölükler birbirine girince, tesadüfen iki kumandan da birbirlerini gırtlaklamıştır. Mustafa Asım'ın elinde Woiters'in haçı, Woiters'in elinde Mustafa Asım Bey'in muskası çıkar. Toplu mezarın başına dikilen ufak bir sütunda bu olay belirtilir. Ziyaretimizde gözlerimiz bu yazıyı aradı; yoktu. 57. Alay Şehitliği'nin her tarafını taradık, bulamadık. Savaşı en güzel şekilde sembolize eden bir olay olduğunu düşünerek arkadaşlarıma göstermek istiyordum. Eğer bu mezar taşı laiklik endişesiyle kaldırılmışsa söyleyecek söz bulamıyorum. Yok, kumandanları belli olmasın düşüncesiyle kaldırılmışsa, daha kötüdür. Yetkililerden bu bilginin orada bir yerde belirtilmesini istirham ediyorum.

Çanakkale'ye ilk mermi 3 Kasım 1914'te, son mermi 9 Ocak 1916'da düştü. Son şehidimiz Siirtli Mülazım Zahid Efendi'dir. Bu savaşın 18 Mart 1915'e kadar olan bölümü deniz muharebeleridir. Donanmanın kumandanı önce Amiral Carden idi; aşırı yorgunluktan bir külçe gibi yere yığılınca yerine yardımcısı Amiral De Robeck tayin edildi. Onun tayinini bildiren telgrafa Churchill şu hususları da ilave etti: "Çanakkale cephesi açılırken 7 günde geçeceğimizi ilan etmiştik. Aradan aylar geçti; moraller bozulmaya başladı. Sana inanıyor ve güveniyoruz; asker ve tekne kaybına bakma; bir an önce boğazı geç."

Bunun üzerine De Robeck kumandasındaki donanma 18 Mart 1915 sabahı olanca gücüyle boğaza yüklendi. Aksi bir rastlantıyla boğazın müstahkem mevki kumandanı Cevat Paşa, Gelibolu'ya gelen Üçüncü Kolordu Kumandanı Esat Paşa'yı karşılamaya gitmişti. Cevat Paşa yetişinceye kadar savaş yardımcısı Selahaddin Adil Bey Çimenlik Tepe'deki karargâhtan yönetti. Tabii Cevat Paşa'nın ve Selahaddin Adil Bey'in adlarını da Boğaz'ın bir kenarında görmek isterdik. Vehip Paşa, Mehmed Ali Paşa, Faik Paşa ve diğer kahramanlarımız da ihmal edilmemeliydiler. Kahramanlarına sahip çıkmayan milletlerin yaşama şansının olmadığını unutmamalıyız.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Roman ve romancı

Mehmed Niyazi 2012.05.21

Bazılarınca sanat eserinin varlığından başka gayesi de olmalıdır; bu, topluma hizmettir. Bazılarına göre ise topluma faydalı olmak, en fazla sanat eserinin sonuçlarından biri olabilir; fakat amacı asla değildir.

Çok kullanılmasına rağmen şu tespit aşınmamıştır; sanat güzelin peşindedir. Roman da sanat olduğu için gayesi güzeli aramaktır. Tabii bu kabul, 'güzel nedir?' sorusunu karşımıza çıkarır. Güzel, görece bir kavram olmakla beraber, özelliğinde iki unsur yer alır; ahenkli ve anlamlı olmak. Aslında sanat hakkında yargıya varmak için yukarıda sözünü ettiğimiz telakkileri mezcetmek gerekir. Gerçek sanat eseri güzelliği gaye edinerek toplumun ahlakına ve gelişmesine hizmet edenlerdir. Her sanat eseri gibi roman da hayattan yoğrularak çıkar; hayat güneşinin altında pişer; renklerini, lezzetini ondan alır; ama bütün özelliklerini bünyesinde bulundurmaz. Bazı hassalarını benliğine katar; bazılarını görmezlikten gelir; es geçtikleri ise hayatın eksikliğini hissettirmez.

Roman, hayatı yansıtmakla beraber aynısı değildir. Hayat sorularla doludur; insan dünyaya niçin geldiğini izah edemez; üç boyutlu idrakimizce, hayat, başı-sonu karanlık bir süreçtir. Roman ise ayrıntılarla dolu olaylardan seçme, düzenleme ve yoğunlaştırma yoluyla söz konusu dağınıklığa anlam kazandırma gayretidir. Roman kahramanının her hareketinin bütünlük içinde bir anlamı vardır; fakat hayatta insanların izah edemediği pek

çok hareketine tanık olabiliriz. Bu itibarla şunu rahatça söyleyebiliriz; roman hayattan daha gerçek, daha mantıklıdır. Çünkü romana aktarılan olaylar seçilmiş, belli bir bakış açısıyla düzenlenmiş, kendi içinde anlamı ve bütünlüğü olan olaylar zinciridir; bir başka söyleyişle hayatı dolgun biçimde yaşatmak amacını güder. Ayrıca roman hevesler, ihtiraslar, ideolojilerle örülüp günışığına çıkmasıyla toplumun hafızası niteliğini taşır; hayatlar mukayese edilince bu da onun üstünlüğü olarak görülür.

Roman hayattan bir kesittir; hayatın her parçası zaman içinde oluştuğu için yazar tarihçinin ilmi disipliniyle insanı ve olayları anlatmalıdır. Yalnız, tarihçinin görevi, olanı yazmaktır; romancınının ise olaylar ve kahramanlarından gönlünce ve idrakince hür bir dünya kurmaktır. Ancak roman aynı zamanda sanat özelliği taşıdığından, içindeki kişiler, olaylar bütünlük arz etmelidir. Canlı bir varlık gibi bir fenomen haline gelen romanın kendine has bir ruhu da olmalıdır. Ruhsuz roman olaylar yığınınından öteye gitmez; romancı sanatkar yeteneğiyle olaylara ruh verir.

Roman, kurmaca özelliğinden yararlanarak aksettirdiği hayatı zenginleştirebilir. Romancı realiteler dünyasından aldıklarını onlar uygun bir tarzda hayatıyla geliştirir. Yani roman hayattan ve hayalden gelen köklerle beslenir; kimi zaman bu iki ayrı dünyanın sentzine oluşur; onun biricik özelliği olabilirliği; etkileyiciliği de buradan gelir.

Bazıları satırı eline alıp romanda hümanizma adına tarihin pek çok birikimini doğramaktadır. Hâlbuki bir sanat eseri hümanist değil, evrensel olmalıdır. Hümanizm, değerlerinden soyduğu insanı hayatın odak noktasına oturtmaktadır. İnsanı değerleriyle birlikte mihver kabul etsek de hümanizm onu değerlendirmek için yeterli değildir; çünkü bizatihi insanı ele alıp övmek, ona bir değer katmaz; bir başka ölçü olmalı ki onun bulunduğu noktayı idrak edelim. Bu da bize hümanizmin insanı yücelten bir telakki değil, bir başka telakkinin gölgesi olduğunu göstermektedir. Ve sonra hümanistler insan aklının sınırsızlığına inanırlar. Zamanla bütün sorunları çözeceğini kabul ederler. Elbette dün olduğu gibi, bugün, yarın da insan aklı çok şeyi günışığına çıkartacaktır. Ama unutmamak gerekir ki insan hangi sorunu çözerse çözsün, o çözüm yeni sorunları davet edecektir. İşte o meçhuller diyarında insanın rehberi iman olacaktır.

Roman, romancının idrakiyle oluşur. Sanatkar soyut bir varlık değildir; toplumun bünyesinde doğup gelişir; aldığı eğitimle, toplumun değerleriyle hayata bakar. Fakat sanatkar ile sanatkar olmayanı, tabii aynı zamanda sanatkarları da birbirinden ferdî yetenekleri ayırır. Demek ki Romancı sosyal anlamda kendisini bulurken sanatkar hassasiyetiyle özelliklerini besler. Bundan dolayı da sanat eserinin oluşumunda ferdî ve içtimaî olaylar görülebilir.

Bir ömrü dolduran olayları romancı, birkaç saatlik zamana sıkıştırır; roman bütün hayatın aksettiği yer değildir; anlattıklarıyla da ele alınan hayatta boşluk bırakılmaz; işte bu noktada romancının sezgisi, yeteneği devreye girer. Tabiat hakkında anlattıklarında da aynı şeye şahit oluruz; kendisine orijinal görünmeyenleri ihmal eder; olaylarda olduğu gibi tabiat unsurlarını da sanatkar özelliğine göre seçer.

Romancı yazdıklarıyla propagandaya kalkışmaz; telmih ve telkinlerde bulunarak, okuyucuyu da kaleme aldıklarına iştirak ettirir. Özetle gerçek romancı neyi anlatması, nerede susması gerektiğini gayet iyi bilir.

Hücum ve polemik

Mehmed Niyazi 2012.05.28

Sık sık siyasilerimiz yargı bağımsızlığından söz ederler.

İdeolojik devletlerde yargının bağımsız olması mümkün mü? Küçük yaşından itibaren belli bir zihniyetin insanı olması için çocuğun beyni ve vicdanı dokunursa, eline hangi yasa verilirse verilsin, ondan bağımsız olmasını beklemek abesle iştir. Hiçbir ideoloji ebediyen doğru değildir; bugün doğru olanın yarın yanlış olması tabiidir; çünkü ideolojiler biraz da şartların ürünüdür. Dolayısıyla düşünen insan bir gün ister istemez temel olan ideolojiyle karşı karşıya gelir. Vay onun haline!...

"Atatürk'ün Uşağıydım" adındaki kitabın yazarı, Necip Fazıl Bey'e gelir; "Yaşlandım, Atatürk'ten duyduğum sırrı mezara götürmek istemiyorum." der; ona göre sır olan bir hususu açıklar. Necip Fazıl "Söylediğini el yazınla yazar mısın?" diye sorar; o da "Evet" cevabını verir, Granda yazar, Necip Fazıl yayınlar, mahkum olur. Mahkemenin hükmü "Cemal Granda'nın niyeti başka, senin niyetin başka." esasına dayanır. Hz. Ali, Haricilere şöyle haber gönderir: "Benim için istediğiniz niyeti beslemekte hürsünüz; ama onu fiile dökerseniz yıldırım gibi tepenize inerim." Bin dört yüz yıl önce niyetin suç olmayacağını Hz. Ali ortaya koydu; fakat idraklar ideolojiyle dokunursa niyetin suçlanmasında beis görünmez.

İskilipli Atıf Efendi'nin şapka kanunundan muhakeme edildiği zabıtlardan açıkça belli oluyor. Ama milletin infialinden endişe edildiği için Yunan ile işbirliği yaptığına dair hüküm verilmiş. Buna dair ne soru sorulmuş, ne de cevap alınmış. Yunan'ın denize döküldüğünün üzerinden yıllar geçmiş. Bu zaman zarfında niçin dava açılmadığını sormak bile gereksiz; zira yazdığı kitaptan muhakeme edildiği açık. Atıf Efendi olayını merak edenler, Şevket Süreyya Aydemir'in "Suyu Arayan Adam" kitabını okuyabilirler. Ama bu konuda insanı rahatlatan iki husus var. Biri muhakeme edenlerin hukukçu olmaması; diğeri de yanlış anlaşılma müsaite olağanüstü şartlardan milletçe geçilmesiydi. Asıl hukuksuzluk 27 Mayıs darbesiyle yapıldı. Demokratik bir ülkede iktidarın oyla değil zorla değiştirilmesi felakettir; fakat buna hukukta yer bulan profesörleri vasıflandırmak için gerekli sıfatı sözlüklerde bulmak mümkün değil. Bu hukuk cinayetiyle bir başka hukuk cinayeti işlendi. Güya milli bünyenin güçlendirilmesi amacıyla geniş af çıkarıldı. Ne gariptir ki Necip Fazıl'ı hapse atmak için istisna getirildi. İşte bu kişiye göre hukuktur. Bir başka söyleyişle hukukun katlidir.

Bedii Faik, Necip Fazıl'a vicdansızca hücum etti; ne üslubu seviyeli idi, ne de içeriği hazmedilir cinstendi. O gece hiç uyumadım; çünkü Necip Fazıl üstadın kaleminin ne kadar keskin olduğunu biliyordum. Yazı "Al" başlığını taşıyordu. "Babiali'nin Bab-ı Adi cephesinde (Dünya) isimli çöp tenekesi boyunda kulübeye sığınmış." diye devam ediyordu. Herhalde dünyadaki polemik edebiyatının baş köşesine oturtturulacak bir makale idi. Bedii Faik cevap veremedi. Bir gün ziyaretine gittiğimizde üstad şunu söylemişti: "Attığım mermi burnundan girdi; olduğu yerde kıvrıldı."

Kimileri Necip Fazıl'ın makalelerinin sadece hücum ve polemiğe dayandığını iddia ederlerse de kesinlikle doğru değildir. "Al" yazısından bir gün sonra "Aziz Kurmay" yazısı yayınlandı: "Hitabım sana, yüzünü belli başlı bir şahıs halinde görmeden, sadece sınıfının mücerret vasıflarıyla tasarladığım sana." Büyük Alman askeri Rohel'in "Prusya ordusunun ruhu subaylardır" dediği bilinir. Ve bir Rus subayının nasıl olması lazım geldiğini anlatır. Bütün askeri okullarda okutulması gereken edebi ve fikri parçadır.

Bazı edebiyat hocalarından sık sık şuna benzer şeyler duyuyoruz: "Refik Halit çalışıldı". Refik Halit gibi bir yazarın hakkında tez yapılması, bir başka tezin yapılmasına engel değildir. Sadece "Sürgün" romanı hakkında farklı açılardan tezler yapılabilir.

Hele Necip Fazıl hakkında yüzlerce tezin hazırlanması işten bile değildir. Nazım Hikmet Bursa hapishanesinde yatmaktadır. Necip Fazıl ona ziyaret edeceği günü bildirir. Eski dosttular. Nazım Hikmet herhalde Necip Fazıl'ı nasıl müşkül duruma düşüreceğini düşünür. Necip Fazıl'ı görünce ona doğru yürür ve kollarını açar. "Ah meleklerin hocası hoşgeldin" der. Necip Fazıl da aynı anda şöyle cevap verir: "Hoşbulduk Asiye'nin kocası."

Nazım Hikmet, Necip Fazıl'a şeytan derken onun da karşılığı "Sen de firavunsun" olur. Saniyelik anda karşılığı düşünüp taşı gediğine oturtmak keskin bir zekanın ürünüdür. Necip Fazıl'ın anekdotlarından birkaç doktora çıkar. Biz bugün Necip Fazıl'ın, Peyami Safa'nın yeterince değerini bilmiyoruz; fakat milletimizin zihin seviyesi yükseldikçe, bu aziz evlatlar çok daha büyüyecektir.

Yılın bugünleri gelince üstadın kulağımdan eksik olmayan sesini daha derinden duyuyorum. Kaf Dağı'nın ardındaki ümit için çırpınışlarını hiçbir vicdanlı yürek unutamaz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Şiirimiz ve Necip Fazıl

Mehmed Niyazi 2012.06.04

Ölüm yıldönümünde üstad Necip Fazıl, yurdun değişik yerlerinde etkinliklerle anıldı. Gönül arzu eder ki, yarınlarmızı inşa etmek isteyen gençlerimiz Üstad'ın bütün eserlerini döne döne okusunlar; hem halimizi, hem mazimizi hem de dünyayı tanırırlar.

Bilindiği üzere o sadece şiir yazmadı; "İdeolocya Örgüsü", "Çöle İnlen Nur", "Ulu Hakan Abdülhamid Han" ve daha pek çok fikrî, tarihî kitaplara imza attı. Birbirinden güzel tiyatro eserleri kaleme aldı; bunlardan "Bir Adam Yaratmak" dünya şaheserleri arasında bir pırlanta hükmündedir. Fakat Necip Fazıl'ın adı anılınca akla şiir gelir.

Fikir ve sanat hayatımıza bakınca, bazı köşetaşı şairlerimizin özelliklerinin farklı olduklarını görürüz. Ahmet Haşim, edebiyattan nasibini almış herkes için "O Belde", "Yollar", "Süvari" ve daha pek çok şiiriyle su katılmamış bir şair; yalnız onun dinî, millî bir kaygısı yok; kalemi eline saf şiir yazmak için alırdı. Şiirde mana aramayı "Bülbülü eti için kesip yemeye" benzeten Haşim, bu konudaki düşüncesini şöyle formüle etmiştir: "Şiirde mana aranmaz; ama şiir manasız da değildir." Bu telakkisine açıklama getirmeye ihtiyaç duyar; "Şiir bir hikâye değil, sessiz bir şarkıdır. Şair, ne bir hakikat habercisi, ne bir belagatli insan ne de bir vazı-ı kanundur. Şiirin lisani anlaşılma için değil, fakat duyulma için vücut bulmuş, musiki ile söz arasında, sözden çok musikiye yakın mutavassıt bir lisandır." Gerçekten de anlayışına uygun şiirler yazdı. Dünya batmış, çıkmış umurunda değildi; çöllerde, guruplarda, karanlıklarda peri yüzlü güzelin, sesin peşindeydi. Çanakkale Savaşı'nda bulunmuştu. O cehennemî vuruşmaya dair hakiki bir şair, ya Mehmed Akif gibi çok şey yazardı veya hiçbir şey yazmazdı. O tek kelime yazmamıştır.

Mehmed Akif, şiirinde ölüm kalım mücadelesi veren milletimizin dertlerini dile getirdi. Silkinip ayağa kalkmamız için belki de hiçbir bülbül onun kadar yanık çığlıklar atmadı. Çünkü devletimiz yıkılırsa, bizim, hatta tüm İslam dünyasının başına nelerin geleceğini görüyordu. Aslında Akif'in de fark ettiği üzere, bu felaket yalnızca İslam toplumunu etkilemeyecek; insanlık medeniyetinin bir damarını da kurutacaktı. Akif, gençlerimizi

düşmana karşı sevk etmekle kalmadı; kendisi de cepheden cepheye koştu. Cami kürsülerinden halka hitap etti; gazete ve dergilerde alevi andıran makaleler yazdı.

Çöküşten sonra milletimizin türbesinin başına Yahya Kemal oturdu; mazisini hatırlayarak hasletlerini, faziletlerini nemli gözlerle anlatmaya başladı. "İtri", "Süleymaniye'de Bayram Sabahı" ve daha pek çok ağıtlar yaktı. Terennüm ettiği hüznün kor parçasıydı; düştüğü duyguları ateşlerdi.

Medeniyetimiz adına her şey bitmişti; kalan varlığımız da paslı örgülerden ibaret görünüyordu; muhteşem mazimize sırt dönüp kendimizden kurtulacağımıza, farklı iklimlerde boy atacağımıza inanıyorduk. Halbuki sırt döndüğümüz hafızamızdı, milli şahsiyetimizdi. Bunlarsız kuru kalabalık haline gelir, çok geçmeden de yok olurduk. "Başını bir gayeye satmış kahraman" olarak Necip Fazıl ortaya atıldı; "Durun kalabalıklar bu cadde çıkmaz sokak" feryadıyla yeri göğü inletmeye başladı. Bundan sonra şiirini, nesrini, hitabetini, hasılı her şeyini milletimizin damarlarına cansuyunun yürümesi uğruna verdi.

Aslında bu, onun şiirine ters bir tavır değildi. Şiir telakkisini kişi ve toplum bakımından şöyle özetliyordu: "Şiir benim için iki kanatlı bir huma kuşudur. Kanadının biri tamamen ferdi, kendi iç alemi; öbürü sosyal, kafasındakini cemiyete tatbik eden ölçü". Buradan da anlaşıldığı üzere ona göre şiir sanat için sanat olduğu kadar, cemiyet için sanat mahiyetini de taşır. Ayrıca Üstad kendisine has bir ölçü de getiriyor: "Dindar olmayana, Allah'ı her yerde hissetmeye sanat kâr gözüyle bakmam." Bu ölçü kelimenin tam anlamıyla yerine oturuyor. Maddenin üç boyutundan kurtulduktan sonra sanat başlar; dolayısıyla gerçek sanat ruhi bir hadisedir. Sanatla ruhu alevlenen insan, cemiyetin neye ihtiyacı varsa, onu yapar; böylece de cemiyet için sanat kendini gösterir. Ziya Osman Saba; "Necip Fazıl ferdiyeti içine ne kadar geniş bir cemiyet sığdırabilmişti." derken bu gerçeğe parmak bastıktan sonra şiirine dair şu hükmü veriyor: "İçinde Türk şiirinin en büyük derinlikleri bulunan bu deniz, dibinin yeşil uçurumlarını gösterecek kadar berraktır." Şurası gerçektir ki anlamı kuvvetlendirmek için sutları kullanması, hafakanları dile getirmesi, metafizik sırları kurcalaması şiirini farklılaştırmaktadır.

Ah siyasiler; bilmezler ki sanat kârlar dolaylı da olsa onların değirmenine su taşırlar; çünkü siyasilerin iş yapacağı insanları eğitmekle meşguldürler. El bebek gül bebek şair olan Baudelaire; "Sanki bin yıl yaşamış gibi hatıralarım var." diyorsa, yıllarını mahkeme koridorlarında, hapishanelerde geçiren Necip Fazıl'ın hayat ve hatıraları hakkında neler söyleyeceğini tahayyül edebiliriz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tarihî roman

Mehmed Niyazi 2012.06.11

Saygıdeğer M. Halis Kukul'u uzun yıllardan beri yazı ve şiirlerinden tanıyorum.

Samsun'da karşılaştık; sağ olsunlar "Çanakkale Mahşeri" romanımızı lütfedip okumuşlar. Birkaç cümledeki anlamın daha güzel nasıl ifade edilebileceğini belirten notlarını verdiler. İncelik gösterip kitabımız hakkında yayımladığı makalelerinde bu eleştirilere yer vermemişler. Ümit ederim ki övgülerine layık olurum.

Romandaki Oğuz Amca'nın, ölüm dirim savaşımızda Oğuz Han'ı çağrıştıran bir kahraman olarak esere konmasını bir zarafet şeklinde değerlendiren Kukul, onu şöyle yorumluyor: "...Gerek savaş içindeki ve gerekse savaş dışındaki irtibatlarıyla, Anadolu insanını temsil eden çok mühim bir mevkidedir. Onun gerçek biri olup olmadığı da, o kadar önemli değildir. Çünkü; 'Oğuz' vardır ve ona burada 'Oğuz Dede, Oğuz Ata, Oğuz Baba' denmesi mümkün değildir. Belki ona 'Oğuz Dayı' denebilirdi, zira yine tekrar ediyorum gerçekte olmasa bile, tarihi bir kültür unsuru olarak, ona 'Oğuz Amca' denmesinden daha tabii bir şey olamazdı."

Bir edebiyatçı, bir sosyal bilimci tarihi bir kahramanı çağrıştıran romandaki figürü işte böyle değerlendirir. Yalnız bu konuda eskilerin tabiriyle "tevafuk" söz konusudur. "Oğuz Amca" gerçek bir kahramandır; işin bir başka ilginç tarafı da Erzincan'ın Kemah ilçesinin "Oğuz köyü"nden olmasıdır. Babası savaşlardan çok yılmış olmalı ki gençliğini ve tecrübesizliğini yenmiş olarak askere gitmesi için oğlunu yirmi yaş küçük yazdırmıştır. Oğuz Amca'yı biz Çanakkale'de 44 yaşında, 26. Alay'ın III. Taburu'nda görüyoruz. Tabur kumandanı Mahmut Sabri Bey'dir.

Mahmut Sabri Bey de çok dikkat çekici bir kişiliğe sahiptir. Seddülbahir bölgesini savunan 26. Alay'ın, en uçtaki üçüncü taburunun kumandanı olarak görev yaparken makineli taramasına yakalanır; uzun süre hastanede yatmak mecburiyetinde kalır. Ferik Fahreddin'in emriyle hatıralarını yazar. Eserinin adı "26. Alay'ın III. Taburu'nun Seddülbahir Muharebeleri"dir. Kendisinden tek kelime bile bahsetmez; "Ateş makasvari geliyordu, gidildi, görüldü" gibi bilgiler verir; Oğuz Amca'dan, Ezineli Yahya Çavuş'tan söz eder. Merak edenler bu hatıratı Hakkı Tarık Us Kütüphanesi'nde bulabilirler.

III. Tabur'un bir bölüğünü oluşturan askerlerin çoğu tıp öğrencileridir. İşte bu öğrenciler çok sevdikleri Oğuz Onbaşı'ya "Oğuz Amca" derler. Ben de acizane onların tabirini kullandım. İlk çıkarmada emrindeki manga ile Ay Tepe'yi savunur. Gün ağarırken boğuşma başlar; gece yarısına doğru Mahmud Sabri'den gelen emirle Oğuz Amca, Seddülbahir Koyu'ndan Ezineli Yahya Çavuş kalan askerleriyle, Eski Hisar'ı savunan Halit'in emrindeki tıp öğrencileri Seddülbahir köyüne çekilirler. İnanılması güç, ama karaya çıkan düşman tümenlerine karşı orayı bir gün bir gece savunurlar.

Maalesef tarihi bilgilerimiz sorunludur; inandırıcı değildir. Osmanlı tarihini modern anlamda Hammer, Zinkeisen, Jorga yazmıştır. Bunlar bizimle savaşan milletlerin evlatlarıdır; tarihimizi yazarken ne kadar objektif olabilirler? Mesela değişik kaynaklarda Süleymaniye Camii inşa edilmek istenirken, orada arsası bulunan yaşlı bir Yahudi kadını istimlak için ikna etmekte zorluk çekildiği, bu nedenle de caminin temellerinin geç atıldığı yer almaktadır. Fakat nasıl oluyor da, Yahudi kadını razı etmeden arsasını istimlak edemeyen bir padişah emir verip bir vezirin başını kestiriyor? Buradaki çelişkiyi ortaya koyan tarih kitaplarımızda bir bilgi var mı? Dolayısıyla yanlış, birbirine ters düşen bilgilerin bizi tarihimizden kopardıkları kesindir. Milletçe meselelerimizin pek çoğunun buradan kaynaklandığında şüphe yok. Tarih milletin hafızasıdır; nasıl hafızasında sıkıntı olan bir kişinin zorluklarla karşılaşması mukadderse, hafızası iyi teşekkül etmeyen millet de doğru dürüst ne problemlerini görür, ne de onların çözüm yollarını bulabilir.

Tarih kitapları kuru olur; bilgiye dayandığı için okunması güçlük arz eder. Roman ise atmosfer oluşturur; her seviyede kültürlü insan o atmosferi zevkle solur; tabii herkes dağarcığındakine göre pay alır. Fakat bundan ciddi bir sonuç elde edebilmek için yazılanlar gerçeği aksettirmelidir. Tarihî roman portakalı andırır; kimse vitamin almak için portakal yemez; ama portakalı yerken onu alır. Tarihî romanı kimse bilgi edinmek amacıyla okumaz; o atmosferi solumak için okur. Yazılanlar doğruysa romanı okuyan aynı zamanda bilgi edinir; dolayısıyla milli hafızamız doğru dürüst teşekkül eder. Bu sebeple tarihî romanda kurgu olmamalıdır. Mesela Balkan Savaşı'nı yazacak romancı kurgu aramamalıdır; o savaş yaşandığına göre onun kurgusu bizatihi kendisindedir. Romancının görevi onu bulup çıkarmak, eserini onun üzerine bina etmektir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Milletimizin sesiydi

Mehmed Niyazi 2012.06.18

"Parmak İzi", "Yasaklı Rüyalar", "Kan Yazısı", "Suları Islatamadım" gibi kitaplarından tanıdığım, "Sarı saçlarına deli gönlümü / Bağlamışsın çözülüyor Mihriban" ve daha pek çok beytini ezbere bildiğim, bir neslin ağabeyi Abdurrahim Karakoç'la bu fani alemde kısmet olup karşılaşmadım. Fakat ona bir kitapçada, bir konferansta rastlasaydım kesinlikle ilk defa gördüğüm aklıma gelmezdi. Gençlik yıllarımdan beri tanıdığımı düşünür, bir eski dostla, bir ağabeyle karşılaşmışçasına bir his duyardım.

"Yazı zekânın fotoğrafıdır" derler; şiir duyguları da ihtiva eder. Demek ki şiir hem beyni, hem de yüreği ortaya koyar. Onun kitaplarından birkaç sayfa okuyan, altın bir beyin, pırlanta bir yürekle karşı karşıya olduğunu anlar. Günümüzde şiir yazan çok; dergiler dolup taşıyor; ama Abdurrahim Karakoç "Artık şair yok" dedirtmeyen bir kaç isimden biriydi. Bazı şiirlerini okuyunca, sanki ben düşünmüşüm, hissetmişim de Abdurrahim Karakoç benden önce kaleme almışçasına bir duyguya kapılırdım. Geleneklerimize, milletimize bağlı, dertlerimizle hemhal, aynı zamanda ufku açık bir şair olan Abdurrahim Karakoç'un yazdıkları Gül yüzlü ceddimizin sesiydi. Tam bir "Adam gibi adam" olduğu için de vicdanının emrindeydi; kesinlikle kuvvetlinin yanında değildi; hak ve halkın sözcüsüydü.

Dünya edebiyat tarihine bakan şunu görür; her büyük sanatkârın mistik bir yönü vardır; ilahi gücü her yerde hissetmeyenden yürekleri kıpırdatan bir eser çıkmaz. Ayrıca beşeri idealler, gönül yanıklıkları sanki sanatkârların kaderidir. Abdurrahim Karakoç'ta hepsi vardı. Aslında köyde doğmuş, okul sıralarında fazla ömür tüketmemiş bir insanın ruh ve gönül incelikleri insanı şaşırtıyordu. Ağabeyi Bahattin Karakoç'la yapılan bir röportaj uzaktan bakan bizler için dünyasını biraz daha aydınlattı. Dede ve babasından kalan binlerce kitabın bulunduğu bir evde doğması onun için bir şanstı; böylece şair damarının nereden beslendiği de karşımıza çıkıyordu.

Şiiri nevilerine göre ayırmak bana hep yapay gelmiştir. Abdurrahim Karakoç'un halk edebiyatına dahil edilmesini yadırgamışımdır. Çünkü halk edebiyatı denince, kafiyesi olan, fazla bir derinliği, lirizmi bulunmayan bir manzume anlaşılır. Bu imaj doğru olmasa da gerçektir. Karacaoğlan kadar kim derinliği, akıcılığı olan şiir yazmıştır? Tekke edebiyatına girdiği için Yunus Emre'yi de küçümsememiz icab eder. Ama ondaki derinliği, lirizmi yeryüzünde kaç şairde bulabiliriz? Abdurrahim Karakoç da sadece Türkçede değil, değişik dillerde kıyamete kadar okunacak has bir şairdir.

Şiir ne sadece ferdi, ne de sadece toplumsal bir olaydır; bir yönüyle ferdi, bir yönüyle toplumu ilgilendiren bir sanat dalıdır. Toplumun acılarını fert duyar; bunun için ferdidir; acısı duyulan ise toplumdur; diğer yönüyle cemiyet için sanat karşımıza çıkar. Abdurrahim Karakoç'un şiiri bu iki özelliğe de sahiptir. Sonra o lüks otellerde viskisini yudumlayıp halkın dertlerini dile getiren bir sanatkâr değildi. Şairimizin doğduğu Maraş'ın Cila köyünde de diğerlerinde olduğu gibi su, elektrik, yol yoktu; fakirlik diz boyu idi. Halkı çeşitli hastalıklar kemiriyor, şiş karınlı çocukların acısı anaları kahrediyordu. Bu yoksullukta kıvranan amcası, teyzesiydi; ateşli hastalığın alıp götürdüğü kardeşiydi. İşte bu şartlarda o şahsiyetini buluyordu.

Milletimiz bugünkü bulunduğu yerde olmamalıydı; dolayısıyla Karakoç milliyetçiydi. Fakat o İslamiyet'in milletimize neler verdiğini, onu nasıl yoğurduğunu bildiğinden "milletim" derken aynı zamanda "dinim" diyordu. Dünyaya gözlerini çeviren İslam toplumlarının aç, perişan, çaresiz olduğunu görür; bunun için "dinim" derken ümmetini de kastediyordu. Zenginlikten göbeği yağ bağlamış Avrupalının insani değerleri ayaklar altına alışından duyduğu ızdırapla "Ey beşeriyet" diye feryat ediyordu. Yani Abdurrahim Karakoç önce sorumluluğunu bilen fertti; sonra yüce bir tarihin savunucusuydu; mazlumların acısını duyan bir mümindi, beşeriyeti kucaklayan kocaman bir yürekti.

Pişmek kolay değil, önce fert olarak bir kıvama gelmek gerekirdi; bunun için yüreğinde "Mihriban" diye bir kor taşıyordu. Adı başka olabilirdi; ama onu pişiren bir sevgi vardı. Seven unutmaz; yüreğinde devamlı bir sızı derinleşir; bunun için de şöyle feryat ediyordu: "Her nesnenin bir bitimi var ama/ Aşka hudut çizilmiyor Mihriban." Pişen, şahsi acılarında takılıp kalmaz; kemale ermiş kişiliğiyle cemiyete, mazumlara koşar.

Her fırsatta ululaştırılan bir şairin müstear adla yazdığı bir makaleye rastladım; "Dünya yaratılmadı; hep vardı" diyor. Madde kendi kendine nasıl var olur? Şuursuz varlıklar şuurulları nasıl yaratır? İlimler bir noktaya kadar varlığı kurcalar; "Her şey bilindi" dense bile o bilinenlerin bir bilinmezin üzerine oturacağı kesindir. İşte o noktada iman devreye girer. Karakoç da tam inanmış bir mümindi. Yattığı yerin Nur, mekânının cennet olmasını dilerken onu nerede arayacağımızı kendisinden dinleyelim: "İman kaynağımdır, tevhit havuzum/ İslam'ın dışında arama beni/ Muhammed'ül Emin tek kılavuzum/ Putların peşinde arama beni."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Peyami Safa'nın büyüklüğü

Mehmed Niyazi 2012.06.25

Maalesef kültür hayatımız bir ideolojik kliğin tekeline girmiş gibidir.

Üniversitede hoca, köşe yazarı veya program yapımcısı olmuş bu zümreye mensuplar fikir ve sanat ürünlerini değerlendirip topluma, bilhassa yetişen nesle tanıtmakla kendilerini yükümlü saymazlar; sadece ideolojilerine mensup yazar ve şairlerin propagandalarını yapmakla görevli olduklarına inanırlar. Bu kesime dahil üniversite hocaları kendilerinden saydıkları romancı veya şairlerin oturdukları caddeleri, evlerinin numaralarını, kiminle, nerede, hangi yemekleri yediklerini okuyucunun zihnine çakmakla bilimsel bir iş yaptıklarına inanırlar. Ne dev bir yazar olan Peyami Safa, ne de kıymetli mütefekkir Erol Güngör kesinlikle gündemlerinde yer almaz. Genç bir yazar, Atilla İlhan'a Peyami Safa ve eserlerini sorunca, şu cevabı alır: "O gelecekte okunacak romanlar yazdı." İlhan, bu cevabıyla vicdanının teşekkül ettiğini gösterirken ne çare ki sebebini açıklayıp büyüklüğünü izah edememiştir. Kendi ideolojisinden olmayanın hakkını teslim etmek seviye meselesidir.

Peyami Safa'ya uygulanan ambargonun sebebi, Nazım Hikmet'le kapışmasıdır. Kendilerini Nazım Hikmet'in yandaşı sayanlar, bu olaya soğukkanlı yaklaşmazlar; mademki Nazım'la cedelleşmiştir, öyleyse düşmanımızdır, derler. Peyami Safa ile Nazım Hikmet arkadaşlardır; "Dokuzuncu Hariciye Koğuşu"nu Nazım Hikmet'e ithaf eder. Kanlı bıçaklı olduktan sonra da ithafı kaldırmaz; sebebini soranlara; "O zamanki duygum öyleydi, o şekilde devam etmesi gerekir." cevabını verir. Zira Nazım Hikmet gençken milliydi; nitekim İstanbul'un fethiyle ilgili şu

dizeleri dünya görüşünü sergiliyordu; "Girdi Eğri Kapı'dan kır atının üstünde / Fethetti İstanbul'u sekiz hafta üç günde / O ne mutlu, mübarek kuluymuş Allah'ın / Belde-i tayyibeyi fetheden padişahın."

"Dokuzuncu Hariciye Koşuşu"nu gözyaşlarıyla okuduğunu söyleyen Nazım Hikmet, bu romanı "Resimli Ay" dergisindeki yazısında göklere çıkarır. Sonra Nazım Hikmet komünizmin propagandisti kesilince araları açılır. Çünkü Peyami Safa, Rusya'nın emperyalizmini gizlemek için komünizmi maske olarak kullandığına inanmaktadır. Dolayısıyla milletin bekası uğruna Nazım Hikmet'e tavır alır, feci şekilde birbirlerine girerler. Bütün komünistler, kendilerini onlara yakın kabul eden solcular Peyami Safa'ya düşman kesilirler; hatta onu jurnalcilikle suçlarlar. İddialarının mesnedi yoktur; zira Nazım komünist olduğunu gizlemiyordu, Safa da onun için "Allahsız bir komünistti" diye yeri göğü inletiyordu. Devlete jurnale ihtiyaç var mıydı?

Türk dünyasının büyük bir bölümünü yutarak güçlenen Rusya, bizi tehdit ediyor, Kars'ı, Ardahan'ı, boğazları istiyordu. Nazım Hikmet de onların düdüğünü öttürüyor; "Ey Lenin çocuklar, eylenin / Dünyada tek er Lenin" diyordu. Peyami Safa karşı çıkınca, Nazım Hikmet onu hedef tahtasına oturttu; "Sen çıkmadın/ çıkardılar karşıma seni / Killi, kara elleriyle tutup enseni / Gövdeni yerden bir karış kaldırdılar / Sonra birdenbire / Bırakıp yere / Seni pantolonumun paçasına saldırdılar" deyip durmuyor, onun yetimliğini ele alıp hücum ediyor; "Bir düşün ey yetimi Safa / Bir düşün ve hatırla ki son defa / O takma yeleli / Namık Kemal üstadın senin". Fakir ve acizden yana olması lazım gelen komünistin hırs gözünü öylesine bürümüş ki bir kader olan yetimliği diline doluyor. Sonra fakir bir öğrenci iken Peyami Safa'nın "Keteon" matbaasında şarkı sözü yazmasını kınıyor. Geçim temin etmesi için bir gencin şarkı sözü yazması ayıp mı? Tabii Nazım hiçbir hudut tanımıyor; Peyami Safa'nın babası olan İsmail Safa'nın arkadaşı olduğu için de Namık Kemal'e saldırıyor. Fikirlerini, eserlerini ele alıp eleştirmesi başka; ama rahmete kavuşmuş insanların şahsiyetini ele alması başkadır.

Peyami Safa ömründe "Bu benimdir" diyerek hiçbir şiir yazmadı. Nesirle Nazım Hikmet'in canını çıkaracağı muhakkaktı; ama onun silahıyla karşı koymayı tercih etti; "Gel bakayım / Gel ki büyük babaların Enver Paşa, Nazım Paşa konağında / Alıştığın gibi / Seni her gün dizlerimde hoplatayım / Şerefine bütün yetim çocukların / Anasını satayım". Namık Kemal'i, tabii aynı zamanda babasını savunmak mecburiyetini duyuyor; "Gel bakayım seninle biraz konuşayım / Sencileyin bir coşayım / Bre ... Toprak altında yatan / Namık Kemal'e, Safa'ya çatan/ Bre Türk düşmanı / Bre vatan haini şarlatan / Bre propaganda broşürü âlimi".

Nazım Hikmet hiç düşünmüyor ki, dedeleri Polonya Yahudi'sidir; Rusya'dan endişe duyarak ülkemize sığınmışlardır. Şimdi ise o Rusya'nın davulunu çalıyor. Ayrıca o sırada fikir hayatımızda ırkî söylemlerin ağırlıkta bulunması da Peyami Safa'ya çok ciddi koz verirdi. İşte Peyami Safa'nın büyüklüğü burada karşımıza çıkıyor; onun dedelerinin Yahudi olduğunu ele alıp hücum etmiyor; çünkü bu bir kaderdir; bir insanı kaderinden dolayı suçlamak ilkeliktir. Önemli olan onun sözü ve yaptıklarıdır.

Yılın bugünlerinde kaybettiğimiz milletimizin altın beyini evladını rahmetle anıyorum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dokuzuncu Hariciye Koşuşu

Mehmed Niyazi 2012.07.02

Peyami Safa'nın ölüm yıldönümü gelip geçti; ne gazete ve dergilerde tek satır yazıldı ne de televizyon ve radyolarda bir program yapıldı.

Romancı, kültür ve fikir adamı olan Peyami Safa aynı zamanda eşi menendi bulunmayan köşe ve başmakale yazardı. Bir gazeteden diğerine geçti mi, on binlerce okuyucu onu takip ediyordu; bu sırada tirajı en yüksek olan gazetenin satışı yüz bini bulmuyordu. Bir eski tüfek profesör hatıralarında; "Peyami'yi ikna edebilseydik, Türkiye'yi komünist yapardık" diyor. O dönemin gazete koleksiyonlarını karıştıranlar Peyami Safa'nın tek başına, çağın bütün silahlarıyla donanmış bir zümre ile mücadelesine şahit olur. Adeta Don Kişot'un değirmenlerle savaşına benziyordu; inanılması güç, ama kazandı; ülkemiz komünist olmadı. Onların uzantıları hâlâ kültür hayatımıza hakim oldukları için, intikam hırsı güderek Fransızların tabiriyle Peyami Safa'nın üzerine "sükût külü" dökmekle meşguller. Hiç düşünmüyorlar ki ülkemiz komünist olsaydı, ne hale gelirdi; kaç bölünürdü. Arap petrollerine el atan Sovyet Rusya'yı hangi kuvvet yıkacaktı?

Kim ne derse desin Peyami Safa "Fatih-Harbiye", "Matmazel Noraliya'nın Koltuğu", "Yalnızız" gibi pek çok eseriyle zirve romancımızdır. Otobiyografik özelliği olan "Dokuzuncu Hariciye Koğuşu" için Marksist bir gazeteci şunu yazmıştı: "İdeolojik sebeplerden dolayı biz söylemiyoruz, ama "Dokuzuncu Hariciye Koğuşu" dünyada yazılmış üç romandan biridir."

Henüz gençlik çağına gelmemiş bir çocuk bacak kemiğinden rahatsızdır. Babası ölmüş çocuğun tek dayanağı annesidir. Romanda pek belli olmuyor ama annesi geçim sıkıntısından dolayı oğlunun yanında devamlı bulunamıyor; hastane kapılarında sıra beklerken, röntgen çekirmek, tahlil yaptırmak için oradan oraya giderken kahramanımızın acıları kat be kat artar. Yedi yıl hastanelerde süründükten sonra bacağının kesilmesi tehlikesiyle karşı karşıya gelir. Bu haberi doktordan duyunca, ruhi durumunu, bacaksız halini hayal edip anlatırken insanın yüreği delik deşik oluyor. Okuyucu sanki kendi bacağının kesileceğini zannediyor. Fakat bacağını muayene eden bir operatör şunu söylüyor: "Durum iyi değil, ama bacak kesmek kolay, baltayı eline alan bu işi yapabilir, hekimlik ise kemik veremi teşhisi konmuş bu bacağı kurtarmaktır." Sonra merhamet dolu bakışlarını hastaya çevirir; sesi de iyimser değildir: "Birkaç ameliyat gerekebilir; dayanabilir misin?" diye sorar. Hastamız bacağını kaybetmemek ümidiyle "Dayanırım" der.

"Ağaçların bile sağlıklı oluşuna" imrendiğini belirten kahramanımızın durumu sağlıklı insanlarla mukayese edilince daha net bir şekilde karşımıza çıkacaktır. Uzaktan akraba olan emekli bir paşanın kızı olduğunu anladığımız Nüzhet'in sağlıklı oluşu kahramanımızın durumunu feci şekilde önümüze seriyor. O sırada kahramanımızın düçar olduğu kemik veremi hastalığının tedavisi yok; temiz hava, bol gıdadan medet umulmaktadır. Nüzhetler bağlık bahçelik, havadar Erenköy'de oturmaktadırlar; emekli paşa, akıllı olduğu için kahramanımızı sever; aldırığı cinayet romanlarını ona okutup dinler. Kahramanımız pek çok gününü akrabalarının evinde geçirir; Nüzhet ile aralarında sevgi kıvılcımlanır. Kahramanımız Nüzhet'in kendisinden dört yaş büyük olmasının, hastalığının da şuurundadır; ne çare ki gönül ferman dinlemez. Bu dönemde Doktor Ragıp, Nüzhet'e talip olur; Nüzhet'le evlenip mesleği icabı Berlin'e gitmek ister. Tabii o zamanlar Avrupa, yalan dünyanın cenneti olarak telakki edilmektedir. Nüzhet'in annesi, aradaki yaş farkına rağmen Doktor Ragıp'ı iyi bir kısmet olarak görür. Nüzhet ise fazla istekli değildir. Annesi, Nüzhet ile kahramanımız arasında bir gönül ilişkisi olabileceğini sezer. Veremin bulaşıcı bir hastalık olduğunu, yakınlık göstermemesi gerektiğini sert bir dille kızına anlatırken kahramanımız bunları duyar ve artık Nüzhetler'de kalamayacağını anlar.

Bacağının kurtulması ümidiyle ameliyatlar dönemi başlar. Hastane köşelerinde yalnız kalmak ne kötü! Gariplik, acıları çekilmez hale getirir. Bir gün kahramanımız eve gelir; annesi evde yoktur; fakat ıslak, buruşuk mendilini görür; ağlamış olduğunu anlar. Acılarla olgunlaşan kahramanımız, çektiklerini annesine pek belli etmek istemez, annesi de duyduğu ızdırapları oğlundan gizler. Ah anneler; onlardaki yüreği anne olmayan bilmez; ancak Peyami Safa gibi bir dâhi sezer ve anlatır.

Kültür adamı, romancı olmak isteyen gençlerimiz Peyami Safa külliyyatını ellerinin altında bulundurmalı, her fırsatta okumalıdır. Gerek üslup, gerekse roman tekniği bakımından "Dokuzuncu Hariciye Koğuşu" mükemmel bir eserdir. Peyami Safa'nın bu toprağın çocuğu olması, dilimizde bize hitap etmesi milletimiz için bir şanstır. Ondan yararlanmamak güneşin değerini idrak etmemektir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Devlet ve adalet mekanizması

Mehmed Niyazi 2012.07.09

Demokratik rejimlerde hakimiyetin sahibi ve kaynağı halktır; ama bu hakimiyeti aydın evlatlarının vasıtasıyla kullanır; onlar seçilirler, demokratik kadroları onlar oluştururlar.

Dolayısıyla rejime rengini veren aydın kadroların özelliğidir. Aydınların seviyeleri, telakkileri, hak anlayışları demokratik rejim için hayati önem taşır. Ünlü bir kamu hukukçusu "Ben daha oturup devletle kahve içmedim." derken söz konusu gerçeğe parmak basıyordu.

Aydınlar gökten zembille inmez; eğitim ve öğrenim kurumlarının ürünleridirler. Bizim bu kurumlarımız ideolojiktir; ideolojik tipler yetiştirirler. Klasik aydınlarımız sloganla düşünürler; sorunları ve çözümlerini bunların içinde ararlar. Oysa hayat canlı bir organizma gibidir; her devirde yeni bir özellik kazanır. Bugün fazla bulduğumuz, yarın eksiktir. Bunlara sloganlarında yer bulamayınca da felaket başlar. Sivilek "Vatan elden gidiyor." diye feryadı basarız, askersek silahımıza davranırız.

Sloganik tipler analizci, ilmi kafaya sahip olmadıkları için çok çabuk şartlanırlar. Mesela "Ortadoğu bataklığıdır, buraya girmeyelim." yargısı zihnimize yerleştirilmiştir. Hiç düşünmeyiz ki burası dünyanın kalbidir. Yeraltı zenginlikleri burada kümelenmiştir. Daha kuvvetlenebilmek hırsıyla Almanya, İngiltere, Fransa gibi devletlerin gözleri buradadır. Süper güç olan Amerika, Rusya bu bölgeye daha fazla yerleşmenin gayreti içindedirler; Çin ise bu diyara el atabilmek uğruna bütün fırsatları değerlendirmektedir. Her şeyden önce Ortadoğulu olduğumuz dahi aklımıza gelmez; çünkü "Ortadoğu bataklığıdır, buraya girmeyelim." sloganı zihnimizde tabu oluşturmuştur. Bu tabuyu Menderes kırmaya kalkıştı; maalesef kurulmasında başı çektiği Bağdat Paktı urgana dönüşüp onun ve arkadaşlarının boynuna dolandı.

Çağımızın demokrasilerinde sermayedarlar, silahlı kuvvetler, sendikalar gibi baskı grupları iktidara halkla birlikte ortak olmak arzusunu taşımaktadırlar. Baskı gruplarının iktidarda ağırlığı olursa, rejim halktan kopar, en çok ağırlığı bulunan grubun menfaat oyuncağı haline gelir. Çağımızda devletin en önemli özelliğinin hukuk devleti olması, onun menfaat gruplarının oyuncağı haline gelmesini önlemeye yetmez. Zira üstün hukuk kuralları da sabit değildir; menfaat dengesine göre şekil alırlar.

Demokratik rejim, elverişli ortamlarda göğeren nadide çiçek gibidir. Tabuların hakim olduğu, bazı düşüncelerin resmî görüş haline geldiği toplumlarda demokrasiden söz etmek mümkün değildir. Böyle ortamlarda kurulan demokratik rejimler, sahneye konmuş oyunları andırırlar; her şey suflörlerine bağlıdır.

Cemiyet, açık toplumun özelliklerine kavuşturulmalı, orada hiçbir kısıtlamaya tabi olmadan fikirler tartışılmalıdır. Faydalıyı, faydasızı, uygun olmayanı ayıklamak kamuoyunun hakkı ve görevidir. Bir iktidar veya zümre tartışılabilir konuları sınırlar, varılacak kararı işaret ederse, orada kılık değiştirmiş diktatörlük hakimdir. Diktatörün her zaman başında taç, elinde kılıç yoktur. O bazen kilisede papaz, mabette yol göstericidir; bazen büyük bir kurtarıcı, bazen de hayat veren bir fikirdir; onun biricik özelliği dokunulmazlığıdır.

İktidarın her kesimine yayılan aydınların maruz kalacakları en önemli tehlikelerden biri de bürokratlaşmaktır. Bürokratlaşma, devlet düzenini durgunlaştıran, görevi savsaklatan bir hastalıktır. Sorumlu mevkilerdeki aydın zümrenin manevî gıdası eksikse, hizmetten zevk almıyorsa, büyük heyecanlarla sarılınılan millet hakimiyeti de bunların elinde ufalanıp yok olur. Demokratik iktidarların büyük hamlelere imza atması hizmet ehli kadrolarla mümkündür.

Oyla iktidara gelenlerin, yetkilerini hukuk ve usul tanımadan kullanmaları demokratik rejimi dejenere eder. Seçimle işbaşına gelmenin müeyyidesi siyasidir; seçilmemek, iktidardan düşmektir. Bir daha seçilmemeyi göze alanların yapabileceklerini düşünmek bile zordur; kaldı ki iktidarda bulunanların hakim olduğu devletin propaganda imkânları neleri örtbas etmeye yetmez.

Zaafla malul insanın kurduğu demokratik rejimde eksikliklerin bulunması tabiidir. Bunları giderecek biricik kurum adalet mekanizmasıdır. Görevini yapmayan bürokrati, o dinamizme kavuşturur; halkın hakimiyetini baskı gruplarına karşı o güvence altına alır; iktidarın demokratik sınırlar içinde kalmasını o sağlar. Hayat her geçen günle giriftleşmektedir. Cürmün ağırlığına göre kademeleştirilen mahkemelerin ihtiyaçlara cevap vermeyeceği düşünüldükçe ihtisas mahkemelerine gidilmiştir. Adalet mekanizmasıyla sık sık oynamak, halkın itimadını sarsar; hele bu, davalara ve insanlara göre bir oynama intibasını uyandırıyorsa, ayrı bir felaket olur; oysa adaletin tecelli edeceğine güvenmek toplumsal huzurun biricik kaynağıdır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dosta vefa

Mehmed Niyazi 2012.07.16

Mehmed Akif rastladığı dostuna "Nedir bu halin?" diye sorunca şu cevabı alır; "Vefa yokuşunu çıkarken yoruldum üstadım."

Bunun üzerine milli şairimiz şu nükteyi yapar; "Ecdat vefada yokuş mu bıraktı?" Ecdat Vefa'da yokuş bırakmadı, ama gün geldi bizler vefasız olduk. Sık sık "Vefa İstanbul'da bir semt adı." diyerek çevremizden yakınırsınız. Bu bakımdan siyaset platformu çok daha kaygandır. Renkli bir sima olan Bölükbaşı "Göğsüm Karacaahmet Mezarlığı'na döndü" diyerek politikada beraber olduğu arkadaşlarının vefasızlığından dert yanardı.

Şairin "Bu toprak çirkef oldu, bu gökyüzü bodrum" dediği gibi son dönemlerde değerlerimizden eser kalmadı. Vefaya, sadakate iyice yabancılaştık; artık ölenimizin adeta defteri dürülüyor; zira çok çabuk unutuyoruz. "Başsağlığı" dilekleri de alışkanlıktan öteye geçmiyor. Fakat Büyük Birlik Partililerin ve Alperen Ocaklı gençlerin rahmetli Muhsin Yazıcıoğlu'na bağlılıklarına şahit olunca, acaba yozlaşmış yüzyılımızda bir rönesans damarıyla mı karşılaşıyorum diye insan silkinip kendine geliyor.

Aslında ortada yadırganacak bir durum yok; çünkü Yazıcıoğlu gıpta edilecek kadar vefalıydı. Karakterleri uyuyan insanlar birbirleriyle dost olurlar; dolayısıyla onun siyasi hareketi sanki bir dostluk yumağına dönüştü; ağabeylerini örnek alan Alperen Ocaklıları da aynı duygunun gençleri haline geldiler. Dosta gösterilen vefa, onun şahsiyetini dokuyan millettten esirgenmez; bu da bizleri meys milletimiz adına ümitvar ediyor.

Yazıcıoğlu'nun medfun bulunduğu Tacettin Dergahı'nın yakınında bir bina satın almışlar; tarihine uygun bir şekilde restore etmişler. Orayı Yazıcıoğlu'nun hatıralarından oluşan bir müze haline getirmişler; "Üşüyorum" şiirini, gençlik resimlerini duvarlarına asmışlar. Yazıcıoğlu'nun ruhuna uygun, ay yıldızla kucaklaşan, sade bir mezar yapmışlar. Aralarında pek zengin insanların bulunduğunu zannetmiyorum; vefalarının icabı samimiyetle bir araya gelmişler, birlikten dirlik doğduğunun örneğini vermişler.

İnsan, okuduğu kitabın yazarının karakterini fazla önemsemez; dikkatini yazılana verir. Fakat bir kişiye "Liderim" deyip peşine gidecekse, elbette onun karakteri ön plana çıkar; zira onu takip edecek, gerekirse canı dahil her şeyini verecektir. Yazıcıoğlu gerçekten üstün karakterli bir insandı; hiçbir dünyalık vaat etmediği halde binlerce gencin ardından gitmesi sebepsiz değildi. Sonra bu basit bir gidiş değildi; her türlü ihtimali göze alarak bir gidişti.

Yazıcıoğlu sadece üstün karakterli değildi; aynı zamanda ileri görüşlü, milletin nabzını tutan bir liderdi. Hakk'a yürüdükten sonra gelişen olaylara bakınca, şu sözlerinin ne kadar hayatî gerçekleri ifade ettiğini her idrak ve vicdan sahibi teslim eder. "Biz Türkiye'de Alevi-Sünni ayrımına kesinlikle karşıyız ve hepimiz bir kilimin desenleri gibiyiz, bir arada yaşamak zorundayız. Suriye'de Hafız Esed, diktatörlüğe dayalı bir rejim kurmuştur. Bu rejim mezhebi özelliğe sahip bir azınlığın çoğunluğa tahakkümüyle oluşmuş bir idare şeklidir. Türkiye'de de bunu oluşturmak isteyenler var. Belli bir süredir Türkiye'de orduyu siyasetin içine çekme çabalarının ardında da bunlar bulunuyor. Bunu gördüğümüz için "Kimse heveslenmesin, biz buna müsaade etmeyiz." dedik. Vatan ve millet için tehlikeli hususları görmek başka, onu dile getirmek başkadır. Dile getirebilmek için mangal gibi yürek lazımdır. Allah şahittir ki Yazıcıoğlu hayatı boyunca o yüreğe sahip olduğunu ispat etti. Cesaret, dürüstlük karakterinin ana unsurlarıdır. Bilmiyoruz, belki de bu ve benzeri açıklamaları hayatına mal olmuştur. Schiller, "Hayatınızı öne sürmezseniz, hayatınızı kazanamazsınız." diyordu. Yazıcıoğlu hayatını kazanma derdinde değildi; o, hayatını millete adamıştı. O yolda ölmenin şehitlik olduğuna inanıyordu. Muhakkak ki Allah şehadeti her kuluna nasip etmez.

Değerli kitaplarındaki imzasından tanıdığımız araştırmacı yazar Hakkı Öznur "Muhsin Yazıcıoğlu Külliyyatı"nı hazırladı. Ciddi emek ürünü olan bu eserdeki konuşmaları, röportajları, makaleleri Yazıcıoğlu'nun dünya görüşünü berrak bir şekilde bizlere sunuyor; nelerin uğruna yaşadığını ve hayatını verdiğini görebiliyoruz. Hakkı Öznur'un çalışmasındaki şiirler bölümü benim için büyük sürpriz oldu. Çünkü rahmetlinin bir tek "Üşüyorum" şiirini biliyordum. Külliyyatta bir kitap olacak çapta şiirle karşılaşınca şaşırdım. Şunu samimiyetle söylüyorum ki adı şaire çıkmış pek çok kimseden şiirleri daha lirik, anlamlı ve seviyeli.

Dilerim ki sistemimiz bir daha kesintiye uğramaz, devletimiz demokratik zemine oturur; milletimiz de nimetlerinden yararlanır. Fakat siyaset platformunda her zaman Muhsin Yazıcıoğlu gibilere ihtiyaç olacaktır. Yazıcıoğlu olmak elbette kolay değildir. Allah ve Resulü uğruna en aziz evlatlarını kurban veren milletimize Rabbülalemin'in yeni Yazıcıoğulları nasip edeceğinin ümidiyle teselli buluyorum.

Mevlid'i kim yazdı?

Mehmed Niyazi 2012.08.06

Ramazan gelince ülkemiz farklı bir iklime bürünüyor; iftarlar, sahurlar, teravihler, mahyalar... Çarşı pazarda olduğu kadar kitapçı vitrinlerinde de Ramazan kendini gösteriyor; dinî eserler ön plana çıkıyor. Yeni kaleme alınmış pek çok kitabın arasında Mehmed Emin Gerger'in "Şiir ve Naatlarla Rahmet Peygamberi Hazreti Muhammed (S.A.V.)" adındaki çalışması dikkatimi çekti. Peygamber Efendimiz'in geçtiği ayetleri ele alarak yazdığı önsözü okuyan, özlü bir eserle karşı karşıya olduğunu teslim eder.

"Naat" denince elbette akla Süleyman Çelebi'nin "Mevlid"i gelir. Hiçbir faninin kaleminden çıkan kitap Mevlid kadar okunmamış, sevilmemiştir. Gerger, ondan aldığı "Doğdu ol saatte Sultan-ı din / Nura garkoldu semavat u zemin" beyitiyle eserine başlamış. Yunus Emre'den, Şeyh Aziz Mahmud Hüdaî'den, Mehmed Akif'ten, Necip Fazıl'dan, M. Fethullah Gülen Hocaefendi'den, Erdem Bayazıd'a kadar şairlerden örnekler almış. Tabii "Naat" denince Fuzuli'nin ünlü kasidesi unutulur mu? Bilindiği üzere Osmanlı padişahlarının pek çoğu şairdir; onların naatlarını da ihmal etmemiş.

Aradan yüzyıllar geçmesine rağmen Mevlid'i kimin yazdığı açık bir şekilde ortaya çıkarılamamıştır. Bu konudaki rivayetleri sıralayıp değerlendiren Ahmed Esad Bey, dikkat çekici bir iddiada bulunmuştur. İddia sahibi olmak için fırsat aramamış; Latifi'nin, Ali, Evliya ve Hammer'in mütalaalarının üzerinde durmuş; Bursalı Tahir ve Rıza Efendi ile Veled Çelebi'nin, Fuad Köprülü ile Cenab Şahabeddin'in görüşlerini mukayese etmiş; Ali Emiri'nin bu konudaki vesikasını enine boyuna değerlendirdikten sonra ihtiyatla şu mülahazaları ileriye sürmüştür: "... akla şu gelebilir; şiir kabiliyeti yüksek olan Şehzade Süleyman Çelebi Mevludu bizzat ibda etmiş olamaz mı? Bu eserin müellifi olan "Süleyman Çelebi"nin şahsiyetinin büründüğü esrar perdesinin sebebi siyasi olamaz mı? Maktul bir saltanat müddeisinden böyle bir eserin müellifi olmak şerefini esirgemek ve halktan gizlenmek istenemez mi?" Bunları belirten Ahmet Esad Bey vardığı hükmün ilim âlemi tarafından değerlendirilmesini nezaketle beklemektedir: "Mevlûd'ün "Şehinşahi kelim" olan beyitleri Süleyman Çelebi gibi şair, hassas, alim bir Yıldırım Beyazıd oğlunun kariha ve kalemine evleviyetle yaraşır. Fakat bu mutalaam, sabit olmuş, ilmî bir hakikat değil, üzerinde çalışılmasını lüzumlu gördüğüm bir tahmindir. Hiçbir mesnedi olmayan diğer menkulata tercih olunması için ise epeyce sebep vardır. Mesela o çağda Çelebi unvanının şehzadelere münhasır oluşu sebeplerden biridir." Ahmed Esad Bey'in bu iddialarına Ziya Nur Aksun da yenilerini ilave etmektedir: "Manzumedeki "Fatiha ihsan eden ben Süleyman kuluna" mısraındaki ben'in "Emir" manasına gelen "mir" olduğu; "Bize senin ümmetin olmaktan başka izzet ve devlet gerekmez" mısralarında da bunları söyleyenin "izzet ve devlet" sahibi olması icab ettiğini istidlal olunabilir ki şunlarda yukarıdaki görüşü yakın mertebesine çıkarabilir."

Gerçekten de Süleyman Çelebi'nin sohbet meclisinden dönemin ilim ve fikir adamları eksik olmazdı; Şair Niyazi, Ahmedi, Ahmed Dai, Hamzavi ve tıbbi eserleriyle tanınmış bulunan Aydınli hekim Hacı Paşa müdavimlerindendi. "İskendername", "Cemşid u Hurşit", "Cengname", "Ferahname" gibi pek çok eserin günışığına çıkmasında Süleyman Çelebi etkili olmuştur. Bu durum cihad mefkuresiyle donanmış, devlet ricali ve ordu mensuplarının hoşuna gitmezdi.

Fakat Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklope-disi'nde A. Necla Pekolcay şu bilgileri vermektedir: "Süleyman Çelebi'nin, Ahmed Paşa'nın oğlu ve Orhan Gazi'nin silah arkadaşı olup Fususul Hikem'e bir şerh yazan Şeyh Mahmud'un torunu olduğu, Orhan Gazi'nin bu zata İznik'te bir medrese yaptırmış bulunduğu şeklindeki kayıtlardan onun ilimle uğraşan kültürlü bir aileden geldiği anlaşılmakta, taşıdığı "çelebi" unvanı da aynı

zamanda arif ve kâmil bir kimse olduğunu ortaya koymaktadır. İslam Ansiklopedisi'nde hakkında daha bilgiler verildikten sonra "Vesiletun- necat" adında bir eseri olduğu da belirtilmektedir.

Onun Ulu Cami'de imamlık yaptığı sırada bir vaizin Bakara Sûresi'nin 285. ayetini açıklarken peygamberler arasında bir fark bulunmadığını, bu sebeple Hz. Muhammed'in Hz. İsa'dan ve diğer peygamberlerden üstün olmadığını söylemesi üzerine cemaat itiraz etmiş, tartışma giderek büyümüştür. Bu konuyu tamamlar mahiyette ansiklopedide şu bilgi verilmektedir: "Bu arada Süleyman Çelebi "Ölmeyip İsa göğe bulduğu yol / Ümmetinden olmak için idi ol" beyitini söylemiş, halkın çok beğendiği bu beyiti, daha sonra büyük bir aşkla Hz. Peygamber'in sevgisini terennüm edecek ve onun hayatının bazı bölümlerini içine alacak şekilde geliştirerek eserini tamamlamıştır."

Vaizin Bakara Sûresi'ndeki ayeti açıkladığı sırada çıkan olay, cereyan ediş şekli bakımından, bize halkın muhayyilesinin ürünü gibi gelmektedir. Ansiklopedide verilen bilgiler mutlaka kaynağa dayanmaktadır; ama bu kaynakları Ahmed Esad ve Ziya Nur Aksun Beyler de incelemişlerdir. Buna rağmen ayrı görüş ileri sürmeleri konunun ciddiyetini göstermektedir. Edebiyat tarihçilerimiz bir hakkın teslimi bakımından bu konunun üzerine eğilmeli, Mevlid'i, bilinen Süleyman Çelebi'nin mi, yoksa Sultan Bayezid'in oğlu Süleyman Çelebi'nin mi yazdığını açık bir şekilde ortaya koymalıdır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)